

М 2064

КОЛОДОВА СПРАВА " СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ "

137794

Фрагменти запису з радіо /.

Склад Найвищого Суду УРСР, який слухає справу " Спілки Визволення України ", скорочено " СВУ "

ГОЛОВА - Приходько А.П. ЧЛЕНИ: Волков / професор /. Коробенко / робітник /. Соколявський / професор /. Ощинець / селянин /. Муха / робітник /. Корженкова / селянка /.

За державних обвинувачувачів на процесі виступають:

Заступник Наркомєсту і Генерального прокурора республіки МИХАЙЛИК М.В. Заступник прокурора Найвищого Суду УРСР - АХМАТОВ, Прокурор Наркомєсту - ЯКИМИШИН і Київський Прокурор - ВИСТРИЖОВ.

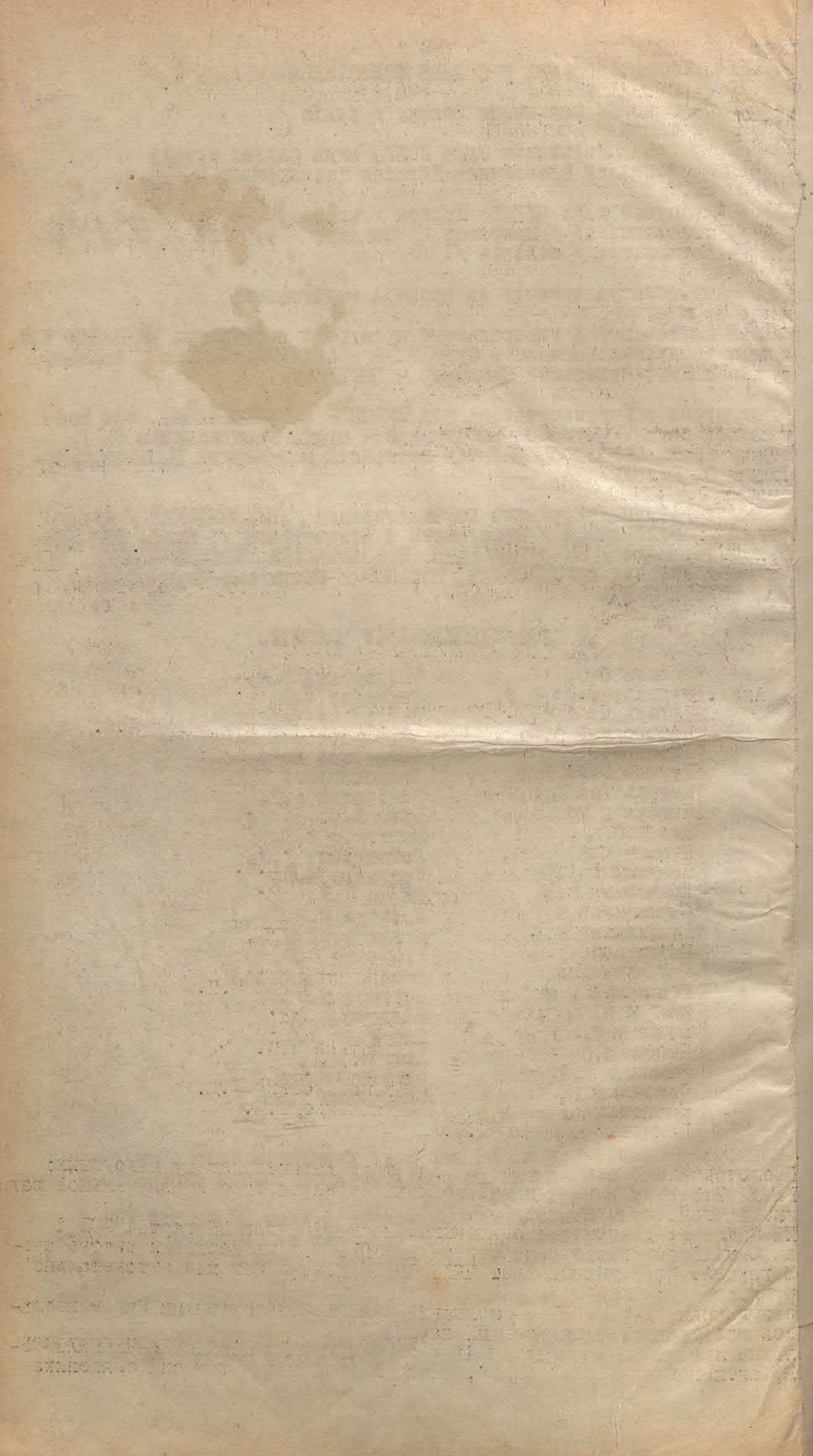
За громадських обвинувачувачів: від ВУРСР - П.П. ЛЮБЧЕНКО, від Всеукраїнської секції Наукових робітників - проф. Харківського С.-Г. Інституту акад. СОКОЛОВСЬКИЙ, від Федерації Радянських Письменників-письменик О. СЛІСАРЕНКО.

Обороняють: РАТНЕР / Єфремова та Чехівського /, ПУХТИНСЬКИЙ / Дурдуківського /. ВІДЕНСЬКИЙ / Павлушкова і Ніковського /, проф. ГРОДЗИНСЬКИЙ / О.Гермайзе / ВІНОГРАДСЬКИЙ, ВОЗНЕСЕНСЬКА, ВОЛКОМИРСЬКИЙ, ІДЕЛЕВИЧ, КОВАЛІВСЬКА, ОБУХІВСЬКИЙ, ПОТАПОВ / Старицьку-Черняхівську /, РІВЛІН, КОРСЬКИНИ.

НА ЛАВІ ПІДСУДНИХ 45 ЧОЛОВІК.

Акад. Єфремов С.О.	Чехівський В.М.
Дурдуківський В.Ф.	Гермайзе Й.Ф.
Ніковський А.В.	Старицька-Черняхівська Л.М.
Григорьевський О.З.	Черняхівський О.Г.
Ганнов В.М.	Павлушков М.П.
Матушевський В.Ф.	Тризоянський Ю.К.
Токаревська Н.С.	Заліський А.П.
Іванюца Г.М.	Дуга В.М.
Шило К.С.	Моргуліс З.Г.
Івченко М.З.	Голоскевич Г.К.
Холодний Г.Г.	Кривинюк М.В.
Свєрашкевич В.М.	Шарко В.В.
Дубровський В.Г.	Туркало К.Т.
Підгаєцький В.Я.	Кудрицький М.А.
Барбар А.О.	Удовенко В.В.
Болозевич А.А.	Ботвинівський М.Н.
Чехівський М.М.	Єфремов П.О.
Білий М.Д.	Біднова Л.Є.
Товкач К.І.	Шепотьєв В.О.
Влизяк П.С.	Лагута М.Д.
Слабченко М.Є.	Отаманівський В.Д.
Карпович Й.Р.	Слабченко Т.М.
Панченко-Чапенко К.Н.	

" Пролетарська Правда " в ч. 58 дає таку характеристику підсудних:
 "ЄФРЕМОВ С.О. - син священика, колишній товариш голови центральної ради, колишній голова ЦК партії УСФ.
 "ЧЕХІВСЬКИЙ В.М. - теж син священика, колишній член ЦК партії УСФ і прем'єр-міністр петлярівського уряду УНР. Він же керівник автокефальної церкви. Його рідний брат ЧЕХІВСЬКИЙ М.М. - сам під автокефальної церкви.
 "Обвинувачений НИКОВСЬКИЙ" - колишній міністер закордонних Справ петлярівського уряду УНР та член ЦК партії УСФ.
 "Далі на лаві підсудних поруч із священиком Л.СТАРИЦЬКОЮ-ЧЕРНЯХІВСЬКОЮ, активною діячкою " СВУ ", знайшли собі місце теж син священика

студент ІНО ПАВЛУШКОВ, голова " СУМ " / " спілка української молоді /, проф. ПІДГАСЬКИЙ, колишній член центральної ради, проф. СЛАБЧЕНКО М.Є. член ВУАН, колишній член УСД і... капітан царської армії. ДУРДУЖІВСЬКИЙ - син священника, колишній член партії УСФ, а поруч із ним проф. ГЕРМАЙЗЕ - колишній член партії УСД, проф. київського ІНО.

Далі йдуть обвинувачення БАРБАР - син дідища, колишній український соціально-демократ і співробітник міністерства охорони здоров'я за часів гетьмана; БОТВИНОВСЬКИЙ - куркульського походження, кооператор. На цьому процесі він репрезентує партію українських соціалістів-революціонерів, контр-революційну діяльність якої досить яскраво викрили на процесі членів ЦК цієї партії, що відбувся 1921 року в Києві.

Хто далі є на лаві підсудних? Осв доцька офіцера, дружина відомого петлюрівського діяча - емігранта ВІДЮВА, а поруч із нею - підсудний БЛИЗНИК, кооператор, колишній комісар центральної ради в Таврії й учасник петлюрівських " повстанкомів " то що. "

Судове переслухання в суботу 15-го березня від 6-ої до 10 год. вечера.

Голос / очевидно голови / Будуть зізнавати Чеховський Володимир, Чеховський Микола, Товкач, Івченко, Павлушков, Матушевський, Моргуліс....

ЛЮБЧЕНКО.... Я прошу приєднати до протоколу журнал директорії Української Народньої Республіки з дня 9 лютого 1919.... Як свідка вислухати Мороза, голову автокефальної української церкви.....

ГОЛОС / очевидно голови / Товариш Любченко. Чи це можна зробити до допита, чи документи можна передати оборонцям для ознайомлення під час допита.

ЛЮБЧЕНКО. До допита мені не потрібно, так що можна дати оборонцям.

ГОЛОС / очевидно голови / Підсудний Володимир Мойсеевич Чеховський розкажіть судові все, що Вам відомо про Спілку Визволення України.

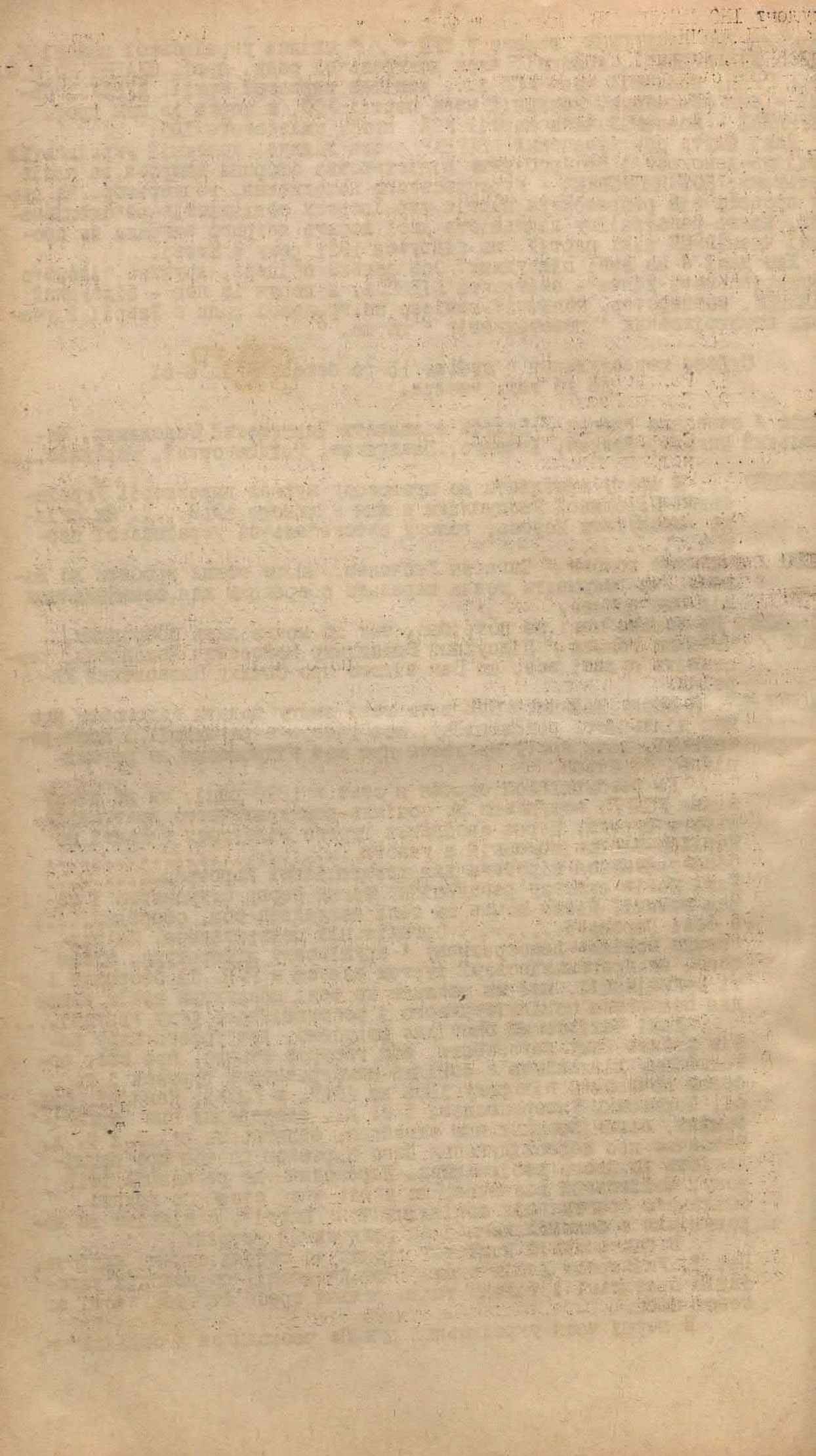
ЧЕХОВСЬКИЙ. Я прошу Найвищий Суд дати мені змогу подати відомости про мою діяльність революційну, мою участь в революції і конт-революції, дати змогу викласти про моє відношення до революційної боротьби.

До революційної справи я став в 1896 році, ще до заснування УСДРП, вступивши до соціально-демократичного драгоманивського гуртка. Перше засідання гуртка відбулося в Києві на Маріїно-Благовіщенській з участю..... Обговорювалися підстави для революційної боротьби..... Далі повів активну революційну працю серед студентства і серед молоді. Після почав на селі закладати соц. осередки.... в селі Горохові..... Організації поширювалися. Ми привозили соціально-демократичну і ерупівську літературу, після того, як драгоманивський гурток влявся в РУП. Ті осередки і ті організації, які ми заклали на селі послужили потім базою для поширення соціалістичного і революційного руху взагалі....

Далі Чехівський оповідає подробно, хоч голова пару разів робить йому зауваження, аби говорив стисло, про свою революційну діяльність в соціально-демократичних гуртках і на селах починаючи від року 1896 до 1917, в Києві, Кам'янці, Одесі, Черкасах, Катеринославі і т. д., закладених ним організаціях, організованих ним страйках, селянських рухах і т. д. Зазначає про переслідування його царською владою про прихильність до цього робітництва. Переходячи до революції 1917 року, Чехівський зазначає, що усеє час стояв на ґрунті спільного фронту всіх соціалістичних партій, а пізніше за розуміння з більшовиками і за радянський устрій.

В Центральній Раді теж стояли за соціалістичну єдність. Про І. Універсал Лемін сказав Романченкові, що позиції українців правильні і тільки таким шляхом треба йти аби вести за собою маси.

В перші часи український рух не розходився з соціалізмом,

ЧЕХІВСЬКИЙ але далі пішов по лінії меншегізма.

Липневий виступ більшовиків мало зрозумілий іншим партіям але зробив на українську соціально-демократ. вплив. Партійні організації виносили постанови йти з більшовиками.

Повстання проти гетьмана. В цей час випустили Симона Петлюру з тюрми. Я його здивав на Прорізній. Він мене запитав, щож будемо робити повстання. Я відповів, так..... час і пора. В цей час і Центральний Комітет став за повстання і на цей срунт став рівнож організований нами революційний комітет. Петлюра спитав мене, щож Ви за комітети, так відповів я, за комітети і за ради. Петлюра сказав, хай будуть і комітети, аби нам визволити Україну.

В цей час національний союз неждано обрав Директорію. Коли про це дізнався Революційний Комітет, то вислав делегацію до Білої Церкви із директивами:

- 1/ Радянська платформа.....
- 2/ Проти Петлюри, яко здискредитованого в очах робітництва....

Наслідки директив не зясували.....
Спочатку Винниченко тримався радянської лінії і навіть, коли приїхали до Винниці, то заснували інструкторські курси по організації рад. Але під впливом французького командування в Одесі лінія змінилася.....
Андрієвський дав наказ по телеграфу розстрілювати інструкторів, що організовують ради.....

ГОЛОВА перериває Чехівського і пропонує говорити стисло про Союз Визволення України.

ЧЕХІВСЬКИЙ. Коли гетьмана було повалено, то від Революційного Комітету було вислано делегати до Директорії мене і Галагана. При зустрічі з Винниченком, цей сказав, що Петлюра і слухати не хоче про радянську владу і порозуміння з більшовиками...
Тепер орієнтація на Європу.
Тепер ніяких комітетів ніяких рад.....

Подробно переказує свої заходи до радянсьобільського напрямку української політики. З цією ж метою був заснований ним Комітет Охорони Республіки в Кам'янці. Але Хомадовський заарештував частину членів і після того радянська українська течія розпалася. Прийшли поляки. Промовляв за Українську Соціалістичну Радянську Республіку. Допоміг комуністові Баранові врятуватися. З Кам'янця повернувся до Винниці де працював під радянською владою в Інституті Народньої Освіти. Та його було арештовано по справі Повстанчого Комітету і укр. с.-р., але Верховна Слідча Комісія признала " його " совершенно реабілітованим від контр-революції ". Після того повернув до Києва. Відірваний від всіх організацій, почав працювати культурно і разом з тим на церковному ґрунті.

Пояснює свою працю на церковному ґрунті, як наслідок довгих студій церковного руху і внутрішнього переконання, що церква мусить бути визволена від панування в ній теиденції, що по суті протиліжні християнству. Ідея визволення церкви від вживання на діло насильства, насильства над селянством і робітництвом. Далі пространно наводять мотиви для своєї діяльності в церковному русі.

..... Одного разу мене було запрошено на нараду і просили зробити доповідь про церковні справи. На нараді були Стебницький, Єфремов, Гермайзе і інші..... Запитали, чи не буде організація української автокефальної церкви на перешкоді Єдності України.....
На цьому зібранні, як говорив мені Єфремов і Гермайзе, були присутні і члени братства української державності.....
Цієї організації перед тим не знав, нікого з її членів не знав і пізніше з цією організацією на жадних нарадах

ЧЕХІВСЬКИЙ. не зустрічався.....Була тенденція національних українських кругів через церкву впливати. Але я з такою лінією не погоджувався. В основу діяльності української автокефальної церкви лягли постанови уклад і правила I собора, які опубліковані і не мають нічого проти радянської влади.

Ідея панування когось над кимсь відкидається. Націоналістична течія подекуди вплинула на життя церкви.....
Тут голова на протест / очевидно прокурора / перебиває Чехівського: Я вже в четвертий раз звертаюся до Вас, аби висловлювалися стисло. Попереджую Вас, що це буде мати для Вас наслідки.

ЧЕХІВСЬКИЙ. Я прошу дозволити мені говорити ширше. Бо церкву обвинувачують в національному ухилі. Отож я хочу пояснити, який ухил був і чому це було.....
..... Важко визначити лінію де є церковні справи, а де громадські..... В Києві я відбув 19 дискусій з безвірниками, яким протегує і партія і влада. Можу признатися, що в шилу полеміки я знов і знов переходив граніцю і висловлювався гостріше, ніж треба було, але знов тяжко встановити граніцю, яку не треба переходити.....
Важко додержати тон промений, а не ворожий.....

.....
На першому організаційному зібранні Спілки Визволення України я був проти назви: я вважав, що ця назва не говорить всього. Адже сама Україна вже визволена, Галичина, Буковина, Підкарпаття ві. Треба було ясно зазначити, що ми боремося за Соборну Україну, во імя соборности. Сформов зачитав програм. Була зазначена межа, правіше якої не можна було йти, лівіше можна. Але одна спільна лінія - визволення України. Тут я можу, як соціаліст признати свою вину, що увійшов в соціалістичне з несоціалістичними групами. Але до цього мене спонукало розпорошеність українських сил, потреба згуртування. Об'єднання до певної межі, якажмо, як в ТУП не приймали правіше від кадетів.....
Програму Спілки доручили опрацювати Сформову. На цьому і скінчилося перше організаційне засідання Спілки.....

.....
Перерва в радіо біля 10 годин вечера.

Засідання Найвишого Суду 16 березня 1930 року. 20.25 год.

Продовження зізнань Володимира Чеховського.

Прокурор..... Пригадуєте земельний закон Центральної Ради та хто був його автором?

Чехівський. Складав цей закон Мартос.

Прокурор. А яку кількість землі залишали приватній власности?

Чехівський. Здається коло 50 десятин.

Прокурор. А хто стояв на чолі війська?

Чехівський. Петлюра і Ковенко.

Прокурор. Хто вони були по партійній приналежности?

Чехівський. Соціалъ-демократи.....

Прокурор. Отже виходить, що на чолі військової диктатури стояли с.-д. Петлюра і Ковенко, а на чолі тих же пропанували 50 десятин с.-д. Мартос.....

Прокурор. Ви відповіли, що ви були на чолі влади коли опорішали війну Радянській Росії?

Чехівський. Так. Я тоді стояв на лівій півкції.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

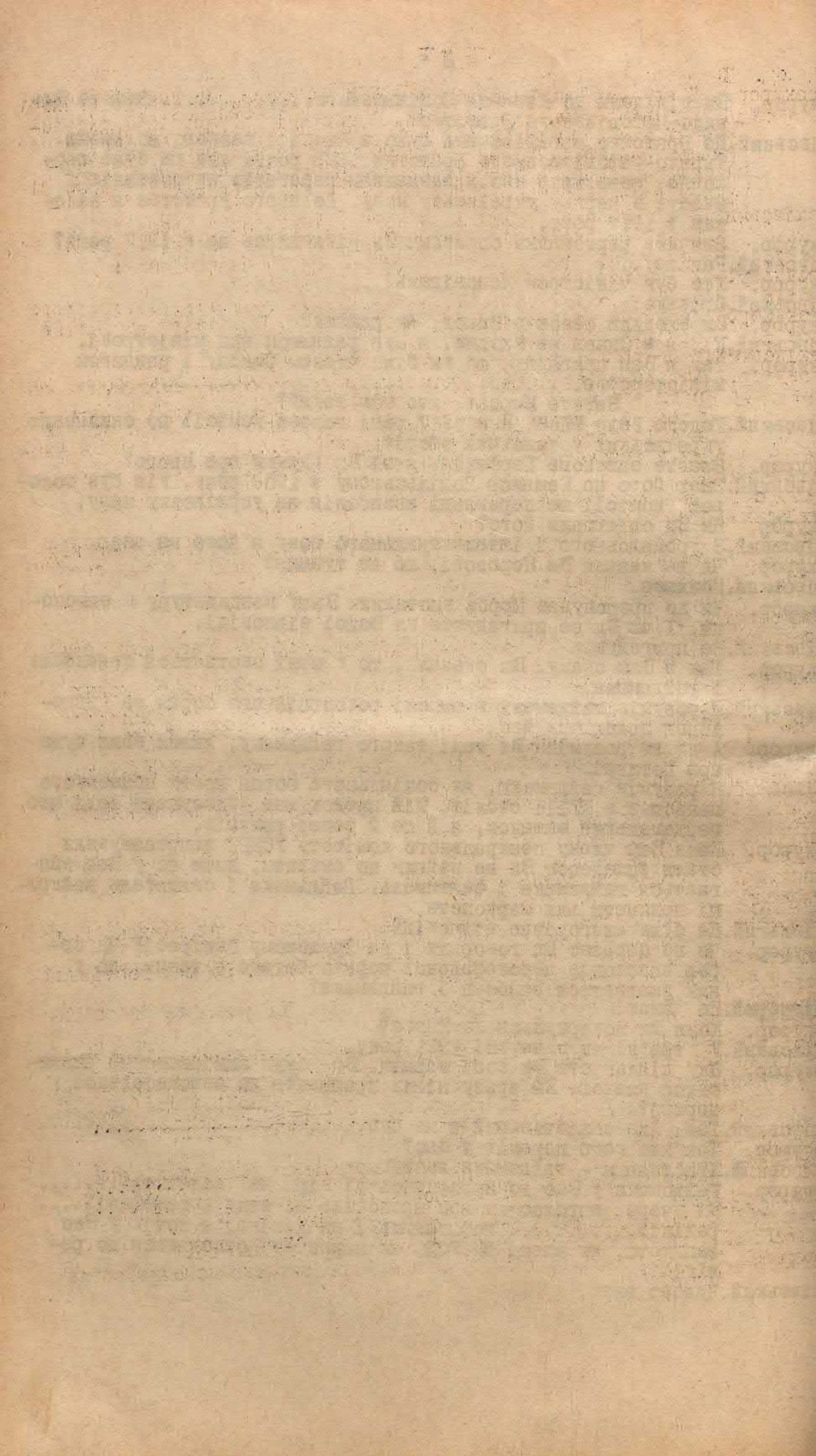
Second block of faint, illegible text in the middle of the page.

Illegible title or section header centered on the page.

Third block of faint, illegible text at the bottom of the page.

- Прокурор. Чи пригадуєте Ви Ваш виступ на Трудовому Конгресі, тоді настрої у Вас був щоб іти разом з більшовиками, а пізніше Ви казали, що в Росії нема влади пролетаріату, бо яка може бути влада робітництва, коли його мало.....
Ті, що йдуть за партією не є ідейні більшовики це люмпен пролетаріат. Немає влади пролетаріату там де панує терор... Це люмпен-пролетарська орда.....
- Чехівський. Я не маю матеріалу щоб судити инакше..... тоді посилав послів відповіді не маю.....
- Прокурор. Чи не пригадуєте Ви, які умови ставив Ю. Мазуренко для умовляння порозуміння з більшовиками. Тоді я Вам нагадаю легальне дискування соціалістичних партій, передача влади трудовому народові замість Трудового Конгресу, З'їзд Рад, боротьба з озброєнням пролетарських частин..... у мене є оригінал Мазуренкового листа.
- Чехівський. Можливо що так.
- Прокурор. Чи не пригадуєте Ви, що ці умови були відкинуті..... Ю. Мазуренко відіхав.■
- Чехівський. Тому, що Директорія відкинула ці умови а Рада Міністрів не могла цього перерішити.
- Прокурор. Так чому Ви не відмовилися від премерства?
- Чехівський. Сподівався, що можна буде змінити ситуацію.
- Прокурор. Чи умови Ю. Мазуренка не протирічали з Вашим виступом на Трудовому Конгресі?
- Чехівський. Ми поставили свої умови через Семена Мазуренка і він поїхав з ними.
- Прокурор. Значить умови Ю. Мазуренка не були прийняті і поїхав Семен Мазуренко?
- Чехівський. Тих умов не було прийнято бо Ю. Мазуренка Петлюра особисто не перезарював.
- Прокурор. Коли С. Петлюра кому не довіряв то міг його усунути. Вам він, як Ви кажете, не довіряв і не усунув.....
- Чехівський. Тернів. Я подавав в отставку двічі. У друге після Бердичівського погрому.....
- Прокурор. Коли Ви подали до демісії..... 9. II. 1919 Ви були в засіданні Директорії. Ви казали, що як приватна людина. Чи пригадуєте про що Ви докладали..... Я Вам пригадаю. Головував тоді Винниченко в присутності Швеця і Макаренка, секретарював Красковський, був присутній Коновалець:
І. Докладав Чеховський про делегацію до Польщі: ухвалили, питання про посилку поки що усунути.
- Чехівський. Не пригадую.
- Прокурор. Ви були на цьому засіданні?
- Чехівський. Ні, на такому не був.
- Прокурор. Другим пактом цього засідання була відповідь на пропозицію Ради Російських Народних Комісарів.
- Чехівський. Я не міг цього внеску робити бо міністром закордонних справ був тоді Темницький. Я був внескодавцем про угоду.
- Прокурор. І Ви пригадуєте, що постановили?
- Чехівський. Ні..... ухвалили пропонувати прислати точніші умови.
- Прокурор. Чи Ви були на цьому засіданні і чи не пригадуєте 4 пункту його. Було ухвалено по п. 3. § 4. віддати контроль над залізницями і арміями під верховне командування Антанти, а також заходи для піднесення курсу української грошевої одиниці?
- Чехівський. Коли моя пропозиція була відкинута я вийшов з засідання.
- Прокурор. Чи не пригадуєте постанови якою загальне керівництво верховними силами переходить до союзників..... Українська армія є окремою одиницею з своєю військовою командою на ряду з добровольчими антирадянськими військами?
- Чехівський. Я тоді не був і цього не чув. Зробив внесок про мирі, і коли він не був прийнятий пішов.

- Прокурор. Ви відіхали до Кам'янця Подільського..... Знаєте Кирило-Мефодієвське Братство?
- Мехівський. Це Братство організовано було в Києві і названо по імені Кирило-Мефодієвського Братства 1868 року, але це було церковне, воно мало своїм завданням перевести автокефалію і ввести в церкву українську мову. До цього Братства я належав в 1917 року.
- Прокурор. Значить церковними справами Ви цікавилися ще в 1917 році?
- Мехівський. Раніше.....
- Прокурор. Хто був міністром ісповідань?
- Мехівський. Отієнко.
- Прокурор. Ви входили також в Синод, як радник?
- Мехівський. Ні, я в Синод не входив, я був радником при міністрові.
- Прокурор. Так я Вам пригадаю, що ви були членом Синоду і радником міністерства.....
- Знаєте Мороза, хто він такий?
- Мехівський. Голова Ради УПАІ, а в 1917 році голова комісії по скликанню українських установчих зборів.
- Прокурор. Знаєте єпископа Парфенія, якої Ви думки про нього?
- Мехівський. Знаю його по Кам'янцю Подільському з 1906 року, він був головою комісії по перекладі євангелія на українську мову.
- Прокурор. Як Ви оцінювали його?
- Мехівський. З громадського і інтелектуального боку я його не знаю.
- Прокурор. Чи не казали Ви Морозові, що це тупиця?
- Мехівський. Можливо.
- Прокурор. Чи не пропонував Мороз виставити Ващу кандидатуру в єпископи. І чи Ви не пригадуєте ви Вашої відповіді.
- Мехівський. Не пригадую.
- Прокурор. Так я Вам скажу. Ви сказали, що в мені врагається святий і гайдамака.
- Мехівський. Я розумів гайдамаку в зміслі революційного борця за визволення працюючих мас.
- Прокурор. А чи не розумів Ви тоді такого гайдамаку, якими вони були при Петлюрі.
- Мехівський. Я розумів гайдамаку, як соціального борця проти польського панства в XVIII століті. Мій предок мав виступати тоді як гайдамацький ватажок, а й це й тепер розумів.
- Прокурор. Коли Вам члену центрального комітету УСДРП запропонували стати єпископом Ви не назвали що сказати, лише що у Вас змагається гайдамака і святий. Гайдамака і святий найкращі прикмети для марксиста.
- Мехівський. Це була алегорична відповідь.
- Прокурор. Чи не образно Ви говорили і на Трудовому Конгресі? Чи серед єпископів автокефальної церкви багато в таких, що у них змагається єпископ і гайдамака?
- Прокурор. Не знаю.
- Прокурор. Коли Ви повернулися до Києга?
- Мехівський. У травні чи в червні 1921 року.
- Прокурор. Яку діяльність Ви собі обрали. Ви були амністований радянською владою. Ви зразу пішли працювати до автокефальної церкви?
- Мехівський. Так. Але амністований я не був.....
- Прокурор. Так хто кого переміг у Вас?
- Мехівський. Християнин - гайдамака заснув.
- Прокурор. Гайдамака у Вас до християнської віри не належить.....
- Ви вчора вголосили нам проповідь на тему автокефалії..... релігії..... поспішавсь і на Леніна, я хотів у Вас запитати, як члена ЦК УСД, як марксиста ставляться до релігії?
- Мехівський. Чудово знаю.

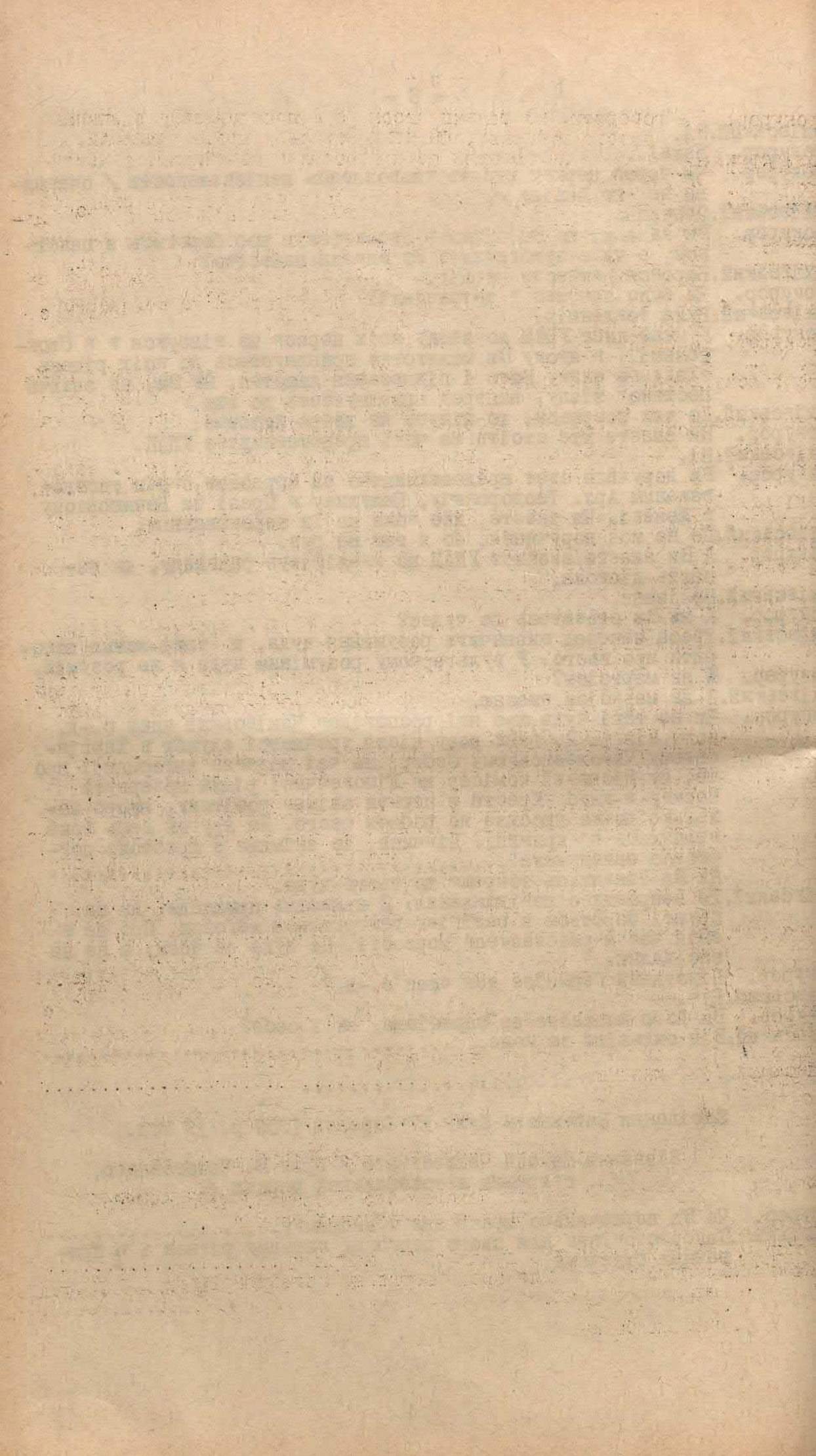
- Прокурор. Я зачитаю Вам відповідні місця з Маркса, Ви такого знаєте? Про відношення до релігії. В критиці Гегелевської філософії права написано ось що:..... / читає на російській мові уступи з Маркса Леніна /. Ви послали на Леніна і Маркса, яких я Вам цитував. Чому Ви вважали потрібне піти працювати до церкви.
- Чехівський. Я працював в церкві і до того і тепер лише продовжував. Я визнаю, що релігія в буржуазному суспільстві форма офіційної організації церкви є знаряддям до поневолення.
- Прокурор. А чи має релігія елементи пролетарські?
- Прокурор. Марксист Чехівський ми домовились, що Ви стоїте на засаді поділу і боротьби класів.
- Чехівський. Пролетаріят теж буде мати свої релігії.
- Прокурор. Автокефальна церква мала суто пролетарський вигляд. Ви казали, що в..... років Ви стояли за радянську владу і єднання пролетаріату. Ми бачимо за що Ви стояли в 1917 році на Трудовому Конгресі..... Але Ви пішли в автокефальну церкву, чи вважати це за відповідь.
- Чехівський. Ні.
- Прокурор. Чи автокефалія забезпечує це єднання.
- Чехівський. Намагалась.
- Прокурор. Я Вам давав статистику Вашого активу. / 21 петлюрівських старшин, 3 - УС, 2 с.-д., 4 з білих армій в числі священиків церкви /. Ви його мабуть краще знали?
- Чехівський. Ні.
- Прокурор. Чи Ви такої тактики додержуєтесь, щоб не знати ким керуєте.
- Чехівський. При виборній системі священиків ми не могли мати даних.....
- Чехівський. Я говорив, що це було моїм переступом вступ в СВУ і єднання з реакцією.
- Прокурор. Чи Ви не вважаєте, що Ви дуже часто часто переступали.
- Чехівський. Не знаю.
- Прокурор. Серед якої кількості люду ви ліквідували неписьменність.
- Чехівський. 5 1/2 мільйонів.
- Прокурор. На якій мові.
- Чехівський. На українській.
- Прокурор. Скільки Ви заклали гуртків лікнепу.
- Чехівський. Я лікнепу не провадив.
- Прокурор. Вас цікавило українське слово в церкві а не лікнеп. Коли і чого Ви пішли працювати в церкву.
- Чехівський. Я це почав з 1896 року., будиши учителем. Це мій постійний ужиток і єднання роботи.
- Прокурор. Євангелія наказує молитись за всіх. Чи молились Ви за Миколу II.
- Чехівський. Так.....
- Прокурор. За євангелієм чи за Марксом.
- Чехівський. Це річ друга. Коли я молився за ката Миколу II, то це не значить, що за його панування. Сфера революційної боротьби і релігії цілком інші і їх єднувати чи порівнювати не можна.
- Прокурор. Чи вважаєте Ви право під час повстання убити тих, хто є проти народньої влади?
- Чехівський. Так.
- Прокурор. Ви молились за Петлюру, чи ні?
- Чехівський. В панахиді, хто хтій молився, а публично ні.
- Прокурор. Чи пробували Ви піти в арсенал пропонувати помолитись за Петлюру.

- Чехівський. Ні.
- Прокурор. Жаль!....
- Прокурор. Чи через церкву мусять визволяти національності / очевидно не по Лєніну /.
- Чехівський. Очевидно.
- Прокурор. Ви казали, що Ви пішли в автокефалію щоб боротись з панством, а чи в автокефалії Ви вивели панство?
- Чехівський. Борюся, вивести не міг.
- Прокурор. Чи було панство в автокефалії?
- Чехівський. Була тенденція.
- Прокурор. У мене лист УПАЦ до візду всіх церков що відбудеться в Стокгольмі, а якому Ви молитовно приєднуєтесь до всіх рішень візду по славу Бога і піднесення людства. Як Ви, не знаючи постанов візду, наперед приєднуєтесь до них.
- Чехівський. До тих постанов, що підуть на добро людства.
- Прокурор. Ви знаєте хто стоїть на чолі представництва УПАЦ.
- Чехівський. Ні.
- Прокурор. Ви доручали своє представництво за кордоном своїм уповноваженим Арх. Теодоровичу, Шелухину в Празі та Бачинському в Женеві. Чи знаєте, хто вони по їх переконанням.
- Чехівський. Це не мое доручення, бо я там не був.
- Прокурор. А Ви знаєте акафист УПАЦ що кваліфікує рад vláду, як напасть діавола.
- Чехівський. Не знаю.
- Прокурор. А як Ви ставитесь до чудес?
- Чехівський. Треба наперед визначити розуміння чуда, а тоді можна говорити про нього. У вульгарному розумінні чуда я не розумію.
- Прокурор. Як марксіст?
- Чехівський. І як марксіст визнаю.
- Прокурор. Чи не такі чуда про які розповідав Чехівський член с.-д. коли він 1. 2. 1924 року після урочистої служби в Херківському Миколаївському Соборі на чай подавав інформації про те, як місцевий комісар на Ліповеччині рішив повернути церкву в клуб. Хреста з церкви знімав робітник, якого маленька дочка просила не робити цього. На другий день вона втопилась в криниці. Дівчина, що знімає з престолу покривало занедужала.....
- Чехівський. Як Ви ставились зокрема до цього чуда.
- Чехівський. Це несправдливє повідомлення. Я приводив приклади, як на ґрунті боротьби з релігією утворюються легенди. Про це в свій час я розказував Морозові. Це було за чаєм, а не на засіданні.
- Прокурор. Підсудний Гермайзе теж член с.-д.?
- Чехівський. Був.
- Прокурор. Ви його вважаєте за марксіста, як і себе?
- Чехівський. Він сильніше за мене.....

Засідання Найвищого Суду 17 березня 1930 р. 19 год.

Візнання Миколи Чеховського / брат В. Чеховського, сьвященник автокефальної церкви /.

- Прокурор. Чи Ви персонально працювали в напрямку.....
- Чехівський. Використовував для цього церковну катедру рівнож і в приватних балачках.

- Прокурор. Ви говорити, що тільки часом, а в попередньому зізнанні Ви просто говорили, що вели боротьбу проти радвлади.
- Чехівський. Про себе я не говорив що підготоваляв повстання, а взагалі говорив про це.
- Прокурор. Ви висловилися, що Ваша діяльність була ножом в спину соціалістської влади.
- Чехівський. Так, але перебування в одиночці розкрило мені очі на хибний і ганебний шлях, яким йшов я. Цей процес ще більше мене тверджує в цьому переконанню. І сором, і жаль, що я цим шляхом ішов. Сором перед робітництвом та селянством. Я зрікаюся того шляху. Засуджую його.
- Прокурор. Я більше запитань не маю.
- Хто з боку оборони має запитання до М. Чеховського. - Не має.
- Може хтось з підсудних має запитання до Чеховського. - Не має.
- Прокурор. Скажіть, Ви давно знали про участь Вашого брата В. Чеховського в партії. Ви знали, що він був видним діячем с.-д.
- Чехівський. Знав.
- Прокурор. Коли власне Ви дізналися що Ви є членом "СВУ".
- Чехівський. Не знаю точно не то в 1926 не то в 1927 році.
- Прокурор. В своїх зізнаннях Ви казали, що кожний сряшеник є настроєний проти радвлади.
- Чехівський. Так.
- Прокурор. З Ваших слів виходить, що перше УПАЦ є противна лінія радвлади і друге - УПАЦ є організацією націоналістичною..... А не пригадуєте Ви слів Володимира Чехівського, який казав, що коли Липківський мієрополит і архієпископ Ярешенко будуть заарештовані, то робітники повстануть за них, що тут реального.
- Чехівський. Крім Сатасмагорії нічого.
- Прокурор. Ви не говорили про притягнення молоді.
- Чехівський. Загалом говорився про це.
- Прокурор. Ваш брат говорив що треба втягувати молодь щоб вона набувала антирадянських моментів.
- Чехівський. Так.
- Прокурор. Яку власне Ви персонально вели антирадянську агітацію.
- Чехівський. Промова у церкві, розмова віч на віч один на один або коли знав людей дозволяв собі вести розмови в товаристві.
- Прокурор. Значить в особистих зустрічах і з трибуни.
- Чехівський. Так.
- Прокурор. Ви чули, що Ваш брат казав, що завдання УПАЦ було єднання по ознаці національній, а не релігійній, чи таке було.
- Чехівський. Йому видаєме. Я менший чоловік не помічав.
- Прокурор. Чи не говорили Ви з трибуни, що проти християнської церкви говорять Таммуд. Тут мали на увазі євреїв, антисемітизм.
- Чехівський. Ні Таммуд.
- Прокурор. А в якому зміслі ви говорили про засилля євреїв.
- Чехівський. По радустанови переповнені євреями.
- Прокурор. Чи це не сіяння національних розходжень.
- Чехівський. До певної міри так.
- Прокурор. Ви говорили що СВУ ставимо шизку завдань. Яка була мета його.
- Чехівський. Повалення радвлади.
- Прокурор. Яким шляхом.
- Чехівський. Повстанням при певних обставинах інтервенції.....

1904
The following is a list of the names of the persons who were present at the meeting held on the 15th day of January, 1904, at the residence of Mr. J. H. Smith, in the city of New York, New York.

Mr. J. H. Smith
Mr. W. H. Jones
Mr. R. M. Brown

Mr. T. G. White
Mr. S. L. Green
Mr. P. Q. Black

Mr. K. L. Grey
Mr. M. N. Blue
Mr. O. P. Red

Mr. R. S. Yellow
Mr. T. U. Purple
Mr. V. W. Pink

Mr. X. Y. Orange
Mr. Z. A. Green
Mr. B. C. Blue

Mr. D. E. Red
Mr. F. G. Yellow
Mr. H. I. Purple

Mr. J. K. Pink
Mr. L. M. Orange
Mr. N. O. Green

Mr. P. Q. Blue
Mr. R. S. Red
Mr. T. U. Yellow

Чехівський. З самого початку перемоги рад vláди на дипломатичному фронті не могли не захопити мене. Вони показували правдивість цього шляху. Крім того індустріялізація п'ятилітка, колективізація, розмах роботи УСРР настільки широкі їде по лінії добра українського народу і всіх народів, що населяють Україну, переконали мене що ніхто крім рад vláди не встані вести українських трудящих мас.

ГОЛОВА. Це Ви говорите з повною свідомістю і повною аналізою минулого.

Чехівський. Так.

ГОЛОВА. Допит Чехівського закінчений. На черзі показання КОСТЯ ТОВКАЧА.

Зізнання Товкача.

Голова. Скажіть підсудний Товкач, яку маєте освіту?
Товкач. Всі школи од найнижчої до найвищої - сільську, земську, нижчу духовну, духовну семінарію і університет.

Голова. Яку посаду займали?

Товкач. Я бувший священник, не мав права державної служби, а через те обрав адвокатуру.

Голова. З якого часу Ви знайомі з Єфремовим.

Товкач. З 1926 року.

Голова. З Чехівським?

Товкач. З 1926 року.

Голова. З Ніковським?

Товкач. Перед війною.

Голова. Чи арештовано було Вас за зв'язки з Ніковським перед ним?

Товкач. Ніколи.

Голова. Але ж Вас у 1920 році було заарештовано за контрреволюційну діяльність.

Товкач. Так. Але то не було в зв'язку з Ніковським.

Голова. Хто заснував СВУ у Полтаві.

Товкач. Чи має дати на те широку відповідь.

Прокур. Ні, Ви скажіть в якому році приїздили до Полтави в цій справі Єфремов і Чехівський?

Товкач. У жовтні 1926 року Євген Рудинський поінформував мене, що приїхав до Полтави Єфремов і оселився в будинку Музею. Я пішов до його, як до старого знайомого закликав його до себе на квартиру. Єфремов подякував і відповів, що йому незручно буде ходити до мене на край міста, а він має добре помешкання в центрі. Тут відбулася між нами коротка бесіда. Єфремов казав, що він приїхав у Полтаву досліджувати твори Мирного, що далі має поїхати до Харкова і Катеринослава щоб там довідатись про справи між національною українською інтелігенцією. Я сказав, що у Полтаві між інтелігенцією єдності нема. Коли я вийшов од нього, я зайшов до Спільки Споживчих Товариств, до Українських Націоналістів, що працювали там і запропонував їм прийти до мене з тим, що я закличу до себе Єфремова, аби заслухати доклад по біжучому моменту. Єфремов погодився на те і призначив день і час бесіди. Я поінформував в Спільці Споживчих Товариств і умовився що вони прийдуть до мене. Не пригадую, скільки точно і хто прийшов. Єфремов тоді провів свою бесіду. Мушу вказати, що при першій зустрічі з Єфремовим в Музеї, Єфремов не поінформував мене, яку саме бесіду буде вести і що буде говорити про організацію. Свою бесіду Єфремов провів по такій схемі:

/ Продовження зізнань Товкача в слід. білет. /

ПРОДОВЖЕННЯ ЗІЗНАННЯ ТОВКАЧА. Дня 17. III. 1930.

Товкач. 1/ про внутрішній стан в Союзі, зокрема про стан в Компартії та тертя в ній. 2/ економічний політичний стан та труднощі, зв'язані з цим станом. 3/ міжнародний огляд про капіталістичне оточення і облокаду, що радянська влада переживає тяжкий момент, що їй грозить розкол в середині і що вона не переборе свого критичного стану. Потім перейшов до інформації про еміграцію. Він говорив що у еміграції нема згоди між собою. Що нема єдності на чолі та що надії покладати на еміграція не можна. Треба надіятись на самих себе. Тех інформуват про окремих осіб, знайомих мені особисто. Нарешті, що в Києві є українська організація БУД. Коли Єфремов згадав про цю організацію, де хто з присутніх усміхнувся, усміхнувся і я сам, бо самої назви віддавало чимсь масонським. На запитання, хто є організатором, він сказав, що Чехівський. Єфремов не розповідав про завдання цієї організації. На запит про роботу відповів: що українцям треба працювати по спеціальності, щоб справа української культури не занехла, щоб і божевими уділяли більше уваги справі української культури. Що в Харкові є тенденція по лінії автокефалії, кооперації, учительства, а рівнож у радустановах де є об'єднанні українці єдністю національних настроїв. Після запитань бесіда закінчилася.

Прокурор. Ви кажете, що Єфремов коли був на першій нараді визнає, що Чехівський був ініціатором БУД.

Товкач. Я свідчу, так я пригадую.

Прокурор. Ви визнавали, що друга нарада відбулась в помещанні Рудинського.

Товкач. Так. Але вже тоді були і гості. Я там був з дружиною, Щепотьев з дружиною і інші. Тут Єфремов говорив теж що і у мене на квартирі і я не був уважний. Врештіння я мав таке, що тема була трохи зміненна. Внутрішнього стану на Радянській Україні і в партії він не торкався. Тут він говорив, про культурну роботу в Академії, серед педагогічних кол і т. д. про роботу Братства на культурному полі. Коли ми прощались, то на прощання В. Щепотьев не респіку Єфремова - організуйтеся, сказав у піднесеному тоні: не турбуйтеся ми організуємося. Я не давав згоди бути в організації, але Щепотьев тоді у мене давав.

Прокурор. Після цих двох нарад Ви могли себе вважати організованими?

Товкач. Я знав.....

Прокурор. Підсудний Щепотьев, Ви вважали, що з того вечора почалася організація БУД в Полтаві.

Щепотьев. Так.

Прокурор. Підсудний Товкач, коли у Вас почалася робота по організації СВУ.

Товкач. Коротко так, коли Єфремов поїхав з Полтави, то не знаю як Щепотьев, але я не придавав цьому значіння. В Полтаві було багато українців націо-алістів, які вели свою роботу, в автокефалії - я, серед учительства - Щепотьев, Червоного Хреста Левченко вдатний діяч, по кооперації - Товаровський, Голобородько і інші. Так по фактичній потреби в організації не було. Во досить було нам всім зібратися і координувати свою роботу. Коли Єфремов закликав то ми зважали лише для зв'язку з центром. Після цього я жадним зборів не скликав і завдань нам не ставив. Коли я в 1924 році в травні був у Києві, то на запитання Єфремова про організацію я сказав, що така організація не потрібна. Я сказав йому, що голи буде потреба, я можу зарше скликати людей і поговорити з ними.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is too light to transcribe accurately but appears to be organized into several paragraphs.

- Прокурор. Це значить що організація була, були кадри, була робота шкідницька по всій лінії. Розкажіть коротко про пережід організації в СВУ.
- Товкач. В 1925 році Єфремов розповідав що БУДУ вже не має, але робота ведеться. В першій половині травня 1926 року Єфремов сказав, що вони у Києві рішили заснувати нову організацію бо БУД не оправдав себе і передав мені загально статут і програм СВУ. Дісаного статута не було під рукою і основні завдання він виклав словесно, а власне, організація широких українських мас для повалення радєлади. Він спитався чи я погоджуюся з цим. Я сказав, що так. На запитання, чи зможу я організувати в Полтаві, я сказав, що так. Повернувшись я переказав Щепотьєву в загальних рисах платформу і програм СВУ та щоб він звернув увагу на роботу серед молоді. Про теж я говорив в зустрічі з Білобородьком популярним педагогом. Більше з ніким не розмовляв, бо організація мала бути строго конспіративною і тому що інші знайомі Єфремова могли дістати інформації просто з Києва.
- Прокурор. Значить Вам була зрозуміла платформа Єфремова, себ то завдання - свідомість широких мас для повалення радянської влади.
- Товкач. Само собою зрозуміло.
- Прокурор. Ви особисто цілком погоджувались з такою платформою.
- Товкач. Цілком і розділяв її.
- Прокурор. У чому саме полягало головне завдання СВУ?
- Товкач. У поваленні радянської влади.
- Прокурор. Про які маси говорили Ви і за допомогою якої організації-ної форми Ви сподівались галити радянську владу.
- Товкач. Завдання покладалося на автокефальну церкву, як масову організацію. У своїй роботі вона мала спиратися на верхівку села, мішан, і взагалі на антирадянські елементи.
- Прокурор. З цього виходить, що автокефальна церква була частиною СВУ. Чи не був це функціональний орган його?
- Товкач. Автокефальна церква почала існувати ранше.....
- Прокурор. На які маси мала спиратися.....
- Товкач. На елементи соціально ворожі радянській владі.
- Прокурор. Хто входив в Вашу організацію, в якій діявці працював Щепотьєв?
- Товкач. Серед учительства.
- Прокурор. А в кооперації?
- Товкач. В цей час вся кооперативна група вміхала з Полтави. Був Левченко, колишній кооператор, що в цей час працював в Червоному Хресті, думаю, що він провадив роботу в кооперації. Я практичної роботи не вів. Бо в моєму стані не можна було її вести.
- Прокурор. Ви знайомі були з Близьнюком?
- Товкач. Зустрічаєся в 1926 році у травні. Я лише поздоровався з ним і в цьому лише полягало все знайомство.
- Прокурор. Скажіть, чи Щепотьєв вас інформував про свою роботу?
- Товкач. Доповідей мені він не робив.
- Прокурор. Так значить в БУД Ви були? В СВУ Ви були, в автокефалії приймали участь. Чи Ви розуміли, що Ваша робота була проти радєлади і проти диктатури пролетаріату?
- Товкач. Так, я це визнаю.
- Прокурор. Я більше запитань не маю.
- Прокурор. Чому Ви пішли до автокефальної церкви?

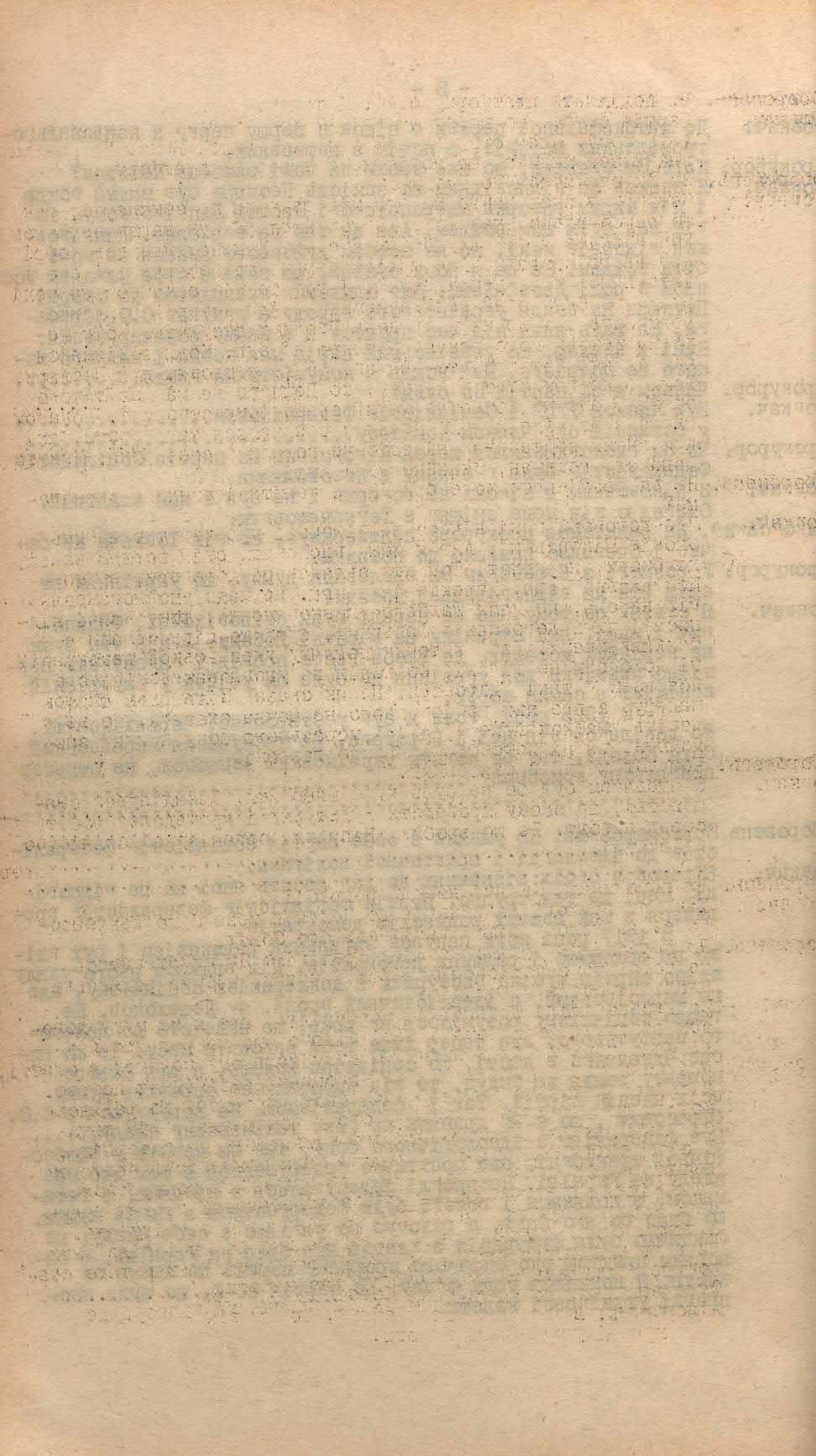
The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work done during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and schemes undertaken, and a summary of the results achieved. The report concludes with a statement of the resources available and the plans for the future.

The work done during the year has been of a highly successful nature, and it is hoped that the results achieved will be of great benefit to the country. The various projects and schemes undertaken have all been carried out in accordance with the plans laid down at the beginning of the year, and it is hoped that the results achieved will be of great benefit to the country.

The resources available for the work done during the year have been of a highly successful nature, and it is hoped that the results achieved will be of great benefit to the country. The various projects and schemes undertaken have all been carried out in accordance with the plans laid down at the beginning of the year, and it is hoped that the results achieved will be of great benefit to the country.

The plans for the future are of a highly successful nature, and it is hoped that the results achieved will be of great benefit to the country. The various projects and schemes undertaken have all been carried out in accordance with the plans laid down at the beginning of the year, and it is hoped that the results achieved will be of great benefit to the country.

- Товкач. До автокефальної церкви я пішов в першу чергу з національно-громадських мотивів, а потім з церковних.
- Прокурор. Кого Ви вражали, що має стати на чолі замість Петлюри?
- Товкач. Я вважав за відповідним що замість Петлюри був інший вождь і між иншим говорив митрополитові Василю Липківському, що він має бути цим вождем. Але це так не серйозно. Липківський відповів мені, що як особам духовного звання не може бути вождем. На це я йому сказав, що може з себе уявляти посягати в роді Далай-Лами. Але одним кандидатом по смерті Петлюри на вождя українського народу я рахував С.О.Єфремова. На жаль нині під час процесу я в ньому розачарувався. Нині я вважаю, що український народ має вождя і жадного иншого не потребує. Цей вождь є комуністична влада.....
- Прокурор. Членом якої партії Ви були?
- Товкач. Був членом ТУП і Соціалістів Федералістів..... у останній був членом Комітету.....
- Прокурор. Чи Ви висловлювалися перед Ніковським що партія Соціалістів Федералістів була в зв'язку з повстанцями.
- Товкач. З Ніковським я ніколи не говорив і не був з ним знайомий. Очевидно він мене змішав з Товкачевським.
- Ніковський. На запитання прокурора підтверджує, що він Товкача не бачив і очевидно прийшло до помилки.
- Прокурор. У розмові з Єфремовим Ви висловили думку, що українцям не слід йти на відповідальні посади?
- Товкач. Я сказав це тому, що на нараді були сміновіховці, Филипович і інші, які стреміли на керівні посади. А між тим бути на керівних посадах, де треба вести провід і виконувати партійні вказівки для українця це було б у внутрішній конфлікт з самим собою.
- В 1925 році, коли я був у Старшівській-Черняхівській, то довідався від неї і Єфремова, що заснувався Український Союз Молоді, так би мовити український комсомол, на перекор правдивому комсомолу
- Оборонець Волгомирський. По уявляє з себе партія соціалістів федералістів до ідеології і практичної політики.
- Товкач. Єфремов в своїх зізнаннях не дає досить якої на це відповіді. Мені це теж трудно. Партія соціалістів федералістів вродилася з так званих радикалів демократів.
- В 1917 році коли панував загальний радикалізм і рух вліво це захопило і радикал демократів. Під впливом цього ухилу вліво партія мусіла виступити з декларацією соціалізму, але не марксовський, а ідеалістичний вроді, як Пешехонов. Це гасло соціалізму розумілося як щось, що належить до далекого майбутнього, але тепер лише щоби захопити масу. Те що писав Чкаленко в листі, що соціалізм колись, а для даного моменту земля за викуп, то він висловлював справжню думку всіх членів партії. Так і федералізмом. Не погоджуюся з С.О.Єфремовим, що с.-ф. прийняли як факт гетьманську владу.....
- Був федералізм з ідеологічного боку, так би мовити у філософській трактовці, але практично федерувалися з тим хто мав владу на Україні. Насправді федерувалися з німцями, з гетьманом, з поляками і готові були федеруватися з кимсь иншим, що було б як факт, а головне що уявляло з себе владу, це фактично була федерація з владою яка була на Україні, а основним пунктом економічного програму партії це земля за викуп. Я помилюся коли скажу, що партія с.-ф. це були насправді українські кадети.

Оборонець. Чи поділяете платформу с.-ф. і тепер.
Товкач. Партія с.-ф., що повстала в 1917 році фактично зникла в 1918 році. Платформи не поділяю, бо жадної нема. Навряд чи знайдешся людина, що поділяла б тепер цю платформу.

Оборонець. Як Ви ставитесь до Петлюри.
Товкач. Петлюру я знаю давно це був мій товариш по семінарії, так що персонально знаю його давно. Петлюра був нашим ратаєм хоч пізніше й був Ерупівцем і с.-д. У мене лишилися добрі про нього спогади. Але я тієї думки, що Петлюра для своєї історичної ролі непридатний. І те, що він опинився на чолі руху, це була одна велика помилка. Але історія це лише розсудить і я певний, що вона Петлюру засудить. Моїм героєм, героєм мого роману Петлюра не був. Коли я дізнався про смерть Петлюри, то вважав, що це в щастя для Петлюри. Коли б не вбивство в Парижі, то Петлюра не мав би такого ореолу, але це вбивство такий ореол йому створило. Доказом цього є що коло могили Петлюри об'єдналися такі особи, які при інших обставинах ні за що не подали б собі руки: Микита Шаповал, гетьман, Винниченко і інші.

Оборонець. Як ви розцінюєте договори УНР з капіталістичними державами?

Товкач. Про договори мені нічого не відомо і про них тут досить сповіє Ніковський. Але я можу висловити свій погляд на ці договори, як юрист. Той хто складає ці договори, як то Центральна Рада, Директорія і инш. не мали уповноваження від народу, не мали жадного уповноваження, тому всякі підписані ними договори є фальшивими, а ті що підписували є фальшивниками. Та й з точки погляду української демократії ці договори не дійсні, бо наряд не уповноважував нікого вступати в такі договори. Це як сказав Вільгельм шматок паперу, а про них навіть цього не можна сказати, бо не є навіть шматком паперу. Але з морального боку я мушу зазначити, що ці договори є просто ганебні.

Оборонець. Чому Ви пішли в священники.
Товкач. Священником був бо не було куди инше йти. Ідеалізував священство, що зможу провадити культурку і громадську роботу серед народу. Де що зробив. Наприкл. організував селянство в Диканці.....

Оборонець. Чи переживали Ви які небудь репресії.

Товкач. Так при приході Деникинців до Полтави мене було заарештовано, як голову філії національного Союзу.

Оборонець. Чи переслідує Радянська влада релігію? Як ви ставитесь до того, що закордонно поширюють чутки, нібито радянська влада переслідує релігію?

Товкач. Радянська влада релігії не переслідує, але я не мушу довести фактами. Як юристові мені відомо про декрет про відділення церкви від держави. В кримінальному кодексі є статті, які карають за перешкоди при виконанні релігійних потреб. Патріарх Тихон не дивлячись на свою ворожнечу до радянської влади залушався і вмер у своєму помешканні, хоч инша би влада, навіть царська, такого відношення не потерпіла. І автокефальна українська церква мала можливість протягом десяти років розвиватися і вартіть провадити контрреволюційну роботу, але в ліквідації автокефальної церкви радянська влада невинна, бо ця церква сама себе ліквідувала. І тому, що ми, автокефальні діячі сидимо на лаві підсудних рина не радянська влада: ми самі себе поставили в таке становище й радянська влада мусть нас карати..... Отже заявляю, що закордонне повідомлення не відповідає дійсності.

The first part of the report is devoted to a general survey of the situation in the country. It is found that the country is in a state of general depression, and that the people are suffering from want and distress. The cause of this is attributed to the war, and the consequent destruction of property and the loss of life. It is also stated that the government has failed to take any effective measures to relieve the suffering of the people.

The second part of the report deals with the financial condition of the country. It is found that the government is in a state of bankruptcy, and that the public debt is enormous. The cause of this is attributed to the war, and the consequent increase in the cost of the government. It is also stated that the government has failed to take any effective measures to reduce the public debt.

The third part of the report deals with the social condition of the country. It is found that the people are suffering from a general state of ignorance and superstition. The cause of this is attributed to the lack of education and the influence of the clergy. It is also stated that the government has failed to take any effective measures to improve the social condition of the people.

Оборонець. Чи переслідує радянська влада українців?
Товкач. Не переслідує. Але це треба підтвердити фактами. Скажім, я український націоналіст, працював в різних установах, нагніть в урядових, але мене влада хоч і знала, що я націоналіст, не чіпала. То факт, що ми сидимо на лаві підсудних, це не значить, що ми сидимо із за того, що українці, але як злочинці проти держави. Яка державна влада могла б терпіти злочинну діяльність проти себе..... Яка влада дарала б нам підсудним будероботи з часом:.....

Отже я мушу найкатегоричніше заявити, що радянська влада не переслідує і не переслідувала українську інтелігенцію....

Оборонець. Чим пояснюється, що ми признаючи радянську владу всеж таки пішли проти неї.

Товкач. Я виховувався в інших, демократичних умовах. Знаю й приймаю соціалізм не в марксієвському розумінню, а як вільний договір. Вважав більшовиків за деструктивний елемент, не вважав що вони щось можуть створити. Перші кроки більшовизму на Україні не задовольняли мене як українського націоналіста. В індустріалізацію не вірив. Колективізація для мене була щось більше як утопія, не приводило до того, що я не міг стати в ногу з більшовиками.

Оборонець. Яка у Вас зараз ідеологія?

Товкач. Шість місяців, що я був у в'язниці дуже на мене вплинуло. Я багато думав і зробив переоцінку цінностей. Я побачив, що я помилявся в більшовиках. Тепер я признаю, що індустріалізація цілком здійснима, а колективізація можлива і навіть необхідна, бо инакше земельного питання полегодити неможливо. Я рішуче став на радянську владу і широко підписав заяву.....

Я не маю ніяких підстав надалі триматися тих поглядів, що привели мене до такого стану, в якому я йх зараз є. Я вважаю, що є всі підстави для радянського уряду, щоб засудити мене, як найсуторіше, але я й сам засуджую свою діяльність, як найрішучіше.

.....

Неховський запитує, чи дійсно Єфремов говорив Товкачеві, що він Неховський теж в Братстві української державности.

Товкач. Мені здається, що Єфремов таке казав, були й інші присутні напевно вони чули, але твердо не памятаю.

Шарипька-Черняхівська. Коли і де я вам сказала про Союз Української Молоді?

Товкач. Це було, коли я приїхав до Києва, мені здається, що в помещканню Оксани Михайлівни сестри Шарипької-Черняхівської мені було сказано це чи Оксаною Михайлівною чи вами.

.....
 На запитання чи планували Єфремов і інші повстання проти Радянської влади підтверджує. На запитання про Мацієвича пригадує, що довідався, що цей в 1923 р. від імени УНР підписав декларацію, що до відмовлення від Бесарабії. По торкається еміграції, що Микита Шапогал працює разом з Бенешом, як представник УНР. Мартів на увазі при утворенні самостійности України через Галичину й Підкарпаття зв'язатися з Чехословацькою.

Тос запитує. Чи лише арест на вас так вплинув.

Товкач. Я й раніш уже починав зникати на радянську владу. Останні успіхи в індустріалізації і колективізації мене привели до внутрішнього порозуму у своїому відношенню до радянської влади. Тепер я вірю що лише під транспором радянської влади може існувати Соборна Україна.

Слова протоколу допит підсудного Товкача за скінчений і оголошує в 10 1/2 год. перерву засідання до 4 год. слідуючого дня.

ЗАСІДАННЯ НА ВИШОГО СУДУ ДНЯ 18 БЕРЕЗЕНЯ 1930.

Допитуються свідки так зв. церковної групи: Мороз, що був за голо-
ву Всеукраїнської Церковної Ради до 1924 року і Потівенко, що був
Головою від 1924 до 1926 року. / На жаль свідчення не вдалося за-
писати по радіо /.

Зізнання дає слен Центральної СУМ / Союз Української
Молоді / ПАВЛУШКОВ. На початку 18 години.

Павлушков. Земля має залишитися селянству в такому стані, як
під радянською владою. Що торкається індустрії, то частина
дрібної повертаються власникам, інші залишаються державними.
З приводу цього балакав з Єфремовим, який казав, що селянин
наш по природі власник індивідуаліст. Найкраще поставитися
до обробки землі коли вона буде його власна. Теперішні дире-
ктори в підприємствах назацікавлені в продукції, тому все
руйнується, голод.....

Прокурор Михайлик. Хто складав програм.

Павлушков. Складав програм я на підставі розмов з Єфремовим. Передруко-
вував і зачитав Єфремову й Дурдуківському / чи був Гермайзе
не пригадую / вони похвалили і казали що на підставі цього
можна об'єднувати.

Прокурор. Ви розуміли що йде мова про політичний програм.

Павлушков. Безперечно.

Прокурор. Чи програм був затверджений Єфремовим.

Павлушков. Велися балачки.

/ перерва в радіо /.

Прокурор. В чому полягала тактика СУМ, шляхи роботи.

Павлушков. СУМ засновувався в критичний мент, як нам здавалося життя ра-
дянської країни, в 1925 році. Тоді були труднощі передбача-
лася війна з Польшею, а в зв'язку з цим ми думали про здійсне-
ння нашої мрії - Української Народної Республіки.

Прокурор. Які шляхи СУМ були, що до повстання?

Павлушков. Про це говорилося на зборах нашого центру, було три варіанти:
перший - СУМ у повному складі має виступити, або сотня або
батальйон спеціального призначення, другий - члени СУМ увільню-
ються в регулярні або новоутворені військові частини, як ке-
рорники цих частин, третій - передбачав, що коли почнуться
заворушення, члени СУМ мають зформувати на своїх школах окре-
мі загони і стати в чолі їх.

/ Перерва у радіо /.

Прокурор. Значить терор являвся програмовим, але
не писаним.

Павлушков. Це питання обговорювалося..... Частина членів центру
СУМ була тої думки, що ми повинні застосувати терор виключно
проти найвищих урядових радянських діячів. Друга частина вва-
жала за потрібне чинити замаху проти місцевих діячів.

Прокурор. Значить терор являвся програмовим, але не
писаним.

Павлушков. Так.

Прокурор. Чому це так.

Павлушков. мотив вразі провалу небезпеч-
но такий пункт в програму мати.....

Прокурор. Пакт про терор був затверджений Єфремовим.

Павлушков. Велися балачки, Єфремов казав, що проти терора, але ми я, що

- Павлушков. ми живемо під постійним терором з боку більшовицької влади і маємо право відповідати тижже. Єфремов погодився з мовою думкою. Він в основі являється пороком терору в нормальних обставинах, але ми жиримо в умовах, коли він виправдується.
- Прокурор. Як історично обґрунтовував Єфремов терор.
- Павлушков. Не пригадую.
- Прокурор. Чи він вихралював як героїство гідне наслідування й порятунків, як народніх героїв терористів.
- Павлушков. кождий терористичний акт направлений проти радянської влади ми вітали.
- Прокурор. Коли Єфремов санкціонував терор, то які давав вам поради спеціально по до конспірації.
- Павлушков. Єфремов казав, що мені самому цим займатися не слід. Як би я сам став брати участь, то дібралися б до вершка, до нашої центральї. Посилати других, а самому ні.
- Прокурор. Чи доручав Єфремов провести пакт про терор на засіданні СУМ.
- Павлушков. Ні. Малося поставити на обміркування. Що торкається до матеріяльних засобів, то ніяких засобів не може дати, бо в цьому випадку головну роль грає воля і бажання.
- Прокурор. Ви провели директиву Єфремова.
- Павлушков. Провів.
- Прокурор. Про ухвали гуртка / і про терор /, Ви повідомити Централью і Єфремова.
- Павлушков. Велася балачка.....
- Прокурор. Яке значіння терору надавав Єфремов в наших умовах.
- Павлушков. Великих наслідків ми не сподівалися, але внутрішні наслідки так, бо закликали нарід, націю до боротьби.
- Прокурор. Стже Ваша організація була конспіративна, бойова, терористична.
- Павлушков. Я мушу проголосити, що про терор знала лише централья гуртка, решта членів про цей пакт не знала, тому тільки ми відповідаємо за цей пакт.
- Прокурор. Що ж уявляла з себе Ваша організація?
- Павлушков. Образно кажучи це був комсомол, але український по суті бойовий.
- Прокурор. Які ж Ваші завдання.
- Павлушков. В першій період наші завдання були поширити організацію молоді, організувати як найбільше число молоді і на селі і на периферії. В чолі стала п'яторка. Організацію заложили: я, Матушевський Борис, Виноградов і Кохта Данило. Перші збори відбулися у /мечетю, здається у Пономаренка / треті у Матушевського. Взагалі зборів відбувалося багато, то у мене, Матушевського, Нечитайла і в Академії /.
- Прокурор. Де Ви мешкаете.
- Павлушков. Я мешкаю на Гоголевській 27, там де С.О. Єфремов.
- Прокурор. Чи центральна п'яторка була санкціонована Єфремовим.
- Павлушков. Це мені не пригадується. Борис Матушевський був відомий Єфремову і Дурдукіаському, Виноградов потім організував инший гурток.
- Прокурор. Чи був СУМ складовою частиною СВУ.
- Павлушков. СУМ має туж структуру як СВУ і БУД спочатку, а саме п'яторки. В осени 1927 року відбулася загальна реформа ці організації перейшли на гурткову і СУМ тех.
- Прокурор. / Згадує відержку з листа / Особливо треба дбати про обєднання всіх ватажків..... Далі перешкоджати вивозити хліб..... Зруйнувати мости.....
- Павлушков. Таке було.

- Прокурор. Маю запит до Ніковського. Чи такий лист міг мати місце.
Ніковський. Так.
- Прокурор. Запитання до підсудного Єфремова. Такого змісту лист міг мати місце.
- Єфремов. Має.
- Прокурор. Нагадую Вам лист од Зайцева. Лист на 2 1/2 листах, писаний чорним атраментом. В якому Зайців нарікає що кияне повільно діють, що треба координувати сили. Головного "Петлюру" це нервує з приводу млявості. Далі в листі умоляє перейти до рішучої тактики. Це було в 1922 році. Як Єфремов реагував на ці заклики до повстання.
- Павлушков. Він сказав, що треба було б самим емігрантам прийти сюди і попробувати енергійніше працювати.
- Прокурор. Чи не казав Єфремов на кого покласти це. Коли нема зараз ні Гаєвського ні Зеленого.....
- Павлушков.
- Прокурор. Ви показували, що у 1922 чи 1928 році був лист не то од Ніковського не то од Прокоповича якого читав Дурдумівський за вечірнім чаєм. Що було б добре приїхати за кордон самому Єфремові для особистої доповіді урядові. Що всі чекають його, згадують і висловлюють певність, що Чехівський зв'язаний з селом може його замінити на той час.
- Павлушков. Так, мені помятається цей лист.
- Прокурор. Чи не пригадуєте пізнішого листа до Єфремова з закордону. Цей лист Єфремов дістає в 1923 році від Чикаленка, який писав, що вся нація чекає....., що Ви можете впливати на народ, що народ далі не піде на краші обіцянки большевиків.....
- Павлушков. Не пригадую.
- Прокурор. А в осени 1923 року не пригадуєте листа до Єфремова од Зайцева, який писав, що Україні було б корисно дістати допомогу з Румунії..... румуни готовляться зробити за Бесарафію, якої большевики не хотять признати, за ними.
- Павлушков. Не памятаю.
- Прокурор. Після приїзду Ніковського, як Ніковський і Єфремов ставились до питання і використання для цього решток повстанських ватажків.
- Павлушков. Спеціальних розмов не було. Заходили розмови, але я сказав про це в попередніх свідченнях. В даний момент він казав, що повстання неможливе, що треба підготуватись до нього. По до використання повстань висловлювалось дві думки: перша, що повстання може бути допоміжною силою для чужоземної армії, коли вона наступатиме на Україну, а друга думка полягала в тому, що саме повстання може стати за привід для втручання закордонних сил.....
- Прокурор. Прошу точніше відповісти, як ставились до старих повстанців Єфремов і Ніковський.
- Павлушков. Вони говорили, що старих повстанців лишилось не багато, але їх можна використати. В разі повстання вони мали стати на чолі окремих загонів.
- Прокурор. Ви мабуть втомилися, давайте зробимо перерву.

Перерва в 19.20.

- Прокурор. Чи погоджувався Ніковський що треба використати решту повстанців.
- Павлушков. Погоджувався, припускав можливість.

- Прокурор. Чи вживались заходи по відшукуванню надобитків політичних бандитів та об'єднання їх між собою.
- Павлушков. Такі думки були.
- Прокурор. Запитання до Ніковського. Чи так викладає Ваші думки Павлушков.
- Ніковський. Ні. Ніяких конкретних розмов в 1923 році не могло бути бо не було підстав до повстання.
- Прокурор. Чи балакали Ви, що треба використати петлюрівські сили, наприклад в Академії Наук і знайти тих, хто може працювати в повстанцях та щоб пошукати надобитків.....
- Ніковський. Ні.
- Прокурор. З ним зв'язував Єфремов тодішній отаман Радянської України.
- Павлушков. Зв'язував економічними труднощами та податковим тягарем.
- Прокурор. Чи правдивий висновок, що в балаках про повстання справа йшла щоб омолодити певними групами на селі.
- Павлушков. Це було бажано як би це пішло на реалізацію.
- Прокурор. Як Ви уявляєте як керівник СМУ і член СВУ що був у курсі цих установ, як Ви уявляєте, яка була позиція СВУ про повстання.
- Павлушков. Як я пригадую на реальній ґрунт це ніколи не ставалося. Я не знаю конкретних заходів, а теоретично це було так.
- Прокурор. В другому своїйому звізанню Ви писали: / цитує з звізання Павлушкова / про намір повалення радянської влади через повстання і організацію незалежної Української Держави.
- Павлушков. Так.
- Прокурор. Отже така установка була, це малося на увазі.
- Павлушков мені здається, що так.
- Прокурор. Яка була установка СВУ, що до моменту повстання незалежно од інших моментів чи разом з іншими.
- Павлушков. Мені здається, що я вже казав, що повстання само по собі неспроможно повалити радянську владу, і може стати допоміжною силою при втручанні чужих військ.
- Прокурор. Себ то при інтервенції.
- Павлушков. Так.
- Прокурор. Чи не називався приблизно термін повстання.
- Павлушков. Найближчими роками, приблизно 1931 року.
- Прокурор. Чи не згадаєте серед різних політичних угруповань, які були не політичні угруповання цього терміну.
- Павлушков. Це теорія соняшних плям академіка Грає. Що особливі розрухи відбуваються в момент найбільшого нагромадження соняшних плям, і що якраз в 1930 році в зв'язку з цим можливі заворушення на землі.
- Прокурор. Чи не пам'ятаєте, тут казали про тітку Мотрю що першу рятувала, чи вона в цьому не приймала участі / означення терміну. /
- Павлушков. СВУ мало на увазі прогноз професора Грає.
- Прокурор. Скажіть Павлушков, Ви мали на увазі визволення Радянської України.....
- Павлушков. Не Радянської України, а з під радянської влади Україну.
- Прокурор. Який Ви вважаєте будучий устрій України.
- Павлушков. Я персонально вважаю потрібним режим твердої диктатури в формі виборного гетманату, решта товаришів була лівіша і стояла на ґрунті диктатури при УНР.
- Прокурор. А як дивився Єфремов що до визначення основних засад будучої України.
- Павлушков. Він дивився що тоді Україна буде вільна, коли од премера і в'язня, од мочетгара до..... всі будуть українці.
- Прокурор. А хто у нас премером, чи не українець.
- Павлушков. Здається, товариш Чубар.
- Прокурор. А хто у в'язниці сидить, чи не ті українці, що на лаві сидять. Так Ви свого досягли.
- Павлушков. Так.

/ Аплодисменти цілого залу /.

- Голова. Прошу додержувати спокій.
- Прокурор. Гермайзе ви знаєте?
- Павлушков. Так.
- Прокурор. Дайте його політичну характеристику.
- Павлушков. Його політичні погляди мені не ясні. Він мені здається людиною двоїстою, в йому в одного боку марксист соціаль-демократ людина ліва близька до Вас, а в той же час він опинився в організації СВУ.....
- Прокурор. Ми вже одного двоїстого с.-д. / Чеховського / бачили. Чи цей відрізняється від того чи такий же?
- Павлушков. Я не наважуюсь сказати.
- Прокурор. Ви казали відносно Гермайзе керівника гуртка молоді і члена СВУ, що його діяльність була настільки націоналістична, що його було усунуто від викладів на високих школах.
- Павлушков. Я чув, що до приходу радвлади, Гермайзе викладав у ВИПАХ а з приходом радвлади його було усунуто за націоналізм.
- Прокурор. Як розуміти Ваше твердження, що Гермайзе був смієноріховцем.
- Павлушков. Я це розумію в тому зміслі, що він маскувався.
- Прокурор. В попередніх показаннях Ви давали Гермайзе після змінюховства ще одну марку, як прихильника Грушевського. Він у Вас людина під маскою. Ми спільними силами зніmemo цю маску, коли з ним балакатимемо. Так?
- Прокурор. У мене запит до Єфремова, Павлушков жип у Вас цілий час. Ви од його не таїлись з Вашими справами.
- Єфремов. Безперечно таївся. Я не міг йому говорити і читати листів.
- Прокурор. В протоколі Ви казали, що не таїлись.
- Єфремов. Це значить, що в звичайних розмовах не таївся.
- Прокурор. Павлушков, що Ви на це скажете.
- Павлушков. Маючи ті інформації, які я говорив, виходить, що не таївся.

Слово бере прокурор Любченко / приватно обжаловуючий /.

- Любченко. Ви відповідали товаришові Михайликові, що Ваш батько священник у Тулі без заарештований і засуджений за політичні проповіді.
- Павлушков. Я про це довідався через рік після того.
- Любченко. Кільки тоді Вам було років.
- Павлушков. 18 років.
- Любченко. Де жили на Україні.
- Павлушков. В родині Дурдунівського та Єфремова.
- Любченко. Тут Ви одержали виховання.
- Павлушков. Заоформив його, бо вже до того я мав свої погляди.
- Любченко. Ви одержали політичне виховання в школі в ролі учителів Ваших були: Дурдунівський син священника, Гребенський син священника, Трезвинський син священника, Токарєвська донька священника, Заліський син священника і с.-д. Гермайзе - всі вони тут на лаві підсудних. Самей в цій школі виховували учнів в контр-революційному дусі, в бік УНР.....
- / Сміх в залі /.
- Павлушков. Весь мій випуск з трудової школи Шевченка увійшов СВУ у мойому випуску 75 % походило з дитячих приютів сиріт і т. д.

ПРИМІТКА: В білетені про переслухання підсудного Чеховського на сторінці 7. на питання Прокурора: " серед якої кількості люду Ви ліквідували неписьменність " по технічному недогляду вмішено таку відповідь Чеховського: " 5 1/2 мільонів ". Між тим ця цифра входить в запитання прокурора, тоб то прокурор сказав: " Ми ліквідували неписьменність серед 5 1/2 мільонів люду, серед якої кількості Ви ліквідували неписьменність " ?.

- Любченко. Чи Ви знаєте Малашука, Наталки Сопко, Новака, Мазура.....
- Павлушков. Малашук комсомолец, я його тут бачу, а Сопко не знаю.....
- Любченко. Чи Дурдуківський казав Вам що треба виховувати молодь в дусі УНР.
- Павлушков. В українському дусі, ну й само собою в УНР.
- Любченко. Щоб не розгуситися Ви заснували ТЕЗ / товариство єдності й згоди /.
- Павлушков. Так.
- Любченко. Ви казали, що учителі Ваші сприяли Вашій діяльності.
- Павлушков. Так.
- Любченко. Хто викладав у Вас історію України.
- Павлушков. Гермайзе.
- Любченко. Ви відповідали раніше, що ще в школі Ви організували повстанський загін, що імя Петлюри було серед Вас популярне, що серед Вас був створений культ Петлюри.
- Павлушков. Так, серед певної частини.
- Любченко. Чи Ваш історик розповідав, що Петлюра розстрілював робітників в арсеналі, закликав договори з Денікіним, Врангелем з Кубанцями та Варшавський.
- Павлушков. Коли я був у школі, бу нас історія так детально не розглядалася.
- Любченко. Як Ви думаете, що с.-д. і марксист викладаючи історію в трудовій українській школі коли би розповів про розстріли в Арсеналі, про прихід чужих сил, чи культ Петлюри серед Вас зріс би.....
- Павлушков. Думаю не дуже, але думки складаються крім школи і з сторонніх впливів не шкільних.
- Любченко. Ви кажете, що Ви слухали у Гермайзе історію XVIII століт., чи він взагалі не говорив про нову історію.
- Павлушков. Нам цей курс був додатковий. Про інших я не знаю.
- Любченко. Хто на Вас вплинув і розповів про Петлюру.
- Павлушков. Я не згадую решти товаришів, а у мене це хатні.
- Любченко. Ви казали, що на звичайних зборах Ви розповідали, що ТЕЗ " всипався " та Гермайзе пропонував заснувати більш тісну організацію.
- Павлушков. Гермайзе був на зборах, не пригадую, не то як спостерігач, не то..... Не пригадую добре. Основне питання було, як ліквідувати ТЕЗ безболісно.
- Любченко. Що до нелегальних організацій Ви використовували досвід Гермайзе.....
- Любченко. Колегіальности у Вас не було.
- Павлушков. Ви не точно переказали мої слова.
- Любченко. Ви утворили Вашу організацію для боротьби за незалежну Україну.
- Павлушков. Так, ми розглядали Україну сучасну, як колонію Росії.
- Любченко. Значить Ви, син тульського священика, плхс Матушевський - син українського поміщика й син професора Виноградова - вирішили визволити Україну з під окупаційної влади..... приєднавши до себе таких, як Ви.....
- Павлушков. Можливо що й так приєднавши до себе таких як і ми.
- Любченко. Значить робітнича і селянська українська влада єсть окупаційна.
- Павлушков. На ці питання була відповідь моїх попередників.
- Любченко. Кого саме Ви вважали за окупантів.
- Павлушков. Радяду.
- Любченко. А ким вона створена.
- Павлушков. Радянською Росією.

- Ющенко. А хто утворив міські ради, райони та інші ради на Україні.
Гавлушков. Ради фікція, а в дійсності існують призначені виконкоми.
Ющенко. Ви підходили до постань, як підсобна сила до тієї, що має прийти від капіталістичних сил.
Гавлушков. Фактично це так.
Ющенко. Ви вважали, що Ви герої яких буде згадувати історія.
Гавлушков. Тепер я так не думаю. Я думаю, що ті що прийдуть, де чим поступляться.
Ющенко. У Вашому програмі Ви визнавали власність до 50 десятин і Ви добились у Єфремова землі назад у селян не брати.
Гавлушков. Так, ми до цього договорилися.
Ющенко. Всякий селянин має за землю платити.
Гавлушков. Так, платити.
Ющенко. Ви знаєте, наприклад, скільки було поміщиків, що мали понад 2.000 десятин землі?
Гавлушков. Ні.
Ющенко. Статистика дає 2.910, які мали разом 7 мільонів 721.000 десятин. Невже Ви вважали, що найврозуміліші для держави є 2910 поміщиків, що володіли.....
Гавлушков. Вважали не на 2.000 поміщиків, але на те, що за їх спиною стояли реальні сили.....
Ющенко. Чи Ви сподівались, що селяне Вас підтримають.
Гавлушков. Не всі селяне, а частина.
Ющенко. На кого ж саме Ви розраховували.
Гавлушков. На тих, що підуть за нами.
Ющенко. А хто би пішов.
Гавлушков. Охочі мати 50 десятин і хто має би на це спроможність.
Ющенко. Фабрики і заводи Ви вирішили теж повернути.
Гавлушков. Так, дрібнісі. Більші лишити в руках держави.
Ющенко. Це Ви на тому стояли, а по програму всі повернути. Очевидно господарі мали прийти.
Гавлушков. Почасти так. Безперечно не всі прийшли б.
Ющенко. Повернувши заводи і фабрики і доставши закордонні капітали російські і українські фабриканти і поміщики мали по вашому розгорнути соціалістичний програм про 8 годинний робочий день, про забезпечення права робітників.....
Гавлушков. А чи не не знаєте Ви, як вони були забезпечені при Петлюрі.
Ющенко. У нас про це не говорилося.
Гавлушков. А Ви знаєте як.
Гавлушков. Досить темно.....
Ющенко. Ви говорили про диктатуру для кого вона потрібна і кого мала б захищати.
Гавлушков. Проти агентів зовнішніх сил.
Ющенко. Чи це не значить проти німецьких сил, що окупували Україну в 1917 р.
Гавлушков. Німецьке військо ми вважали за дружнє військо.
Ющенко. Так проти яких сил зовнішніх ви захищали Україну, коли у Вашій діяльності Ви раніш казали, що Ви мали допомогати приходу зовнішніх сил, та проти кого диктатура.
Гавлушков. Проти півночі.
Ющенко. А може проти нації хамів, про яких писав представник в Румунії Мацієвич.
Гавлушков. Я з Мацієвичом не погоджуюся.
Ющенко. Вчора аналізуючи пройдений шлях і засуджуючи його підсудний Товкач говорив, що було фатумом України, що не найшлося діяча, який би міг реалізувати визвольний рух. Чи не думаете Ви, що кожна кляса має відповідного собі діяча.

- Павлушков. Так по "Сеньке і Шапка".
Любченко. А як та шапка, що організувала СУМ і СВУ, як вона випадає?
Павлушков. Як би я мав люстру, я би відповів, а так трудно.
Любченко. Ви казали, що все навкруги мертво, що нема провідарів, а як думаєте зараз.
Павлушков. Живе лишлось там в залі сидить.

Засідання кінчилось в 9.30.

Засідання Найвищого Суду 19 березня 1930.

17.45 год.

Продовження зізнання Голови СУМ Павлушкова.

- Прокурор Михайлик. Вам під час рейду йхн Тютюника було 18 років, а чи Ви знаєте учнів Кирило-Методієвської гімназії, які потім воювали під Крутами.....
- Павлушков.
- Прокурор. Чи намовляв Вас Єфремов до терору.
- Павлушков. Мене особисто на терористичний акт не намовляв, але говорив про організацію.
- Прокурор. Я пригадаю Вам з Ваших зізнань / зачитує зізнання Павлушкова: "Єфремов робив на мою адресу підком проворі натяки в такому дусі, що Скрипника треба ліквідувати в один з приїздів його до Києва"..... Чи не говорив Вам цього Єфремов.
- Павлушков. Не мені, а організації.
Оголошується перерва на 20 хвилин.
- Голова. Запитує про провід СУМ.
- Павлушков. Я склав програм СУМ на підставі попередніх розмов з Єфремовим. Після чого надрукував і зачитав Єфремову, він похвалив, але сказав, що треба деякі зміни. В програмі були питання земельне, повернення підприємств приватним особам.
- Голова. Чи Ви радилися з Єфремовим.
- Павлушков. У важливих питання я радився.
- Голова. Так що можна вважати, що Єфремов був ідеальним керівником СУМУ.
- Павлушков. Так. Але разом з тим деякі виступи робив на власноруч. Так, наприклад, під час нелегальної панакхиди в Софійському Соборі по Петлюрі, я без порозуміння з Єфремовим, розкидав там відозви. Пізніше Єфремов сказав, що це пахне провокацією.
- Голова. Чи лише з Єфремовим радилися.
- Павлушков. І з Дурдуківським.
- Голова. А про утворення СУМ.
- Павлушков. Про утворення СУМ ми говорили в трьох.
- Голова. Так що Єфремов був ідеологічним керівником СУМ.
- Павлушков. Так.
- Голова. Ви прихильник гетьманату.
- Павлушков. Так. Виборного гетьманату.
- Голова. Це монархична форма чи ні?
- Павлушков. Так монархична, але оригінальна.
- Голова. Як же Вам дозволили члени СВУ, що стояли за УНР й боролися з гетьманом бути гетьманцем й активним робітником СВУ й генеральним Секретарем СУМ?
- Павлушков. Справа в тім, що СУМ у цілому стояв за демократичну республіку з застереженням, що на першій час після повалення радянської влади Україна має відбутися стан режиму твердої диктатури

- Павлушков. Мені здавалося, що ці слова дуже м'ягкі. На мою думку, треба було сказати: хай буде гетьманат без всякої машкари. Мій проєкт у такому дусі не пройшов, але в наших розмовах виявилось, що хай прийде перша ліпша влада, аби не большевицька, а далі, на формі її могли помириться.
- Голова. На попередньому слідстві Ви заявили, що за найкращий час Єфремов і Дурдуківський вважали добу Центральної Ради й влади УНР.....
- Павлушков. Я це стверджую.
- Голова. Яку мету мав СУМ.
- Павлушков. Як і старше громадянство, утворення Самостійної Держави Української.
- Голова. А скажіть, як вживили Ви голод на Україні.
- Павлушков. Розмовлялося, що голод є штучним явищем большевиків для знищення населення, штучним наслідком спеціальної політики комуністичної влади.
- Голова. А що говорилося відносно єднання з білогвардійцями.
- Павлушков. Відносно білогвардійців говорилося, що при боротьбі з комуністичною владою вони нам нешкідливі і ми можемо з ними співпрацювати.
- Голова. А чи це говорилося / прокуратор читає зізнання Павлушкова що в боротьбі з радянською владою можна заключати союз навіть з російськими генералами /.
- Павлушков. Так, говорилося.
- Голова. А скажіть, чи Ви розмовляли з Єфремовим про терор.
- Павлушков. Були балачки, під час чистки студентства..... Єфремова, Дурдуківського і мене дивувало, як тут сказав прокурор, рабська покорність студентства і що вони не роблять жадних заходів..... Розмови велися в формі запитань з боку Єфремова.....
- Голова. А чи не намовляв Вас Єфремов на терор.
- Павлушков. Особисто мене ні, але для нього було бажано.
- Голова. На попередньому слідстві Ви писали трошки одвертіше: " Єфремов сказав мені: Невже ж не стало юнаків, що знишили кілька нахабних студентів, коли не можна добратися до великих нарковів ". Як Ви вважаєте, це до певної міри підштовхувало на терористичні акти?
- Павлушков. Я це так прийняв. Говорилося, що кілька терористичних актів можуть вплинути на внутрішню політику радянської влади..... Принципово Єфремов був проти терору, але вважаючи, що ми живимо в час перманентного терору з боку радянської влади, перебуваємо на фронті, отже можна використовувати зброю своїх ворогів.
- Голова. В якому приміщенні прийнята постанова про терор.
- Павлушков. СУМ прийняв рішення в приміщенні Свободяна..... про терор проти найвищих радянських діячів.....

/ Перерва в радіо /.

- Голова. Чи вважали члени СУМ, що після смерті Леніна, є слушний мент для терористичних актів.
- Павлушков. Так.
- Голова. А чи говорилося кого саме треба знищити.
- Павлушков. Не пригадую.
- Голова. Цітує зізнання Павлушкова, що до осіб, на яких плянувався терор і зачитує Павлушкова, чи це було так.
- Павлушков. Так.
- Голова. А як рішено питання у центральній п'ятёрці?
- Павлушков. Ми цю справу там обговорювали, але голоси поділилися, три

Гавлушков. Було за те, що терористичні акти виконувати на визначніших радянських діячах, двоє і я в тому числі, що вбивати кожного комуніста є досягнення..... Треба поширити діапазон терористичної діяльності і на комсомол і піонерів.

Голова. А що Єфремов?

Гавлушков. Пригадую собі такий випадок. Йшла розмова, що по місту пириється чутка, що хтось душить піонерів червоними краватками. Дурдуківський казав, що батьки виписують дітей з організації. Висловлювалися в тому напрямку, що не дивлячись на те, хто це робить, ці чутки заслуговують підтримки і що це слід би поширити і на комсомол.

Голова. Про це Ви в своїх зізнаннях трохи инакше говорили. / питає зізнання наслідком збігу обставин завданнях невідомих є нашими завданнями. Невідомі є наші друзі..... Значить робіство чи можливі вбивства дітей збігалися з завданням СУМ?

Гавлушков. Так, бо наше завдання було боротися з комуністичним рухом серед молоді.

Голова. Тепере, ще одне останнє запитання. Ви приїшли з Росії з Тульської губернії, син священика. Що у Вас пригорнуло до української концепції. Чи національний романтизм, чи соціяльні концепції, що переважає.

Гавлушков. Романтика. Соціяльні змагання, класова боротьба, пролетарський рух - все це мені було чуже. Лекції по політграмоті слухав в Шевченківській гімназії у Гермаїзе, але жадного вражіння і зацікавлення на мене не викликало.

Голова. А скажіть, коли Ви попали б в инше оточення, а не до Єфремова і Дурдуківського, чи були би Ви українським романтиком.

Гавлушков. Думаю, що оточення мало би для мене свід вплив.

Голова. Чи має хто запитання?

Слово належить членові суда товаришові Волкову.

Волков. Чи було у Вас на меті повстання самостійно, чи додатком до інтервенції.

Гавлушков. Я вже поясняв, що повстання мало бути помічним. Малося на увазі повстанням або прискорити падіння радянської влади, під час, коли нужа сила буде насуватися, або повстанням викликати втручання чужих сил.

Волков. Ви казали, що на думку Єфремова, для боротьби з більшовиками можна піти з усіма антирадянськими елементами?

Гавлушков. Так.

Волков. За переходової тактики Ви вважали за можливе бути навіть під пануванням російських білогардійських генералів.

Гавлушков. Навіть.

Волков. А що відносно погромів.

Гавлушков. Велися балачки, що погроми є неминувий етап визволення, як шлях революції. Ми дивилися, що нашим завданням було ці погроми полетити, але знищити їх не могли.

Волков. А що відносно голоду, Ви казали, ніби то у Вас були думки, що радвлда штучно затримує постачання хліба людності. Чи не було так, що БУД робив ці затримки, ломав, заходи постачання засобів людності, а потім валив на радянську владу.

Гавлушков. Може, що це так було. Це було завдання українських діячів, що працювали в справі постачання в кооперації.

Волков. А відносно терору. Чи це питання ставилося реально.

Гавлушков. Говорилося про терор взагалі, але про реалізацію терористичних актів мови не було.

- Болков. Чи не говорив Вам Єфремов, що треба реалізувати постанови про терор.
- Павлушков. Коли я йому доповідав про наші постанови, то він казав, що всіх треба виконувати, очевидно, це торкалося і постанови про терор.
- Болков. Чи не було спеціальних постанов чи конкретних рішень в справі терору.
- Павлушков. Була лише загальна установка. Спеціальних не було.
- Болков. А що Єфремов.
- Павлушков. Єфремов і Дурдуківський скаржилися на слабодухість молоді і відсутність ініціативи.
- Болков. А чи не було у вас проби реалізувати терористичні акти про комсомольців.
- Павлушков. Були, але випадки не вдалися.
- Болков. Чи це в зв'язку з тим, що там говорив Єфремов.
- Павлушков. Мені здається, що воно впливало одно з одного.
- Болков. Вважали Ви це за наслідок?
- Павлушков. Так.
- Болков. Отже, можна зробити висновок, що Єфремов підмовляв у вашій особі СУМ до терористичної діяльності?
- Павлушков. Він імпульсував мене, а через мене й СУМ.
- Голова. Слово має член суду товариш Соколянський.
- Соколянський. Ви признасте свою діяльність як контрреволюційну.
- Павлушков. Так.
- Соколянський. Як найтяжчий злочин, який заслуговує суворого покарання?
- Павлушков. Так.
- Соколянський. А що Ви говорили про свої вагання, коли вони почалися.
- Павлушков. Визначити межі не можу. певні вагання я переживав ще на волі..... ще в 1917 - 1928 р. р., приглянувшись до життя, я й Матушевський не могли не бачити економічного, національного й культурного розвитку України, умисної тенденційності наших керівників, не могли не зрозуміти, що відрив України від Радянського Союзу неминуче перетворить її на колонію капіталістичного заходу. Перед нами тоді стало питання про те, що слід відмовитися від старої діяльності і одверто перейти на радянські рейки..... Але нас затримували старі зв'язки, ми боялися стати зрадниками й тому свідомо відкидали від себе вагання і йшли далі далі своїм шляхом. Сидючи вже одинадцять місяців у в'язниці, ізольований від цілого світу, я переглянув свою минувшину, вчинок за вчинком, день за днем. Тепер я бачу, що крім засудження, крім ганьби діяльність моя та моїх товаришів по організації нічого не варта. Я засуджую своє минуле й хотів би, щоб усі мої слова, досвід процесу СВУ та СУМ урахували сотні молоді непролетарської, тієї молоді, що подібно до нас могла би опинитися в нашому становищі.
- Соколянський. Отже Ви відверто й цілком широко засуджуєте свою діяльність?
- Павлушков. Так.
- Соколянський. А що Ви говорили про передумови.
- Павлушков. Народився я в Тулі в родині учителя..... Родина моя жила увесь час розділена на два табори..... Батько росіянин, мати українка. Між родичами увесь час були

Павлушков. суперечки і непогодження на національному ґрунті. Від матері я почув про колоніальний визиск Радянської України. Мати мені розповіла, що таке Україна, яке її становище. До революції я сам читав історію Аркаса, Коваленка, ці книжки мене захопили. З 1917 року ми стали одержувати " Нову Раду " з Кієва і це не могло не ркинути в мою душу елементу націоналізму. Ці передумови мали вплив на мій дальший світогляд.

Соколянський. А завершення Вашого світогляду відбулося в Кієві?

Павлушков. Завершилося в Києві і дома.

Соколянський. А хто мав найбільший вплив на вас в школі.

Павлушков. Мій курс находився під найбільшими впливами Дурдуковського.

Голова Суду. Солово має приватний обжалуючий товариш Любченко.

Любченко. Ви признали свою злочинну діяльність і зверталися до шарів тієї молоді, яка не належить до радянського суспільства з закликом про повернення до радянської влади. Так?

Павлушков. Так.

Любченко. Я хочу поставити Вам запитання, в зв'язку з тим, як доходить до читачів те, що тут робиться. Ви вчора клопоталися перед судом, щоб зробити перерву через те, що Ви втомилися й не можете без перерви продовжувати свої зізнання?

Павлушков. Так. Я просив суд і суд задовольнив моє прохання.

Любченко. Я маю запитання до підсудного Єфремова. Підсудний Єфремов, чи був на процесі такий випадок, - у мене в руках газета " Новий Час ", що виходить у Львові, від 17 березня, де великими літерами надруковано, що " професор Єфремов п'ять разів просив, щоб перервати переслухання, бо він перемучений цілоденними відповідями на запити та суд відмовив в його прохання " ?

Єфремов. Цього не було. Навпаки, коли я був стомлений, суд задовольнив моє прохання.

Оборонець Гродзинський. Яка дата.

Любченко. 17 березня 1930 року.

Оборонець Гродзинський. Вже поспіли. / сміх /.

Любченко. Інформація очевидно складена до початку процесу, друкується тепер. Чи відповідали Ви, підсудний Єфремов, на запитання Голови суду, так, як тут сказано / цитує " професор Єфремов відповів твердим, виразним голосом - " Хочемо Незалежної України " ?

Єфремов. Ні, я так не відповідав.

/ Сміх. Гучні оплески /.

Любченко. Наскільки я пригадую, прощу або поправити, або погодитись, ми після довгого допиту дійшли до того, що Ви заявили, що Ваша робота, ходом річей, привела не до Незалежної України, а до поневолення України. Саме так відповідали Ви й засудили свою діяльність ?

Єфремов. Так, я це стверджую.

Любченко. Коли Вас допитували прокуратура і громадський обвинувач, чи чи розповідали Ви, що одержали листа від Чикаленка, що цього листа Ви читали на засіданні СВУ? Я зачитаю Вам другу газету " Діло ", що виходить у Львові, Ви її знаєте?

Лист до Редакції.

Варшава 12. III. 1930 р.

Високоповажаний пане редакторе. Не відмовте на сторінках вашого шановного часопису дати місце для освітлення такої справи.

В ч. 56 московських "Ізвестій" з дня 26. лютого н. р. ви- читав я відомости, що акт обвинувачення проти 45 членів ук- раїнської організації "Спілки Визволення України", що їхній процес оце тягнеться у Найвишому Суді української на- родньої республіки у Харкові. Зі скороченого акту обвинувачен- ня в згаданому часописі виходить, що головний обвинувачений у цьому процесі академік Єфремов признався начеб то, що ор- ганізував він протисовітську "Спілку Визволення України" на підставі інструкцій, одержаних від української політич- ної еміграції за кордоном і що в 1926 році одержав він від мене листа, в котрому я намовляв академіка Єфремова приско- рити організацію тієї "Спілки".

З огляду на вище наведене вважаю за свій обов'язок ствердити ось що: 1/ Жадних листів до академіка Єфремова в році 1926 не писав. Єдиний і останній лист, якого вислав я до академі- ка Єфремова з закордону, був висланий в році 1922. В листі тому не торкався я жадних політичних справ і запитував його єдино про долю моїх археологічних здобутків, залишених мною в Академії Наук у Києві. Стверджую категорично, що, поза цим листом, жадної кореспонденції ні з академіком Єфремовим ні з ким іншим з обвинувачених не підтримував. 2/ Заявляю, що ці обставини могу ствердити під присягою перед судом то- го краю, в яким зараз живу. 3/ Оскільки акт обвинувачення стверджує, що професор Єфремов признався, що одержав від мене листа згаданого змісту, яж з свого боку категорично стверджую, що жадних листів, що про них згадує акт обвину- вачення, не писав, очевидним є висновок, що або зізнання професора Єфремова були сфальшовані Д.П.У., або ж сфальшогані були мої листи, шоби здобути матеріял для обвинувачення. Факт цей як наубрше ілюструє всім добре знаму методу про- вокації та підступу, що нею користується Д.П.У.

З повагою до Вас, пане редакторе, остаюся Лерко
Чикаленко.

Лубченко. А ось далі ще одне спростовання в "Ділі"

Лист до редакції.

Високоповажаний пане редакторе. Ласкаво прошу не відмовити дати місця в Вашій поважній газеті цьому моему листу: В ч. 55, харківського "Комуніста" прочитав я статтю П.Люб- ченка: "До процесу СВУ", присвячену справі С. Єфремова, в якому наводяться зізнання ніби дані С. Єфремовим підчас слід- ства. В цих зізнаннях згадується про лист, що його С. Єфре- мов ніби то одержав в квітні 1926 року від Л. Чикаленка і в якому міститься моя "невеличка дописка". Отсим вважаю необхідним подати до публичного відома, що за весь час пе- ребування на еміграції, я жадних листів до С. Єфремова не писав, а також не робив жадних "невеликих дописок" на чийх будь листах. Цю заяву я роблю прилюдно на доказ того, якими фактично безпідставними матеріялами оперує більшови- цька юстиція в харківському процесі.

З повагою В. Садовський.

Отже спростовання Садовського теж не відповідає дійсности?

Єфремов. Теж не відповідає дійсности.

Лубченко. Я Вас запитую, чи стверджуєте Ви, що ді-сно одержали ли- ста від Чикаленка.

Єфремов. Так. Від Чикаленка одержав в 1926 році листа.

Лубченко. Чи читали Ви його на засіданні СВУ?

Єфремов. Так.

- Любченко. Таким чином це спростовання Чикаленка не відспідає дійсності?
- Єфремов. Так. Не відпорідає дійсності.
- Любченко. Я вас запитую: Чикаленко підписав листа у Варшаві, чи підходяче ці місто для такого листа.
- Єфремов. Не підходяче.
- Любченко. Ви мене не зрозуміли. Я питаю, чи місто Варшава для Чикаленка підходяче місто.
- Єфремов. Так.

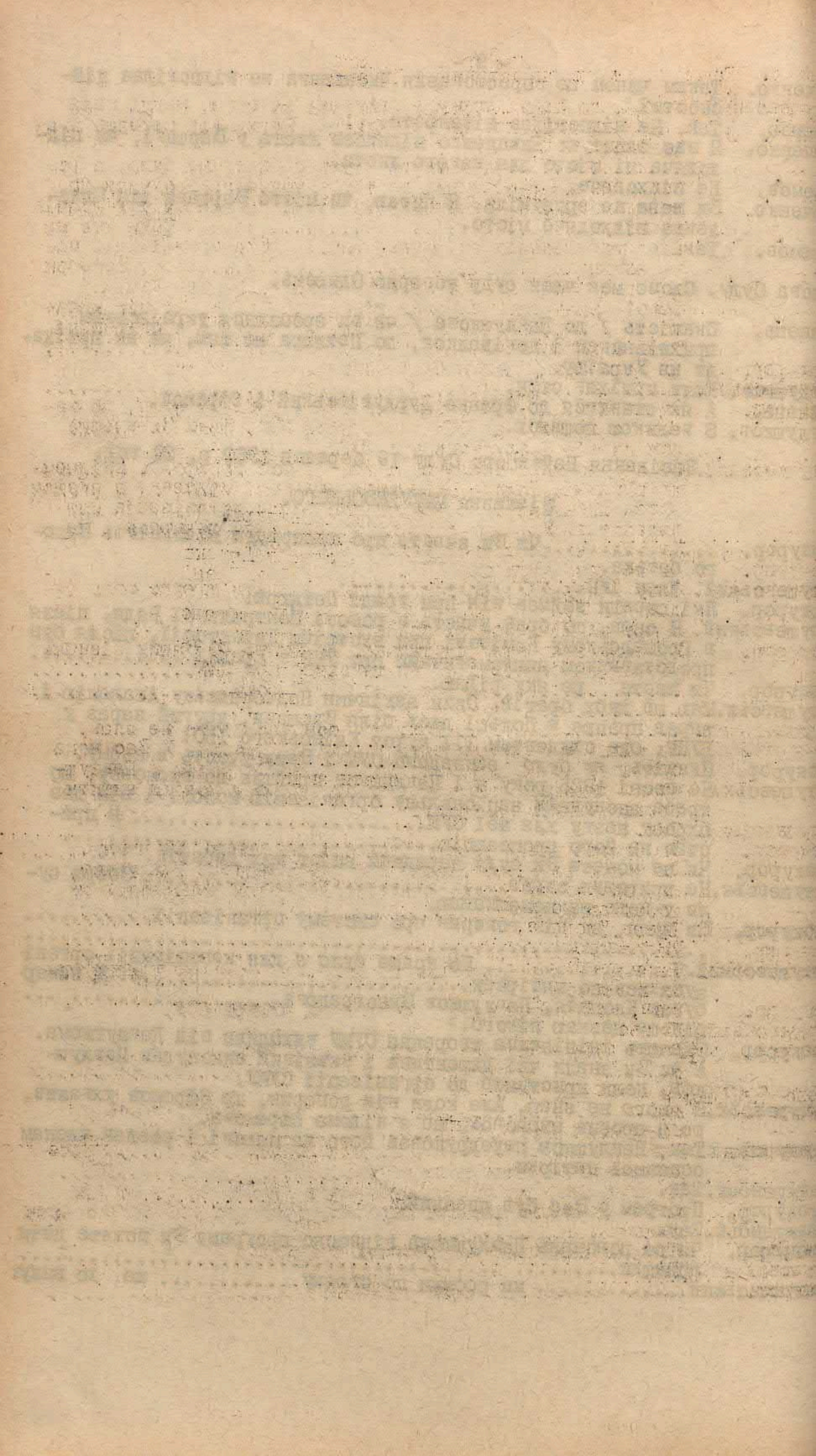
Голова Суду. Слово має член суду товариш Одинець.

- Одинець. Скажіть / до Павлушкова / чи ви зробилися українським прихильником і довідалися, що Петлюра ще там, чи аж приїхали на Україну.
- Павлушков. Коли приїхав сюди.
- Одинець. А як ставився до Франка Дурдукірський і Єфремов.
- Павлушков. З великою пошаною.

Засідання Найвищою Суду 19 березня 1930 р. 20 год.

Зізнання МАТУШЕВСЬКОГО.

- Прокурор. Чи Ви знаєте про попередню діяльність Вашого батька.
- Матушевський. Член ТУП.....
- Прокурор. Які посади займав він при уряді Петлюри.
- Матушевський. Я знав, що брав участь в роботі Центральної Ради, після в Громадському Комітеті при зустрічі Директорії, після був представником дипломатичним при УНР в Греції.....
- Прокурор. Чи маєте ще яку рідню.
- Матушевський. Маю ще двох братів. Один закінчив Подєбрядську Академію і зараз працює в Польщі десь біля Варшави, другий зараз у БУНР, був студентом III курсу Київського ІНО.
- Прокурор. Скажіть, як було закладено СУМ і Вашу участь в ньому.
- Матушевський. На весні 1925 року я і Павлушков прийшли до висновку, що треба заснувати національну організацію молоді і він дав одразу назву для неї СУМ..... Я приєднав на його пропозицію.....
- Прокурор. Чи не можете Ви суду передати зміст тих дебатів.
- Матушевський. Не пригадую зараз..... Збори були у мене на помешканні.
- Прокурор. Ви чули, як він говорив про систему організації.....
- Матушевський..... Що краще було б для конспірації організуватись по п'ятірках..... Я завербував Клопота, Павлушкова, Виноградова..... більше не знаю нікого.
- Прокурор. Значить ініціатива творення СУМУ виходила від Павлушкова. А чи Ви знали чиї директиви і вказівки виконував Павлушков, коли приступив до організації СУМУ.
- Матушевський. Я цього не знаю. Але коли він говорив, що Єфремов ухвалив, то я зробив висновок, що з відома Єфремова.
- Прокурор. Так, Павлушков передруковав його на машині і роздав членам основної п'ятірки.
- Матушевський. Так.
- Прокурор. Програм у Вас був писаний.
- Матушевський. Так.
- Прокурор. Чи до пояснень Павлушкова відносно програму Ви можете дати додатки.....
- Матушевський..... ми робили по своєму..... що до викупу

- Матушевський. землі, то такої точки в програму не було. Земля мала належати тим, хто на ній працює. Решту він передав правильно.
- про терор, такого пакту не було, а говорилося на засіданню, що терор можна застосувати до визначніших, а вразі потреби, то і для дрібніших діячів радилади..... Коли хто не підлягає постановам організації, його організація мала знищити..... Засобом для цього обов'язково внески членів СУМУ для купівлі зброї. Коли один з наших товаришів казав, що міг купити за 9 карбованців револьвер, я дав йому з'скарбниці 2 чи 3 карбованці, але не знаю де він їх дів..... Чи Ваша організація була бойова.
- Прокурор.
Матушевський.
Прокурор. Ви казали, що тут змішували СУМ з СВУ, Ви чули, що казав Павлушков, що СУМ є частиною СВУ. Коли Ви вперше почули від Павлушкова про СВУ.
- Матушевський. Це трудно мені сказати, а тому і мої попередні свідчення туманні. Колись Павлушков дав мені відозву, а згодом якось повідомив, що закордоном існує організація для визволення України і що ця організація поширена і на Україні та що до неї належить Єфремов.
- Прокурор.
Матушевський. Чи ще щось чули про СВУ.
Саму назву СВУ, як три літери, я почув уперше коли сидів в ГПУ.
- Прокурор. Я про це дізнався зі слідства.
У Ваших зізнаннях плутанина. На стор. 40 Ваших зізнань рівнож на сторінці 49 Ви говорите про СВУ.....
..... Теж зимою 1928 року.....
..... це є Ваше зізнання.
- Матушевський. Так, я в той час цього не знав.
Прокурор. Ви цілий час давали такі неясні відповіді. У Вас немає сумніву, що Ви належали до СУМ, що Ви разом з Павлушковим укладали програм і шляхом терору хотіли нищити представників радилади.
- Матушевський. Так.
Прокурор. Ви багато разів даєте відповідь не помню, не помню..... Ви могли не відповідати. Вас рекомендував Павлушков, як доброго товариша, очевидно Ви могли заіратися як добрий конспіратор.....
- Матушевський. Так.....
Прокурор. Як же Ви підписали проти.....
Матушевський. Я не знав про існування порядку, що можу не підписувати протоколу.
- Прокурор. Так для Вас очевидно, що Ви були членом СВУ.
Матушевський. Так.
Прокурор. Вчора Павлушков дав пояснення про Вас.....
..... я нагадаю.....
- Матушевський. То було пізніше.
Прокурор. брали участь у вшануванню Петлюри.....
- Матушевський. Брав..... написав вірш..... росповсюджував ріжну літературу.....
Ми його вважали за національного героя, за то що він стояв за самостійність України, тому, що мій батько його поважав.....
- Прокурор. Ви були під впливом родинної традиції.
Матушевський. Так.
Прокурор. брав участь.....

- Матушевський. Я був, здається, скарбником, так скарбником.
 Прокурор. Що то за організація була..... / тез /-
 Матушевський. Зразу без політичної мети, мала на цілі зв'язувати товаришів що кінчають школу, щоб вони не розгубилися, для самопомогти, а після чуж від Павлушкова чи що, що вона для об'єднання шкільної молоді щоб не порвати зв'язку.....
- Прокурор. Яке відношення до комсомолу..... Чи Гермайзе був у ТЕСІ.
 Матушевський. Ні не був.
 Прокурор. Чи не було політичних міркувань чи не цікавився.....
- Матушевський. Цей процес розкрив мені очі і я змінив свої погляди і Петлюра мені предстарається в іншому освітленні, а ніж раніше.....
- Слово забирає громадський обвинувач Любченко.
- Любченко. У мене кілька запитань до Вас. Ви училися в трудовій Шевченка. Хто викладав у вас історію і суспільні науки.
 Матушевський. Гермайзе.
 Любченко. На якому віці закінчили ви історію.
 Матушевський. Плани школи були побудовані так, що ми мусіли бути ще рік, але ми мали прискорений випуск. Ми стали на віці відродження, бо випуск був прискішений.
 Любченко. По українській історії ви зупинились на якому віці.
 Матушевський. Здається на ХУІІІ.
 Любченко. Керував у вас Гермайзе?
 Матушевський. Так.
 Любченко. А по суспільних науках хто?
 Матушевський. Гермайзе.
 Прокурор. Що саме викладав вам по суспільнознавству.
 Матушевський. Політ економію, соціалізм, матеріалізм.
 Любченко. А про що вчили Вас про роки громадської війни і революції.
 Матушевський. Нічого, для цього існував політгурток.
 Любченко. Значить, що ви закінчили історію Запсріжжа.
 Матушевський. Я не можу відповідати за інші випуски, але ми скінчили ненормально, прискішено.
 Любченко. Якого року ви закінчили школу.
 Матушевський. 1923 року.
 Любченко. Тоді як почались організовувати боївки.
 Матушевський.
 Любченко. Про революційні часи у вас не викладали. Чи ви вчили до якої партії належав Петлюра. До с.-д.?
 Матушевський. Так.
 Любченко.
 Матушевський. Я думаю, що Гермайзе кращий с.-д., ніж Петлюра.
 Любченко. Ви здається розробляли фінансову сторону вашого програму.
 Матушевський. Ні.
 Любченко. А хто його розробляв..... Павлушкої.
 Матушевський. Так.
 Любченко. А скільки платили за землю.....
 Матушевський. Я цього не казав.
 Любченко. Він не казав, що за національною романтикою криється викуп.
 Матушевський. Ні, не казав.
 Любченко. У вас трапилось розходження з стариками.
 Матушевський. Так.

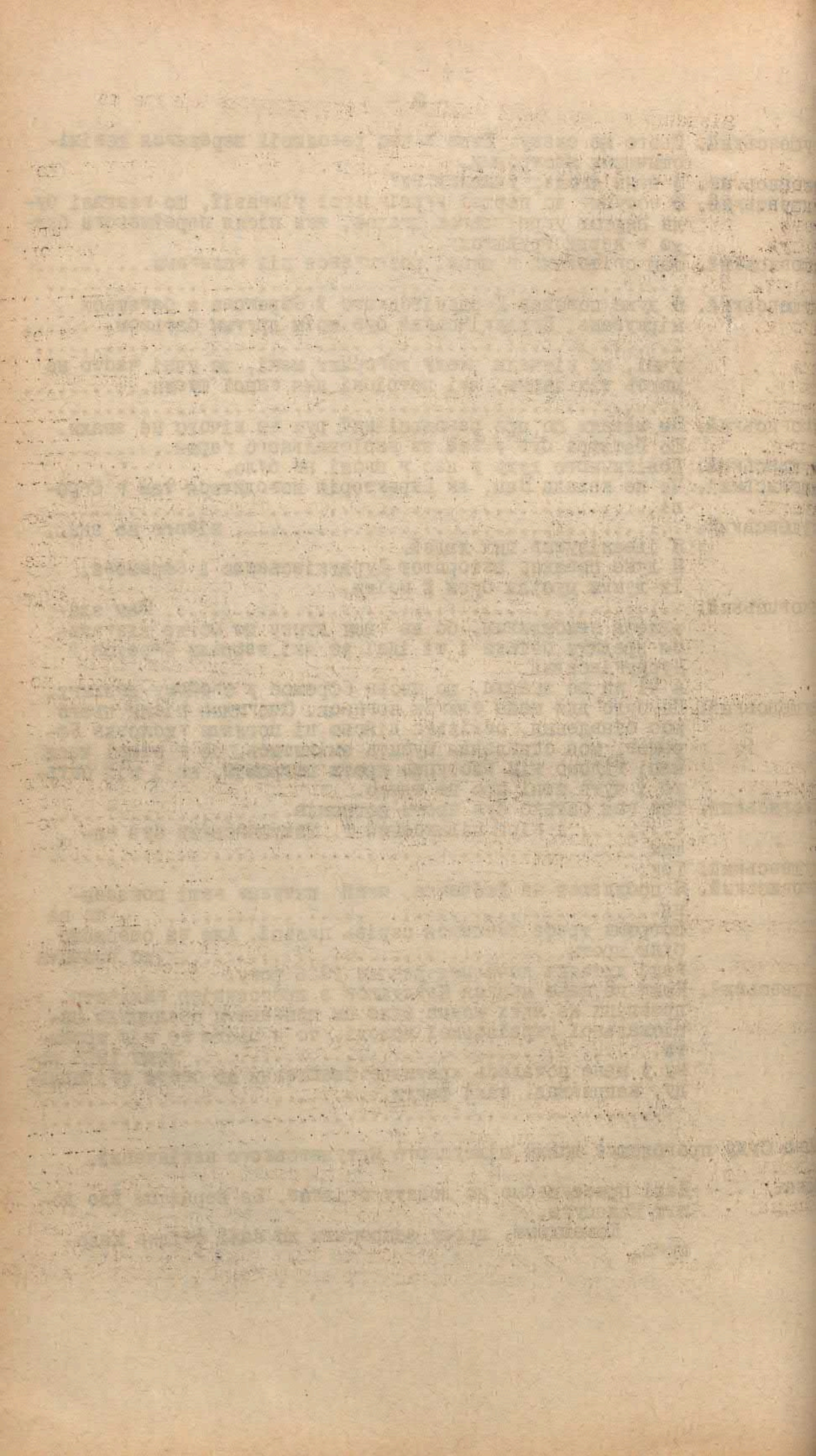
- Любченко. Виходить, що Павлушків сам виправляє.
Матушевський. Не знаю..... ніхто не виправляє.....
..... по програму земля належить тим, хто
на ній працює.
Любченко. А про інтервенцію.....
Матушевський., що можливо,
і ми, як бойова організація візьмемо участь. Ми вважали,
що на закордон нема чого зважати, що ми можемо сами вста-
новити свій програм.....
Любченко. Хто спірчував Вашій організації.
Матушевський. Ті, хто належали до СМУ, але вважали, що до нас прий-
шли б одиниці, де хто з інтелігенції, заможніші верстви
селянства захоплені національним романтизмом.
Любченко. значить куркуль, чому.
Матушевський. Це ми бачили з практики повстань.
Любченко. Значить, хто бандит, той і романтик.....
Матушевський. Ми розрізняємо бандитизм і романтизм.
Любченко. Ви хотіли стати такими
героями.
Матушевський. Кожний кожен хоче стати героєм.
Любченко. Кожний кожен хоче стати Ангелом чи Гаввим.
Матушевський. Щоб бути національним героєм необовязково треба бути Ан-
гелом чи Гаввим.
Любченко. Евреї мусять бути поз-
бавлені прав на державні посади, рівнож відсоткова нор-
ма до шкіл..... чи ці мірку-
вання далеко відійшли од Ангела.
Матушевський. Ні, не далеко.
Любченко. Про погром, що
не вадило б.....
Матушевський. СМУ не стояв на погромницькі. Балачки такі були, але ці-
ла організація СМУ не приймала погромів.
Любченко. Ви знали Шульгина, редактора Києвлянина. Не члена с.-ф.,
чи вважали його погромщиком.
Матушевський. Він був за погроми, поскільки працював у Києвлянину.
Любченко. Але він пише про себе, що ніколи він погромщиком не був.
Матушевський. ми вважали,
що жиди нація спритна.....
не можна робити висновку, що установка СМУ була погром-
ницька і мій батько виступав проти погроми.
Любченко. Одначе ви кажете, що такі розмови були. Чи той кінець
СМУ є природнім.
Матушевський. Природній. Хоч з того, що сама назва його сумна.
Запитання дає оборонець Волковиський.
Волковиський. Ваш батько коли помер.
Матушевський. В 1919 році, коли мені було 12 років.
Волковиський. Який у Вас настрій був в звязку з цим, чи ви вважали
це в.....
Матушевський. Смерть дуже вразила мене не тільки тому, що він був бать-
ком, а й тому, що він був жертвою громадського інтересу,
кинув родину і став до державної роботи УНР.
Волковиський. Ви кажете, що ваш батько приніс себе у жертву за націо-
нальну ідею.
Матушевський. Так, я вважаю, що батько вмер за національну ідею.
Волковиський. Коли складався ваш національний світогляд.
Матушевський. Дуже рано. Ще в 6 років, коли батько працював в Раді, я
цікавився громадськими справами.
Волковиський. Значить з 6 років ви були під шогіністичними впливами.

- Матушевський.** Цього не скажу. Лише в час революції перенявся шовіністичними настроями.
- Волковиський.** В яких школах училися ви?
- Матушевський.** Я вступив до першої української гімназії, що взагалі була першою українською школою, яка після перейменованого була в першу трудову.
- Волковиський.** Ваш світогляд в школі розвивався під впливами.....
- Матушевський.** Я дуже поважав Дурдуківського й Єфремова з багатьох міркувань. Дурдуківський був моїм другим батьком.....
.....
..... учні, що кінчали школу говорили мені, що учні часто не мають тих знань, які потрібні для вищої школи.....
- Волковиський.** Ви казали що про революційний рух ви нічого не знали. Що Петлюра був у вас за національного героя.....
- Матушевський.** Політичного духу у нас в школі не було.
- Волковиський.** Чи не казали Вам, як Директорія поводить там в Європі.....
- Матушевський.**..... нічого не знаю, Я ідеалізував цих людей.
Я дуже поважав авторитет Дурдуківського і Єфремова.
Їх думки мусіли бути й моїми.
- Волковиський.**..... Вам здавалося неможливим, бо на вашу думку це могло здатися зрадити батька і ті ідеї за які терпіли Єфремов і Дурдуківський.
- Матушевський.** А чи ви не знаєте, що писав Єфремов у своєму деннику. Це було для мене тяжкою новиною. Очевидно після цього мое ставлення, оскільки дійсно ці погляди Голови Єфремов, мое ставлення мусить змінитись, бо в старі часи мені відомо він виступав проти погромів, як і мій батько і чути мені про це тяжко.
- Волковиський.** Так ваш батько був проти погромів.....
..... і перш підписаний О. Матушевський був нашим.....
- Матушевський.** Так.
- Волковиський.** Я посилаюся на Любченка, який цитував ваші показання....., що на погроми треба дивитися скрізь пальці. Але ви особисто були проти....., то значить ваші хитання почалися раніше 1926 року.
- Матушевський.** Коли до мене явився Павлушков з пропозицією викласти принципи на яких можна було би провадити об'єднання національної української молоді, то я цього не міг зробити..... лише 1928 року у мене почалось критичне ставлення до свого світогляду, наприклад, такі факти.....
.....

Голова Суду проголошує допит підсудного Матушевського закінчений.

Голова. Далі приступаємо до допиту свідків. За порядком йде допит Малашуга.

Комендант, прошу запросити до залі свідка Малашуга.

Зізнання свідка САВИ МАЛАШУКА, ветеринарного лікаря та асистента ІНО.

- Голова. Скажіть Малашук, скільки Вам років.
Малашук. 25.
Голова. Звідки родом.
Малашук.
Голова. Родинний стан.
Малашук. Одружений.
Голова. Національність.
Малашук. Українська.
Голова. Чи належали до партії і до якої належите зараз.
Малашук. Комсомол.
Голова. В якій школі училися.
Малашук. В першій українській імені Шевченка, після в Ветеринарному Інституті.
Голова. Чи маєте серед підсудних родичів.
Малашук. Не маю.
Голова.
Малашук. Здається оце всі. Ось це й був початок ТЕС. Далі обговорювали, яка має бути організація. Виробили статут. Статут цей був невизначений по змісту. Завдання організації було не дати розпорштатися учням і всі випуски мали вливатися у неї і поширювати її. Офіційно іншої мети не було. Почесним головою був обраний Дурдуківський. Організація цілком поділяла ту ідеологію, яку проводив Дурдуківський. Улаштували вечірки, зустрічі нового року, провозжали товаришів, які відїздили від нас, коли хто з товаришів був в скруті, збирали гроші й допомагали. Крім цієї організації при школі малися ще й інші гуртки: художні, політгурток, драматичний. Драматичним гуртком керував Дурдуківський, а політичним Гермайзе.
Голова. Які політичні завдання ставила собі ця організація.
Малашук. Як сказав я ця організація цілком аполітична, в неї входили всі випуски школи. Частина більш шовіністично настроєні в правий бік єднались з Павлушковим. Його прозивали у нас фашистом. Його робота була мені невідома. Од 1923-1924 року я був на чолі..... Тільки можу догадуватися.

Слово належить прокурору Михайлекові.

- Прокурор. Я не беру під сумнів, що для вас цей гурток мав легальне існування. Мене цікавить тут, яка там була система, який був політичний розвій праці.
Малашук. Напрям думок там мав національно-шовіністичний характер. Приймався культ національних героїв, наприклад, культ Шевченка, в якому відтінялось його національні, а не соціальні заслуги. Теж на вечірках більш відтінялось національні моменти, ніж соціальні. Взагалі школа мала націоналістичний характер.
Прокурор. Скільки років ви вчилися там.
Малашук. 6 років.
Прокурор. Як ви були прийняті туди, чи на підставі звичайних вимог.
Малашук. Раніш це була гімназія і приймалося до неї після п'ятирічки. Що до соціального підбору, то різниць не робилося. Приймали всіх українців по національності. Пізніше мені, як учневі, мені було невідомі ті засади на яких відбувався прийом. Мущу сказати, що я сам належу до тої частини, що прийшла туди

Department of the Interior, Bureau of Land Management, Washington, D.C.

Private Land, Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

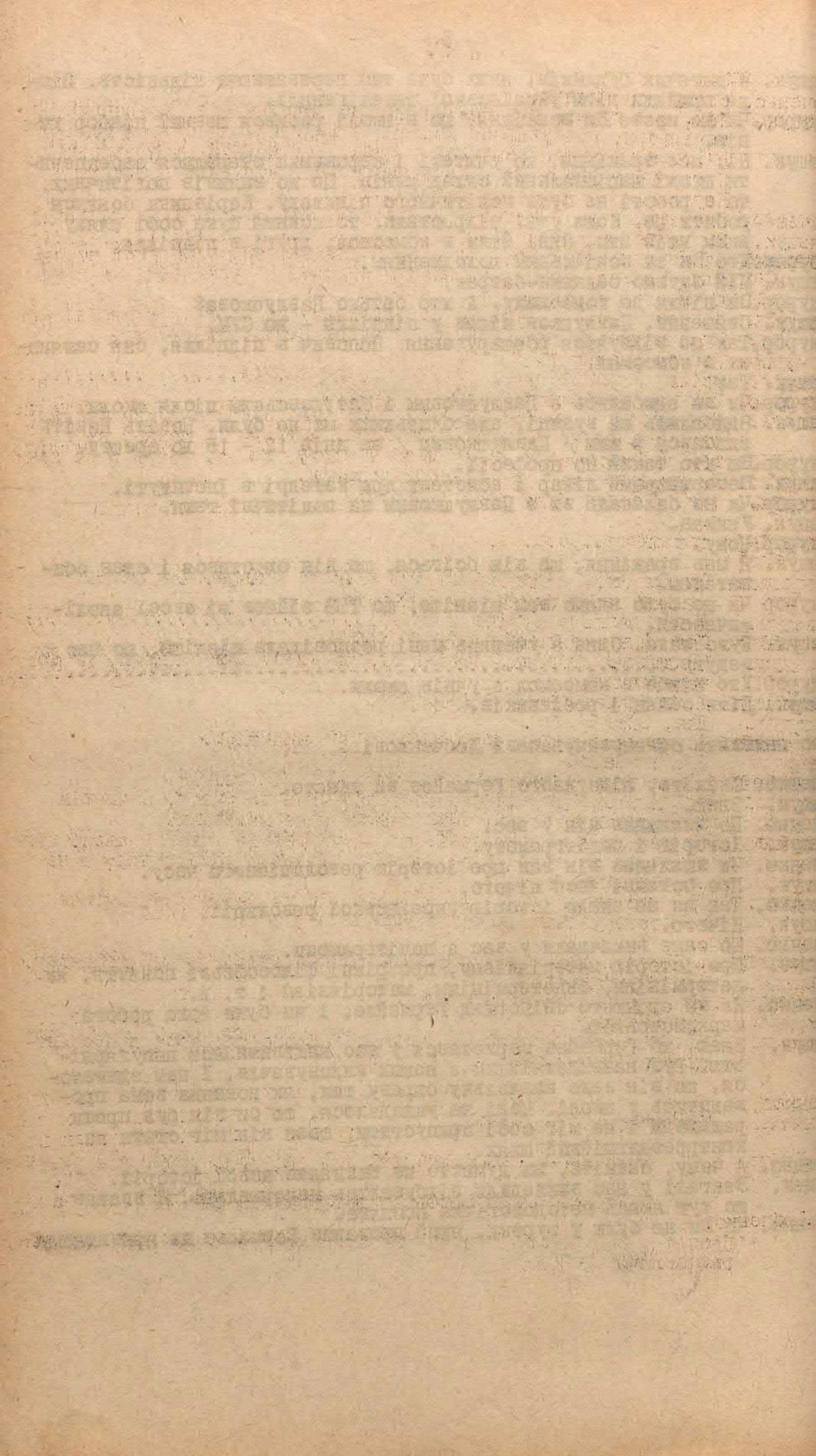
Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

Section 10, 1910

- Малашук. з дитячих буденків, яких була там переважаюча кількість. Після прийшли діти української інтелігенції.
- Прокурор. Чи не маєте Ви вражіння, що в школі робився певний підбір учнів.
- Малашук. Ні, моє вражіння, що учителі і керівники старалися забезпечити школі національний склад учнів. Що до впливів політичних, то в роботі не було політичного підкладу. Керівники боялися робити це. Коли учні підросли, то кожний шука собі шляху яким хотів йти. Одні йшли в комсомол, другі в підпілля.
- Прокурор. Хто Ви за соціальним походженням.
- Малашук. Мій батько селянин-батрак.
- Прокурор. Взя пішли до комсомолу. А хто батько Павлушкова?
- Малашук. Священик. Павлушков пішов у підпілля - до СУМ.
- Прокурор. Так по відбудосся розшарування. Попович в підпілля, син селянина в комсомол.
- Малашук. Так.
- Прокурор. Чи ви здибались з Павлушковим і Матушевським після школи.
- Малашук. Здибались на вулиці, але близькими ми не були. Навіть Навіть здибався з ним / Павлушковим / за днів 12 - 15 до арешту.
- Прокурор. Ви хто такий по професії.
- Малашук. Ветеринарний лікар і асистент при кафедрі в Інституті.
- Прокурор. Чи не балакали ви з Павлушковим на політичні теми.
- Малашук. Уникав.
- Прокурор. Чому.
- Малашук. Я мав вражіння, що він боїться, що він опустився і став обивателем.
- Прокурор. Чи не було видно вам пізніше, що ТЕС зійшов зі своєї аполітичності.
- Малашук. Було таке. Одна з учениць мені розповідала пізніше, що нас ведуть.....
- Прокурор. Хто пішов в комсомол з учнів школи.
- Малашук. Діти селян і робітників.
- Слово належить обвинувачувачеві Любченкові.
- Любченко. Скажіть, підсудного Гермайзе ви знаєте.
- Малашук. Знаю.
- Любченко. Що викладав він у вас.
- Малашук. Історію і політграмоту.
- Любченко. Чи викладав він вам про історію революційного часу.
- Малашук. Про останні часи нічого.
- Любченко. Так ви не знали історію української революції.
- Малашук. Нічого.
- Любченко. Що саме викладали у вас з політграмоти.
- Малашук. Про історію матеріялізму, про різні філософські поняття, як детермінізм, індетермінізм, матеріялізм і т. д.
- Любченко. Як ви оцінюєте свідотряд Гермайзе, і чи була його робота марксистською.
- Малашук. Знаю, що Гермайзе користався у нас надзвичайною популярністю. Був найвидатнішим з наших виховувачів. І нам здавалося, що він веде навчальну справу так, як повинна вона провадитись у школі. Мені не укладалося, що би він був проти радвллади і не міг собі припустити, що би він міг стати на контрреволюційній шлях.
- Любченко. А чому, скажіть, ви думаєте не викладав нової історії.
- Малашук. Взагалі у нас викладали відбувались ненормально. Я вважав що тут якась методологічна помилка.
- Любченко. Чи Ви не були у гуртку, який провадив Гермайзе на приватному

- Любченко. своєму помешканню.
Малашук. Так, цей гурток був політичний де розбіралися історичний матеріалізм, відбувалися доклади і дискусії на біжучі політичні теми. Він там виступав у дусі, так мовити, меншевицькому. З такими думками як у Каутського. Він критикував правда і Каутського і політику Компартії.
- Любченко. Скажіть, коли тут був Каутський, де він сидів у цій залі.
Малашук. Звичайно, на лаві підсудних
- Любченко. Чи не здавалося вам, що він, Гермайзе, сидів на двох стільцях. Кажете, що він не зовсім годився з Каутським. Скільки були ви у гуртку.
- Малашук. Півроку. Мене гурток не задовольняв, бо в його ідеології ні було чіткості поглядів. Була якась недоговоренність.
- Любченко. Хто це вхолив до гуртка.
Малашук. Собко, Бурачинський, Мазуренко, Павлушков.....
- Любченко. Чому ви навчилися в цьому гурткові.
Малашук. Нічому, бо в самого керівника не було ясності думки по політиці радвлadı. В цьому були певні хитання. Я певен, що аби він поставив свою лінію ясно і різко, ми всі пішли б за ним.
- Любченко. Ви думаете, що він двоїстий чоловік.
Малашук. Так. У нього була роздвоєнність.

Слово бере оборонець.....

- Оборонець. Ви приймали в доповідях теж активну участь. Чи були між учнями особи ближчі до Гермайзе.
- Малашук. Я був до його ближче і ще.....
- Оборонець. Хто крім учеників відбував збори.
- Малашук. Приходили учителі, навіть ті, що виступили з школи, як Фокаревський.
- Оборонець. А чи Гребенєвський відвідував.
- Малашук. Так, відвідував.
- Оборонець. Чи не мала школа антирадянського характеру.
- Малашук. Ні, не мала.
- Оборонець. Чи не було тенденції усувати дітей робітників.
- Малашук. Ні. Хто був українець, того приймали до школи, а чи він був робітник чи ні, тому значіння не надавали.
- Оборонець. Ви казали прокураторові, що розчарування учнів в школі відбувалося за соціальною ознакою їхнього походження, а не під впливом школи.
- Малашук. Так, бо школа цьому не сприяла. Вплив школи загальмував це розшарування і воно стало пізніше.

- Голова Суду. Чи мала школа національний чи націоналістичний характер.
- Малашук. Націоналістичний.
- Голова. Як ви розцінюєте учителів.
- Малашук. Дуже хороше.
- Голова. Чи вважають сторони, що для дальнішого слідства треба затримати Малашука.

- Сторони. Ні.
- Голова. Малашук, ви свободні.

Засідання Найвишого Суду дня 20. ІІІ. 1930. від 14.45 г

Зізнання обвинуваченого писемника ІВЧЕНКА.

" Пролетарська Правда " в ч. 66 про підсудного дає таку характеристику"

* Івченко - типовий буржуазний інтелігент: у політиці він колишній есер, в останньому часі - член антирадянської контр революційної організації; у національному питанні - шовініст, що іноді виявляє антисемітські погляди, філософ-ідеаліст в літературі, правий попутник, що в своїх відображах настрій власницької тенденції глитайства *.

- Прокурор. Ви йшли для задоволення творчих потреб, або свідомо для політичної мети.....
- Ахматов. Із самої назви, я не міг уявити собі правильних завдань. Уявляв собі, що зібралися культурники для культурної праці. Я бачив там певний затишок для культурно національної роботи.....
- Івченко. Так ви в приміщенні Старийської-Черняхівської..... цей затишок.....
- Прокурор. Я належав до бродячої трупи..... і ось думав, що ця трупа буде мати врешті собі приміщення.....
- Івченко. Але це приміщення не в радянській країні, а в УНР.....
- Івченко. Для мене сторона ця не була цікава, бо я був направлений на можливість культурної праці.....
- Прокурор. А ви розуміли, що це діяльність антирадянська і контрреволюційна.
- Івченко. В останньому так.....
- Голова Суду. Слово має приватний обжаловуючий товариш Любченко.
- Любченко. З якого року ви член СВУ.
- Івченко. Приблизно на початку 1927 року.
- Любченко. Ось ви тут прокуророві товаришу Ахматову вкладали свою філософську систему, назвали себе особою тендітною..... особою, яка гостріше і в іншому світі приймає все з оточення.
- Івченко. Так.
- Любченко. А я ви розглядаєте творчість, як не своє особисте..... а комплекс відчужень певних шарів...
- Івченко. Так..... до певної міри, але..... особа включається суспільним оточенням.
- Любченко. Ви говорили товаришу Ахматову, що на вас мало вплив спочатку індійська філософія..... Тагор, Ганді, а пізніше європейські філософи. Ось я би хотів знати, яка саме європейська філософія на вас мала вплив.....
- Івченко. Як вам сказати, я взагалі вчив західно-європейські філософські течії..... історію філософії.....
- Любченко. Ну, скажемо конкретно, хто із філософів.....
- Івченко. Кант..... жу Гегель.....
- Любченко. А скажіть для Індії індійська філософія одне, для Європи..... Кант і Гегель....., а для Радянського Союзу це теж саме, чи не зовсім.....
- Івченко. Природньо..... у Тагора всеж таки.....
- Любченко. А скажіть, всеж таки про ту індійську філософію, що ви з Тагаром..... який вплив.....
- Івченко. Я прийшов до висновку..... що..... замінити Тагора відійшов від нього..... в останні часи зостався на жаль самотній.....
- Любченко. чим замінити філософію Тагора, зовсім.....
- Івченко. Де які основи зостався....., але всеж мене

- Івченко. примусило відійти.
- Любченко. Гарзд, як каже, товарищ Бистрюков, а скажіть у вас є такий твір " Свіцляки "
- Івченко. Є.
- Любченко. А в цьому творі є таке місце / цитує по книжці " Так, так, але подумай: село тепер так розклаталося - страшно сказати. Подумай - самоть, розбишачтво, один одному не вірять, заздрить, нічого святого. Тепер дуже страшно, Лесю "
- Любченко. Ви, що називаєте себе дуже тендітною людиною, що емоційно приймала настрої, чії настрої Ви тут відбивали?
- Івченко. Тієї бариньки, що тут вивів.
- Любченко. Ви казали, що соціального за-
мовлення не одержали, але..... на суб-
екта на себе самого, хоч сказали, що субект відбиває наст-
рій свого оточення.....
- Івченко. Це не зовсім так..... Розуміється
від свого оточення теж.....
- Любченко. А ось в іншому творі " Землі дзвонять " у вас є таке місце:
/ цитує / " Що ти робиш? Ліс рубасмо. Будуть знову будувати.
Мені тут сидіти й дбати за землю. Зроблю нову оселю на до-
линні..... десять тисяч прибутків по-року візь-
меш, треба зуміти по новому жити. Я хотів би одгородитись,
поставити тин навкруги. Нема нікому діла до другого "
- Любченко. Як ви думаєте, чії настрої тут одбито? Той хто мріє про де-
сять тисяч і про високий тин, щоб ніхто не підійшов, хто
він такий?
- Івченко. Куркулячий..... але я хотів відбити, що
комнезам не мав такої сили, як пізніше.....
відход від землі я і відбив.....
- Любченко. Основна ідея " Землі дзво-
нят " саме відповідає вашій філософії. Високим тином від-
городитися приємно кожному міцному господарству.....
..... Отже виходить, що " Землі дзвонять " тіль-
ки тим, що на 50 десятинах, хто за програмою СВУ?
- Івченко. програм СВУ я не
чув ніколи.....
- Любченко. Як це так, ви письменник, громадський діяч з громадським
іменем з політичним минулим, так швидко попали.....
аніж би розібрались.
- Івченко. Бачите, коли настроєм.....
- Любченко / перебиває / так, я правильно схопив, що ви шукали нелегаль-
ну організацію..... знайшли
таку і попали, аніж би зашталали програм. На цьому постави-
мо точку. Отже "Землі дзвонять " не кожному, не для кожного
- Івченко. Основна ідея твору..... Отже " Землі Дзвонять " це
ідея визволення з під влади землі.
- ~~Кичанки~~
Любченко. Ви знаєте, ви це чули тут, що після програму СВУ селяне за
землю мають платити.
- Івченко. Тепер я знаю.
- Любченко. / Знову цитує / " Нове життя твориться. Як там твориться,
коли воно розлазиться, серцито обзивається мама. Оце саме
твориться. Зараз люд злидніє, а оце ще трохи, стануть всі
старцями голими, звірями. Тоді земля вкриється ревом, зві-
риним ревом " " Радію, голубчику. Ми всі йни-
мось, твориться нове життя. Та, як ми створили його, коли
пупко тримаємось за кожну дрібницю. У того стілець старень-
кий, а у тої стрічка. А треба, щоб нічого старого не зали-
щлось, щоб людина була зовсім дика, гола ". " Що вона ро-
битиме, така дика людина ? ".

" Авжеж побіжить вона по полях диких, по лісах, нажереться падлом, гадючиною, тоді може порозумнішає і зуміє краще збудувати собі життя ".....

Це чияж філософія, Тагора?

- Івченко. Але це не автора.
Любченко. Чи всіх героїв своїх автор однаково вислуховує. І чи всім однаково відводить місце.
Івченко. Ні.
Любченко. Отже в " Землях дзвонить ", яка центральна особа.
Івченко. Перша особа.....
Любченко. А в " Світляках ", де десять тисяч..... тин високий відгорожений.....
Івченко. Та Саринька.....
Любченко. Земельна програма СВУ, чи не є програма столичинських хуторів.
Івченко. Так, виходить, я цього хотів.
Любченко. З вами стався злам в 1926 році.
Івченко. Так.
Любченко. Чи тому, що конунізм вам инакше здавався.....
Івченко. Я побачив, що радянська влада приступила до будівництва і має певні успіхи.
Любченко. А чи не тому, що був проголошений НЕП?
Івченко. Я трохи раніш прийшов до цього.
/ відбувається суперечка між Любченком і Івченком, коли був початок НЕПУ, коли Івченко вступив до СВУ, і що властиво вплинуло чи відбилося на творах Івченка, чи НЕП, чи вступ до СВУ /
Любченко. Ви відповіли прокуророві Ахматові, що радянські успіхи вас переконали..... але коли більші успіхи радянські були..... для мене не ясно всеж таки чому ви в 1927 році пішли до СВУ.
Івченко. Я казав, що вбачав більшу можливість в культурній праці та культурного життя.
Любченко. А кілька видань у Старинької-Черняхівської.....
Івченко. очевидно не було.
Любченко. Так ви пішли душу відвести.
Івченко. Так.
Любченко. відчули, що темп спадає. А в 1927 році, коли радянська влада повернула на шлях колективізації і, ви, як людина тендитна, і національно настроєна, ви відчули.....
Івченко.
Любченко. Щоб зробити підсумок, всім, що ми говорили..... маси відходять від гарі і переходять на пролетарські позиції. В Індії Ганді виявляє дрібно-буржуазний вплив і маси його опускають....., а в Радянській Україні.....
Івченко. Очевидно тут инакше.....
Любченко. Останній запит, цікавить мене, як громадського обвинувачуючого. Тут ми проглянула письменника Івченка..... в 1919 році..... в розв'язку і в сучасному стані. Отже, в ваших художніх творах і в програму СВУ, чи ви визнаєте соціальні замовлення.
Івченко. До певної міри так....., коли письменник пише, то як певна функціональна сила..... суспільної групи.....
Любченко. Оце, я властиво, і хотів знати....., чи не стали функціональною силою тих груп.....

- Голова Суду. Слово належить громадському обвинувачувачу письменникові Слісаренкові.
- Слісаренко. Ви казали, що відвідували Старицьку, Черняхівську.....
Як це так?
- Івченко. Трапилось так, що я дав згоду..... В приміщенні Черняхівської були літературні читання, на яких було щось 15 чоловік..... Хто був в п'ятёрці не знаю.
- Слісаренко. Ви були в літературній організації..... ломка утворилася в наслідок полівіння..... як Черняхівська ставилася до процесу полівіння.
- Івченко. Я не чув від неї зауважень.
- Слісаренко. А скажіть, у членів літературної п'ятёрки були зв'язки з закордонними літературними організаціями.
- Івченко. Я не сказав би цього.
- Слісаренко. Були які небудь гуртки вам близькі.....
- Івченко. Не чув.
- Голова. Слово має оборонень Виноградський.
- Виноградський. Скажіть, чи правильно я вас зрозумів, що у ваших ідеологічних та ідеалістичних поглядах було кілька етапів.
- Івченко. Так..... Прихід поляків..... перемога радянської влади..... це все не могло на мене не вплинути..... я чув про життя еміграції за кордоном і це мене відштовхнуло.
- Виноградський. Чи правильно я вас зрозумів, що історичною датою 1921 р. коли почалось вростання в радянську владу..... Ви почали працювати теж на громадському полі..... в чому конкретно.
- Івченко. Провадив виклади для транспортних робітників флоти, читав лекції.....
- Виноградський. Далі ви приймали участь в радянській пресі.
- Івченко. Так.
- Виноградський. Редагували часописи.
- Івченко. Редагував журнал "Сільський Господар".
- Виноградський. За свою працю редакційну мали подяки.
- Івченко. Мене, так сказати, шинували.
- Виноградський. Таким робом, ви зазначили, що в 1921 р. 1922 а 1923 роках ви приймали участь в радянській пресі і культурному життю.
- Івченко. Так.
- Виноградський. Далі ви казали, що поїхали до Києва..... в ваших свідченнях..... що інший вплив в Києві. Цей вплив ви визнаєте.
- Виноградський. Таким робом, ваша творчість 1925 році..... "Землі дзвонять"..... наслідком літературного оточення..... Оточенням мало значіння на вашу творчість.
- Івченко. Так, був.
- Виноград. У вашій ідеології ви солідаризувалися з Ромен Роланом.....
- Івченко. Так, але не з капіталістичними.....
- Виноград. Коли ви йшли на засідання..... чи ви знали, що коли прийдете до Черняхівської, що це було організаційне засідання СВУ.
- Івченко. Я вже казав, що ні.
- Виноград. Після засідання організаційного, чи бували ще ви на якихось

- Івченко. засіданнях.
- Виноградський. А чим виявлялася Ваша діяльність по лінії СВУ.....
Чи не тому лише, що в своїх творах....
- Івченко. До певної міри лише так....
- Виноградський. Отже, чи маю я право заявити тут судові, що на вашій літературній діяльності до певної міри відомлося.....
але організаційно ви нічого.....
- Івченко. Так.
- Виноградський. Коли Вас закликали по телефону до Черняхівської.....
вам не сказали що там буде, чи вечиринка.....
- Івченко. Ні, мені нічого не було сказано.
- Виноградський. З зізнань виходить, що у вас відбувся перелом.....
Коли я вас правильно розумію, то ви дістали досвід, який мав революційне значіння.
- Івченко.
- Виноградський. ви зазначили, що у вас відбулася криза з боку світогляду, після цього ви пішли....
- Івченко. я відійшов від них..... почав працювати серед металістів, придивляючись..... побачив, що моя ідеологія попередня непевна. Не міг стати раніш до такої праці..... був перенятий як інтелігент всілякими..... скінчив свій останній роман в 1928 році, а друкував в 1929..... коли писав, то ця криза вже відбулася.....
- Виноградський. Яка теза роману.
- Івченко. Патос нашого радянського будівництва.....
- Виноградський. Як прийшли ви до того....
- Івченко. Перед тим я відбув подорож..... був на заводах Дніпропетровська, Марганцових копальнях, Дніпрельстан..... Праця у металістів..... в серпні 1929 року повернувся з подорожі по півдні..... велика робота по колективізації..... досягнення.
- Виноградський. Отже правильно відбивається ваш настрій у ваших зізнаннях на сторінці..... / цитує зізнання Івченка, що він пересвідчився у великих досягненнях, які має радянська влада /.
- Івченко. Це цьому не відповідає.
- Виноградський. Розмах радянського будівництва утворив для вас..... отже в своїх зізнаннях ви правдиво..... / цитує зізнання о колективних господарствах і т. д. /.
- Івченко. Так.
- Голова Суду. Товариш Виноградський, суд волів би, аби ви свої запитання ставили коротко так, щоб на них відповідь давав підсудний, але не так, що ви запитуете і за нього відповідаєте.
- Виноградський. Слухаюсь. Отже ви переконалися в радянському будівництві.
- Івченко. Кі..... розуміється, для мене був великий удар, коли я побачив соціалістичне будівництво в дієвості, так би мовити, в роботі..... мені прикро було за мій погляд....
- Виноградський. Ваша еволюція відбулася до арешту.
- Івченко. Так.
- Виноградський. Тепер торкнемося питання антисемітизму, це болюче питання.
- Івченко.
- Виноградський. Цитує зізнання Івченка.....
- Івченко. антисемітизм був протиріччю з мою ідеологічною

Івченко системною..... моя повість з єврейського життя..... я мусів підійти до цього питання..... приймав боротьбу..... я прийшов до висновку, що література не повинна оминати цього питання..... література мусить ці антагонізми чіпати..... коли я прийшов до цього, то я знайшов шлях який можна розв'язати.....

Виноградський. А ось ще питання, відносно літературних гуртків..... літературних організацій.....

Івченко. Я не поділяв..... мене це відштовхувало..... я сумнівався в літературних силах революційних.....

/ Далі Івченко подає характеристику гуртків радянських, які його не задовольняли /.

В 6 годин Голова Суду оголошує перерву на 20 хв.

Голова Суду. Чи має хто з оборонців запит до підсудного. Слово належить оборонцеві Потапову.

Потапов. Ви відповіли товаришу прокуророві зазначаючи час вступу до СВУ.....

Івченко. Так.

Потапов. Судове слідство це підтвердило.

Івченко. Так і судове слідство.

Потапов. Засідання у Старицької-Черняхівської чи здалося вам засіданням, в якому утворювалася організація.....

Івченко. для того щоб утворилася організація..... має бути оформлено..... але про організацію не говорилося..... лише про завдання і назву.

Потапов. Крім того нічого не було.

Івченко. Ні.

Потапов. Організаційні питання обговорювалися.....

Івченко. мають бути літературні вечірки в національному дусі..... намічалася кілька осіб, Маргуліса, Старицьку-Черняхівську..... інших я не знаю..... про якусь вчительку, якої я раніш не бачив.

Потапов. різні люди.

Івченко. збиралося багато людей різних, так сказати різного діапазона.

Потапов. розкажіть про вечірки.....

Івченко. Були такі вечірки..... Так прилюдна вечірка..... коли читалося про Івана Мазепу..... коли більше людей запрошено..... інші читалося в стислому гуртку.....

Потапов. Як ви характеризуєте.....

Івченко. В загальних рисах відбувалася робота на поширення національної свідомості..... конкретного програму я не бачив, але загальні тези її характер я пізнав.....

Потапов. отже вам було зрозуміло, що робота проти радянської влади.

Івченко. Так.

Потапов. Коли відбувалися збори присвячені пам'яті Петлюри, то як вам казали.....

Івченко. Мене запросили по телефону..... сказали запросити..... Маргуліса..... тому що по дорозі.

Потапов. Коли ви прийшли і почули..... то проти.....

Івченко. Ні.

Потапов. Як ви прийняли організацію СВУ..... як явище позитивне.

Івченко. Так.

/ Перерва в радіо /.

- Потапов. Вам відомо, що Черняхівська була, головою клубу "Родина".
- Івченко. Так, вона була головою клубу "Родина".
- Потапов. отже була головою громадського життя..... не випадково тому відбулися засідання з приводу Петлюри, десятиріччя Центральної Ради, доклад про еміграцію.....
- Івченко. Так, це не випадково.
- Голова. Слово має оборонець товариш Гродзинський.
- Гродзинський. Коли Старицька-Черняхівська говорила з Вами по телефону то не сказала ще когось запросити.
- Івченко. Нікого..... випадково зустрів.....
- Гродзинський. Що це там було, панахида по Петлюрі.
- Івченко. доповідь про Петлюру, це не була панахида..... спогади, скільки пригадую, йшла мова, щоби оборонцям... були передані документи, що освітлювали правдиву діяльність Петлюри. Маргуліс, яко юриста висловився, що документи.....
- Потапов. Чи був-ли крім Старицької-Черняхівської.....
- Івченко. Бував.
- Потапов. А у Ніковського бували.
- Івченко. Бував..... зустрівся після повернення з еміграції... балакали про Петлюру..... так в порядку інформації про емігранське життя.
- Ніковський. На запит Потапова поправляє зізнання Івченка.
- Виноград. Ви письменник. І отже українську термінологію добре знаєте.
- Івченко. До певної міри.
- Виноград. Отже різниця між розмовою і промовою буде..... чи доповідь це промова..... скажімо в таких місцях, як у Черняхівській, з приводу десятиліття Центральної Ради та вбивства Петлюри..... це буда розмова, чи промова? але доповіді про Цент.Раду, Петлюру
- Івченко. Я бував в інших будинках..... в приміщенні Старицької Черняхівській це був клуб.....
- Голова Суду. Як я вас зрозумів, так ви в своїх творах проводили ідеї СВУ.
- Івченко. я проводив ідеї, як автор і з де яких націоналістичних кол..... і в цих націоналістичних тенденціях дійсно до певної міри проявляв ідеї петлюрівців.
- Голова. Де читали свої твори?
- Івченко. В Академії Наук.
- Голова. Чому там?
- Івченко. Зручність до певної обстановки, певність почути цінну критику.
- Голова. В своїх зізнаннях..... ті думки і настрої, які виросли з СВУ.
- Івченко. Так.
- Голова. В яких творах найбільше яскраво відомі ці ідеї в затухаючому вигляді?....
- Івченко. Національні ідеї..... в останньому романі.
- Голова. А "Землі дзвонять"?
- Івченко. ідеалістичний твір. Як що є національний вплив, то в меншому.....
- Голова.
- Івченко. як кінець твору, як фінал.
- Голова.
- Івченко. як певний етап мого відношення до ідей СВУ.

- Голова. Чи не шукали апробати для своїх творів з боку керівників СВУ?
- Івченко. Давав на перегляд Ніковському, але на оцінку з естетичного боку.....
- Голова. А як поставився Євремів?
- Івченко. Поставився критично.
- Голова. Ви читали свої твори в СВУ і шукали, щоб уловити дух ідеї ГВУ?
- Івченко. Так.
- Оборонець. В романі "Робітні сили" головний герой провадить теорію естетики м'язів..... які не можуть піднятися до високої культури. Чи не вплив на вас Ніцше?
- Івченко. Від Ніцше я давно відійшов..... Тепер важко опіє моменти..
- Оборонець. Ви культивували культ особи, індивідуаліста, чи не на грунті.....
- Івченко. Так.
- Оборонець. Ми підтвердили, що ви свої твори провадили під впливом СВУ..... Чи міг би я зробити висновок і заявити судові, що творами ви пропагували СВУ?....
- Івченко.
- Оборонець. Філософія Талора в яких творах найбільше відбивається.
- Івченко. в більшості.....
- Івченко. Я прошу....., оцінюючи свою літературну діяльність, що дійсно у мене було відхилення від радянської лінії. Коли я починаю розбирати свої твори, то бачу..... Підводячи під сумки всього, що я пережив і передумаю, під час процесу... бачу, що ці заперечення радянського будівництва в моменти високого напруження були контрреволюційні..... / далі говорить про успіхи радянського будівництва /. Оцінюючи ці головні моменти, я бачу, що культурні чинники минулого не можуть цей процес доконати, ані буржуазна культура Заходу..... Лише під проводом 3-го інтернаціоналу цей процес здобуде собі завершення..... Єдина комуністична партія в порівнянні з західними буржуазними..... Здобула велику мудрість. Я вважаю нашу поведінку за ганебну. Трудно висловити прикрі слова про свою діяльність..... Але я це роблю свідомо і свідомо чегаю за це карі..... Я хотів би лише звернутися до товаришів письменників з покликом, що той шлях, яким я йшов небезпечний..... От що мені хочеться цілком серйозно заявити..... Я тепер переконаний, що для України не може бути іншого життя, як під проводом Комуністичної партії.

ЗІЗНАННЯ СВИДКА ПРОФЕСОРА З Е Р О В А.

Запис почато 19.25 год.

- Голова. Свідок професор Зерев, Ваше ім'я.
- Зерев. Микола.
- Голова. По батькові.
- Зерев. Костевич.
- Голова. Ваша професія?
- Зерев. Професор ІНО
- Голова. Кілько вам років.
- Зерев. 39.
- Голова. Чи одружені.
- Зерев. Нежонатий.
- Голова. Чи належали та чи належить до якоїсь партії?

- Зеров. Безпартійний і до ніякої партії не належав.
- Голова. Ви маєте судові подати свідчення, яке свідок що до зізнань особ, так званої літературної групи, зокрема підсудного Івченка.....
- Зеров.
- Голова. Прошу Вас розповісти судові про те, що Вам відомо про підсудного Івченка, про характер його літературної творчості, а також що вам відомо про літературну групу Старицької-Черняхівської, яка тут є.
- Зеров. З Івченком я вперше зустрівся на засіданні редакційної колегії Літературно-Наукового Вісника у 1918 році..... Усі, що ходили на редакційні збори, стояли на радикальницькій лінії ніж М. Я. Івченко. Він стояв на лінії традиціональній. На мій погляд літературна позиція Івченка була до певної міри компромісова, еkleктична, але з ідеологічного боку не могла імпонувати іншим письменникам. По до художніх вартостей, то його повість " Шуми весняні " відзначається певною свіжістю, в ній він прагнув змалювати позитивну постать робітника радянського будівництва. Дальші його твори відзначаються певною хаотичністю і невиразною ідеологією, в яких помітний вплив ідеалістичної концепції ромен-роланівського типу. Художня вартість пізніших повістей невисока. Повість " Робітні сили " має окремі пасливі місця, окремі яркі постаті, але не творить естетичної цілості. Колиб Івченко і міг імпонувати іншим, то він не міг впливати. Для того, щоб літературні твори могли бути гаслами, вони мусіли б бути ідеологічно ясні і художньо чіткі, а цього не було в.....
- Голова. Ви даєте критичну оцінку творчості Івченка, а нас цікавить політична, в якій мірі у нього вона перейнята контрреволюційними, антирадянськими настроями.
- Зеров. Нічого виразно антирадянського в його повістях я не бачу. В повісті " Шуми весняні " було змагання змалювати позитивну постать робітника радянського будівництва. Коли це не зовсім вдалося то через відсутність ідеологічної ясности, і художньої викінчености.
- Голова Суду. Хто хоче взяти слово для запиту свідка Зерова?
- Слово дається обжаловуючому Любченкові.
- Любченко. Чи не знаєте ви пізніших творів Івченка?
- Зеров. Памятаю окремі моменти.....
- Любченко. Ми вже втомилась х Івченком розбирати його творів і спільно з ним дішли, що він як член СВУ і письменник визнав, що в своїх літературних творах він фактично пропагував програм СВУ, той програм, що тут було виложено нам політичними керівниками СВУ. Оскільки ви не памятаєте нових його творів, я не буду до вас апелювати..... Тут члени СВУ казали, що не тільки школа Івченка, але і школа неklasиків впливала в тому ж напрямкові. Я хочу спитати вас, як ставитесь ви, як представник неklasиків, до позиції СВУ?
- Зеров. Школа неklasиків характеризується наявним представленням мистецьких тенденцій. Люди, яких зачисляють до цієї назви не приймає і ставили її в лапках. Чи є така школа, я пошлюсь на одну з останніх публікацій " Червоного Шляху ", яка теж доводить, що такої школи не було..... Спілка Визволення України народилась з концепції народницької. Але ці концепції не були властиві так званій групі неklasиків. Ті, що писали на теми літературні, не стояли

- Зеров. на означенні української літератури, як виключно визвольної літератури, і ми маємо ряд явищ, які не підходять..... Це було стремління до вивчення літератури соціологічно. Я ставивсь ми до позиції СВУ, як я сказав у заяві, що була надрукована 25. II. 1930 року, що змову, які мають на меті підірвати господарську міць союзу чи внутрі країни чи з закордону, мусять бути засуджені як найсуворіше тою інтелігенцією, яка служить цілям будівництва.
- Любченко. Ви, як організатор групи оцінювали організацію СВУ як.....
- Зеров. Як політично шкідливу позицію української інтелігенції в революційній боротьбі мусять бути певна.
- Любченко. А як ви кваліфікуєте організацію СВУ.
- Зеров. Я сказав у своїй заяві про її діяльність як контрреволюційну і шкідливу, що може скомпромітувати українську культурну роботу в широких верствах пролетаріату.
- Любченко. Ви вважаєте, що неklasікам тут пропагувати нічого, що програма вашої групи.....
- Зеров. На цей день архаїчна.
- Любченко. Коли дехто навіязує спорідненість вищої групи з групою підсудних, - ви це відкидаєте?
- Зеров. Єсть певна пресмтвенність, але тут треба розповідати широко.....
- Нічого спільного в принципах між діяльністю СВУ і неklasіків не було.
- Любченко. Ви, професор ІНО, як вважаєте, чи для розвитку української культури в Радянській Україні умови єсть?
- Зеров. По моєму єсть.
- Любченко. Ваша думка, як професора і організатора культурного діла, чи не вважаєте ви, що хто пішов в СВУ, то не для того щоб здобувати умови для розвитку української культури?
- Зеров. На мою думку помилкою їх було те, що вони уважали, що українська література мусять іти шляхами 90-х років і не хотіли придивитись до формації нових 17 - 20 років. Я гадаю, що постановка цих останніх формацій ширша..... Коли я порівняю колишній театр Садовського і сучасні театри.
- Любченко. Ви, як професор і керівник літературної групи, змагання групи СВУ кваліфікуєте як контрреволюційні?
- Зеров. Взагалі не можна повернути колесо історії.
- Любченко. А як ви кваліфікуєте цей поворот історії?
- Зеров. Я пристаю до вашої кваліфікації.
- Любченко. Я не маю більше запитів.
- Голова. Чи з боку оборони немає запитів?
- Слово дається оборонцеві Виноградову.
- Виноградов.....
- Зеров. У Києві 1923 - 1924 роках ніякої літературної організації не було. Відбувалися сходина у Товаристві Лесютовича і їх іменували як асоціацію письменників.
- Виноградов. Яка була соціальна цінність?
- Зеров. Трудно сказати, ояка цінність, в кожному разі окремі письменники, що стояли на признанні радянського будівництва що намітилося.....
- Виноградов. Чи вам невідомо, що література і письменники цієї групи стали на революційний і радянський шлях?
- Зеров. Я знаю, що багато стало на цю позицію.
- Голова. Чи ще кому угодно запитати свідка Зерова?

Слово дається обжаловуючому Ахматову.

Ахматов. Прошу вас подати характеристику письменниці Старицької-Черняхівської, її місце в українській літературі та оцінку її, як української письменниці.

Зеров. На мій погляд позитивну роль письменниця Старицька-Черняхівська відіграла в 90-х роках, коли вона виконувала корисну функцію в літературі збагаченням словника: тематики української літератури.....

Що до її творчості з 1910 року, то я оцінюю її негативно. З огляду на драми Лесі Українки і Винниченка, всі її твори в порівнянні з ними, були слабші і нехудожні. Що до ідейного змісту її творчості, то це була пропаганда націоналістичних принципів, дуже розпливчатих і невиразних. Це особливо стосується історичних пєс.

Пробченко. Пов'язуючи з вашими попередніми відповідями мені з характером стикою народницького напрямку 90-х років..... що хто хотів мав читати її твори і йти до її клубу.....

Зеров. Я думаю, що взагалі її літературні твори були архаїчні.

Голова. Чи ще угодно кому з сторін виставити запитання свідкові Зерову? - Не має.-

Чи не вважає суд потрібним затримати свідка Зерова? - Непотрібно.

Свідку Зеров, ви вільні.

Отголощується перерва о 20 год.

Дошир підсудного Маргуліса.

Запис від 20 год. 30 хвил.

Маргуліс.- Член СВУ, член Київської колегії оборонців, науковий робітник ВУАН, колишній помічник Київського губерніяльного комісара при Центральній Раді / П.П. ч. 66 /.

Прокурор. У вашій заяві ви писали, що ви залишилися на с.-д. засадах а зв'язки з партією порвали?

Маргуліс. Підком.

Прокурор. Ви були в Москві і в Москві ж познайомились з Петлюрою?

Маргуліс. Так, з 1911 року я з ним працював у Москві в культурних установах, а також в редакції "Української Житні". Особливих особистих стосунків з ним у мене не було.

Прокурор. Ви приїхали на Україну після квітневої революції?

Маргуліс. Так.

Прокурор. Якою політичною роботою займались ви у 1918 році?

Маргуліс. Я приїхав до Києва, я був.....

Прокурор. А громадської роботи ви не провадили?

Маргуліс. Я був у губерніяльному виконавчому комітеті.

Прокурор. Ви вважаєте, що це не була політична робота?

Маргуліс. До певної міри. Я був помішником губерніяльного комісара до приходу німців.

Прокурор. Ви, як старий марксист були членом РУП і С-Д.?

Маргуліс. Я по своїх поглядах в партії У.С.Д. почував себе чужим, я

Вопрос о том, как организовать работу в условиях
нехватки кадров, является одним из наиболее актуальных
на сегодняшний день. Необходимо рассмотреть различные
варианты решения этой проблемы, включая привлечение
квалифицированных специалистов из других регионов
и повышение квалификации местных кадров.

Важным аспектом является также создание условий
для эффективной работы персонала, включая
обеспечение необходимой технической оснастки
и повышение мотивации сотрудников.

Для решения поставленных задач необходимо
принять комплексные меры, включающие как
организационные, так и материальные аспекты.

В заключение следует отметить, что успешное
решение поставленных задач требует скоординированных
действий всех заинтересованных сторон.

С уважением,
[Подпись]

С. И. Иванов

- Маргуліс. подар заяву до партії про вихід.....
- Прокурор. Після гетмана ви залишалися на посаді.....
- Маргуліс. Так. Після того революційний комітет запропонував мені посаду губерніяльного комісара, але я після двох тижнів відмовився.
- Прокурор. Чому вас висунули на цю посаду?
- Маргуліс. Мабуть тому, що я був перед тим помічником комісара і очевидно мене вважали за досвідченого адміністратора.
- Прокурор. Були у вас близькі стосунки з керівниками української політики.
- Маргуліс. Так, з Винниченком.
- Прокурор. А чи не були ви секретарем Винниченка?
- Маргуліс. Так, але це було коли Директорія виїхала до Винниці, і я тоді піддався загальній паніці, як бувши губерніяльний комісар.
- Прокурор. Але ви поїхали формально в ролі секретаря?
- Маргуліс. Так, але я нічого не робив.
- Прокурор. А після куди ви поїхали?
- Маргуліс. До брата у Немирів.
- Прокурор. В якому році повернули ви до Києва?
- Маргуліс. В 1919 році.
- Прокурор. Де ви були під час Денікіна?
- Маргуліс. В Кам'янці.
- Прокурор. Що робили?
- Маргуліс. Я жив літо в Немирові і коли на Поділля прийшли війська УНР, я поїхав до Кам'янця.
- Прокурор. А де була тоді Директорія?
- Маргуліс. В Кам'янці.
- Прокурор. Так ви поїхали до Директорії?
- Маргуліс. Так. Я там пробув два місяці вересень і жовтень і після того поїхав до Києва і там жив нелегально.
- Прокурор. Де ви були за приходу поляків?
- Маргуліс. Під час приходу польських військ я був у Києві в кооперативній централі, як юрисконсульт, а коли поляки відступили, я поїхав до Білої Церкви. У квітня 1921 року я поїхав назад до Києва і тут довідався, що Єфремов не закордоння як я сподівався, а є в Києві. А в осені він мені сказав, що у нас є гурток, будем збиратись і обговорювати питання громадсько-політичного життя. Я нічого немав проти. Я бував на засіданнях гуртка в кабінеті у Єфремова в У.А.Н.
- Прокурор. Ви знали програм цього гуртка?
- Маргуліс. Я не знав його програму, а довідався пізніше. Про БУД я так і зараз не знаю, як слід. Через рік чи два я довідався, що це є Братство Української Державности.
- Прокурор. Як ви собі представляли цей гурток?
- Маргуліс. Щоб обмінюватись думками з галузі громадсько-політичного життя. В складі цього гуртка були всі наукові співробітники, лише я не був науковим співробітником. Але про ту роботу, про яку говорив Ніковський, я довідався лише на суді.
- Прокурор. Коли вступили ви до СВУ?
- Маргуліс. 8-го січня 1927 року.
- Прокурор. Значить до БУДУ вступили ви в 1921 році і були там до 1924 року, а після в 1927 році вступили до СВУ?
- Маргуліс. Так, вступив, вступив.
- Прокурор. Які завдання виконували ви в БУДІ?
- Маргуліс. Я особисто ніяких, але оскільки це була організація контр-революційна, то ясно, що й я цю роботу виконував.
- Прокурор. А в СВУ?

- Маргуліс. Я не знав програму СВУ, але я уявляв, що це є контрреволюційна організація з метою повалення радянської влади.
- Прокурор. Розкажіть, як ви почули про неї в помешканню Старицької-Черняхівської?
- Маргуліс. Це було 8-го січня 1926 року. Я випадково прийшов туди у гості, як звичайно заходив туди на свята на Різдво і на Великдень, і коли ми сиділи в кабінеті професора Черняхівського, то увійшла Людмила Михайлівна Старицька-Черняхівська і сказала, що поскільки тут зібралися свої відомі люди, вона може говорити одверто. Тоді пані до мене сказала, що український народ знаходиться в тяжкому стані, його сили розпорошені, що треба єднатися.....
- Прокурор. А хто запропонував назву СВУ?
- Маргуліс. Єфремов, він сказав, що є закордоном така організація СВУ і всі рішили прийняти цю назву.
- Прокурор. Ви не пам'ятаєте ще одних зборів в помешканню Старицької Черняхівської?
- Маргуліс. Я помятаю. Я тоді спізнився і прибув перед самим початком. Це було так. Мене зустрів Ірченко на вулиці і сказав щоб я прийшов. І я прийшов. Старицька Черняхівська сказала, що ми зішлися вшанувати пам'ять Петлюри. Після взяв слово Єфремов, а далі говорив Ніковський.
- Прокурор. Це ми знаємо, а от чи ви не пригадуєте листа, що Старицька-Черняхівська одержала з закордону, не то од Русової не то Відінської?
- Маргуліс. Так, це було 1927 року. Старицька-Черняхівська сказала мені, що одержала листа здається од Русової, що має десь відбутися Міжнародний конгрес.....
- Прокурор. Як вона звернулася до Вас? Очевидно, як до крисконсульта за порадою?
- Маргуліс. Я не був її крисконсультом. Русова писала що треба, аби на тому конгресі була представниця від українських жінок.
- Прокурор. І що ви їй на те сказали?
- Маргуліс. Я їй сказав, що це не можна.
- Прокурор. Скажіть, коли б була зараз УНР, чи ви не поїхали б десь по-слом у Грузію?
- Маргуліс. Я не маю таких дипломатичних здібностей. Мені Винниченко пропонував свого часу, щоб я поїхав, як представник, до Грузії. і я сказав, що не хочу їхати, і не поїхав.
- Прокурор. А коли б була зміна влади ви поїхали б?
- Маргуліс. Ні, не поїхав би.
- Прокурор. Де ви працювали за часів радянської влади?
- Маргуліс. В кооперативних установах.
- Прокурор. Коли ви вступили до колегії радянських оборонців?
- Маргуліс. У 1927 році.
- Прокурор. Скажіть, як ви віднеслися до колективізації колегії оборонців?
- Маргуліс. Цілком прихильно.
- Прокурор. Чому ви були таким великим прихильником колективізації колегії оборонців? Як ви взагалі ставитесь до радянського будівництва?
- Маргуліс.
- Прокурор. Чи ви чули про центр " дійствія " у Києві?
- Маргуліс. Чув, але мало цікавився.
- Прокурор. Знаєте прізвисько Вакара?
- Маргуліс. До процесу, я цього прізвиська не чув.
- Прокурор. Ви пам'ятаєте, що на засіданню БУДУ, Єфремов інформував вас що до Києва приїхав з закордону росіянин і що казав він?
- Маргуліс. Це було 1922 чи 1923 року. Він казав, що до Києва приїхав якийсь представник російської еміграції щоб побачитись з місцевими колами і що він був у Єфремова. Єфремов мені ка-

- Маргуліс. зав, що він мав розмову з ним і не мав розходжень. Він ка-
зав, що цей росіянин поїде назад за кордон і поінформує
про нас.
- Прокурор. А чи не мав він доручення також і від української емігра-
ції?
- Маргуліс. Мені здається, що він мав також доручення і від українсь-
кої еміграції.
- Прокурор. Запитання до Єфремова - Чи не пам'ятаєте, що то за справа?
Єфремов. Вакара?
- Прокурор. Так, так, так. Підсудний Єфремов, чи не говорив вам Вакар,
що він звернеться до російських кол і чи не називав до
кого?
- Єфремов. Не пам'ятаю.
- Прокурор. Я назву вам прізвище Чебака.
- Єфремов. Так.
- Прокурор. Ви з Чебаком були зв'язані?
- Єфремов. Так.
- Прокурор. Вас викликав Чебак, як свідка в справі його діяльності і
коли вас питали на суді, чи приходив до вас Вакар, чи ви
тоді дали таку ж ширю відповідь?
- Прокурор. Ви бачите з інформацій Єфремова, як сьогодні з'ясовується,
про зв'язки українських кругів з російськими. Може ви при-
гадаєте, що було говорено з цього приводу на засіданню БУДА?
- Маргуліс. Він казав, що поїде туди і повідомить про наслідки. Більш
нічого не пам'ятаю.
- Прокурор. Ви були в РУП, С.-Д. С.Ф. були в БУДІ, провадили роботу
в колегії оборонців, були юрисконсультом Академії Наук,
чому ви, зараз перед радянським судом даєте такі зізнання,
як давали, які тому психологічні причини? Що ви шукали
в СВУ, які політичні ідеали об'єднували вас, чому потрібна
вам УНР.
- Маргуліс. Широ кажучи, мені особисто УНР не була потрібна, бо я не
поміщик ані фабрикант. В Радянській Україні я не зазнав
лиха, мене ніхто не арештовував, я міг працювати.....
У мене залишилися пережитки старого, старі зв'язки, яких я
не порвав. От через що я тут опинився. Я не осуджую. Ос-
танні два роки і мене були великі зміни. З 1927-1928 року
я стар навіязувати нові знайомства в радянських колах, я
вже їздив до Москви і мав намір зовсім виїхати з Києва, щоб
покінчити з цим.
- Прокурор. Запитання до Єфремова - у 1923 році у Варшаві виходила Три-
буна України у мене оригінал тут є. Чи замітка в Трибуні
не була зв'язана з приїздом Вакара і чи він не називав себе
представником?
- Єфремов. Так, він себе називав представником.
- Прокурор. Чи ще хто з російської еміграції не звертався до вас?
- Єфремов. Ні.
- ГОЛОВА. Чи вгодно кому з оборони взяти слово?
- Слово має оборонець Грозинський.
- Оборонець. Ваше походження?
- Маргуліс. Мій батько був єврей з Боришполя, він був мішанин, арендатор
землі, після був на моєму утриманні.
- Оборонець. Ви були науковим співробітником ВУАН.
- Маргуліс. Я на жаль не був ні письменником ні науковим співробітником

The first part of the report is devoted to a general survey of the situation in the country. It is followed by a detailed account of the work done during the year. The report concludes with a summary of the results and a list of recommendations.

The second part of the report deals with the financial aspects of the work. It contains a statement of the income and expenditure for the year, and a comparison of the results with the budget. It also includes a list of the assets and liabilities of the organization.

The third part of the report is devoted to a detailed account of the work done in the various departments. It contains a list of the projects undertaken, and a description of the progress made on each. It also includes a list of the personnel who have been engaged in the work.

The fourth part of the report is devoted to a detailed account of the work done in the various departments. It contains a list of the projects undertaken, and a description of the progress made on each. It also includes a list of the personnel who have been engaged in the work.

The fifth part of the report is devoted to a detailed account of the work done in the various departments. It contains a list of the projects undertaken, and a description of the progress made on each. It also includes a list of the personnel who have been engaged in the work.

137791/6

№ 6. ПРОДОВЖЕННЯ ДОПИТУ МАРГУЛІСА.

Маргуліс. а виконував здарма обов'язки юрисконсульта. З червня 1921 року мене зачислили співробітником при Президії ВУАН і призначили 45 карбованців платні.
Прокурор. Ви приймали участь в БУДІ і СВУ?

Маргуліс. Так. Але там на засіданнях що відбувалися в ВУАН говорилося про справи науки, літератури, про всенародню бібліотеку і т. п.

Оборонець. З ким ви були зв'язані?

Маргуліс. Я був у Черняхівських, але нікого з центру не знав.

Оборонець. Які завдання ви виконували?

Маргуліс. Мені ніяких завдань центр не давав і я не знав, що Старицька-Черняхівська є членом центру.

Оборонець. Але ви радили Черняхівській, що неможна посилати представниці на жіночій конгрес, та що не можна посилати листи в справі процесу про вбивство Петлюри?

Маргуліс. Я дивився так, що коли б справу Швацмарта розбирав старий російський суд, він би його теж виправдав і мені здавалось, що не потрібно посилати листа в цій справі.

Оборонець. А чи не пам'ятаєте ви ще одних зборів в помешканні Старицької - Черняхівської?

Маргуліс. Я пам'ятаю це були збори для вшанування пам'яті Петлюри.

Оборонець. Ви пішли на ту вечірку по вшануванню пам'яті Петлюри тому що не знали, що там буде, так чому ви встали, коли запропонували вшанувати пам'ять його?

Маргуліс. Це було автоматично, всі вставали і я встав.

Оборонець. Ви працювали, як юрисконсульт в УА?

Маргуліс. Так, а з 1928 року з квітня як член президії радянських оборонців.

Оборонець. Широ?

Маргуліс. Я думаю, що як би запитали 250 оборонців в яких я був членом президії це всі potwierдили б. Суд мене рівнож має як найліпше.

Оборонець. Ви подали заяву до суду, в якій пишете: " я дуже шкодую і глибоко каюсь, що відразу не став на шлях чесної роботи з радяцкою і що мав зв'язок з контрреволюційними українськими колами. Я був під впливом старого світогляду, не мав сили порвати з ними, я був під якимсь гипнозом тих настроїв, які можна назвати тепер ефремівшинною ". Ви подали цю заяву, що ви глибоко каїтесь за зв'язки з контрреволюційними колами.....

Маргуліс. Я це potwierджую, я засуджую, я визнаю свою провину, я багато пережив. Один день сидіння дає більше ніж життя і коли дадуть можливість я буду працювати далі краще і сумлінше, ніж раніш.

ОБОРОНЕЦЬ ІДЕЛЕВИЧ. Виявляє, що Маргуліс подавав заяву свого часу в якій він не погоджувався з поглядом на повстання.....

Запитання до Ніковського - чи була така заява?

Ніковський. Була.

Запитання до Дурдуківського - на аркуші 434 наших зізнань ви пишете " як треба було сподіватися Маргуліс буг не на місці і бездіяльний у гуртку Старицької-Черняхівської....."

Дурдуківський. Так.

Оборонець. Як ваше здоров'я?

Маргуліс. Погано. Я ввесь час лікуюся, в мене хворі легені, навіть у в'язниці, я ввесь час лікуюсь.

Слово належить оборонцеві ПОТАПОВУ.

Потапов. Ви були вхожі до Старицької-Черняхівської і вам доводилось там балакати про діяльність СВУ, а на сторінці 11 тому 25 ви кажете, що навіть не розмовляли з членами гуртка Старицької-Черняхівської?

Маргуліс. Про який гурток ви говорите? Коли про літературний, то я не бував, бо я не письменник. Коли я це писав, то значить що не зустрічався з ними людьми і значить не балакав з членами СВУ.

Потапов. А про кого ви говорили?

Маргуліс. Про тих, що там бували.

Слово забирає прокурор ЛЮБЧЕНКО.

Любченко. Ви були членом С.-Д.?

Маргуліс. Так до 1909 року.

Любченко. Ви вважали себе за марксиста? чи й зараз себе вважаєте таким?

Маргуліс. Так, за марксиста.

Любченко. Як же ви пізніше попали до С.-Ф. на позиції якої класи ви стоїте? Ви кажете, що ви не поміщик і не фабрикант?

Маргуліс. Я себе вважав поганим марксистом.

Любченко. Коли ви відмовились від Маркса?

Маргуліс. Ніколи, я стою на класовому ґрунті.

Любченко. Ви казали, що ваші родичі були рабинами..... чи це образа?

Маргуліс. Мені це було неприємно.

Любченко. Ви казали, що вам здавалося, що всякий суд присяжних виправдає Шварцбарта, а чому?

Маргуліс. Бо я вважаю, що Петлюра мусів відповідати за погроми.

Любченко. Значить ви стоїте, що Петлюра і УНР стояли за погроми?

Маргуліс. Так.

Любченко. А як же ви ввійшли в організацію, що стояла на ґрунті УНР?

Маргуліс. Я не уявляв тої роботи, яка виявилася тут. Я собі уявляв що це робота на будучий час.

Любченко. Ви чули зізнання Матушевського, що він говорив про процентову норму для євреїв в школах і урядах. Ви також погоджуєтесь з нею?

Маргуліс. Думаю, що ні.

Любченко. Так скажіть, що вас повернули до СВУ?

Маргуліс. Я стояв на старих позиціях, я не уявляв собі роботи СВУ.

Любченко. Коли б ви були на лаві присяжних ви виправдали б Шварцбарта і засудили б Петлюру?

Маргуліс. Звичайно.

Любченко. Але в помешканню Старицької-Черняхівської ви вшановували Петлюру вставанням?

Маргуліс. Я не знав що це буде. Це сталось психологічно, всі вставали і я встав.

Любченко. Чи це не випадково, що один с.-д. молиться за Миколу, другий вшановує Петлюру. Ви вважаєте, що у вас це випадок, що ви не набрались мужности, ви думали краще встану аніж переживати моральну депресію?

Маргуліс. Так, звичайно.

ГОЛОВА. Чи хто бажає дати запитання Маргулісові?

Що Ви робили, як член СВУ?

Маргуліс. Я окремих завдань не виконував і був пасивним членом.

Голова. Чи попали ви туди випадково?

Маргуліс. Через оточення. Я не знав платформи СВУ, я одходив з тих кол з 1927 - 1928 року у мене почали з'являтися вже нові

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

знайомства в радянських колах.

ова. Через несталість світоглядю і волі ви вагалися і попали в СВУ?

Так.

гуліс. Коли у вас сталося примирення з радвладом?

ова. З другої половини 1927 року. Просто у мене розбіглися очі, коли я побачив досягнення радвлади.

ова. Суд вважає допит Маргуліса закінченим. Чи є якісь пропозиції з боку сторін по допиту, так званої шкільної групи, на чолі з Дурдуківським, Заліським, Токаревською, Тризвінським, Гребінецьким; медичної? Барбар, Віднова, Кудрицький і т. д.

Грибенець КОВАЛІВСЬКА. - пропонує змінити порядок допиту і Грибенецького допитати першого.

ОВА. Ми не заперечуємо проти такого порядку.

ВИХОДИТЬ НА НАРАДУ. І ОГРОЛОШУЄ УХВАЛУ ПО ДО ПОРЯДКУ ДОПИТУ.

Дурдуківський, Гребінецький, Токаревська, Заліський, Тризвінський, Барбар, Удовенко, Підгаєцький, Кудрицький, Черняхівський О, Гермайже, Іваниця, Дуга, Шило, Ганцов, Голоскевич, Слабченко М., Т. Слабченко, Панченко, П. Єфремов, Віднова, Білий, Щепотьєв, Близник, Лагута, Карнович, Атамановський, Кривинки, Шарко, Туркало, Дубровський, Страшкевич, Холодний, Старицька-Черняхівська, Болосевич і Бутвиновський.

ідків для відповіді викликати до кожної групи.

Чергове засідання позавтрім / 22. III / о. годині 4-ій.

Засідання Найвишого Суду 22 березня 1930 р.

Допит підсудного ДУРДУКІВСЬКОГО.

Почато запис о год. 17-ій.

ДУКІВСЬКИЙ - колишній завідувач I-ої Української Гімназії у Києві, переіменованої в I-шу трудшколу імені Шевченка, колишній член партії українських соціалістів-федералістів.

За даним акту обвинувачення Дурдуківський був за члена керівного центру БУД і СВУ. Свої свідчення Дурдуківський розпочав заявою про те, що він цілком визнав свою провину і повнотою підтверджує все те, що говорив на попередньому слідстві.

Дурдуківський розповідав судові, що він вихованець духовної школи, де був дуже розвинений національний рух, та що він скінчив Духовну Академію, в якій також був під впливом націоналістичних настроїв.

1917 року підсудний був за члена партії соціалістів-федералістів, але за його словами, політичної роботи майже не провадив, а був більше "педагогом вузької спеціальности".

Співяючись на міжшкільному української школи, підсудний розповідав, що за часів гетьманщини він опинився, як завідувач I-ої школи, на вулиці разом зі своєю школою. Денікинщина одразу ж оголосила українській школі по за законом.

Дурдуківський свідчить, що він був за члена БУД організації, що мала за девіз: "Нація понад клясами, держава

Дурдуківський. - держава понад партіями " та мала за завдання бороти- ся проти радянської влади. Дурдуківському було дору- чено працювати на освітньому фронті, в школі, по ви- хорувати молоде покоління. Але БУД занепадав, і "щоб надати йому живої душі" ухвалили закликати з-закор- дову кількох осіб, що безпосередньо звязали б тутеш- ній БУД з БУД'ом закордонним. Ухвалили викликати Ніков- ського. Цілий 1925 рік і початок 1926 року провадили підготовчу роботу, щоб консолідувати антирадянські си- сили, прихильні до самостійної України. В половині 1926 року, приблизно в червні, Дурдуківський і Єфремов ух- валили зібрати перші установчі збори, що й заснували СВУ. Памятним для мене засіданням є засідання президії СВУ, що відбулося 20 листопада 1926 року. На цьому за- сіданні ухвалили справу про вшанування пам'яті Петлюри. Після доповіді Єфремова, обрали Комітет увічнення пам'я- ти Петлюри, що йому доручили збирати пожертви на це. До Комітету ввійшли: Єфремов, Старицька-Черняхівська і здається Гребенецький, що до розподілу обов'язків в СВУ то за голову президії був Єфремов, за товариша голови - В. Чехівський, за скарбника Дурдуківський. Єфремов пови- нен був працювати серед академічних кол, Дурдуківський серед учительства й школи, Ніковський - серед інтелі- генції звязаної з кооперацією і артистичним світом, а так само серед письменників, Германзе серед молоді і професури, Старицька-Черняхівська серед письменників, Старицький-Черняхівський разом з Спар. і Ніковським доручили підтримувати звязок із закордоном. /П.П./

..... Після того йшла організація п'ятірок. Я з орга- нізацією СУМ мав мало стосунків не не значить, що не цікавився, я зовсім не гадав, що сумовці задумують робити повстання. З самого початку я був проти терору мені було шкода дітей.... я сказав Миколі, Миколо, це небез- бечна річ..... я серед тих річей найшов старого ма- будь ще з Японської війни заржавілого кінжала. Чи це було бажання зібрати зброю я не знаю.... те що я уз- нав з винувального акта було для мене несподіванкою

..... дивно було мені і те, я дав о голову на одріз... напр. Юрочка Виноградов коли його було заарештовано я прийшов до його родичів і запевняв їх, що це не порозу- міння. Далі приходу до інших плянів моєї роботи. Того 1925 року було засновано Наукове Педагогічне Товариство при ВУАН ННТ було засновано на певного роду антира- дянському ґрунті, в основі його була боротьба з непри- емними радянськими впливами на культурному ґрунті. Ме- та товариства була утворити своє національне об'єднання з тих людей..... при товаристві було засновано ряд ко- місій та секцій, які мали певне антирадянські напрями на чолі окремі комісії і секції стояли старі педагоги, що були націоналістами, теми їх праці мали націоналістич- ні антирадянські тенденції.... тільки з останнього 1928 року почалась активна праця в товаристві. За нами слід- кували, нас знали, до нас приглядалися. Влада не дові- ряла товариству і вважала його шкідливим. Таке відношен- ня було до Академії Наук і Нашої Комісії. Коли Київська Наросвіта почала з недовір'ям ставитися до Педагогічного Товариства виникла думка об'єднати їх до спільної роботи. для цього Іваниці, якого давно закликали до праці в нар- освіті дав згоду працювати в Товаристві теж Василь Іва- нович Дога дав згоду працювати в народній освіті. Дума- лось тим способом..... через рік Василь Михайлович вийшов з педагогічного товариства і перестав керувати.

Дурдуківський. - Товариство знову опинилося в стані, що проти нього стала одверто наросвіта. Наросвіта почала призначати засідання і комісії паралельні з комісіями і засіданнями НІТ. Наросвіта почала впливати на вчителів. В 1928-1929 р.р. повстала думка, як врятувати товариство, що робити..... Це приблизно все, що я міг пригадати з діяльності Педагогічного Наукового Товариства. Тепер перехожу до роботи І-ої Трудшколи імені Шевченка, до тих контрреволюційних впливів, які мені інкримінуються. Я став спочатку директором І-ої української гімназії 1918 р. і беззмінно стояв на чолі тієї школи аж до останнього часу. Я і відповідаю технічно за роботу. Я був настроєний націоналістично, нерозумно націоналістично проти радвлади..... Все це я визнавав і визнаю тепер... Могу сказати, що контрреволюційна національна робота відбувалася більш менш.... Тоді ще не було програмів, тоді ще Комісаріят Наросвіти не був так уважний, тоді ще лишались педагоги од Петра Івановича Холодного і склад дітей був інший. Педагоги в школі всі були антикомуністично настроєні. Вони не були членами СВУ і БУД, але ідеологія їх була близькою до СВУ і БУДУ, я вживав заходів щоб в наше ідейне національне коло не прийшли представники інших комуністичних поглядів. Наросвіта довіряючи мені і шануючи школу призначала тих людей, яких я хотів, а я брав тих, що відповідали інтересам школи і інтересам національним.... Були конкретні випадки..... Гермайзе..... було призначено молодих педагогів..... Таким чином, я кажу, що склад педагогічний ввесь час лишався незмінним з ідейно політичного боку. Але склад учнів од початку існування школи і до кінця її дуже змінився. Спочатку переважаючим був елемент з дитячих будинків, елемент пролетарський, але національно вихований, пізніше за місця до нашої школи бьються діти української інтелігенції учителів, лікарів..... школа мала високу репутацію з учебного боку. Не скажу щоб цей склад не був мені симпатичним, але рівнож не скажу, щоб я цурався дітей робітників та селян. Були намагання зробити нашу школу школою для інтелігенції, були стремління зробити її школою секції наукових робітників. З 20-х років склад учнів школи був до 70 % дітей інтелігентів і службовців. За останні роки 45 % дітей служачих інтелігенції, 40 % робітників, 10 % селян та 10 % дітей, що платили за навчання..... Такий склад педагогів до певної міри гарантував національну роботу.....

ГОЛОВА. Ви не розповіли і прийшли до певних моментів з приводу яких сторони можуть вам поставити певні запитання.

Слово дається для запитання прокураторові МИХАЙЛИКУ.

прокурор. Як провадилася підготовча робота до організації СВУ.
Дурдуківський. Підготовча робота провадилася так. Спочатку приїхав Ніковський і приїз із закордону від національно настроєних кол..... читав доповіді про організацію п'ятирок заснування нової енергійної і більш активної ніж це був БУД. Не тільки Ніковський, а і інші..... ось ці доповіді підготовка кадрів, це були першими моментами для заснування СВУ.

прокурор. Чому ви і товариші ваші вважали невідходячим БУД.
Дурдуківський. Тому, що БУД з попередньої діяльності виявив себе мало діяльним і ця організація була незручною..... Аналогічна організація була заснована за кордоном і писав до нас Чикаленко і Садовський, щоб ми підтримали єдиний фронт.

- Прокурор. Як вам уявляються головні моменти програму СВУ?
- Дурдуківський. в більшості була думка, що треба закласти організації в різних школах, про широкі заходи по до освіти....
- Прокурор. Мене цікавить питання повернення капіталістам фабрик і заводів. По вашому малося залишити за державою лише транспорт, а інше все повернути в приватну власність.
- Дурдуківський. Я більше педагог аніж політик. Можливо, що не й було.
- Прокурор. А питання про виплату царських боргів чи обговорювалося у Вас?
- Дурдуківський. Така.
- Прокурор. Які були мотиви до повороту?
- Дурдуківський. Щоби легше отримати допомогу Європи і що комуністична партія погано робить що не хоче сплатити царські борги, бо цим вона легше і дешевше досягла б визнання і це загалом було би легше і дешевше, а ніж сьогоднішній стан.
- Прокурор. Як ви розв'язували питання зовнішньої політики.
- Дурдуківський. Конечним ідеалом, який нас об'єднував для нас була Незалежна Україна, незалежна од ніяких інших народів..... Одною із комбінацій був протекторат сильної європейської держави, який ми вважали не міг би бути довгим..... Найбільш небажаним і не вигідним це була інтервенція.
- Прокурор. Як ви собі уявляли плян....
- Дурдуківський. Рада влада не задовольняла нас своєю економічною політикою, що здавалось занадто сприятливою Москві і несприятливою для України.
- Прокурор. Ви мене не зрозуміли. Ви говорили про протекторат і покликання на поміч капіталістичних держав. Яка ваша позиція по до цієї помочі.
- Дурдуківський. У нас були відомости, що казали нам ставитись прихильно до цієї думки, що Польща прихильно ставиться до ідеї Незалежної України. Про це говорить історія України останніх часів.
- Прокурор. Як ви поясните реальній ваших надій на поміч. В попередніх ваших зізнаннях, ви досить чітко обґрунтували це.
- Дурдуківський.
- Прокурор. Я вам зачитаю стор. 28 ваших попередніх свідчень. На справу зовнішньої політики дивилися не писимистично бо вважали, що коли держави вступять до внутрішніх замішань..... і запропонують ССРСР свої категоричні умови, яким він не скориться..... Треба знайомити Європу з природними багатствами України, зацікавлювати її, приваблювати перспективами прибутку за допомогу і навіть заплатити частину царських боргів, що припадає на долю України. Таким чином, СВУ чекало моменту певних акцій капіталістичних держав, ось це, що я прочитав знайомить нас з вашою орієнтацією. Може ви скажете, як це ось це зветься на політичній мові.
- Дурдуківський. Не знаю.
- Прокурор. А на комерційній....
- Дурдуківський. Купівля допомоги.
- Прокурор. Купівля України. Це ж ясно.
- Дурдуківський. Ясно.
- Прокурор. Що до окупації і інтервенції... говорилось про такі комбінації 1. звільнення від большевиків України за поміччю Польщі. 2. Протекторат Германії. 3. Поділ України на 2. часті Правобережна Польщі, Лівобережна Німеччині. Такі комбінації обмірковувались.
- Дурдуківський. Обмірковувались.
- Прокурор. Пункт в якому говорилось, що треба ознайомити капіталістів з багатствами України і заплатити за те що вони приймуть. Таким чином, для вас очевидно, що мова йшла про

The first part of the report is devoted to a general survey of the situation in the country. It is found that the country is in a state of general depression, and that the people are suffering from want and distress. The cause of this is attributed to the war, and the consequent destruction of property and the loss of life.

The second part of the report is devoted to a description of the various departments of the country. It is found that the country is divided into several provinces, each of which has its own peculiar characteristics. The first province is the most fertile, and produces a large quantity of grain. The second province is the most populous, and contains the capital city. The third province is the most mountainous, and is famous for its minerals.

The third part of the report is devoted to a description of the various branches of industry. It is found that the country is rich in minerals, and that there is a large quantity of iron, coal, and other minerals. It is also found that there is a large quantity of silk, cotton, and other manufactures.

The fourth part of the report is devoted to a description of the various branches of agriculture. It is found that the country is rich in various kinds of crops, and that there is a large quantity of rice, wheat, and other crops. It is also found that there is a large quantity of fruit, and that the people are fond of eating.

The fifth part of the report is devoted to a description of the various branches of commerce. It is found that the country is a large exporter of various kinds of goods, and that there is a large quantity of trade. It is also found that there is a large quantity of money, and that the people are fond of spending.

The sixth part of the report is devoted to a description of the various branches of education. It is found that the country is rich in various kinds of schools, and that there is a large quantity of students. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The seventh part of the report is devoted to a description of the various branches of religion. It is found that the country is rich in various kinds of religions, and that there is a large quantity of worshippers. It is also found that there is a large quantity of temples, and that the people are fond of going to church.

The eighth part of the report is devoted to a description of the various branches of art. It is found that the country is rich in various kinds of art, and that there is a large quantity of artists. It is also found that there is a large quantity of paintings, and that the people are fond of looking at.

The ninth part of the report is devoted to a description of the various branches of science. It is found that the country is rich in various kinds of science, and that there is a large quantity of scientists. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The tenth part of the report is devoted to a description of the various branches of history. It is found that the country is rich in various kinds of history, and that there is a large quantity of historians. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The eleventh part of the report is devoted to a description of the various branches of geography. It is found that the country is rich in various kinds of geography, and that there is a large quantity of geographers. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The twelfth part of the report is devoted to a description of the various branches of medicine. It is found that the country is rich in various kinds of medicine, and that there is a large quantity of doctors. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The thirteenth part of the report is devoted to a description of the various branches of law. It is found that the country is rich in various kinds of law, and that there is a large quantity of lawyers. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The fourteenth part of the report is devoted to a description of the various branches of music. It is found that the country is rich in various kinds of music, and that there is a large quantity of musicians. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The fifteenth part of the report is devoted to a description of the various branches of dance. It is found that the country is rich in various kinds of dance, and that there is a large quantity of dancers. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The sixteenth part of the report is devoted to a description of the various branches of drama. It is found that the country is rich in various kinds of drama, and that there is a large quantity of actors. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

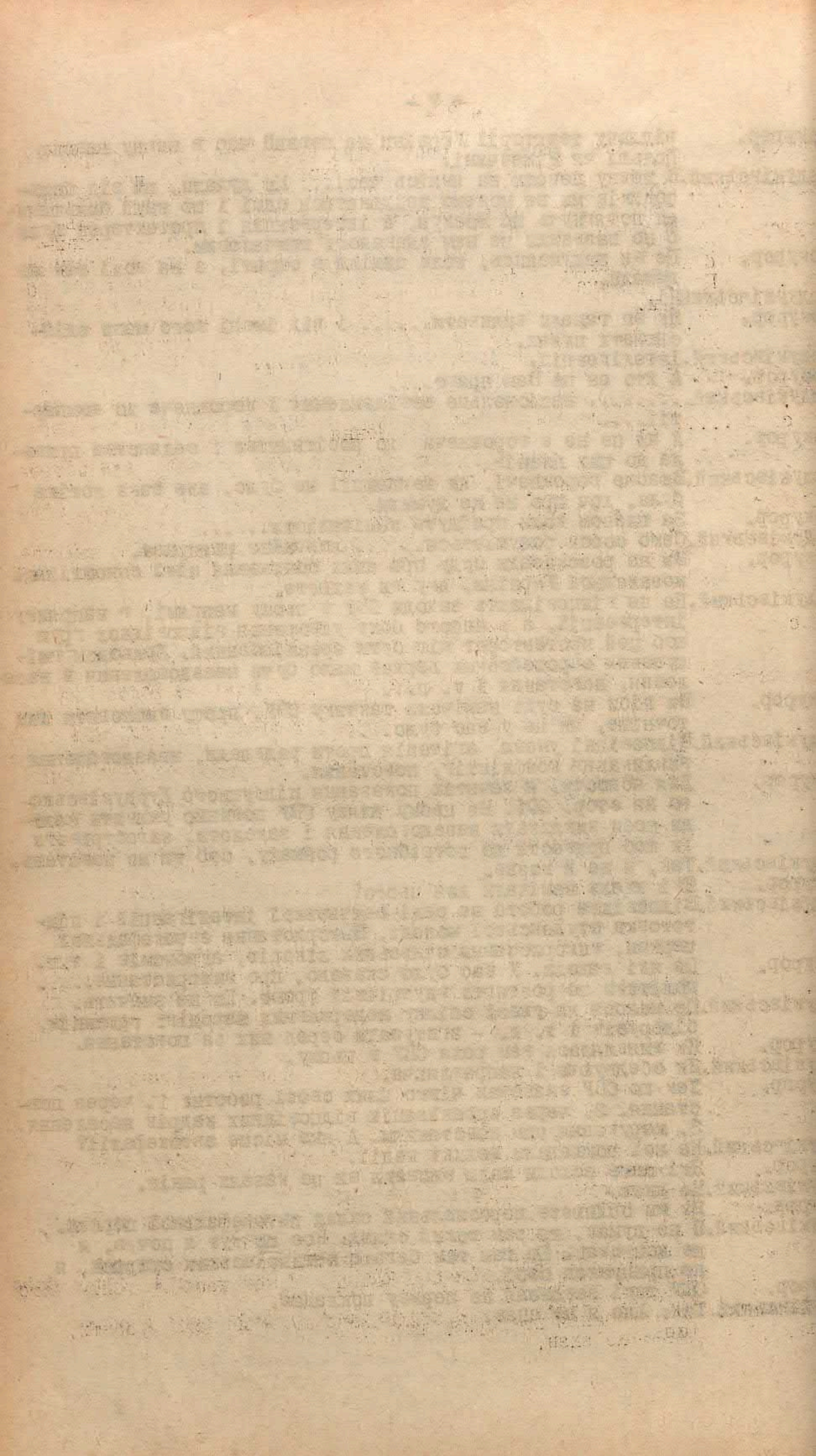
The seventeenth part of the report is devoted to a description of the various branches of poetry. It is found that the country is rich in various kinds of poetry, and that there is a large quantity of poets. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The eighteenth part of the report is devoted to a description of the various branches of painting. It is found that the country is rich in various kinds of painting, and that there is a large quantity of painters. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The nineteenth part of the report is devoted to a description of the various branches of sculpture. It is found that the country is rich in various kinds of sculpture, and that there is a large quantity of sculptors. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

The twentieth part of the report is devoted to a description of the various branches of architecture. It is found that the country is rich in various kinds of architecture, and that there is a large quantity of architects. It is also found that there is a large quantity of books, and that the people are fond of reading.

- Прокурор. віддачу території України на певний час в певну неволю Польщі чи Німеччині.
- Дурдуківський. В певну неволю на якийсь час.... Ми думали, що від большевиків ми не можемо звільнитися самі і що наші большевики потягнуть до Москви, а інтервенція і протекторат були б не назважди це нам здавалось тимчасовим.
- Прокурор. Це ви надумались, коли сиділи в тюрмі, а на волі так не думали.
- Дурдуківський. Ні.
- Прокурор. Як ви гадали впливати..... і від імені кого мали здійснювати пляни.
- Дурдуківський. Інтелігенції.
- Прокурор. А хто на це Вам право....
- Дурдуківський..... національне освідомлення і ворожнече до компартії....
- Прокурор. А чи це не є ворожнеча до робітництва і селянства привела до цих плянів.
- Дурдуківський. Власне ворожнечі, як тенденції не було, але така логіка була, хоч про це не думали.
- Прокурор. За планом коли придуть капіталісти....
- Дурдуківський. Само собою розуміється..... звичайна розправа.
- Прокурор. Ви не розказали суду про шлях осягнення цієї самостійної незалежної України, яку ви малюєте.
- Дурдуківський. На це відповідають заходи СВУ в цьому напрямі, в напрямку інтервенції, а з нашого боку утворення відповідних груп щоб цей протекторат міг бути зреалізований. Приводом вмішування європейських держав мало бути незадоволення в населення, повстання і т. п....
- Прокурор. Ви ніби на суді намічали тактику СВУ, просиу висловити ~~її~~ точніше, як це у вас було....
- Дурдуківський. Відповідні умови, агітація проти радвлади, незадоволення викликання конфліктів, повстання.
- Прокурор. Для ясности, я зачитаю показання підсудного Дурдуківського на стор. 201. На цьому шляху СВУ повинно уживати заходи щоб викликати незадоволення і заклоати, загострювати їх щоб привести до потрібного розмаху, себ то до повстань.
- Дурдуківський. Так, я це й казав.
- Прокурор. Які шляхи намічали для цього?
- Дурдуківський. Відповідна робота на селі селянської інтелігенції і підготовка студенської молоді. Використання автокефальної церкви, використання сільських лікарів, агрономів і т.п.
- Прокурор. Це які заходи. У вас було сказано, про використання..... політики що розтягти внутрішній фронт. По це значить.
- Дурдуківський. Це малося на увазі спілку недержавних народів: грузинів, білорусів і т. д. - агитувати серед них за повстання.
- Прокурор. Як виявлялася вам роль СВУ в цьому.
- Дурдуківський. Як об'єднуюча і направляюча.
- Прокурор. Так що СВУ визначає чітко шлях своєї роботи: 1. через повстання. 2. через організацію відповідних кадрів населення. 3. керування цим повстанням. А яке місце автокефалії?
- Дурдуківський. На неї покладали великі надії.
- Прокурор. Які саме заходи мали вживати ви це казали раніш.
- Дурдуківський. Не знає.
- Прокурор. Як ви оцінюєте персональний склад автокефальної церкви.
- Дурдуківський. Я не думаю, що там такий склад. Все що тут я почув, я не допускаю. Що там так багато нетлківських старшин, я не припускаю собі.
- Прокурор. СВУ такі завдання на церкву покладав.
- Дурдуківський. Так. Але я не знав.

- Прокурор. Скажіть підсудний, пастирські курси, що це за школа, які цілі і які шляхи було призначено для них?
- Дурдуківський. Вони мали служити для виховання будучи пастирів церкви, національні антирадянських пастирів.
- Прокурор. В попередніх зізнаннях ви писали де що інше, - я прочитав: завданням пастирських курсів було виховати борців за волю України, виховати й послати для національної роботи на село щоб мати змогу впливати на виховання юношества.... І на кінці додаєте.... мали виконувати і релігійні обов'язки. Так що виходить, що в першу чергу на них покладалися національні обов'язки....
- Дурдуківський. Я в цьому переборшив.
- Прокурор. Щоб більше не повертатись до ватокефалії, у мене ще таке запитання до вас, як ви розцінюєте автокефальну церкву?
- Дурдуківський. Як один з основних, національно дуже важливих епіцентрів боротьби з радладою.
- Прокурор. А як ви розцінюєте той факт, що на чолі цієї церкви став член Ц.К. С.Д. Чехівський?
- Дурдуківський. Правду кажучи, мені не теж здавалося дивним. Я з ним говорив перед тим на політичні теми і мені здалося дивним, бо як для соціаліста....

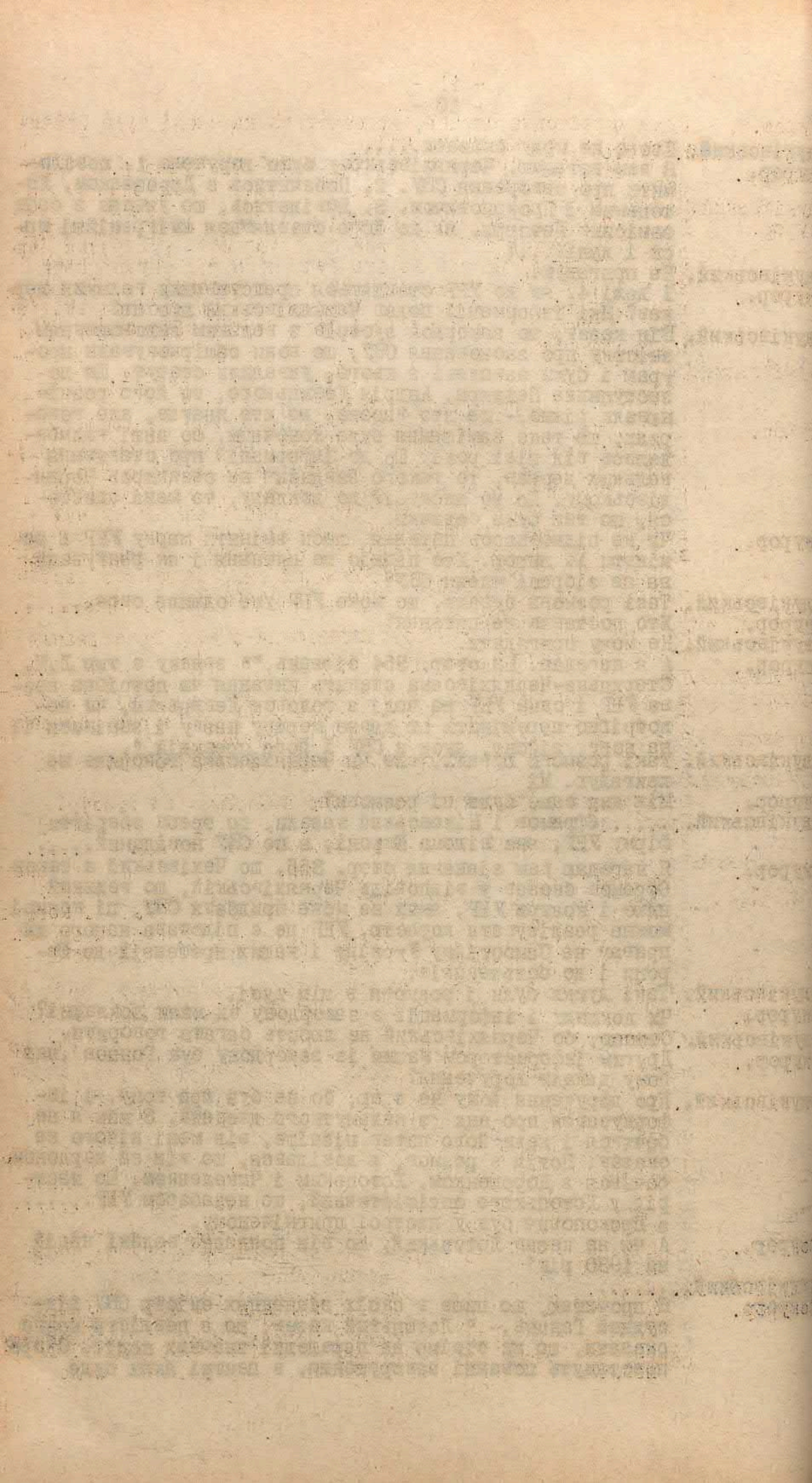
Перерва на 20 хвилин.

Після перерви, початок запису в 19.05 хв.

- Дурдуківський. чоловік духовної освіти він і став до роботи на автокефальному ґрунті.... що автокефальна церква може бути могутнім знаряддям в справі творення Самостійної України.
- Прокурор. Як ви думаєте, для самовисвячення митрополита мали бути політичні мотиви?
- Дурдуківський. Я, особисто, дивився на цю справу з суто релігійного боку.
- Прокурор. Автокефальна церква од часу засновання її була політичним чинником.
- Дурдуківський. Я так думаю.
- Прокурор. Що до повстання, коли затверджували статут Співки при обговоренню його в президії, будучи за певним порядком організації, мені здається що воно, повстання, було передірено?... я вам нагадаю на стор. 421 ви викладали мотиви що до необхідності знищення комуністичної голівки.... але коли одразу знищити п'ять шість чоловіка чи так треба розуміти це.
- Дурдуківський. Так.
- Прокурор. Отут ви визнавали, що ви кидали зерна терористичної діяльності для СУМУ і навіть намічали об'єкти.
- Дурдуківський. До певної міри так.
- Прокурор. Таким чином, другий Ворошилов....
- Дурдуківський. Я не намічав, а був лише при розмові, але поскільки не протестував, то і я винен.
- Прокурор. А як потім виконувалося це все?
- Дурдуківський. Я довідався пізніше, що в СУМУ ці зерна вирости до форм, що зробили мене злочинцем у власних очах.
- Прокурор. Пізніше підсудний Павлушков під впливом ваших розмов, коли зустрів Ворошилова у Києві, то мав настрій убити його але не мав зброї.
- Дурдуківський. Так, казав мені, що зустрів його і хотів щось зробити, але....

- Прокурор. Таким способом, очевидно, б у нього створилась і решта настроїв.
- Дурдуківський. Очевидно так, я це знав, що воно буде так.
- Прокурор. Ви намалювали завдання і шляхи вашої організації і навіть, вибрали уряд
- Дурдуківський. Що до уряду, то я можу сказати таке зібралось нас троє, я, Павлушков і Єфремов ніхотне говорив про оця дурна балачка пішла і далше. Я пішов у свою академічну групу і розказав це докладно. Коли я прийшов на шкільну вечірку, де хто з товаришів сказав мені, чому ви не можете бути за міністра коли була УНР мені пропонували бути міністром освіти і виходить, що я погодився бути міністром освіти.
- Прокурор. Виходить, що це було постановлено передчасно. Коли засновувалось СВУ, то вас про це згоди не питали У ваших зізнаннях ви ще називаєте прізвища, які були підходящими на міністрів: хліборобства - Мацівіч, праці - Гермайзе, голова - Єфремов
- Дурдуківський. Але я ні с ким з них не говорив про це.
- ГОЛОВА СУДУ. Звергається до підсудного Товкача.
- Підсудний Товкач, як вам уявляється справа з майбутнім урядом .
- Товкач. Я не можу сказати від кого я почув про це вперше, лише пригадую певно, що перебуваючи в Києві ні від кого не чув про це, але серед полтавчан була поширена така чутка, яким способом незнаю. Мушу сказати, що це все таке не так вже просто. Коли СВУ стає серйозно до боротьби за ідею, так мусіть передбачати такий момент, що треба буде обирати уряд і готуватись до нього, і само собою розуміється, треба було подумати про кандидатів. І тоді, склад який тут намітився в цілком відповідний. Цю справу не мож на розцінювати як несерйозну.
- Дурдуківський. Дозвольте мені сказати: Зачну з показання Товкача. Справа ставилась серйозно, але ставити її так як розуміє це Товкач, не можна Справа повстання призначалась на 1930 1931 рік, але зараз говорити про міністерства це завчасу і не до речі. А серйозно протестую щоб я був міністром. Товариш Товкач може в іншій формі це розуміє, але я не можу поставитись до всього цього, як до курйозної легенди, бо я був при цьому.
- Прокурор. Для зв'язку із закордоном ви обрали Черняхівського і інших, може ви розкажете судові про його роль в цім зв'язку закордоном, про доручення, які давались йому, що він привіз з своєї подорожі, як реагували на СВУ і президія.
- Дурдуківський. Черняхівський поїхав за кордон в 1926 році і повернувся року 1927. Оскільки пригадую і знаю од Єфремова про доручення, то вони були такі: поінформувати закордон, що СВУ засновано, познайомити зі статутом його і розпитати про настрої закордоном. Черняхівський, будши закордоном у Германії, розмовляв з Дорошенком і здається, з Прокіповичем. Про результати своєї подорожі він подав відомости такі, що познайомив там з статутом і програмом нашої організації, які були прийняті за кордоном.
- Прокурор. Пробачте, як хтін довідатись од вас, які точно доручення для Черняхівського обговорювались на засіданні СВУ.
- Дурдуківський. Це було не на засіданні. Йому було доручено познайомити СВУ з її програмом і довідатись як реагує закордон на це.
- Прокурор. Чи також були доручення що до переговорів з великими державами?

- Дурдуківський. Про цього не можу сказати.....
Прокурор. Я вам нагадаю. Черняхівському було доручено 1. повідомити про створення СВУ. 2. Побачитись з Дорошенком, Лотоцьким і Прокоповичем. 3. Довідатись, що уявляє з себе замісник Петлюри, як до його ставляться еміграційні маси і далі.....?
- Дурдуківський. Не пригадую.
Прокурор. І далі 4. як до УНР ставляться представники великих держав? Які інформації подав Черняхівський про це?
- Дурдуківський. Він казав, що закордон зустрів з великим задоволенням звістку про заснування СВУ, що вони обмірковували програму і були задоволені з нього, ухвалили статут. Що до заступника Петлюри, Андрія Левицького, то його розцінювали різно, - де хто високо, де хто инакше, але говорили, що таке заміщення було конечним, бо інші відмовлялись від цієї ролі. Що до інформацій про ставлення великих держав, то такого завдання не ставилось Черняхівському. Що до дискусій до доповіді, то мені здається, що теж були балачки.
- Прокурор. Чи не підносились питання, щоби змінити марку УНР і замінити її иншою. Хто підніс це питання і як реагували на це зібрані члени СВУ?
- Дурдуківський. Такі розмови бували, що може УНР уже оджила своє.....
Прокурор. Хто поставив це питання?
- Дурдуківський. Не можу пригадати.
Прокурор. А я нагадаю. На стор. 354 зізнань, "в зв'язку з тим Л.М. Старипька-Черняхівська ставить питання чи потрібна назва УНР і сама УНР на чолі з головою Левицьким, чи не потрібно переіменувати цю давно мертву назву і замінити її на нову, дійсну, якою є СВУ і його президія".
- Дурдуківський. Такі розмови бували, але чи Черняхівська говорила не пригадую. Чи
- Прокурор. Між ким саме були ці розмови?
- Дурдуківський. Єфремов і Ніковський казали, що треба зберегти фірму УНР, яка відома Європі, а не СВУ невідомий.....
- Прокурор. Я нагадаю вам зізнання стор. 355, що Чехівський а також Єфремов сказав у відповідь Черняхівській, що великий плюс і козирь УНР, яких не може придбати СВУ, ці козирі можна реалізувати користю. УНР це є підстава нашого права на Самостійну Україну і наших претензій до Європи і до большевиків.
- Дурдуківський. Такі думки були і розмови в цій дусі.
Прокурор. Чи доповіді і інформації з закордону ви мали докладні?
- Дурдуківський. Стисло, бо Черняхівський не любить багато говорити.
Прокурор. Другим інформатором вашим із закордону був Ганцов, які йому давали доручення?
- Дурдуківський. Про доручення йому не знаю, бо не був при тому. і інформувався про них з каламутного джерела. З ним я не бачився і коли його питав пізніше, він мені нічого не сказав. Потім в розмові, я довідався, що він за кордоном бачився з Дорошенком, Лотоцьким і Чикаленком. По настрою у Лотоцького оптимістичний, що незабаром УНР..... а Прокопович був у настрої пригніченому.
- Прокурор. А чи не казав Лотоцький, що він покладав великі надії на 1930 рік?
- Дурдуківський.
Прокурор. Я прочитав, що пише в своїх зізнаннях емісар СВУ підсудний Ганцов, - " Лотоцький казав, що з певністю можна сказати, що ми стоїмо на передодні значних подій. Скоро повстануть поважні заворушення, в центрі яких буде

Прокурор. буде українська справа, що боротьба на сході буде провадитись за неї чи проти неї.

Чи не пригадуєте ви хто ще був звязковим із закордоном, але ранше....

Дурдуківський. Майже нікого не було.....

Прокурор. До заснування СВУ, коли внутрішня еміграція перебувала в станні збирання сил..... знаєте Холодного, робітника Червоного Хреста, чи він не був звязковим між внутрішньою еміграцією і петлюрівськими кола закордоном?.... Ви раніш говорили, що Холодному доручаслось ознайомити еміграцію з настроями робітників і селян ходом повстань, БУД, автокефальним рухом.

Дурдуківський. Це можливо.

/ Перерва на 10 хвилин. /

Прокурор. на сьогодні завданням СВУ ви ставили реставрувати капіталізм на Україні, повернути землю поміщикам, це була третя точка вашого національного програму, четвертий пункт програму українських націоналістів повернути фабрики..... та п'ятий пункт - закликати чужоземний капітал. Ви не застановлялись навіть перед розділом України на дві частини: Правобережжя - полякам і Лівобережжя - німцям.... Скажіть, ви самі де думати зостатися - на Правобережжю чи на Лівобережжю?

Дурдуківський. Я не думаю над цим.

Прокурор. Значить, ви українські націоналісти і ваша організація розпортали отаку програму, так?

Дурдуківський. Так.

Прокурор. Я хотів вас запитати, чи знаєте ви, які зміни відбулися там в Польщі, як там стоїть українська культурна робота?

Дурдуківський. Знаю. Там зачинено всі українські школи.

Прокурор. Знаєте рівнож про колонізацію українських земель?

Дурдуківський. Знаю.

Прокурор. Знаєте, що з Галичини заборонено еміграцію на роботу?

Дурдуківський. Дього не знаю.

Прокурор. Знаєте, що польщі помішки зберігли свої землі.

Дурдуківський. Не знаю.

Прокурор. Зберегли, зберегли, я вам кажу.

Дурдуківський. Я хотів сказати, що коли СВУ засновували, ця картина не була така ясна.

Прокурор. А я не винуватий, що ви нас не покликали на засідання ваші, може тоді вам було ясно.

Дурдуківський. Багато з тих важливих моментів, що ви накреслили, мені не були відомі..... ми прагнули, аби була Самостійна Україна

.....
Ми не мали довіря до радянської влади..... перший мотив - це застереження проти комуністичної партії, недовіря до неї, ми вбачали, в неї прихованість централістичних тенденцій, цим пояснюю я мій трагічний і нерозумний вчинок, що я став в ряди СВУ.

Прокурор. А що ви шукали в СВУ?

Дурдуківський. Вибачте, хороби шукали.

Сміх.

ГОЛОВА. Прошу о спокій.

Прокурор. Ви прийшли до висновку, що шлях СВУ не може привести до Самостійної України, дього ви не збагнули при заснуванні.

Дурдуківський. Це є вплив засліплення і нерозумного упередження.

Прокурор. Чи здавали собі звіт з наслідків вашої роботи, що прийдуть поляки і посядуть Правобережну Україну, прийдуть помішки і заберуть землі, фабрики і заводи, треба буде платити борги. Ви бачили цей програм?

- Дурдуківський. Ні, програму я не бачив, у нас була коротка схема, а центр роботи - була боротьба з большевиками.
- Прокурор. А для чого ви писали програм?
- Дурдуківський. Не знаю для чого.
- Прокурор. Уявіть собі, що з цим програмом ви прийшли до дядька на село і сказали, що революція тобі дала 4 десятини землі, а коли вступити до СВУ, то будеш сплачувати за цю землю. Коли ми будемо в міністрах приїде Грохольський, Сантушко, Броніцький і інші. Це б дядько розібрав до чого воно?
- Дурдуківський. Розібрав.
- Прокурор. Коли б звернулись ви з вашим програмом до робітників і сказали, що завтра приїде Гренер фабрикант і інші чи вони розібрали б до чого це йде?
- Дурдуківський. Так. Бачите, тут принаймні для мене фірилось, що селянин хоче мати власну землю, що він заплатить за неї, аби була ця земля його власною. Це і був той мотив, що був підставою програму.
- Прокурор. І ви думаете, що українські селяне пішли б на це?
- Дурдуківський. Заможні українські селяне.....
- Прокурор. Так ви змагались за заможних українських селян.
- Дурдуківський. Так.
- Прокурор. А як би прийшли ви до бідного селянина і сказали йому підтримай нас, ми половину України німцям віддамо, а половину полякам, чи погодився б він підтримати вас?
- Дурдуківський. Не особливо погодився б.
- Прокурор. А ви ж погодилися на це.
- Дурдуківський. Погодився, бо для нас здавалось, що иншого шляху не могло бути до нашої "Самостійної України".
- Прокурор. Ви мріяли, що Україна повинна бути аграрною країною.
- Дурдуківський. Ні.....
- Прокурор. Я вас не зрозумів, коли ви відповідали товаришові Михайликові, де ви говорили про інтервенцію або про протекторат. В питанні інтервенція ви розбирали і розуміли свої завдання як допомогової сили.
- Дурдуківський. По нашому.....
- Прокурор. Це яка саме Європа?
- Дурдуківський. Ну, хоча б ті поляки.
- Прокурор. Ви думали, що ті панні змилюються.
- Дурдуківський. Я змінив свої погляди.....
- Прокурор. Я готовий вам вірити, що вам трудно стати на ту позицію, що вам непривично говорити..... але оскільки ви заінтересований, щоб ваш програм було спопуляризовано перед широкими масами, ми поговоримо і ще про це.
- Дурдуківський. Я відкидаю.....
- Прокурор. Ви казали, що ви заснували комітет для вшанування пам'яті Петлюри. Старлишка-Черняхівська входила туди?
- Дурдуківський. Так входила.
- Прокурор. А комітету для протекторату ви встигли закласти?
- Дурдуківський. Не встигли.....
- Прокурор. Ви говорили, що вважали необхідним характеристику Петлюри держати в секреті од мас. На що це?
- Дурдуківський. Тому, що старалися використати імення Петлюри в деяких організаційних питаннях.....
- Прокурор. А чому ви держали в секреті характеристику його? чи не тому, що треба було сказати масам, що Петлюра є нікчема?
- Дурдуківський. Так.
- Прокурор. Ну, нехай же тепер маса довідається правду про Петлюру.

The first part of the document is a letter from the Secretary of the Board of Education to the Board of Directors of the Board of Education. The letter is dated 1890 and is addressed to the Board of Directors of the Board of Education. The letter discusses the work of the Board of Education and the progress of the schools. The letter is signed by the Secretary of the Board of Education.

The second part of the document is a report from the Board of Education to the Board of Directors of the Board of Education. The report is dated 1890 and is addressed to the Board of Directors of the Board of Education. The report discusses the work of the Board of Education and the progress of the schools. The report is signed by the Board of Education.

The third part of the document is a report from the Board of Education to the Board of Directors of the Board of Education. The report is dated 1890 and is addressed to the Board of Directors of the Board of Education. The report discusses the work of the Board of Education and the progress of the schools. The report is signed by the Board of Education.

The fourth part of the document is a report from the Board of Education to the Board of Directors of the Board of Education. The report is dated 1890 and is addressed to the Board of Directors of the Board of Education. The report discusses the work of the Board of Education and the progress of the schools. The report is signed by the Board of Education.

The fifth part of the document is a report from the Board of Education to the Board of Directors of the Board of Education. The report is dated 1890 and is addressed to the Board of Directors of the Board of Education. The report discusses the work of the Board of Education and the progress of the schools. The report is signed by the Board of Education.

The right side of the page contains a list of names and titles, which appear to be a roster or a list of officials. The names are arranged in a vertical column and include various titles such as "Secretary", "Board of Education", and "Board of Directors". The list is partially obscured by the text on the left side of the page.

- Прокурор. Виходить, що ви в школі ставили питання релігії.....
ви казали, що церкву ви хотіли зробити державною, що вона підпирає інтереси держави,.....
- Дурдуківський. Так.
- Прокурор. Чи не думаєте ви, що і релігію ви в церкві завели, як це намічали в завданнях пастирських курсів?
- Дурдуківський.
- Прокурор. Я вам визнаю, що ви Дурдуківський, член президії СВУ засуджуєте свої вчорашні позиції.....
- Дурдуківський. Так.
- Дурдуківський. Я думаю, що рада не проти національної школи..... національне виховання не....., а націоналістичне виховання, це те, що починається рідним і кінчається рідним, що не бачить широких перспектив.....
- Прокурор. Інтернаціональне виховання..... духівництва не допустив би.
- Дурдуківський. Я думаю, що не, вибачте, перебільшення.
- Прокурор. Так ви погодилися на тому....., що діти можуть займатися терористичними актами проти радянської влади.
- Дурдуківський. Цього пункту в програмі не було..... я допустився провини.....
- Прокурор. Це ви так характеризуєте себе?
- Дурдуківський. Так.
- Прокурор. Я вас правильно зрозумів, що ви відмовляєтесь від компетенції протекторату, од націоналізму.....
- Дурдуківський. Так, у мене тепер є.....
- Прокурор. Так от тепер, коли ви передумали.....

21 г. Оголошується перерва до 4-ої год. дня.
23-го березня 1930 року.

УВАГА! З огляду на збільшений розмір цього числа, слідуючий сьомий випуск бюлетеню буде складатися з семи сторінок. Ф. К.

Право власности застерігається. Передрук заборонений. Ф. К.

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

год. 4.50

Продовжує давати свої зізнання підсудний ДУРДУКІВСЬКИЙ.

/ На жаль передача по радію наслідком метеорологічних умов була дуже утруднена. Крім того підсудний Дурдуківський очевидно наслідком недуги, про що він під час дізнання згадував подає свої відповіді дуже слабим, глухим голосом, часто кашляє, говорить обривками.... Наслідком очевидно поганого фізичного стану підсудного Дурдуківського Суд частіше ніж з іншими, робить перерви і нарешті в останнє, оголосивши перерву на 10 хвилин, після перерви неждано приступив до переслухання підсудного ГРЕБЕНЕЦЬКОГО, перервавши таким робом переслухання Дурдуківського /.

- Прокурор Як ви ставились до утворення трудових шкіл?
Ахматов.
Дурдуківський. Я вважав, що доцільніше було залишити гімназію.....
Прокурор. Чому на вашу думку становище Академії стало небезпечне й загрозливе, коли за наркома освіти призначили т. Скрипника.
Дурдуківський. Тоді почалися всякі ревізії Академії, перевірки то що. Це могло відбутися на тому, що цілий ряд національних діячів мігби відійти від Академії.
Прокурор. Чи не можна зробити з цього такого висновку, що з того менту, як радянська влада почала не тільки допомагати розвитку української науки а й пильніше приділятися, що собою уявляє Академія з політичного боку, ви почали вважати, що становище Академії Наук небезпечне?
Дурдуківський. Можливо й так.
Прокурор. Чи не думали ви протиставити науково-педагогічне товариство, що його заснували при Академії Наук діяльності Нарком освіти і Окрметодкому?
Дурдуківський. Такого широкого плану не було. Це було б занадто сміливо. Але очевидно такий напрямок був, щоб мати рівнобіжний орган.....
- Прокурор. А скажіть в справі терору, чи були й які розмови?
Дурдуківський. На одному засіданні СВУ розмовляли так побіжно....
Прокурор. Чи була присутня Старицька Черняхівська?
Дурдуківський. Не памятаю.
Прокурор. Що саме говорено.....
Дурдуківський. це була теоретична розмова.
- Оборонець ПОТАПОВ..... хто входив в склад п'ятёрки? Дога, Шило, Іванеця.....
Дурдуківський. з Шилом я не балакав.....
Потанов. А хто входив в склад шкільної п'ятёрки?
Дурдуківський. В шкільну п'ятёрку входив я, Гребенецький, Заліський, Прохорович, Іляшенко.....
Потанов. А який склад п'ятёрки Черняхівської.
- ГОЛОВА Я прошу про п'ятёрки не питати. Про їх склад вже досить на суді говорено.....
Потанов. Просить суд всеж таки дозволити йому дати такі запитання підсудному Дурдуківському, бо вважає для себе їх

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

The first part of the book is devoted to the early history of the United States, from the time of the first European settlement to the end of the American Revolution. It covers the period from 1492 to 1789, and is divided into three volumes. The first volume covers the period from 1492 to 1700, the second from 1700 to 1763, and the third from 1763 to 1789. The book is written in a clear and concise style, and is suitable for both students and general readers.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

The second part of the book is devoted to the history of the United States from 1789 to 1861. It covers the period from the beginning of the American Republic to the start of the American Civil War. It is divided into two volumes. The first volume covers the period from 1789 to 1820, and the second from 1820 to 1861. The book is written in a clear and concise style, and is suitable for both students and general readers.

The third part of the book is devoted to the history of the United States from 1861 to 1900. It covers the period from the start of the American Civil War to the end of the Reconstruction era. It is divided into two volumes. The first volume covers the period from 1861 to 1877, and the second from 1877 to 1900. The book is written in a clear and concise style, and is suitable for both students and general readers.

- важливими.
- ГОЛОВА. Так прошу, але стисло.
- Дурдуківський. Черняхівський, Черняхівська, двоє Стешенків, Маргуліс.....
- Потапов. А Моголянський та Івченко?
- Дурдуківський. Про Івченка була розмова..... В інженерному..... не Івченко, а Маргуліс.....
- Потапов. Я прошу мати на увазі два моменти: утворення гуртка і п'яťорки.....
- Дурдуківський. Не пам'ятаю.....
- Потапов. Чи склад гуртка був затверджений централею.....
- Дурдуківський. Не пригадую собі.....
- Потапов. Під час слідства ви навели, хто і коли брав участь.....
- Дурдуківський. Крім Гермайзе.
- Потапов. були всі знайомі.
- Дурдуківський. Були.
- Потапов. А про що річ йшла на цьому засіданні.....
- Дурдуківський. Затвердження п'яťорки.
- Потапов. Чи на одному засіданні?
- Дурдуківський. На кількох.
- Потапов. А ви пригадуєте на цьому засіданні обрано Комітет для вшанування Петлюри? Хто увійшов в склад Комісії?
- Дурдуківський. В склад комісії увійшов я, Єфремов, Гребенецький, Черняхівська.....
- Потапов. Я маю запитання до підсудного Павлушкова. Підсудний Павлушков, ви пригадуєте свої зізнання, чи на засіданні Старицька-Черняхівська була?
- Павлушков. Я пригадую, що вона була.
- Потапов. А в комітет була обрана?
- Павлушков. Була.
- Потапов. Я маю запитання до Гребенецького. Підсудний Гребенецький ви були на засіданні?
- Гребенецький. Був.
- Потапов. Було там говорено про заснування Комітету для вшанування Петлюри?
- Гребенецький. Я фактично не знаю. Не чув про заснування Комітету.....
- Потапов. Підсудний Дурдуківський. Чи дійсно існував такий Комітет і збирали гроші на пам'ятник Петлюри.....
- Дурдуківський. Так.
- Потапов. Хто був скарбником.
- Дурдуківський. Здається С.О.Єфремов.
- Потапов. А Старицька-Черняхівська збирала гроші?
- Дурдуківський. Не пам'ятаю.
- Потапов. Я маю запитання до Гребенецького. Підсудний Гребенецький, чи на засіданні були спогади про Петлюру.....
- Гребенецький.
- Потапов. Хто саме виголошував спогади про Петлюру.....
- Гребенецький. Хто саме я не можу сказати.....
- Потапов. В своєму попередньому зізнанні на стор. 60-ій, ви наводили п'ять прізвищ..... Зізнаєте, що "за нього згадували, хто його знав"..... Єфремов, Чеховський, Грінченко, Старицька-Черняхівська..... Так я вас питаю, була 20 жовтня Старицька-Черняхівська на засіданні.
- Гребенецький. Була.
- Потапов. Я прошу Найвищий Суд дозволити мені представити довідку будинку вчених в Харкові, що 19 жовтня підсудна Старицька-Черняхівська була в цьому будинку і мала помешкання, а 20 помешкання звільнила. Виходить, що 20 жовтня

Оборонець Потапов. в Києві не могла бути.....

ГОЛОВА. дозволяє довідку передати сторонам для ознайомлення.

Прокурор. В своїх попередніх зізнаннях на стор. 386 ви зазначили про утворення харківської філії СВУ, хто її організував.

Дурдуківський. Я зараз не пригадую.

Прокурор. Ви там зізнали, що в організації брати участь ті, що ізшили в наукових справах до Харкова і наводили якісь призвища.....

Дурдуківський. Спогад, ніж дійсність.

Прокурор. Доповіди про стан периферії хто робив?

Дурдуківський. Соремор.

Прокурор. А Ніковський?

Дурдуківський. Не памятаю.

Прокурор. А хто про Одесу?

Дурдуківський. Хтось робив, не пригадую.

ОБОРОНЕЦЬ РАТНЕР. Ви давно знайомі з Чехівським. З якого часу?

Дурдуківський. З дитинства, 45 років.

Ратнер Чи завжди Чехівський почував себе українцем?

Дурдуківський. Ні.

Ратнер. А як давно....

Дурдуківський. З акад. років..... 1887, 1888...

Ратнер. Коли він вступив до соціал-демократичної партії?

Дурдуківський. Не знаю.

Ратнер. А до революції ви знали його, як соціал-демократа?

Дурдуківський. Знав.

Ратнер. А яке вражіння у вас було від його соціал-демократичних ідей?

Дурдуківський. вражіння негативне.

Ратнер. Чому саме?

Дурдуківський. Тому, соціал-демократичні ідеї перематали в ньому все...

Ратнер. На попередньому свідченню, ви сказали, що знали Чеховського, як правовірного і доктринерськи-туповатого соціал демократа. Чому ви так про нього думали?

Дурдуківський. Тому, що він різко висловлював свої погляди.

Ратнер. А чи не приходилось вам балакати на теми про соціалізм і християнство?

Дурдуківський. Ні.

Ратнер. Ви чули його проповіді?

Дурдуківський. Чув.

Ратнер. Бажав він в своїх проповідях поєднати Христа з Марксом?

Дурдуківський. Цього я не чув, але мені передавали....

ОБОРОНЕЦЬ КОВАЛІВСЬКА. Як ви ставилися до освітньої політики радянської влади?

Дурдуківський. з підозрінням ставився до українізації, хоча ідею її приймав.....

В 5 год. 20 хв. перерва в перадчі радію. Чути окремі обривки зізнань Дурдуківського, в яких він дає характеристику праці педагогічного персоналу і взагалі педагогічному рівню школи.

Дурдуківський. були у нас добрі лабораторні робітники..... Крім шкідливого напрямку були досягнення й позитивні...

- Дурдуківський. Я працював в школі разом і з товаришами дуже сумлінно..... Про це засвідчать тисяча відвідувачів..... Цілі екскурсії закордонні прибували до нашої школи..... Так що крім контрреволюційних в педагогічній діяльності були і позитивні.....
- ОБОРОНЕЦЬ ВОЛКОВСЬКИЙ..... В своїх зізнаннях ви назвали підсудних Ганцова і Черняхівського емісарами СВУ.
- Дурдуківський. Це я назвав так, несерйозно. Емісарів не було.
- Оборонець. Ви сказали, що Черняхівський робив інформації і про його подорож централа СВУ знала, а про подорож Ганцова централ не знав.
- Дурдуківський. Не знав.
- Оборонець. А чому?
- Дурдуківський. Здається тому, що центр не збирався..... Не пригадую.....
- Оборонець. Чи зносили з закордонном центр доручив підсудним Ніковському і Черняхівському.....
- Дурдуківський. Так, про ці зносили говорилося....
- Оборонець. Маю запитання до Черняхівського. Підсудний Черняхівський Дурдуківський сказав, що зносили з закордонном були доручені вам.....
- Черняхівський. Ніхто не доручав.
- Оборонець. Підсудний Дурдуківський. В своїх свідченнях ви розповідаючи про БУД, сказали й про філію Чернігівську..... Там її заснував, як будівську організацію Холодний. Чи на засіданню центру вона була оформлена, як будівська організація в Чернігові...
- Дурдуківський. Я вже досить оповідав судові, що зловживав терміном будівським..... просто для означення напряму роботи, а тому не можу певно сказати, що мав на увазі будівську організацію.
- Оборонець. Центр же повинен знати філії?
- Дурдуківський. Але в центрі я не був.
- Оборонець. Значить ви свідчити, що велася робота в Чернігові в національному напрямі, але що організація будівська була певно не можете сказати.
- Дурдуківський. Так.
- Оборонець. Ви почали СВУ..... А хто ввів Холодного до організації.
- Дурдуківський. Не знаю.
- Оборонець. В ваших зізнаннях було написано, що мали розмову....
- Дурдуківський. Розмови не пригадую.
- Оборонець. Група СВУ при Інституті Народної мови не була самостійною....
- Оборонець. Ви не пригадуєте розмови з Страшкевичем..... в 1927 році.
- Дурдуківський. Пригадую..... В першій п'ятірці він не був.....
- Оборонець. на засіданню в централі СВУ вказав склад групи Інституту Народної мови, чи не вказав, як працювати в своїй роботі.
- Дурдуківський. ні, не знаю.
- ГОЛОВА. Хто з підсудних мав би запитання до підсудного Дурдуківського. - Нема.
- Голова. Вчора ви оповідали про СВУ, людей, які заклали і центр, який обібрали. Про Черняхівську і Сфремова ви сказали, як про людей, яким було доручено зносили з закордонном?
- Дурдуківський. / зовсім зтомленим, виснаженим голосом /..... Так, я казав.....
- ГОЛОВА. Перерва на 10 хвилин.

Голова. По ваших вражіннях Черняхівська була на всіх засіданнях....
Дурдуківський. Так.
Голова. Ви зазначаєте, що вона почала відходити..... Чи не було так, що Черняхівська відходила, але будинок залишався....
Дурдуківський. ... кашляє і щось нечутно мимрить.
Голова. Оголошує перерву на 10 хвилин а за перервотом підсудного.

Перерва протяглася більше 20 хвилин.
По відновленню засідання раптово суд почав переслухувати підсудного ГРЕБЕНЕЦЬКОГО.

Зізнання підсудного Гребенецького.

Голова. Підсудний Гребенецький займіть місце на трибуні.
На запитання прокурора Михайлика, Гребенецький говорить, що він син священика, з фаху - вчитель географії, 54 років, був з 1924/25 р. помічником завідувача першої трудової школи імени Шевченка в Києві - підсудного Дурдуківського.

Прокурор. У вас брати є?
Гребенецький. Є в Могилеві, два в Києві, один священиком, один в Америці.
Прокурор. Коли ваш брат виїхав за кордон?
Гребенецький. Точно не знаю, здається в 1919 році, з капелю Кошиця...
Прокурор. А ще хто з родини?
Гребенецький. Сестра заміжем за службовцем Фінвідділу.....
Прокурор. Ви в армії були?
Гребенецький. Ніколи не був.
Прокурор. А ваші брати?
Гребенецький. Брати? - Не знаю.
Прокурор. А чи молодший не був з Деникінською армією.....
Гребенецький. Не знаю.
Прокурор. Чи ви були в якійсь партії?
Гребенецький. Не був.
Прокурор. Розкажіть стисло судові, як вас втягнуто в працю СВУ і які обов'язки на вас були покладені.
Гребенецький. В 1920 році я був запрошений до школи Дурдуківським, як вчитель географії..... Там я зустрів гурток педагогів, які можна сказати, з захопленням, з ентузіазмом працювали..... Утворювалася національна школа..... Робота мене захопила..... Можливо тому, що до українського руху я прийшов пізно, а пізній любов буває найсильніша.... В цій роботі я знайшов надзвичайне задоволення. Я радів, що працюю в рідній школі, радів, що здійснюються мрії всіх українців..... Тут працюючи зовсім непомітно для себе піддався національним почуттям.... Начався ухил націоналістичний. Коли саме стався ухил трудно сказати... В 1925 році перший випуск школи..... Тоді прийшло до заснування ТЕС / Товариство - єдність - згода /, організації неполітичної..... Тут zorganizувався той актив, який вів школу. На чолі був Дурдуківський, якого я надзвичайно поважав, любив.... В 1926 році Дурдуківський сказав, щоби я зайшов на його квартиру. Я зайшов. Це було в кінці травня чи на початку червня, перед ваканціями. Там застав таких осіб: Єфремова, Чехівського, Ніковського, Гермайзе й Старицьку-Черняхівську. Потім виявилось, що це були перші організаційні збори. Прошли так: С.О.Єфремов виступив з промо-

Гребенецький. вою, про внутрішнє положення України, говорив, що українська інтелігенція розпорошена, нема спільної думки, а між тим настав час інтелігенції об'єднатися. Потім подав короткі інформації про об'єднання. Тоді запропонував об'єднатися в організацію, почати будувати широке об'єднання, по всіх лініях, всіх фахів і запропонував назвати це об'єднання Спілкою Визволення України. Його підтримав Чехівський, але заперечував, що до назви, а це тому, що буде нагадувати Союз Визволення України. Про такий Союз я ніколи не чув.... Були зауваження що то буде за організація.... Говорилося, що треба об'єднувати учителів, професорів, літераторів, об'єднувати по різних лініях. Були короткі розмови і по цю форми, рішено у формі п'яторок..... Було запропоновано Сергію Олександровичу Сфремову, який над цією організацією думав опрацювати Статут. Так в загальних рисах відбулося перше організаційне засідання.

А після цього відбулося друге. Про це друге мало пам'ятаю, так що хто був не знаю. Знаю, що там був зачитаний статут і цього статута там прийнято, остаточно. Розподілено кому в якому напрямі працювати. Мені припало серед педагогів, Ніковському - серед літераторів, Сфремов серед письменників і кооператорів, Гермайзе серед професури й молоді, Старицькій-Черняхівській в літературних гуртках. Хто мав організувати зносини з закордоном не пам'ятаю.

Як ви персонально уявляли програм СВУ?

Прокурор. Гребенецький. Платформа була всебічна, але більше сприяла зовнішнім, європейським вимогам.... Ця платформа була контрреволюційна, веда за собою, так би мовити, відновлення капіталістичного ладу. Платформа, колиб здійснилася, ляглаб тягарем на селянство..... і привела би до цілковитого поневолення України. До поляків і румун я ставився негативно, бо знаю їх, яко погромщиків національного руху.... Я сам вчителював в Румунії, в Кишиньові, бачив там панування військових урядовців і добре знаю про жахливе пригноблення Бесарабії....

Прокурор. Гребенецький. Говорячи про румун ви маєте на увазі не народ, а владу? Безперечно. Не селянство і не робітників.

Прокурор. До чого зматалась СВУ, який мав бути устрій майбутньої України?

Гребенецький. СВУ стреміла до Самостійної Незалежної України, але як я казав здійснення програму СВУ вело до найбільшого поневолення....

Прокурор. Як педагогічний персонал трудшколи і ви персонально, прихильники ніби то Незалежної Самостійної України виховували учнів..... на буржуазних вчених.....

Гребенецький. Прокурор. Як ви вважали можливим за допомогою капіталістичного світу і буржуазного суспільства будувати....

Гребенецький. Я вже казав, що до поляків і румун ставився негативно... Це я зазначав і на шкільному гуртку..... На засіданнях, яких я бував, платформа не обговорювалася. Я чекав коли вона буде опублікована....

Прокурор. Але, як член централі СВУ ви знали, що ходить про інтервенцію, про відновлення УНР.

Гребенецький.

Прокурор. Ви ставили завдання повалити радянську владу?

Гребенецький. Так.

Прокурор. А на які реальні сили розраховували?...

- Гребенецький. Ми мали на увазі об'єднати всіх, утворити силу, і колиб цей вийшло, то тогді повстання.....
- Прокурор. Ви член центральї СВУ, як дивилися на справу, кінєць кінєцем Ваше повстання мало за ідеал поєднати з чююксь частиною буржуазії.....
- Гребенецький. Про це я не думав....
- Прокурор. А як ставилася справа повстання, чи разом з інтервенцією.....
- Гребенецький. Найперше це консолідація сил....
- Прокурор. Серед членів СВУ справа про інтервенцію обговорювалася...
- Гребенецький. На засіданнях, я ніразу не чув....
- Прокурор. На сторінці 11 Ваших зізнань ви говорите, що на випадок інтервенції ми гадали, що на Україні буде демократична республіка з загальним виборчим правом.....
- Гребенецький. Так. Це передо мною ясно стояло....
- Прокурор. Чи ви продумали до кінця, ті жахливі наслідки повстання і інтервенції....
- Гребенецький. Нині я все додумав до кінця і усвідомляю собі ті жалюві наслідки..... Я переоцінив своє ставлення і до повстання і до інтервенції..... Я бачу, що Україну запродали би міжнародньому капіталу.....

137791/8
№ 8.

ПРОДОВЖЕННЯ ДОПИТУ ГРЕБЕНЕЦЬКОГО.

0 год. 19. 23. III. 1930.

- Прокурор Михайлик. Мене цікавить, як ви собі уявляли можливості повалення радянської влади, я хочу запитати вас як ви уявляли собі це реально.
- Гребенецький. Мені реальним це не уявлялось, я на це не думав.
- Прокурор. Але у вашій п'ятірці ви дебатували питання про уряд.
- Гребенецький. Це так сталося. В зв'язку з відомостями, що подавали газети, про те, що Німеччина має платити борги, ми думали....
- Прокурор. А такі проєкти не вивикали у членів СВУ.
- Гребенецький. Ми казали, що питання про війну підіймається щоб одтягнути увагу населення.....
- Прокурор. Ви думали, що німецький пан буде не гірший?
- Гребенецький. Думалося, коли будуть німці, ми цього національного гніту не будемо переживати. Бо поляки вславились своїм національним гнітом, а румуни, так жакливо.....
- Прокурор. Як ви розцінюєте пляни Дурдуківського про інтервенцію.
- Гребенецький. Я негативно ставлюся до них, це проти всяких національних інтересів, а
- Прокурор. А що до уряду?
- Гребенецький. На запитання, що буде з приходом німців, я сказав, що демократична республіка. А чи знайдуться люди, - згадував Єфремова й Грушевського, Чехівський казав, що Грушевський був би українським Масариком, але йому завважує постійне інтриганство. Портфель міністра праці - Гермайзе, хліборобства - Мацієвичові, ісповідань - Чехівському, але були заперечення, освіти - Дурдуківському, яких заперечував, що у нього нема адміністративних здібностей.
- Прокурор. А чи Старицька-Черняхівська не згадується?
- Гребенецький. Я тоді Старицької-Черняхівської не знав. Ніякого портфелю для неї не передбачалося.
- Прокурор. В попередніх зізнаннях ви зазначали, що Єфремов мав бути головою ради міністрів, в зізнаннях товчача справа трактується не як дитяча забава, а серйозно. Трохи правда попішилися з розподілом портфелів. Чи це не було на засіданню шкільної групи СВУ.
- Гребенецький. Я не скажу, що це було формене засідання.
- Прокурор. Вам особисто була доручена робота в школі і ви мусіли утворити п'ятірку?
- Гребенецький. Це була шкільна група і ніхто не знав про центр п'ятірки.
- Прокурор. Хто був на цих зборах, чи не було там Старицької-Черняхівської.
- Гребенецький. Це було під час іменин Єфремова, а Старицька-Черняхівська бувала на цих іменинах. Припускаю, що на цьому засіданню її не було, бо не пригадую, щоб щось вона говорила. Але припускаю, що була і тут, бо вона за все бувала на іменинах.
- Прокурор. Прошу сказати вас не устигнуть в перервах?
..... / пропуск в радіо /
- Прокурор. Що до документів, які тут згадувались і які ніби свідчать, що Старицька-Черняхівська на цих зборах не була, то документи ці є, але вони не свідчать, що ці факти які на цьому документі будуть мали місце, як це хоче оборонець Потапов. В книзі реєстрації сказано, що вона змінила помешкання, але вона могла на цей час приїхати. Ми вважаємо за своє право перевірити по годинах місце перебування Старицької-Черняхівської.....
- Ще запитання - що до вашої активної ролі в справі увічнення пам'яті Петлюри?
- Гребенецький. Коли під час вечері було запропоновано збирати гроші на пам'ятник Петлюри, я погодився збирати в школі.
- Прокурор. Ви вважали очевидно, можливим поставити пам'ятник Петлюри

Прокурор на Україні? А чи багато зібрали?
Гребенецький. Дуже мало, щось десять карбованців. Я звернувся до де кого з товаришів, бо почував, що роблю не добре діло. Взяв у Токаревської, Ляшенка і передав Володимиру Федоровичу / Дурдуківському /.

Прокурор А скільки всього зібрали грошей?
Гребенецький. Мені не відомо.

Прокурор А чи куди переслали гроші?
Гребенецький. Не знаю.

Прокурор А через кого зібрали?
Гребенецький. Я звернувся до Токаревської до Прохорової.....

Прокурор А чи не звернулися до широких мас?
Гребенецький. Тільки цим і обмежились.

ГОЛОВА. Чи не вгодно ще кому взяти слово для запитання?
Слово уділяється прокуророві Ахматову.

Ахматов. Ви тільки 1926 року вступили в об'єднання? І ніколи не були перед тим там?
Гребенецький. Ніколи.

Ахматов. Ви говорили про безмежну любов вашу до школи, чи і політики. Чому ви персонально вступили в СВУ?
Гребенецький. Працюючи в школі, я набрав націоналістичного почуття, я кне вірив в ширість радянської влади. Я став перед фактом, пішов на засідання, і пішов по тевії.

Ахматов. Коли ви стали працювати в шкільній групі СВУ, то виховували ваших учнів в програмових засадах СВУ?
Гребенецький. Я викладав географію і давав відповідне освітлення.

Ахматов. Яку географію викладали ви, яка економічну?
Гребенецький. Всю географію. Я працював над виробленням програмів, але каюсь, я цих програмів не додержувався. Вивчення географії України, я поза програмом переводив на УІІ групу, де відбувався синтез всього вивченого на ґрунті України і це давало наслідки.

Ахматов. Чи цю роботу ви вважали шкідливою?
Гребенецький. Так, я проводив ідею соборної України.

Ахматов. І цю ідею ви вважаєте шкідливою?
Гребенецький. Так, коли я викладав про природні багатства України, то виясняв це як факт, що забезпечує самостійність Соборної України.

Ахматов. Ви зазначаєте, що виховання дітей було антирадянське.
Гребенецький. Це я підтверджую.

Ахматов. Ви казали, що виховання в національній школі з інтернаціональним змістом не можливе?
Гребенецький. Так, бо при інтернаціональному вихованню губиться національне обличчя.

Ахматов. Так ви перевернули формулу - національна форма з інтернаціональним змістом на формулу інтернаціональна зовнішня форма з національним змістом?
Гребенецький. Так.

Ахматов. Еволюція вашої школи відбувалася під впливом СВУ чи радянської влади?
Гребенецький. Життя впливало на напрямок школи і на всіх нас і ми відходили від ідеї СВУ. Про це свідчить, що Ю.К.Трезвінський..

Ахматов. Павлушков теж ваш вихованець?
Гребенецький. Він був лише один рік.

Ахматов. А Матушевський?
.....

- Ахматов. Так у вас були учні, що йшли до комсомолу і до СУМУ, бо ви не могли всіх занести до контрреволюції?
- Чи ви підтверджуєте те, що ви тут говорили, що ми тою тезою було збирегати молодь од денаціоналізації і комуністичних впливів.
- Гребенецький. Це було так.
- Ахматов. По до піонерів, чи не було так, що через Дурду—ківсько го ви бували на зборах піонерів?
- Гребенецький. Було. Цей обов'язок покладався на учителів суспільнознавства.
- Ахматов. Коли ви були на зборах піонерів, чи ви були прихильником пілнератва і комсомолу?
- Гребенецький. Це бувало, коли я почав відходити від СВУ і майже зовсім відійшов у 1927-28-29 роках. Ми почали впливати на молодь в напрямку вступу до комсомолу.
- Ахматов. Чи ви не вважаєте парадоксальним, щоби член контрреволюційної організації впливав на розвиток піонерського руху? Ви в Прохорової бували в 1928 - 29 роках на вечірках, чи настрої Прохорової змінилися?
- Гребенецький. Безперечно. Теж змінилися і у Токаревської. Настрої були за піонерський рух. По до Заліського, то не знаю, бо він безпосередньої участі не брав.
- Ахматов. Щоб піонерський рух розвивався треба.....
- Гребенецький. намагається говорити
- Ахматов. Почекайте, або я буду говорити, або навпаки.
- Гребенецький. По до СВУ ми вважали, що це неправдивий крок.....
- Ахматов. Хай цей паражок залишиться..... Ви бували на дачі Дурдуковського?
- Гребенецький. Бував.
- Ахматов. На дачі Дурдуківського у 1927-28 роках у вас бувати балачки контрреволюційного характеру. У Ваших зізнаннях ви показували, яка думка була у вас про сучасне студентство. На аркуші 24.....
- Гребенецький. Я знаю. Зазначаю, що це була думка Дурдуківського і чи її тримається Сіремог, не знаю.
- Ахматов. Так ви говорили, що сучасна молодь не має об'єднання, щоб постояти однини за одного, щоб не боялися ссилки до Сибіру. Для чого такі студенти, що працює і чекає висилки? Що у студентства нема вищих ідеалів, що студентство не подає голосу протеста, що таким зробили його більшовики своїм клясовим принципом. Чи коли наше студентство вчиться, щоб взяти участь в соціалістичному будівництві, то не відсутність ідеалів?
- Гребенецький. Я не знаю життя студентства.
- Ахматов. А чи знаєте побут робітників?
- Гребенецький. Є: в знаю, робітники, що на заводах. Настрій робітників я знав одвідуючи заводи з екскурсіями. А з студентством не мав зв'язків, і довіряв Дурдуківському.
- Ахматов. Це і останнє запитання. Коли обговорювали питання про назву шкільної групи, щоб назвати СВУ, чи було вам відомо про центр СВУ і чи ви виконували завдання центру?
- Гребенецький. Так.
- Ахматов. Коли ви розв'язували шкільну групу СВУ, то як самостійну, чи як частину СВУ?
- Гребенецький. Як частину СВУ.
- Ахматов. Чи коли встановляли назву, то Трезвинський заперечував?
- Гребенецький. Заперечували Трезвинський і Токаревська.
- Ахматов. Які ваші переконання зараз?
- Гребенецький. Я багато думав над цим питанням. Я все більше і більше одкидаю.... я абсолютно засудив всю свою роботу в організації.....
- Ахматов. У мене більше запитань немає.

Продовження допиту Гребенецького

о 20 годині.

- Оборонець Як ви керували шкільним гуртком?
Ковалівська. Гребенецький. Це вже було згодом..... Він сказав, що наша шкільна група малодіяльна. Я як на це сказав.....
Ковалівська. Я ва правильно зрозуміла, що ваша праця була млява. Чи давали ви які інформації СВУ.
Гребенецький. Відчиту про роботу шкільної групи на засіданню п'ятірки я ніколи не давав.
Ковалівська. Ви були не тільки по неактивний....
Гребенецький. Моєї участі там не було.
Ковалівська. Кого ще ви замешдували до СВУ?
Гребенецький. Поза школою нікого. Ні одного я не завербував.....
.....
Перерва в радіо.
ПРОКУРОР Ви релігійна людина.
Гребенецький. Ні, я не релігійний. Для мене питання релігії не існувало.
Прокурор А ж автокефальному русі участь брали?
Гребенецький.

Далі забирає слово ОДИНЕЦЬ і нарешті після запитання Голови Суду ПРИХОДЬКА чи дійсно ширі висновки підсудного Гребенецького про його переродження, останній підтверджуючу відповідь і на тім допит закінчено о годині 20.30.

ДОПИТ ПІДСУДНОЇ Т О К А Р Е В С Ь К О Ї.

20. III. 1930. Почато запис о год. 20.50.

- ТОКАРІВСЬКА - член СВУ, вчителька суспільнознавства в школі імені Шевченка.
На пропозицію прокурора АХМАТОВА розповідає про себе, що колись вона була за члена студентської марксистського гуртка в Києві, потім за члена української соціально-демократичної партії. До радянської влади ставилась з недовір'ям, бо вважала, що проголошені ними соціальні реформи нездійсними, та що врешті вмішаться європейські держави і радвлада все одно не існуватиме. /П.П./
Одного разу, здається 1926 року я зайшла на вечірку до Дурдуківського, який в балачці висловив думку, що треба об'єднатися інтелігенції для виховання дітей на національному ґрунті. В такий спосіб утворився шкільний анти-радянський гурток на ґрунті шкільної роботи у нас утворилось єднання....
Ахматов. Що вас особисто привело у цей гурток?
Токарівська. Недовір'я до радвлади, непогодження з її політикою, зокрема погляд на українізацію, як на провокацію з боку радянської влади.... але про СВУ я не чула і почула лише перед арештом.
Ахматов Ви були в підпільній організації конспіративній і вам, як людині, що не як Гребенецький, що прийшов до політичної роботи через багато років аполітичності, було зрозуміло....?
Токарівська. Так, було зрозуміло.
Прокурор. Ви знали, що цей гурток не тільки був для шкільних справ, а мав загальну мету консолідації овідомих українців....
Токарівська. З цього почалось лише, з потреб консолідації.

- Прокурор. На попередньому зізнанню ви говорили, що ваша шкільна група мала провадити націоналістичну роботу?
- Токаревська. Я почну з аналізу, яким не хочу оправдуватися, а хочу сказати, що були моменти в нашій діяльності, які свідчили, що ніякої аполітичної педагогіки це може бути... Я не буду говорити про свої педагогічні вчинки, але скажу що коли виникала в школі потреба замінити того чи іншого учителя на час хвороби, то, щоб не допустити сторонніх, запрошували своїх знайомих..... Таки як Павлишук, нам інколи ...
- / Перерва в радіо /
- Тепер переходимо до школи.... у нас були діти в різних районів....
- Прокурор. Ви хотіли, щоб це була школа української інтелігенції?
- Токаревська. Так, звичайно. У нас часто говорилося, що мусимо приймати дітей свідомих українців. Тут розумілися діти українців до 1917 року. У нас існували дві групи, які були утворені за відсутністю помешкань. Коли заснуувалась перша група / зміна /, то тут були діти переважно інтелігенції, а в другій зміні був демократичний склад дітей.
- Прокурор. Я хочу, щоб ви повторили свої висновки що до ваших педагогічних принципів, які проводилися у вашій школі.
- Токаревська. Ми керувалися педагогічними принципами не затримувати розвитку самодіяльності у дітей, але коли я аналізую, то це була ізоляція.
- Прокурор. У вас інтелігенція училась в одних групах, а інші в других?
- Токаревська. Я не хочу сказати, щоб це було свідомо. Це було несвідомо це був прояв нашої ідеології в педагогічній роботі. Це було своєрідне шкільництво, бо ми ізолювали дітей і діти інтелігенції не могли приймати ідеології інших кол. Батьківський Комітет при школі складався теж з інтелігенції.
- Прокурор. Виховання дітей за плянами мусіло провадитись в контрреволюційнім напрямку, а у вас?
- Токаревська. У нас гурток стояв на релігійному ґрунті, але виконувалась офіційно і напрямом антирелігійний, як повинність, ходили на свята і на антирелігійні демонстрації але між собою в своєму колі говорилися, що антирелігійна робота в школі приведе до розкладу в родинах.
- Прокурор. Ви зробили висновок, що школа в діяльності не призвичаювала дітей до самостійності і ваша шкільна група багато робила в протилежному напрямку.
- Токаревська. Наш гурток
- Прокурор. Але він всеж щось робив? по волі...?
- Токаревська. Що до національного напрямку виховання, я найшла школу суто національною, але цього вже не було в 1925-1926 р.р. Життя було настільки могутче, що ми не могли робити по своїй ідеології.
- Прокурор. Але щоб ви були іншої ідеології, коли б у вас не було тягару СВУ, то тоді приймаючи на увагу що ви при всьому тому прийшли майже до радянського напрямку, без того перехід школи на радянський ґрунт був би більш інтенсивним?
- Токаревська. Так.
- Прокурор. Доки у вас не були комсомольці, що не могли взяти справу в свої руки, то не було....., а коли прийшли, то.....
- Токаревська. Так.
- Прокурор. Чи не говорили ви уням, що в ССР не має прав?

- Токарєвська. В основі цих розмов були різні звістки з газет. Наприклад, коли були телеграми в газетах про брак мануфактури, то ми говорили, що од нас хліб забирають, а нам нічого не дають.
- Про курор. На одному з засідань говорився, що треба зібрати гроші на пам'ятник Петлюри і ви дали один карбованець. Чи ви не запитали, де буде стояти цей пам'ятник і скільки зібрано грошей.
- Токарєвська. Дурдуківський казав, що закордоном.
- Прокурор. Дурдуківський є чесна людина і мусів їх туди передати і ви зрозуміли, що ці гроші мусіли піти за кордон, а разом з тим виявляється, що ніхто незнає де ті гроші.
- Токарєвська. Так.
- Прокурор. Чи ви уявляли також, що українська інтелігенція мусіла бути звязаною з еміграцією.....
- Токарєвська. Так.
- Прокурор. Ви зрозуміли, що ці гроші пішли за кордон.
- Підсудний Дурдуківський, хто ті гроші передав, чи мусів передати за кордон?
- Дурдуківський. Не знаю.
- Прокурор. Підсудний Єфремов, вас питаю, хто мусів передати.....
- Єфремов. Не знаю.
- Прокурор. Ви теж давали гроші?
- Єфремов. Давав.
- Прокурор. А де ті гроші?
- Єфремов. Не знаю.
- Прокурор. / до підсудної Токарєвської /- ви не памятаєте такого випадку, що в учительській кімнаті у вашій школі читали якісь вірші про Петлюру.
- Токарєвська. Так, памятаю, але не знаю чи про Петлюру. Знаю, що один раз Дурдуківський, а другий раз Заліський читали вірші антирадянського змісту.
- Прокурор. Ви казали, що у шкільному гурткові був підсудний Заліський. Хто був найбільш антирадянсько настроєний?..... Заліський?
- Токарєвська. Я не можу сказати про Заліський. Заліський не раз говорить про гетьманство. Але Заліський говорить жартуючи. Правда, що я не чула од заліського соціалістичних гасел, а од Дурдуківського чула.....
- Прокурор. Але в деннику Дурдуківського цього немає, так що не можна сказати.....
- Токарєвська. Так.
- Прокурор. У вас були розмови про інтервенцію, про можливість розподілу України між двома державами?
- Токарєвська. Цього я не чула.
- Прокурор. А про протекторат одної держави говорилось і якої саме?
- Токарєвська. Німеччини.
- Прокурор. Як ви, Токарєвська, ставитесь до інтервенції?
- Токарєвська. Як зараз і взагалі, ми вірили, що це станеться..
- Прокурор. Значить ви мріяли про інтервенцію, аби лише не большевики?
- Токарєвська. Цього не можу сказати.
- Прокурор. Але, щоб вас сплигати про це не в судовому засіданні, скажіть, ви дуже ненавиділа радвладу?
- Токарєвська. Ні.....
- Прокурор. Але що відштовхувало вас від радвлади - недовіря? Як ви ставились до українзації - як до провєскації. Чули різні анекдоти і сприймали їх.....?
- Токарєвська. Чутки анекдотичні ходили.....
- Прокурор. Завданням вашої шкільної групи було: утримувати під своїм впливом учнів, серед учителів вести агітацію в антирадянський бік та виховувати молодь для боротьби з радвладю.
- Токарєвська. Щоб запитали в 1928 році, то цього не було.....

- Прокурор. На жаль ми можемо запитати вас в кінці 1929....
- Токарєвська. В деннику Дурдуківського записано, що Бфремов одного разу знайшов у столі Павлушкова до 20 примірників відозв.....
- Павлушков. Дозволю запитати Павлушкова, що це за відозви?
- Прокурор. У мене не було жадного примірника жадної відозви.
- Токарєвська. Група СВУ і вся шкідницька робота до деякої міри -
- Прокурор. - не до деякої -
- Токарєвська. дякую, не до деякої міри була свідомим шкідництвом на шкільному фронті....
- Токарєвська. Так.
- Прокурор. Я більше не маю запитань.
- Слово бере оборонець КОВАЛІВСЬКА.
- Ковалівська. Скажіть Токарєвська, як складався ваш світогляд, як прийшли до поєднання вашого з СВУ. Ви, колишня с.-д. з соціялістичними поглядами, скажіть, як дійшли до СВУ, яку зараз засуджуєте?
- Токарєвська. Я не була справжньою марксистською, бо тоді до цього не дійшла і тому, що в мені не було чіткості поглядів, я пішла до меншевицької організації.
- Ковалівська. Скажіть, чому ви не були витримані в марксизмі, чи це не було наслідком керування Пєрша, керівника УСД?
- Токарєвська. У мене мало значіння те, що я мене не було ґрунту і що я одійшла од політичного життя. Це є те, що звуть політичною відсталістю.
- Ковалівська. Перебування в с.-д. колах не мало впливу на заклад вашого світогляду і ви засвоїли обивательські погляди. Ваше перебування в Полтаві теж сприяло цьому.
- Токарєвська. Так.
- Ковалівська. Коли ви найшлися в оточенні першої школи, в оточенні Дурдуківського, ви відносились критично до його світогляду, а ви казали тут що з пошаною.
- Токарєвська. Так. В педагогіці він був для мене авторитетом, але не в політичному відношенні.
- Ковалівська. А хто в політичному.
- Токарєвська. Там було заскоружле мішанство, яке сприяло тому, що ми йшли в прірву.
- Ковалівська. А той гурток, що збирався у Прохорової?
- Токарєвська. То до деякої міри, теж була обивательщина.
- Ковалівська. Коли закладався ваш шкільний гурток, ви уявляли, що це СВУ?
- Токарєвська. Ні.
- Ковалівська. В якій формі....
- Токарєвська. Я не можу пригадати моменту, коли щось подібного говорив Дурдуківський, а чула здається од Порохівського.
- Ковалівська. Скажіть, як ви працювали у вашій педагогічній роботі, чи перед керуванням вашого шкільного гуртка, на його директивами?
- Токарєвська. Ні, директив не було.... В основі лежали аполітичні педагогічні принципи.
- Ковалівська. Чи аполітичні принципи, які ви засудили зараз, чи певна установка.
- Токарєвська.
- Ковалівська. Скажіть, ви у зізнаннях, які давали прокурору Ахматову, ви говорили, що ви провадили антирелігійну роботу.... чи ви провадили антирелігійні виховання офіційно?
- Токарєвська. Відносно мене антирелігійне виховання не було питанням, яке я викидала. Антирелігійну роботу в школі провадили. На лекціях велись певні розмови. Але в розмовах між собою ми всеж говорили за релігію.
- Ковалівська. Так що розмови ваші і практика розходились.
- Токарєвська. Так.

Ковалівська. Тепер, що до соціалістичного виховання, ви вирішили, що треба.....

Токарєвська. Я шире говорю, що це були перші кроки моїх переконань. Серед моїх вихованців моєї групи було найбільше дітей робітників-піонерів і комсомольців.

Перерва в радіо.

Ковалівська. У вас в школі існували паралельні групи в яких ви провадили роботу за педагогічними принципами що до соціалістичного виховання....

Токарєвська. Я виступила і настояла на розробці програмів.... Тактика у мене була така, я спочатку почала зміняти програм без виступів на конференції учителів, бо ще не знала,

Ковалівська. Чого ви так шире ставились до розробки програмів, чи не мали якихось контрреволюційних намірів. Треба було прийняти програми наросвіти...

Токарєвська. Я що свою тактику засуджую. Вносити від себе третю програму дійсно не йшло. Треба було погодитись з наросвітою і не критикувати....

Ковалівська. Ви свідчили, що в своїх настроях ви хиталися і що еволюція у вас закінчилася коли ви були у в'язниці...? По сприяло вашій еволюції.

Токарєвська. Звичайно, аналіз всього життя і роботи особистої і нашого гуртка. Він привів мене не лише до засудження, бо це замале слово щоб все сказати ним, бо ціла наша робота і життя вся ідеологія, вся зрада і цей злочин заслуговують не тільки засудження, але іронії і призорливості.

Я фізично пережила все. Мені хотілося б щоб приняти надалі цю зраду і це шкідництво. І не можу не звернутись до учительства не до всього, бо більшість давно пішла за радвладю і реагувала на процес. Але єсть інтелігенція, яка перебуває в аполітичній безграмотності яка хитається і недовіряє радвладі, я звертаюся до неї, щоб вона аналізувала наш процес. Бо цей аналіз, я глибоко переконана, може привести до широкого співробітництва з радянською владою на чолі з комуністичною партією.

Оце моє слово, моє глибоке переконання, що я його хотіла б щоб інтелігенція почула....

ГОЛОВА. Кому угодно забрати слово?

Прокурор ЛЮБЧЕНКО. Я хотів би почути від підсудної Токарєвської, що саме говорив Заліський.

Токарєвська. /слабим голосом/- я прошу перерви.

ГОЛОВА. Ви можете говорити ще?

Токарєвська. Можу.

Коли розмова йшла про міністерства Заліський сказав,, а другий момент пригадую у Чехівського, коли Заліський сказав про гетьманство. Може це було сказано не серйозно.... У мене склалося вражіння, що він не радикальних поглядів.

Любченко.
Токарєвська. Коли б у нас викладались соціалістичні гасла ми не були б на лаві підсудних. Я це говорила Дурдуківському....

ГОЛОВА. У кого ще запитання?

Допит підсудної Токарєвської в основі закінчений.

ЗАСІДАННЯ НА ВІЩОГО СУДУ 24-го ВЕРЕЗЕНЯ.

/ Запис цього засідання по радіо не відбувся, з огляду на те, що при всьому старанню не вдалося в той день налагодити слухання підсудних Заліського, Трезвинського та Барбара в інтересах повноти наших читачів в коротких ризах-витягах з радянської преси /.

Зізнання підсудного ЗАЛІСЬКОГО,
вчителя першої Київської Трудової школи, що належав до так званої шкільної групи СВУ.

Заліський, син священника, належав до партії с.-ф. Працював у газетах " Вільний Голос " та " Рідне Слово ".

Прокурор Ахматов. нагадує підсудному те його свідчення на попередньому слідстві, де він говорив про своє " скептичне ставлення до проведення в життя декларації прав окремих народів Радянського Союзу "

Заліський. В 1924 році після XII з'їзду комуністичної партії я побачив, що комуністична партія поставила це питання на практичне розв'язання.

Ахматов. Ви побачили в 1924 році, а в якому році ви вступили до СВУ?

Заліський. Наприкінці 1927 року.

Ахматов. Вступили до СВУ, щоби провадити роботу на користь радянської влади?

Заліський. Ні. Я пішов до СВУ тому, що був проти радянської влади й хотів Самостійної Української Республіки.

Під час допиту підсудного оборонцем Ковалевською. Заліський признає себе за винного і засуджує свої старі позовії, як члена СВУ.

ЗІЗНАННЯ ПІДСУДНОГО ТРЕЗВИНСЬКОГО,
вчителя школи імені Шевченка в Києві.

Трезвинський. Характеризує себе, як людину, що спочатку незрозуміла жорсткої революції, злякалася її. Він вважав, що вона стане на перешкоді до здійснення національних ідеалів. Протягом кількох років у нього було якесь вороже ставлення до комуністичної партії, він іноді навіть радів з невдач радянської влади, але в 1925 році під впливом досягнень у соціалістичному будівництві, в нього почарся поступовий злом у бік радянської влади. А коли він 1927 року на власні очі побачив Волхов буд, Дніпрельстан, був у Москві, Ленінграді й у Криму і з розмов виявив, що трудяща людність задоволена, цей процес еволюції підсилюється.

Прокурор Ахматов. Як же ви з такими поглядами стали членом контрреволюційної організації?

Трезвинський. Оповідає, що це сталося випадково. В школі імені Шевченка, де він працював з 1920 року, був звичай педагогічного персоналу сходиться і розмовляти про різні педагогічні справи. Коли частина персоналу з різних причин відійшла від школи, а залишилась купка старих працівників, то раз в осени 1926 року на одному з таких зібрань Дурдуківський запропонував об'єднатися й дав навіть політичне спрямування, вперше подавши назву СВУ.

Прокурор. Чи не вважаєте, що вас просто одурмили, втягли до організації про мету якої ви не знали?

Трезвинський. Я не знаю..... Я думаю, що Дурдуківський мав підстави мати мене в організації.
Прокурор. А ви знали, що ця група, до якої ви вступаєте і яка, як вам це тепер відомо, була складовою частиною загальної контр-революційної організації?

Трезвинський. Я тоді цього не знав.....
Підсудний засуджує свою політичну помилку, яка виявилась в тому, що він брав участь в антирадянських розмовах гуртка, що він інсіді підтримував ці розмови. Він увійшов до СВУ випадково, бо був політично неосвідченою людиною

Підсудний є проти власности на землю, проти повернення фабрик власникам, проти інтервенції.

ДАЛЬШІ ЗІЗНАННЯ Д У Р Д У К І В С Ь К О Г О.

З за перертомлення 23-го березня Суд пірвав допит Дурдуківського. На цьому засіданні його закінчено.

На запит прокурора МИХАЙЛИКА підсудний ствердив, що Старийська-Черняхівська брала участь в засіданнях СВУ в червні, вересні і жовтні 1927 року у січні 1928 року, коли обговорювали справу про вибори нового митрополита, була присутня на засіданні в травні 1928 року, наприкінці вересня і в жовтні 1928 року і на останньому засіданні в кінці березня або на початку квітня 1929 року, коли обговорювали доповідь Черняхівського про його закордонні враження.

Прокурор. Цікавить, чому Гермайзе став змінювачем, з переконань, чи з директив якоїсь організації.

Дурдуківський відповідає, що Гермайзе пішов до змінювачів з "переконань", що він взагалі був лівіший від Єфремова й самого його. І тільки не поривав старих зв'язків із українською громадськістю.

Прокурор. нагадає, що на попередньому слідстві Дурдуківський характеризував Гермайзе трохи інакше, а саме: " За згодою Єфремова й взагалі БУД ", писав він, " Гермайзе начеб то змінювачем, одержує катедру історії в ІНО.

Дурдуківський. Заявляє, що цього тепер не може ствердити, бо останнього часу між Єфремовим і Гермайзе не було вже приятельських стосунків.

В дальніших відповідях на запити Голови Суду, члена суду проф. Волкова Дурдуківський дає характеристику напрямку своєї школи, відношення дог радянської школи і закінчує прийняттям на себе відповідальности за підсудних Лавлушкова і Матушевського, що вони опинилися в СУМ.

ЗІЗНАННЯ ПІДСУДНОГО Б А Р Б А Р А, наукового співробітника Всеукраїнської Академії Наук, лікаря, лектора Київського Медичного Інституту, колишнього члена укр. с.-д., обжалованого, що він разом з декількома іншими членами СВУ, працюючи під керівництвом Черняхівського, використовувачи легальні форми медичної секції Академії Наук, перетворив її в осередок СВУ.

На запитання прокурора Ахматова підсудний Барбар зізнає, що за радянської влади його судили за аграрний терор, за часів гетьманату він був директором медичного департаменту, за часів Деникіна був Головою Управи Червоного Хреста. Під час польської окупації Барбар був за комі-

сара військової санітарної управи Козва і був активним членом Всеукраїнської Спільки Лікарів.

Підсудний визнає, що ідеологія всього складу медичної секції була, як і його особиста ідеологія пілком близька до УНР. Роботу секції керував Черняхівський. Секція фактично мала дві президії, одна легальна, що провадила ділові справи, а друга нелегальна. Ця президія стала на чолі фіктивних комісій термінологічної, санітарно-гігієнічної, бібліотечної, методологічної і рентгенологічної.

На цьому засідання суду 24 березня перервано.

ЗАСІДАННЯ НАЙВИЩОГО СУДУ 25 БЕРЕЗНЯ.

/ Кінець допиту підсудного Барбара, як і ціле минуле засідання із за перерви в радіо, не вдалося записати, тому в інтересах повноти, подаємо нашим читачам в коротких витягах на підставі радянської преси /.

Продовження допиту підсудного БАРБАРА.

На дальше запитання прокурора АХМАТОВА підсудний барбар оповідає про роботу пленуму медичної секції. На цьому пленумі розглядали різні питання й зокрема, щоб висунути кандидатуру Барбара на завідувача Київської округи здоров'я, ухвалював бажані для СВУ, що їх потім подавали на обговорення легальної президії медичної секції Академії Наук. Спочатку робота по лінії медичної групи зосереджувалася тільки в Київському Медичному Інституті, а потім їх потягло на периферію до округи здоров'я, до української молоді. Медична група СВУ хотіла забезпечити свій вплив на ділову політику Київського Медичного Інституту й залучити до нього Інституту як найбільше собі ідеологічно близьких людей. Для цього група спеціально обірала своїх людей на адміністративні посади, на посади професорів, старших асистентів, ординаторів і інші.

За кінцеву мету своєї роботи члени групи вважали повалення радвлади, яку вони розглядали, як тимчасову владу, на зміну якої повинна прийти УНР.

Члени групи багато сміялися з приводу українізації, вважали всі заходи радвлади неширими, політиканством для Європи і села.

Прокурор Ахматов запитує про медичний терор, зокрема про таке місце зізнання підсудного на попередньому слідстві: "До більшовиків жалю не може бути й на лікарську етику вони не заслуговують. За лейтмотив усієї нашої нелегальної діяльності буде непримирена ворожість до радвлади, що в моїх словах про лікарську етику виявилися в формі сліпої ненависти".

Підсудний своє тогочасне ставлення до лікарської етики пояснює, як афектацію, до якої його довела атмосфера сліпої ненависти до радянської влади, заслїплення, навіть моральне дикунство, що панували в СВУ.

На запитання громадського обвинувача ЛІВЧЕНКА, що саме штовхнуло його, колишнього соціал-демократа, до лав СВУ, підсудний відповідає, що його ворожість до радянської влади впливала з вох джерел: перше це УНРівська ідеологія, до якої він близько стояв, друге це невіра в можливість негайно провадити соціалістичні експерименти. Свою тезу, що для соціалістичної революції на Україні не було об'єктивних передумов, підсудний обґрунтовує, посилаючись на Маркса.

Любченко. Виходить, ми не тільки не вірили в соціалістичне будівництво, а й навіть збиралися воювати з СРСР.
Барбар. Я не вірив у можливість повалення влади з середини: отже покладав надії на те, що непримирена політика радянської влади безперечно доведе до катастрофи, що керівники Англії, Франції й Америки не захочуть зазнати тієї шкоди, що їм завдає ялісова політика СРСР і почнуть самі або через своїх наймитів війну проти СРСР.

ЗІЗНАННЯ ПІДСУДНОГО У Д О В Е Н К А,
професора Київського Медичного Інституту по кафедрі експериментальної гігієни й члена президії медичної секції Всеукраїнської Академії Наук.

/ Фрагменти запису з радіо /.

Прокурор Ах-матов.

..... чи несподівано!

Удовенко. На цьому засіданні, коли приблизно говорили, але з певною імовірністю, розуміється я рухитися за деталі не можу, Черняхівський казав, що ось не тільки ми в Медичному Інституті об'єднані, але й вище..... Серед вищих установ названо Академію Наук, ІНО, інших не пригадую.... Об'єднання для спільної акції на користь національної справи... Новорено, що коли буде об'єднання, то можемо провадити своїми силами спільну акцію....

Прокурор. Чи пригадуєте, як обговорювалося, були якісь заперечення.

Удовенко. Обговорення не можу пригадати.... Цю роботу проваджено до 1927 року потім ця робота завмерла.

Прокурор. Чи входило в завдання медичної групи вживати впливів на студентство?

Удовенко. Фактично входило.

Прокурор. Чи не пригадуєте ви собі, що в Медичному Інституті крім боротьби між росіянами і українцями, була теж боротьба між окремими групами студентства?

Прокурор. В своїх зізнаннях що до загальних наслідків національної ворожнечі, ви стверджували, що вона мала безумовно шкідливі наслідки для роботи..... На атмосферу національної ворожнечі, яку завинила президія медичної секції.....

Удовенко. Цілком підтверджую.

Прокурор. А як ставилися до політики радянської влади на селі?

Удовенко. Ми вважали село.... Куркулячі властивості села ми накидували всьому селу.

Прокурор. Як ви вважаєте, атмосфера національної ворожнечі, вона сприяла тому, щоб люди... провадили корисну лікарську роботу.

Удовенко. Фактично вона йшла своїм чином. Але наша діяльність була інша, яка цьому сприяти не могла.

Прокурор. У своїх зізнаннях на попередньому слідстві ви писали так:
" Наукова діяльність не йшла вперед, бо президія секції не віддавала належної уваги справі організації наукової роботи. Питання зв'язані з індивідуальними наукою, впливали випадково. Загалом наукова діяльність не розвивалась, а навіть можна визнати певний занепад її ".

Удовенко. Безперечно. Звичайно іншого не було..... Може це індивідуальна оцінка, але така склалася....

Прокурор. Коли ця президія медичної секції була обрана?

Удовенко. В 1925 році.

Прокурор. А переобрана?

Удовенко. Як переобрана.... Статута не було....

- Прокурор. Були такі збори, коли медична секція робила відчити?
Удовенко. Робила... мало.
- Прокурор. Тут говорено багато про нелегальну, контрреволюційну роботу медичної секції, але мало про наукову..... Для чого ж була медична секція ВУАН, як наукова інституція?
- Удовенко. Де що маленьке в культурному відношенні єсть. Особливо це торкається що до першого періоду діяльності, коли треба було насаджувати українську науку.
- Прокурор. Так що президія медичної секції була тією легальною формою, за якою можна було б провадити нелегальну роботу.
- Удовенко. Фактично так.
- Прокурор. Як ставилася президія медичної секції до терору, як засобу боротьби з радянською владою.
- Удовенко. В президії про це говорилося дуже мало..... Коли були розмови, то більше кулуарні.... Окремі випадки.... Я не можу сказати, щоб було засудження. Не було. Але в психологічній оцінці цих випадків президія відкидає....
- Прокурор. Як президія і ви ставились до того, щоб поширити методу терору за допомогою лікарів?
- Удовенко. Це питання ніколи не обговорювалося президією. Це, я можу сказати абсолютно і категорично. Я можу пригати лише про один випадок, про який вчора говорив Барбар....
- Прокурор. А чи не пригадає зміст тієї розмови....
- Удовенко. Я маю враження лише про загальну постановку справи. Вирішували враження залишилось таке, як у Барбара, що в певний політичний момент політичної боротьби можна не вважати на лікарську етику. Заперечення такого методу не пригадує. Такого в мої пам'яті нема. Висновок, що в колах медичної секції таке припускається.
- Прокурор. Зібралися професори, члени медичної секції Академії Наук і говорили про те, що можна так лікувати своїх політичних противників, що..... який же висновок ви з цього робити?
- Удовенко. Очевидно треба думати, що в колах президії такий дикунський вчинок припускався.
- Прокурор. Але ви особисто не заперечували Барбарові чи комусь іншому..
- Удовенко. Я такого заперечення не можу констатувати.
- Прокурор. Відповідальність за це на себе можете взяти.
- Удовенко. Відповідальність за це лежить не на президії, а на мені.
- Прокурор. За радянської влади ви могли працювати науково і на громадському ґрунті.
- Удовенко. Так, я міг працювати. До приходу радянської влади я був земським лікарем. За радянську владу став так би мовити директором департаменту комісаріату здоров'я і професором..
- Прокурор. Як це сталося, що ви, жінка, яка досягла того, чого при інших режими не могла би досягнути, стали на такий шлях, що стали до боротьби з радянською владою.....
- Удовенко. Я аналізував цього..... Приїшов до висновку..... Вчився я не в радянській школі. Я вчився тогді, коли була інша культура..... мені ця культура здавалася всесвітньою культурою..... була сама класовість..... Як би я міг в свій час увійти в радянське оточення..... Мені потрібна була політграмота....
- Прокурор. В У УНР?
- Удовенко. У УНР.
- Прокурор. Ви до революції були заарештовані.
- Удовенко. Дуже короткотерміново.
- Громадський обвинувач ЛЮБЧЕНКО. Вам скільки років?
- Удовенко. 49.
- Любченко. Значить в 1917 році було 36.
- Удовенко. Так.

- Любченко. Ваша національна свідомість зачалася в 35 років.
Удовенко. Я дивився....
Любченко. По саме вас не задовольняло в національній політиці радянської влади.
Удовенко. Спочатку було багато..... Але потім я сам зрозумів, що розходження з радвладою полягало не в національному питанні, а в протилежних поглядах на державу.

/ Перерва в радіо /.

- Оборонець КОРОВИЦЬКИЙ.....
Удовенко.Побачивши досягнення індустріалізації в радянській медицині, яка здійснює ідеали, що про них могли тільки мріяти земські лікарі, в мене почався злам у бік радвлади. Саме через це від СВУ, від президії медичної секції я відійшов від 1927 року. Я можу сказати шире, що вже 1928 року я не можу в своїй діяльності визначити вчинки, який міг би кваліфікувати, як вчинок боротьби з радянською владою.
Оборонець. Отже можна вас так розуміти, що в 1927 року ви порвали і ідеологічно з СВУ.
Удовенко. Чи порвав ідеологічно, тяжко сказати, бо тягарь минулого ще давив мене. Але..... звязку не було.
Оборонець. А коли б тогді прийшов до Вас від нелегальної організації, чи ви би пішли....
Удовенко. Не пішов би. Занепад громадської організації не міг не вплинути на мене....
Оборонець. По саме переконало вас в шкідливості....
Удовенко. Прорив радянського робітництва..... будівництво..... пролом..... після чого я скрився.....

ЗІЗНАННЯ ПІДСУДНОГО ПІДГАСЦЬКОГО.

Наукового співробітника Всеукраїнської Академії Наук і професора Київського Медичного Інституту, в минулому члена укр. с.-д. і Центральної Ради.

/ Увага. На жаль вже на прикінці зізнань Удовенка по радіо було почано чути, а допиту Підгасцького й зовсім не чути. Тому зізнання його в інтересах інформації читачів подаємо на підставі радянської преси коротко /.

Підгасцький. Називає себе позапартійним соціалістом. Мріяв про відновлення деякою мірою підремонтваної УНР, про перетворення України в демократичну республіку, поваливши радянську владу. Був членом БУД і СВУ. Роль підсудного в СВУ і в Медичній секції - завідувач організаційно-інструкторською та агітаційно-просвітньою справою медичної групи.

Прокурор МИХАЙЛИК. Яке було основне завдання медичної секції, яка працювала в підпіллі до утворення СВУ?

Підгасцький. Антирадянська робота в межах Київського Медичного Інституту. Мета діяльності Нова Україна, не радянська, а реставрована УНР.

ЗАСІДАННЯ НАЙВИЩОГО СУДУ 26 БЕРЕЗНЯ.

Зізнання підсудного КУДРИЦЬКОГО, наукового співробітника Української Академії Наук і професора Київського Медичного Інституту.

/ Увага. З огляду на те, що по радіо не вдалося записати зізнань проф. Кудрицького, в інтересах повноти інформації наших читачів про його зізнання містимо коротеньку інформацію користуючись совітськими джерелами /.

Кудрицький. признається, що був членом медичної групи СВУ і колись належав до партії українських соціал-демократів. Раніш був членом " Всеукраїнської Спільки лікарів " а потім вступив до нелегальної президії медичної секції. Уся діяльність членів медичної секції була скерована на те, щоб утворити велику " культурну групу, об'єднану однією національно-політичною ідеєю, ворожою до радянської влади. Медичний гурток утворено раніше ніж СВУ і пізніше на спеціальних зборах ухвалено приєднати цей гурток до СВУ. Таким чином Медична Група увійшла до СВУ, як її складова частина.

ЗІЗНАННЯ ПІДСУДНОГО ЧЕРНЯХІВСЬКОГО
професора Київського Медичного Інституту, якому закидають, що він організував медичну групу СВУ, керував нею і виконував доручення центру СВУ, що до зв'язку з закордонними емігранськими організаціями, використовуючи для цього наукові закордонні відрядження, для чого виконав дві подорожі.

Година 4.45.

ПРОКУРОР МИХАЛІК.....Маю запитання до підсудного Чехівського.
В попередніх признаннях про СВУ ви сказали відносно поїздки Черняхівського, щоб побачитися з закордонною еміграцією..... з дня утворення СВУ закордоном.....

Чехівський. Але я тут привою не слова Черняхівського, а своє їх розуміння. Черняхівський не називав це Союз визволення України а єдиний фронт який визнають всі українці...

Прокурор. Чи казав Черняхівський, що приєднуються до програму СВУ...
Чехівський. Черняхівський казав, що приєднуються, як визнання програму української незалежної державності.....

Прокурор / до Черняхівського / Коли ви їхали за кордон вам було ясно, що ви повинні виконати певні таємні політичні доручення СВУ. Для вас було очевидно, що коли Єфремов давав це доручення, то давав не персонально, а від імені якоїсь організації.

Черняхівський Мені це все стало ясним пізніше.

Прокурор. Ваша подорож за кордон мала на меті ствердження того, що утворилась СВУ?

Черняхівський Так.

Прокурор А що до єдиного фронту з еміграцією і можливого об'єднання її....

Черняхівський Єдиний фронт з еміграцією та контакт.....

Прокурор. А яке конкретне доручення від Єфремова одержали Ви.

Черняхівський Особливо конкретних доручень від Єфремова я тоді не маю.

Прокурор А яке було неконкретне доручення?

Черняхівський..... В Берліні я бачився з Дорошенком і оповів йому, що тут СВУ зростає, це я йому передаю.

Прокурор. Чи лише з Дорошенком.

Черняхівський Балакав і з Шеметом....

Коли приїздив через Париж з Мадриду, то не хотів там зустрічатися з еміграцією. Коли в Парижу зостановився в готелю, то випадково зустрівся там з Прокоповичем..... Якоїсь розмови ширшої не було..... Я нічого йому не сказав.... Сказав лише, яким потягом буду їхати. Він прийшов перед відїздом до вагону, сповістив мене, що представники уряду УНР дбають про справу..... післали когось до Італії для порозуміння з Урядом..... Він передав мені листа до Єфремова. В листі сповіщалось, що представники уряду дбають про справу, а також було сказано про

- Черняхівський. Фашистів..... Цього листа я не прегіз....
Прокурор. В своїх попередніх зізнаннях ви певно зазначили, що в листі було написано: Уряд УНР доас про справу, а також- уряд вступив у зносини з італійськими фашистами..... Ви доповідали це Єфремову.
- Черняхівський. Після того, як повернувся до Києва я розповів С. О. Єфремову.....
Прокурор. Персонально для вас ясна ваша роль в СВУ. Ясно те, що ви були одним з тих, хто виконував роботу для об'єднання контрреволюційних сил тутешніх і закордонних?
- Черняхівський. Ясна.
Прокурор. Ви бували на засіданнях Централі СВУ?
Черняхівський. Бував..... на двох зібраннях в 1927 р.
Прокурор. Ви були членом с. ф. партії.
Черняхівський. Записався.
Прокурор. Записались?
Черняхівський. Записався.
Прокурор. Яка ваша думка, як оцінюєте ви ту справу, яку веде Прокопович і Лотоцький за кордоном....
Черняхівський. Ця робота шкідлива, контрреволюційна.

/ Перерва в радіо /

- ОБОРОНЕЦЬ РІВНІН. До політики відношення ви мали?
Черняхівський. Не мав.
Оборонець. до СВУ в 1926 р.
Черняхівський. Так.
Оборонець. Чи провадили за кордоном поруч з дорученням СВУ, також і наукову роботу.
Черняхівський. працював в Берліні в дослідному інституті..... проф. Фоля. Демонстрував деякі припарати..... Ці макери я пригіз сюди і демонстрував у різних наукових закладах Харкова й Києва. / Підсудний ширше оповідає про свою наукову працю за кордоном /.
- Оборонець. А взагалі, яка головна мета була у вашім відрядженні за кордон, в справах СВУ чи в справах наукових.
Черняхівський. З того, що я вам сказав, видно, що моя перша мета була наукова праця.....
Оборонець. Я не маю більше запитань, але прошу суд приєднати до справи праці Черняхівського на французькій мові, як наслідок його наукової подорожі.

СЛОВА. Хто ще має запитання до підсудного Черняхівського?

Слово має оборонець т. ПОТАПОВ.

- Потопов. СВУ існувала, як п'ятёрки.
Черняхівський. Так.
Оборонець. А керівну п'ятёрку ви знаєте.
Черняхівський. Я такої п'ятёрки не знаю.
Оборонець. А ваша дружина Старицька-Черняхівська була в п'ятёрці.
Черняхівський. Не знаю.

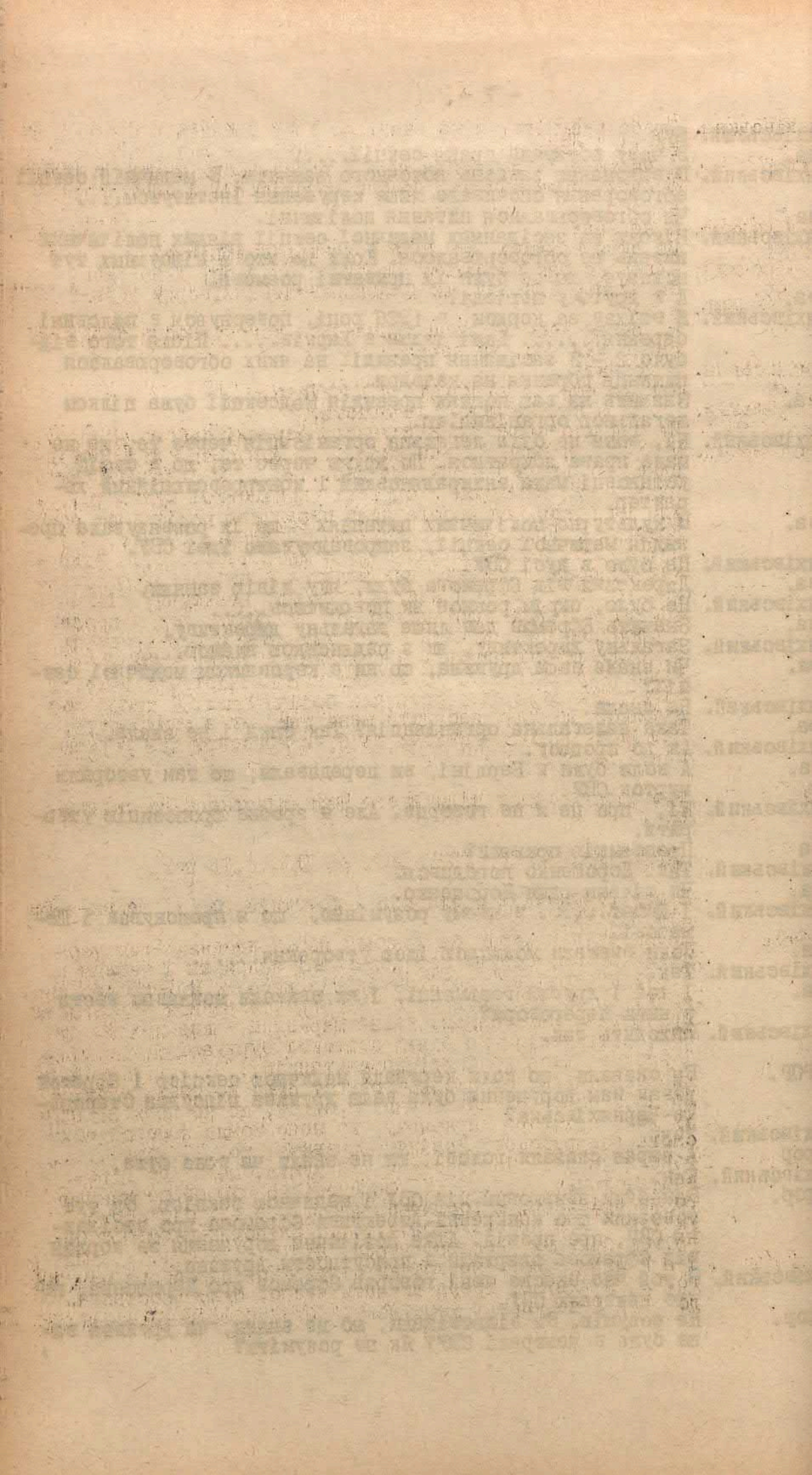
ОБОРОНЕЦЬ ГРОДЗИНСЬКИЙ. Чи ви доповідали в СВУ.

Черняхівський.

СЛОВА. Чи зголошуються до запитань підсудному Черняхівському хтось з оборонців. Чи не має запитань з боку підсудних?

Не має.
СЛОВА. Ви були керівником медичної секції.

- Черняхівський. Був.
- Голова. В чому полягала праця секції.....
- Черняхівський. В виконанні завдань поточного заняття. В медичній секції обговорення спочивало лише керування Інститутом.....
- Голова. Чи обговорювалися питання політичні.
- Черняхівський. Ніколи на засіданнях медичної секції ніяких політичних питань не обговорювалося. Коли де хто з підсудних тут показує, то це були їх приватні розмови.
- Голова. А в другому періоді?
- Черняхівський. Я виїхав за кордон в 1926 році, повернувся в половині березня..... Далі їздив в Харків..... Після того відбуло 2 - 3 засідання президії на яких обговорювалося питання обрання на кафедри.....
- Голова. Значить на ваш погляд президія Медсекції була цілком легальною організацією.
- Черняхівський. Ні, вона не була легальною організацією через те, що не мала права збиратися. По друге через те, що в своїй установці мала антирадянський і контрреволюційний характер.
- Голова. В культурно-політичних питаннях, що їх розв'язувала президія медичної секції, запроваджувано ідеї СВУ.
- Черняхівський. Це було в дусі СВУ.
- Голова. Директиви від Єфремова були, яку лінію заняли.
- Черняхівський. Не було, окрім розмов як поводитись.....
- Голова. Значить Єфремов дав лише загальну директиву.
- Черняхівський. Загальну директиву, як з радянською владою....
- Голова. Чи знала ваша дружина, що ви є керівником медичної секції?
- Черняхівський. Не знала.
- Голова. Така нелегальна організація? Так таки і не знала.
- Черняхівський. Аж до процесу.
- Голова. А коли були в Берліні, ви передавали, що там утворили гурток СВУ.
- Черняхівський. Ні, про це я не говорив. Але я зробив пропозицію утворити.
- Голова. Пропозицію прийняли?
- Черняхівський. Так. Дорошенко погодився.
- Голова. Чи тільки один Дорошенко.
- Черняхівський. І Шмет..... в цьому розумінню, що я пропонував і Шметові.
- Голова. Вони вважали можливою ідею утворення.....
- Черняхівський. Так.
- Голова. І той і другий гетьманці. І ви вважали можливим вести з ними переговори?
- Черняхівський. Виходить так.
- ПРОКУРОР. Ви сказали, що коли керували медичною секцією і Єфремов давав вам доручення була ваша дружина підсудна Старицька-Черняхівська?
- Черняхівський. Так.
- Прокурор. А зараз сказали голові, що не знали чи вона була.
- Черняхівський. Так.
- Прокурор. Вам були зв'язковим між СВУ і медичною секцією. Ви тут говорили про конкретні директиви Єфремова про засідання СВУ, про провід. Адже політичне доручення за кордон від Єфремова одержали в присутності дружини.
- Черняхівський. В той час власне мені говорив Єфремов про Дорошенка, не про централь СВУ.
- Прокурор. Не розумію. Ви відповідали, що не знали, чи дружина ваша була в централь СВУ? Як не розуміти?

Черняхівський. Треба розуміти, я не знав, що вона входить в склад централі і СВУ.

Прокурор. А як же в її присутності і в присутності інших ви одержували директиви від голови організації і вас не дивувало?

Черняхівський. Я не знав.

Прокурор. Це дуже важливо, що голова контрреволюційної....

Черняхівський. Через що так чи інакше поступав Єфремов, я не знав.

Прокурор. Ви чули свідчення, що Старшівка-Черняхівська була в СВУ?

Черняхівський. Чув.

Прокурор. Чи завше ваша дружина тримається так відносно своїх справ від нас, як зараз.

Черняхівський. / мовчить /

Прокурор. Так можете чи не можете відповісти.

Черняхівський. На не я вам не можу відповісти.

Голова. Чи має хто запит до підсудного Черняхівського. Нема....

Черняхівський. Я прошу. Я може кілька слів..... Моя праця для української культури не рік, не два..... В багатьох випадках був піонером в справах української культури.... Але ця праця, ця робота ніщо перед тою політичною роботою..... Те, що пережив, будучи..... і все те що, перейшло тут передо мною..... Відчуваю за собою провину, яка полягає в шкідливій політичній роботі. Тепер я засуджую цю мою політичну діяльність. Я цілком усвідомлю всю ту шкоду, яку я зробив і особливо мене мучить зараз те, що я був зв'язком із закордоною еміграцією. Я опинився в лавах ворогів трудящих України тому, що в мене націоналістичні моменти відіграли переважну роль над політичними. І тепер моя прохання до суду засудити мене так, як заслужувую, але дати мені можливість ще бути корисним для української культури.

ГОЛОВА. проголошує допит підсудного Черняхівського за скінчений.

ДОПИТ ПІДСУДНОГО ГЕРМАЙЗЕ. 26/ІІІ. 4.55 год.

Голова. Прошу розказати в стислій і короткій формі, що ви знаєте про ВУД і СВУ?

Гермайзе. Насамперед я хотів би заявити перед вищим пролетарським судом, беручи мої попередні зізнання і каяння в контрреволюційній політичній діяльності. Я хотів би сказати, що не збираюся свої контрреволюційної діяльності прикривати марксизмом. Такий марксизм, який привів до СВУ, котирується на біржі світової буржуазії..... і наближається до фальшивомонетчиків..... І я фальшивомонетчиком на протязьарьському суді не бажаю бути. До моїх основних політичних помилок, що не яшов по шляху революційного марксизму, до мене можна пристосувати слова заадресовані Леніним Бржевецьку, що..... горекомуніст. За себе я такої думки, що я був горекомуністом..... Формула, що він своєю минулого не зрікаюся, а гордиться ним..... Від свого минулого і я не зрікаюся..... Ця помилка була в багатьох більших революціонерів, ніж я..... Ми і я в першу чергу не хотіли відріктися від свого минулого. А не минуло, треба сказати чесно, було зростання до волі і панування української буржуазії.....

The following is a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Board of Education for the year 1900-1901. The names are arranged in alphabetical order of the surnames.

Board of Education:

President: [Name]

Vice-President: [Name]

Secretary: [Name]

Treasurer: [Name]

Members: [List of names]

The Board of Education is composed of the following members: [List of names]

The Board of Education is organized into several committees, each of which is charged with the study and report upon some special subject connected with the public schools. The committees are:

Committee on the Curriculum: [List of names]

Committee on the Text-books: [List of names]

Committee on the Methods of Instruction: [List of names]

Committee on the Physical Education: [List of names]

Committee on the Moral Education: [List of names]

Committee on the Social Education: [List of names]

Committee on the Art Education: [List of names]

Committee on the Music Education: [List of names]

Committee on the Physical Education: [List of names]

Committee on the Moral Education: [List of names]

Committee on the Social Education: [List of names]

Committee on the Art Education: [List of names]

Committee on the Music Education: [List of names]

The Board of Education is also organized into several committees, each of which is charged with the study and report upon some special subject connected with the public schools. The committees are:

Committee on the Curriculum: [List of names]

Committee on the Text-books: [List of names]

Committee on the Methods of Instruction: [List of names]

Committee on the Physical Education: [List of names]

Committee on the Moral Education: [List of names]

Committee on the Social Education: [List of names]

Committee on the Art Education: [List of names]

Committee on the Music Education: [List of names]

The Board of Education is also organized into several committees, each of which is charged with the study and report upon some special subject connected with the public schools. The committees are:

Committee on the Curriculum: [List of names]

Committee on the Text-books: [List of names]

Committee on the Methods of Instruction: [List of names]

Committee on the Physical Education: [List of names]

Committee on the Moral Education: [List of names]

Committee on the Social Education: [List of names]

Committee on the Art Education: [List of names]

Committee on the Music Education: [List of names]

ермайзе.

Я на цьому зупинятися не буду..... Для з'ясування мого злочину я хочу сказати кілька слів.....

Політична робота 1917 року..... привела кінцем кінців СВУ..... З цієї трибуни говорили мої колеги, що ми можемо українських політиків перерахувати по пальцях..... Це невірно..... З історії вам нагадаю..... Була українська буржуазія і політики..... в особі Галаганів і Гарнавських..... Це той рік..... гетьманських міністрів Науменка і Петра Дорошенка є рух українського поміщичтва, якого ми не доокінювали. Революція 1917 року показала, що ця традиція, живуча в контрреволюційній практиці і на сьогодні..... Ми знаємо сильніша од неї течія куркульська І на цій вже соціальної базі ми виросли. Я її називаю дрібно-буржуазною, її представляє ідеологія партії с. ф. Ця есерівщина має своєю соціальною базою українське куркульство, яке не має і не може мати своєї політичної лінії. Це лінія рафінованого бандинізму і політичних перспектив куркульська група не має. Куркульство - мусить згуртуватися..... і політичну ставку робить на..... буржуазію і через це есефовляна інтелігенція я..... Її бажання утворити самостійний куркульський фронт не вдалося..... Куркульський фронт мусить мати..... буржуазії..... і перекинули мостик до..... західно-європейського капіталізму і буржуазії.....

Для мене, як члена тої організації, яка тепер стоїть перед пролетарським судом..... пояснює хитання с.ф..... Те, що с.ф. партія давали своїх членів..... П. Дорошенка, Стебницького і низку дрібних урядовців..... Куркульська інтелігенція..... І цей конфлікт був не соціальним конфліктом, а стався на ґрунті шукання політичної протекції. Куркульська інтелігенція воліла направити боротьбу українського куркульства по лінії співпраці з європейською буржуазією..... З цього виникла німецька і антантська орієнтація..... Я ніколи не був зв'язаний з с.-ф. і до революції і по революції ставився до них з призириством і обуренням. А далі з примиренством..... хоч всеж одмежувався од них. Могу сказати, що з 1917 року українські с.-д., як і с.-р., приймаючи соціальну функцію організували сільську і міську дрібну буржуазію і відтягали українські пролетарські маси від революційної боротьби.

Як учасник..... і як член ІСДРП. ота сама боротьба з капіталізмом..... оце саме збачення з демократичними тенденціями.....

Я хочу пригадати..... Я дозволю собі пригадати, бо ці теми тогді підносилися. Я пригадаю і П.К. УСД. в часи німецької окупації, в часи панування гетьмана і ті розмови які точилися в П. К. Винниченко і П. К. могли провадити розмови з радянськими представниками / Раковським і Мануїльським, які сиділи тогді у Києві, ведучи переговори з гетьманським урядом / . Ці переговори велися про питання повстання..... одночасно Винниченко з доручення Національного Союзу з гетьманом провадив переговори за керування міністерствами контрреволюційного уряду..... Він згадував в мемуарах..... як представники УСД з Скоропадським обговорювали кандидатуру Шрага, чи він має відношення до єврейства. Коли він німець, то може мати місце в гетьманському кабінеті, коли єврей-ні. Це показує соціальну суть тві партії з якою я був зв'язаний з молодих літ..... Могу навести факт з 1919 року, коли я не був в партії с.-д..... але які вражають..... Річ в тому, що директорія в числі посольств, які вирядила

Векордізе закордон..... вислали до Італії соц.-дем. посольство на чолі з Д. Антоновичем, визначним діячем с. д. та секретарем М. Бремівим, теж с.-д., які зараз перебувають на еміграції. Вони поїхали до Італії і говорили..... Трудовий Конгрес, який викривив лінію.....

УСДРН, з якою я був зв'язаний, як і с.ф. однаковими.....
Ці елементи, які

Я мушу сказати, що антирадянського бажання повалити владу озброєним шляхом не було..... Навпаки я пам'ятаю, що навіть в часі найбільш критичного ставлення і різких висловів проти радянської влади..... Воєнний удар на по радянській владі я вважав ударом по революції..... Я приймав радянську владу, але я вважав, що українська культура виходила..... до того ступня, до якого дійшла російська. Думаю, що радянська влада, яка покликана до творчості маси приведе, щоб українська культура досягла до російської..

До моїх помилок я відношу й те, що я вважав для себе можливим співробітничати з людьми правими елементами..... Коли в 1925 році у В. Дурдуківського я не протестував проти програму СВУ, який тоді засудувався. Але фактично моя участь приводила до підпертя цієї діяльності..... яка робила контрреволюцію. Я на запитання детально відповім, що я робив, реалізуючи свою роботу в СВУ..... я взяв на себе доучення працювати серед професур і студентства.....

У мене ніяких п'яторок не було..... Зі свідчень моїх колег я довідався, що у мене в Інституті Народної Освіти була п'яторка. Такої п'яторки не було..... Ані Дорошкевич, ані Кравчук. Позначені як члени п'яторки, до п'яторки не входили..... Це не було СВУ..... Я з ними радився, як провадити науку..... Я мушу визнати перед радянською владою свій гріх, що не завжди був обережний в своїх постулюваннях, але контрреволюційної діяльності я не провадив. В приватних розмовах виявляв свій вплив на молодь. Я з великим задоволенням вислухав свідчення Павлушкова..... Дивним..... Серед моїх учнів було більше партійних, але в розмовах з безпартійними і партійними я висловлював думки близькі до ідеї СВУ.

Я пригадую, що після випуску..... в моєму кабінеті..... Багато було критичних праць по адресі радвлади і критикувати, виходячи поза межі. Я ніколи не дозволяв собі з молоддю.....

Я говорю коротко. Очевидно на запитання я дам докладну відповідь, що я робив. Для мене було ясно, навіть без арешту, перебуваючи на волі, я міг би сформулювати СВУ, що ця організація явилася спробою перетворити оту практичну контрреволюцію, що називається бфремовщиною в активну, зв'язану через автокефалію і кооперацію з масами, перекинути місток між українським куркульством і західною буржуазією та капіталістичним світом, підготувати поступ для завоювання пролетарської радянської країни. СВУ фактично виконувала соціальні замовлення українського куркульства, бфремов, Ніковський, Гермайзе і інші були за тих ідеологій, на яких могли зорієнтуватися ці куркульські групи в критичний момент. Я хотів підкреслити, що така вже доля, що кожна класа заслуговує на таких провідників, яких вона заслужила. І коли українській куркуль конає під ударами пролетаріату, то це тому, що він виставив таких людей..... Сюди увійшли ватажки

ПРОДОВЖЕННЯ ЗІЗНАННЯ ГЕРМАЙЗЕ.

Гермайзе. соціальні теорії яких від 80 р.р. часів Михайловського ні на крок не поступила вперед, які не можуть..... Туди увійшли Сованароли, люди, які могли..... Разом з Грушевським, це були ті ідеологи, та група центр..... яка могла бути ідеологом українського куркульства.

Я хотів би сказати, використовуючи це може останню трибуну, з якої я можу сказати, я хотів би звернутися до аудиторії тих.... Я читав в газетах про демонстрації галицького студентства, про розбив пішки в радянському консульстві під час демонстрацій у Львові. Я хотів би звернутися до тієї спанталаченої фашизмом української молоді, коли серед тієї молоді були такі, як я, у яких є бажання бути корисними для українського народу. Я хотів сказати, що не розбивати пішки в радянському консульстві, а боротися з фашизмом та капіталізмом, які надувають на Західних Землях. А наша робота і в тому моя була роботою....., яка відповідно буде покарана.

Я на цьому кінчаю.

Прокурор. Я хотів би, щоб ви освітили деякі моменти вашої конгреволюційної діяльності, щоб ви більш точно відповіли суду і мені про ту вашу діяльність, коли ви були членом БУД / Братства Української Державності / . Мене цікавить хто вас ввів в БУД, ваша діяльність там і які обов'язки виконували.

Гермайзе. Це було так. Я раніше вже говорив, про своє відношення до с.д., я покинув з тою організацією, але у мене залишилися зв'язки. Ці зв'язки в 1919 р., коли прийшли денікинці в мені оживились. Коли с.д. почали видавати газету " Слово ", я містив в тому " Слові " статті. Що торкається БУД, то втягнув мене туди редактор " Тризубу " Левко Євгенович Чикаленко.

Прокурор. Я вас спитав, хто такий Чикаленко і яку роль він грав.

Гермайзе. Чикаленко відомий мені, як член с.-д. Я знаю, що він член СВУ.

Прокурор. Чи відомо вам, що він спростовує, це в " Ділі " ?

Гермайзе. Не спростовує, а бреше.

Прокурор. Вам це більш знати.

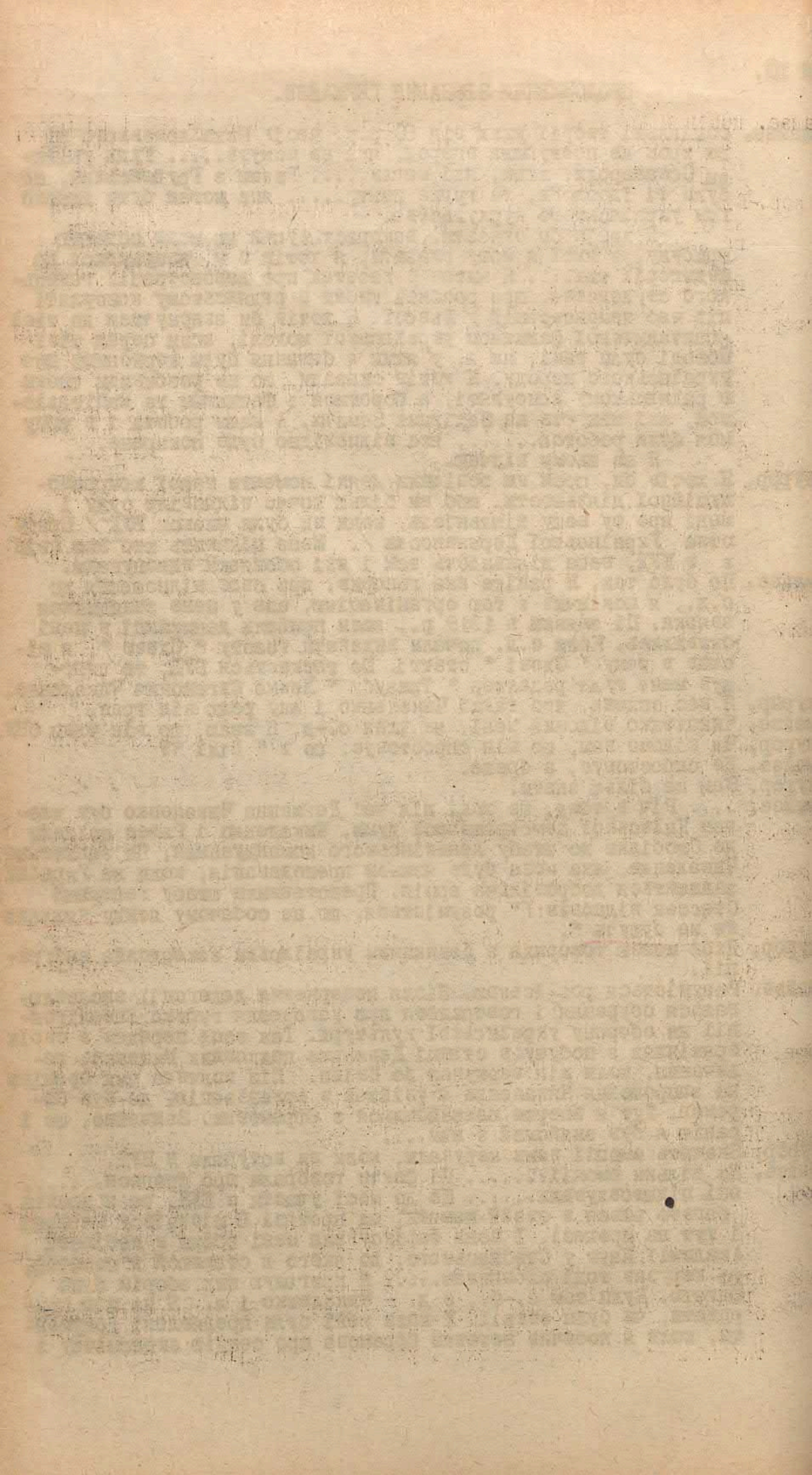
Гермайзе. Річ в тому, що тоді під час Деникіна Чикаленко був членом Київської демократичної думи. Чикаленко і Рафес поїхали до Слобідки до штабу денікинського командування. На запитання Чикаленка, яка мова буде язичком преподавання, коли на Україні залаштяться добровільча армія. Представники штабу генерала Стессен відповів: " розуміється, що на собачому язичку викладати не будуть " .

Прокурор. Якою мовою говорила з Деникиним українська закордонна еміграція.

Гермайзе. Розуміється російською. Після повернення делегації висловлювалося обурення і говорилося про утворення гуртка інтелігенції на оборону української культури. Теж саме передав в своїх вражіннях з побуту в ставці Деникіна полковник Микитка, галичанин, коли він вернувся до Києва. Під впливом цих вражінь на запрошення Чикаленка я увійшов в організацію, де був Єфремов. Тут я вперше познайомився з Єфремовим. Звичайно, що і раніш я був знайомий з ним....

Прокурор. Значить емоції вами керували, коли ви вступали в БУД.

Гермайзе. Не тільки емоції..... Ці факти говорили про процесі....., які підштовхували..... Що до моєї участі в БУД, то я досить багато рився в своїй пам'яті, на протязі 8 місяців у в'язниці і тут на процесі. І вона зафіксувала мені збори в кабінеті Академії Наук у Стебницького, до якого я ставлявся з повагою, що керував тоді словником..... Я пригадую цих зборів було багато. Були там с.-ф., с.д. - Чикаленко і я. Я не міг пригадати, чи були секції. У коли мені були пред'явлені документи, коли я побачив нотатки Єфремова про секцію економічну з

- Гермайзе. покіним Ковалем, та секцію пропаганди з Чикаленком і зі мною, то нічого не можу пригадати свою діяльність, так що очевидно ця секція залишилась мертворожденою. Може Чикаленко і розвивав якусь діяльність.
- Прокурор. Ви відповідаєте мені, часто вживаєте вираз "здається". Я хочу більш точної відповіді. Ви покликаючись на документи, на записи Єфремова, коротки протоколи БУД. Вони говорять за великий період. 1920 року до приходу поляків. Ви були активним членом БУД.
- Гермайзе. Я не хочу зменшувати своїй вини....
- Прокурор. Я нагадаю вам деякі місця. Там рукою Єфремова написано, що цю пропаганду повинні вести Л.Є. Чикаленко і ви. В другому місці, де БУД заслухав повідомлення про польсько-українські стосунки, наводять ваш виступ, де ви пропонували здержанність і опозиційність. 21/III написано, щоб секції провадили роботу через друк. Цей скупий матеріал свідчить, що ви були членом не рядовим. Яку пропаганду повинна була вести ця секція?
- Гермайзе. Я дуже довго хотів це розшифрувати для себе самого. Пропаганда не в ширення ідей БУД. Я пам'ятаю, що Володимир Мойсевич Чехівський сказав, що діяльність буд Ніковським була формульована в той спосіб, що БУД є таємною абсолютно законспірованою організацією, що мала зробити урядові організації своїми органами. Це мені відомо з передреволюційної практики.
- Прокурор. Я вас перебью..... Яку пропаганду, якими шляхами ви мали вести.
- Гермайзе. Я думаю, що БУД хотів серед співчуваючих кол, інтелігенції ширити свої ідеї, що люде різних думок об'єднуються в БУДІ для оборони української культури і захисту української державності. Тут панувала формула Єфремова, що "нація понад партіями, а держава понад класами." Це вільна інтерпретація розмов... Основні ідеї, що сподучали мене з БУД були ідеї української культури і української державності.
- Прокурор. Мене лише дивує, що ви ставили на перше місце оборону української культури, а на друге державність.
- Гермайзе. Ця формула абсолютно не моя....
- Прокурор. Сьогодні ви на суді зреклися свого германістського марксизму, а тоді.
- Гермайзе. Тоді я був Гермайзе.
- Прокурор. А зараз?
- Гермайзе. Зараз я не Гермайзе.
- Прокурор. Ви були марксистом і разом з тим вважали можливим бути в БУД.
- Гермайзе. Щоб я був революційним марксистом, я був би в партії, але я був в БУД.
- Прокурор. Ви підкреслюєте своєрідну роль Єфремова. Чи ви вважаєте себе за такий клас інтелектуальний матеріал, яким піддаються впливам Єфремова.
- Гермайзе. Я говорю про Єфремова, як Сергія Олександровича Єфремова, а як про представника українських буржуазних кол, до яких я виявив прамитенчиство і злочинно співробітничав.
- Прокурор. Отже невірно, що Єфремов впливав.....
- Гермайзе. Не вірно. Я беру на себе у повній формі відповідальність. Це Павлушков може говорити, що на його впливав Єфремов, але я не Павлушков і про себе цього я не можу говорити.
- Прокурор. Я теж думаю, що ви не Павлушков. На засіданні БУД ставилося питання про польсько-українські взаємовідносини в зв'язку з наближенням польського війська, що це питання вирішувалося на підставі інформацій якогось Р. Х....
- Гермайзе. Цього я не пам'ятаю.
- Прокурор. Питання про окупацію польських військ на БУД обговорювалося?

Гермайзе. Так, обговорювалося. Я це можу вам подати. Я це твердо пам'ятаю. Коли в Києві стали ходити чутки, що радянські війська відступають, а що митичне українське військо разом з польським наближається до Святошина, то ці чутки передавалися як непервні, обивательські чутки, які кружляють в місці. Але стала можливість приходу польських військ і на цьому засіданні обмірковувався питання: 1/ відношення до евакуації радянської влади, 2/ що до можливої окупації і переговорів з Пільсудським.

Що до евакуації, то українська буржуазія інтелігенція мусить заховувати притаюване відношення, що ніби то не хоче відходу радянських військ. Що до польської окупації, то думки були різні. У мене не було ватавня. Я був проти..... і говорив про ворожість до поляків і недопустимість контакту з ними.

Але пригадую слова Прокоповича, який студував історію, і що говорив про об'єднання Італії, яка не об'єднала своєї етнографічної території. І коли Петлюра йде з поляками, то очевидно коштом територіяльних уступів і що ми мусимо з цим помиритися. Національне об'єднання не відбувається по всій території. Я був категорично проти комбінації з поляками.

Але врешті БУД санкціонував цю комбінацію. Санкціонував обома руками, але мене там не було..... Навіть утворив кабінет при Петлюрі. Це була якась невідома мені робота. Я довідався несподівано, що існує кабінет з Прокоповичем і Ніковським.

А як ви на це реагували.

Я говорив вже, що об'єднання з соціалістичними і національними антагоністами українських робітників і селян, це є велика трагедія для України.....

Перерва на 35 хвилин в 7.05 год.

Продовження допиту Гермайзе в 19 год. 40 хв.

Ваші позиції плягали в стриманності? Здержаність була що до польської окупації. Отриманість була у вас і до варшавського договору?

Ворожість а не стриманість.

Аджеж ви, як член центру БУД формально а фактично санкціонували варшавський договір.....

Хоч і був членом БУД, проте не поділяв позиції про санкцію варшавського договору і ставився до нього не лише здержано але й вороже.....

/ Перерва в радіо /

Ви вважали себе за широкого радянського робітника?

Так, вважав. Моя характеристика, яка давалась..... не відповідає дійсності. Мої близькі по громадській роботі товариші посвідчать, що ніколи я антирадянцем не був і одритої ворожості не висловлював. Коли говорив, що радянська влада має йти на компроміс з селянством..... Що українська інтелігенція, що будувала українську культуру на антирадянському ґрунті..... Але в щоденній роботі я був ширим працівником.....

Так значить Підгасцький вам дав невірну характеристику.... В зізнаннях він подав..... У мене запитання до підсудного Підгасцького. По торкається звинувачення Гермайзе, ви говорили про його антирадянську позицію та надії на нову інтелігенцію з селянства.....

- Підгаєцький. Так. Я говорив про Гермайзе і Дорощкевича..... Я не беруся точно встановлювати, що до Гермайзе.
- Прокурор. Ви розцінювали з вашої точки зору і вважали, що такі самі погляди і у Гермайзе.
- Підгаєцький. Я говорив це, коли йшло про повстання....
- Гермайзе. Більше менше не підходило до моїх позицій. Не кажу, що то було зміновіховство, але... ..
- Прокурор. Ви розказували тут про основні точки Вашої контрреволюційної діяльності, яку ви провадили в 1925 р..... говорю що ви з доручення певної організації виконували завдання і вели контрреволюційну роботу....
- Гермайзе. Так, провадилася..... Мені прийдеться за це довго покутувати і я згоден... ..
- Прокурор. Скажіть, в 1925 р. ви стали зміновіховцем, коли вживати формальні ознаки? Ви виконували радянські завдання і вели контрреволюційну роботу. Чи не є тут маскування?
- Гермайзе. Я гадаю, що тут не маскування, а болюча трагедія.....
- Прокурор. Давайте прийємо два висновки: і маскування і трагедію. Ви виконували відповідальні доручення?
- Гермайзе. Так.
- Прокурор. І в той же час провадили шкідницьку роботу.
- Гермайзе. Так, це було.
- Прокурор. Коли це було, що чи не цілком логічно є та характеристика, яку вам дали підсудні Підгаєцький, Дурдуківський, Павлушков і по зізнання їх що до цього сходяться?
- Гермайзе. Що до Павлушкова, то вибачте, це є сім кіп гречаної вовни, або сів'я рибної кобили.... Це так, якби автокефалисти почали говорити від святого духа..... З повітря....
- Прокурор. Я вас питаю не про Павлушкова, а про свідчення Підгаєцького, що ви були зміновіховцем-контрреволюціонером. Дурдуківський і Павлушков теж про це говорять. Свідчення близького вам Підгаєцького, як Дурдуківського і Павлушкова різняться лиш формою.
- Гермайзе. намагається говорити.
- Прокурор. Чекайте, майте терпеливість. Я хочу вам нагадати, що Павлушков пише: " коли почав він намагатися сидіти спочатку на двох стільцях, а потім на чотирьох, підтримуючи добрі взаємини з непримиримими між собою Грушевським та Сфремовим він викликав у мене спочатку здивування, а далі просто антипатію ".
- Ці дві протилежності не можна поєднати між собою. Ви намагалися образно визначити значіння зізнань Павлушкова, а він повторяє те, що ви казали.....
- Я роблю такий висновок. Ви сиділи на двох стільцях - національному та контрреволюційному й мали другий стілець щоб з першого не впасти.
- Гермайзе. Я не відкидаю перед високим судом, що в моїй діяльності були елементи контрреволюційні, за які я буду нести кару, але ті факти, як я почув, не відповідають дійсності.
- Прокурор. Скажіть, коли ворог йде в протилежний табір і одягає на себе ознаку того табору, а потім працює там, як ворог, на мові Гермайзе, не марксиста Гермайзе, а Гермайзе члена СВУ, що це?
- Гермайзе. Веліктоном не був. Не одягав маску, не ходив до ворожого табору....
- Прокурор. Ви вважаєте, що контрреволюціонер, який добивається того, щоб йому довіряли катедру, це не є об'єктивна замаскованість?
- Гермайзе. Що до моєї діяльності, як професора....
- Прокурор. Мене не цікавить ваша діяльність, як професора.... Прошу дати пряму відповідь: об'єктивно, замаскованість тут чи ні?

- Гермайзе. Замаскованність це об'єктивне..... В мене одкрите обличчя, і не було замаскованости.
- Прокурор. Раніш ви говорили, що вас було тяжче викрити ніж чорносотенця або петлюрівця....
- Гермайзе. В моїй діяльності не було контрреволюції.... Але частина вини була, щоб нести тяжку кару.
- Прокурор. А чи було маскуванія?
- Гермайзе. Я вже казав, що я не маскувався..... про мою плутанність в ідеології.....
- Прокурор. Чи плутанність і була маскуванням? Чи не так?
- Гермайзе.
- Прокурор. Але не можна було вас розпізнати за вашою роботою.
- Гермайзе. Мене розпізнали.

/ Після прокурора Михайлика провадив допит підсудного Гермайзе громадський обвинувач ЛЮБЧЕНКО. З технічних причин запис по радіо не можна було перевести, тому подаємо коротенько на підставі радянської преси / "Пролетарська Правда" ч. 72 та инш. / в інтересах повноти інформацій наших читачів. /

Льохенко. Яка партія дала найбільше українських контрреволюціонерів? Гермайзе. Я казав, що українська-соціал демократія дала Петлюру. Цим сказано все. Тобто, дала українських контрреволюціонерів більше, ніж соціал-федералісти.

Льохенко. Ви розповідали судові, що полковник Микитка їздив до Денікіна на переговори, що це стратегія технічного порядку?

Гермайзе. Ні, політичного порядку. Він і всі уенерівці шкодували непорозумінь з Денікіним.

Льохенко. Натрадію про вміщену в газеті " Слово " статтю Садовського. У цій статті Садовський, тогдішній український соціал-демократ писав, що настав момент утворити федерацію. Гермайзе. відповідає, що він знає ці позиції Садовського, а ЛЮБЧЕНКО додає, що Садовський у статті поруч слів " настав момент утворення федерації " писав, що добровільна армія є єдина сила " єдиний " державний чинник ".

Далі Гермайзе на запитання Льохенка, характеризуючи СВУ говорить, що вона була організацією своєрідного політичного блоку. Гегемоном цієї організації були соціал-федералісти, які відмовилися свого декоративного соціалізму і намітили шлях капіталістичної реставрації.

Льохенко. Думаю, ми з вами погодимося, аналізуючи організацію і програму, куди пішли соціал-федералісти, пішли і " хороші рубаки " соціал-демократів?

Гермайзе. Мабуть погані рубаки, коли про мене йшла мова.

Льохенко. Чи правильно я собі уявляю, що ви включили себе до СВУ, як ліве крило єдиного фронту, ви були лівим флангом СВУ?

На основі зізнань підсудного Любченка визначає ліва програму лівого крила, після якої диктатура пролетаріату повинна була поступитися дрібно-буржуазним соціальним групам. Крило приймає селянство, заперечуючи проти провідної ролі пролетаріату, визнає потребу розвитку й вистигання дрібно-буржуазної культури.

СЛОВА СУДУ ПРИХОДЬКО. Тут є документ, що його подав громадський обвинувач тов. Любченко. Це документ військового козачого генерального писаря Полтавця-Остриниці до Винниченка. Оборона не заперечує. Найвищий суд приєднує документ до справи. Льохенко з дозволу Суду оголошує цей лист:

Вельможний пане добродію.

Я певен, що ви втратили надію одержати від мене якої небудь звістки з приводу тих всіх балажок, які велись задля побачення його світлості з національним союзом. Повинен сказати вам так, що мною з першого ж дня приїзду з Германії його світлості, це питання було поставлено на перший плян і в балачці з паном гетьманом я ввесь час вказував на це свідання, як на важливий крок в будуванні України і як на той перший міст, через який його світлість зможе лицем до лиця стати до свого народу. В цій балачці велику підтримку дали мені ці надзвичайно гарні обставини, які склалися в Германії для України за час перебування там його світлості. Як результат цього всього, я повинен сказати вам, що його світлість, утримавши твердий ґрунт з приводу самостійності України в Германії й навіть нарис в майбутньому управлінню Україною й конструкцію будучої влади щиро й дуже прихильно віднісся до цього зближення й передав мені, що як тільки розв'яже де-які негативні питання, які набігли за час його відсутності, зараз же попрахає представників Національного Союзу, з яким вважає його світлість за велику вагу й приемність побалакати про цей стан, який стався на Україні за час гетьманування його світлості. Але всетаки я б радів вам, шановний пане, взяти аудієнцію у його світлості, на якій в коротких рисах познайомити його світлість з майбутніми балажками й вимогами з боку представників Національного Союзу, а також конче зазначити потребу такого свідання й особливо підчас надзвичайно важливих в Європі подій, які безумовно дуже можуть відбитись на нашій, як внутрішній, так і зовнішній політиці. Лист мій прохаю вас прийняти тільки до персональної уваги.

Прихильний до вас і щиро вас поважуючий
Полтавець-Остриця.

1. жовтня 1918 року, м. Київ.

Гермайзе. Я пам'ятаю, як Винниченко оббивав пороги у гетьмана і як він про це докладав Ц.К. УСР.

Обченок. З цього листа видно, що справді Винниченко оббивав не один раз пороги гетьмана, і Полтавець-Остриця був переконаний, що він не перестане оббивати пороги.

Гермайзе. Він його лає, називав "слинявим генералом". Але турбувався за кабінет міністрів.

Засідання 26/III на цьому перервано.

2

1

Продовження підсудного Гермайзе допиту на засіданню Найвищого Суду 27 березня.

Матов. Як "СВУ" дивилася на Академію?

Гермайзе. "СВУ" дивилась на Академію Наук, як на рідну хату. Я особисто вважаю Академію за установу, що відіграє величезну роль в утворенні української культури й одночасно організування антирадянські елементи, що кінець-кінцем мали переродитися й органічно вросли в революцію. А жалкував, що в Академії нема комуністичної фракції, яка могла б провадити пролетарський контроль над цим процесом. Я в балачках говорив Сфрешову, потрібно вводити до складу Академії вчених комуністів. Яку роль відіграла ВУАН т. зв. Молода Академія?

Матов. Молода академія стояла на ґрунті на ґрунті утворення єдиного національно-культурного фронту Академії, об'єднуючи в собі також людей із широкими радянськими прагненнями і взагалі провадила радянську роботу. Лінія роботи молодого академії завжди

рмайзе. збігалася з лінією комуністичної партії. Що ця організація була конспіративна можна пояснити якимсь непорозумінням.
матов. Які завдання ставила перед собою молода академія, ця своєрідна "комфракція" у ВУАН?
рмайзе. Молода академія хотіла максимально зберегти старі кадри дрібно-буражуазної української культурної армії. Наша лінія зводилася до того, щоб прикрити своїми силами, своїми грудьми виразну контрреволюцію в академії наук.
матов. Скажіть ваш погляд на роботу СВУ?
рмайзе. Уже на першому організаційному засіданні СВУ я висловлював думку, що практичні наслідки діяльності СВУ можливі тільки тоді, коли спільці пощастить встановити певний контакт із трудящими масами. Инакше все це інтелігенське балаканина.
матов. Так що ви хотіли контрреволюційні ідеї СВУ перенести до робітничої класи?
рмайзе. Фактично це було так.

Слово дістав громадський обвинувач СЛІСАР ЕНЮ.
його

ісаренко. Так ви були той елемент, що під впливом єдиного національного фронту буржуазія втята до контрреволюції?

рмайзе. Не зовсім правильно, що мене тягли, - я теж органічно тягнувся до контрреволюції.

Слово дістав оборонець ГРОДЗИНСЬКИЙ.

родзинський. Яке місце ви посідали в СВУ?

рмайзе. Я був на лівому флангу. Я припускав переродження радвлади, бажав, що радянський уряд зробив деякі поступки демократичній буржуазії, зокрема послабив пролетарську диктатуру й змінив виборний модус для села. Але я був проти повалення радвлади через інтервенцію, озброєну боротьбу, або терор. Примені не було ніколи розмов про терор проти радянської влади. Я назвав би провокатором того, хто провадив би зі мною такі балачки.

родзинський. У вас була своя програма, навіщо ж вам була потрібна СВУ, яка мала контрреволюційну програму, що ви її фактично підтримували: ви не відкидали можливих наслідків її? Ви визнавали контрреволюційні злочини СВУ? Так?

рмайзе Так.

родзинський. Так, нащо ж вам тоді, коли у вас була своя програма, було потрібне СВУ й праві елементи, що до неї входили?

рмайзе. Для єдиного національного фронту. Для культурного зв'язку. Але цей культурний фронт перетворився на єдину національно-політичну контрреволюцію. Инакше бути немогло.

родзинський. Яка була ваша роль в СУМ?

рмайзе. Я беру на себе провину, що як член СВУ впливав на молодь не в радянському напрямі.

Слово забрав громадський обвинувач ЛЮБЧЕНКО.

любченко. запитую, що повинен робити радянський громадянин, коли він дізнається про існування нелегальної контрреволюційної організації?

рмайзе. У цьому разі радянський громадянин повинен не критись із шим і повідомити відповідні органи про злочини проти революції.

любченко. Я буду правий, коли скажу, що ви не виконали навіть обов'язків радянського громадянина, не то що революціонера?

- Гермайзе. Більше того, я не тільки знав, я був учасником СВУ.
Любченко. запитує про взаємини, що склались останніми роками у ВУАН.
Гермайзе. розповідає, що у ВУАН було кілька різних груп, які боролись між собою за вплив, інтригували, протегували. Зокрема Гермайзе розповідав про сварку між академіками Єфремовим і Грушевським. Цим пояснюється де-які записи в щоденнику академіка Єфремова з характеристикою Грушевського: "по на диво дрібна й гидка людина. Не дурнож я боявся, коли поставлено було питання про його поворот на Україну. Сталося гірше ніж те, чого боявся. І як би мені хотілося відіти від цієї гидоти", або в другому місці: "подумати тільки, проводир народу в ролі брихливого доношика і найгірше, - що звязаний словом, не можу плюнути в цю сиву бороду й муситиму мовчки терпіти його запобігання". Крім особистої причини, сварки між Єфремовим і Грушевським полягали також у розходженнях в поглядах. Грушевський вважав, що українська дрібна буржуазія зрічеться свого ворожого відношення до пролетаріату з заявою: "ми будемо працювати, хоч переродити себе не можемо".
- Любченко. Чи правильно я розумію, що в цьому конфлікті ви були на позиції угодорця, але ця ваша роль ні до чого не привела?
- Гермайзе. У цій сварці мене вважали за противника Грушевського.
- Любченко. Ви говорили, що дбали за те, щоб українська інтелігенція вросла в соціалістичний процес. Ви брали всю українську інтелігенцію, що попадалася під руку й була знайома вам по дореволюційному руху, а вийшло так, що ви вросли в них, а не вони в революцію?
- Гермайзе. Так.

ГОЛОВА СУДУ

- ПРИХОДЬКО. Ви проповідували теорію органічного вростання в революцію, а куди ви насправді пішли?
- Гермайзе. Я вріс в контрреволюцію, я себе розглядав як буфер між революцією і українською політичною контрреволюцією.
- Приходько. Скажіть, чи можна сполучити в одно час ширість праці на користь влади з перебуванням в СВУ?
- Гермайзе. Абсолютно неможливо. Я визнаю, що наслідки моєї роботи були контрреволюційні, але суб'єктивно я працював широко.
- Приходько. Ви говорили, що вам довіряли радянські органи. Як ви вважаєте, коли людину приймають за свою, до неї ставляться з довірям, але в одночас та й людина перебуває у ворожому стані, як це кваліфікується?
- Гермайзе. Це зрада. Об'єктивно це було так.

- ГОЛОВА оголошує зізнання ПІДПАСДЬКОГО: "одного разу Гермайзе висловив думку про нашу тактику роботи за радянських умов. Ми повинні так працювати, щоб себе не скомпромітувати й мати можливість за цих умов залишитись у Києві".
- Гермайзе. Я цих слов не пригадую.
- Голова оголошує зізнання самого Гермайзе: "На суто радянській роботі я схилився до якогось відокремлення національних українських інтересів від загальних революційних".
- Гермайзе. Я в цьому каюсь. Тут був момент двоїстости.
- Голова. Може я зробити такий висновок, що ви визнаєте, що ваша позиція була позиція зрадницька.
- Гермайзе. Я мушу з цим погодитись, бо в основі це так?

Далі Гермайзе заявляє, що він засуджує своє минуле й був би щасливий, коли б йому дали змогу не тільки на словах, а й на ділі довести це.

Засідання Найвишого Суду 27 березня.

З огляду на порушення радіопередачі не було можливо перевести запис процесу, а тому, в інтересах інформацій читачів бюлетеню, подаємо скорочено перебіг допиту підсудних дня 27 березня на підставі звідомлень радянської преси.

ДОПИТ ПІДСУДНОГО ІВАНИЦЯ.

ІВАНИЦЯ - член СВУ, що провадив роботу в педагогічній групі цієї організації, він працював, як професор філолог, викладав в Київському ІНО й співробітничав у ВУАН.

Колись Іваниця належав до партії українських соціал-демократів. Членом СВУ він став 1926 р. Іваниця був за заступника голови й члена ради науково-педагогічного товариства.

Він розповідав, як Наукове Педагогічне Товариство змагалось з київською окружною наросвітою, виконуючи завдання СВУ. В цьому товаристві намагалися готувати відповідні кадри людей, щоб можна було на випадок повалення радянської влади й утворення УНР мати відповідний кадр працівників народної освіти.

ПРОКУРОР АХМАТОВ. запитує, чи розуміє підсудний хибність своїх підручників, як і взагалі підручників, що їх видавала київська група авторів, і тут же наводить витяги постанови Наркомосвіти України про ці підручники. В цих витягах говориться, що київські підручники мало знайомлять, а то й зовсім не знайомлять учнів з виробничим процесом та з пролетарським життям, не дають матеріалу для антирелігійного виховання, мають замало матеріалу з історії революції України, і зовсім не має в них матеріалу, що виховував би в учнях почуття інтернаціоналізму.

Іваниця визнає, що він виконував завдання СВУ, працюючи в Науковому Педагогічному Товаристві, працював у напрямку консолідації українських національних сил і готував "пляндарм потрібний на випадок інтервенції й повстання".

Під час допиту Іваниці до суду поступила заява, що мати Іваниці, а пізніш, що і він сам, якобы належали до "Мозу Руського Народу" в Ніжені.

ДОПИТ ПІДСУДНОГО ДОГА.

ДОГА - член СВУ, викладач Київського педагогічного технікума та школи імені Шевченка. Підсудний розповідає, що він був членом Російської Соціал-Демократичної Робітничої Партії, брав участь у революційних студентських гуртках, потім був за викладача в гімназії. До революції в українському русі участі не брав. Тільки після революції його захопила українська стихія й він поклав присвятити своє життя створенню української національної школи. За радянської влади Дого завідував київськими педагогічними курсами, й поставив своїм завданням: "як би не мінялася влада, але оскільки українська школа повинна існувати, я маю прикласти всіх зусиль, щоб вона працювала". В цій роботі Дोगа змагався проти поширення на курсах комуністичних течій і настроїв. Ми чинили опір, казав він, запровадженню на курсах політичних дисциплін, робили опір проти вступу на курси комсомольців, щоб зберегти чистоту української національної школи.

Не вважаючи на ворожість до радянської влади його педагогічні погляди всетаки були просякнуті радянськими елементами, і він почував себе не дуже добре в суто-націоналістичній школі імені Шевченка, що скидалася на стару гімназію. Для характеристики настроїв школи пригадує той, що його проголосили 1921 року на одному з обідів у світах школи, коли Дурдуківський, піднявши

Ш У Г А - піднявши шклянку, сказав: " За тих, що там " - / тоб то за емігрантів /, а присутні учителі і де-які батьки підтримали цей тост.

Росповідючи про підручники, складені спільно з Іраниею, Дога признав, що вони лише з примусу подавали в підручниках політичний та антирелігійний матеріал, уникати таких тем, як, наприклад, про громадянську війну на Україні. Він стверджує, що Науково-Педагогічне Товариство, в якому він був за члена ради, хотіло об'єднати навколо себе учительство, щоб протиставити це об'єднання радянським учительським організаціям.

Ахматов. Скажіть, підсудний, чи не вважали ви між иншим частину науково-педагогічного товариства за майбутні кадри на випадок інтервенції для УНРівського апарату органів народної освіти? Об'єктивно не так.

Дога. Вступаючи до СВУ Дога мріяв " про перетворення радвлади на демократичний лад, про потребу консолідації українських національних сил.

ЗАСІДАННЯ СУДУ 28 БЕРЕЗНЯ.

Допит підсудного Ш И Л А.

Ш И Л О - завідувач редакторського відділу київської філії Держвидавву, науковий співробітник ВУАН, колишній український соціал-демократ й співробітник міністерства освіти за часів Директорії. Він був за члена СВУ й належав до " педагогічної групи ".

Під час допиту від прокурора Ахматова, підсудний розповідає, як під впливом націоналістичного оточення, зокрема, рідинного зв'язку з сім'єю Старинької-Черняхівської він став свідомим українцем. Його ідеалом була " замість радвлади демократична влада, демократичний державний устрій ". За ідеологів Науково-Педагогічного Товариства Шило вважав Стариньку-Черняхівську і Єфремова. Шило говорить про вечірки у Старинької-Черняхівської, де завжди відбувались антирадянські розмови де " з побожністю ставилися до окремих діячів УНР, зокрема до Петлюри, якого Старинька боготворила, як національного героя ".

На запитання оборонця ПУХТИНСЬКОГО, Шило говорить, що він визнає себе за винного, що він був членом СВУ " провадив роботу шкідницького характеру ", намагаючись протиставити Науково-Педагогічне товариство окружній Київській Наросвіті.

Коли Голова Суду ПРИХОДЬКО допитує підсудного про його роботу в СВУ, він визнає, що допомагав членам СВУ в тому, щоб скорше й більше друкувати їхні твори й " формально ставлячись до групи авторів, яку він вважав занадто радянською " / П. П. /.

Передрук заборонений.

ПРОДОВЖЕННЯ ЗАСІДАННЯ НА ВИСОКОМУ СУДУ ДНЯ 28-ГО

БЕРЕЗНЯ 1930 РОКУ ПОЧАТО ЗАПИС 17 год. 20 хв.

ДОПИС ПІДСУДНОГО Г А Н Ц О В А.

ГАНЦОВ. - член СВУ, член академічної групи ВУАН, професор філолог, колишній член партії соціалістів-федералістів. Ганцов також виконував доручення центру СВУ що до організації зв'язків і обоюсторонньої інформації з емігранським центром та окремими його представниками. Для цього він використовував свої наукові командировки.

1918 року протягом кількох місяців Ганцов був за повітового комісара народньої освіти. 1920 року Ганцов вступив до БУД. За активної участі Ганцова Єфремов нелегально із'їздив за кордон в 1920 році. / П.Д. /

ПРОКУРОР Михайлик. - Цікавиться, як ставився Ганцов до питання національних меншостей, пригадуючи події 1918 року і заняття Києва більшовиками.

Ганцов. Я хотів зникнути євреїв і кашанів ... це було виявлення крайнього шовінізму.

На запитання про його вступ до СВУ Ганцов визнає, що фактично він був членом СВУ, але не формально, що навіть саму назву СВУ він почув тільки під час слідства.

Єфремов. На запитання прокурора підтверджує, що він завжди вважав Ганцова за члена СВУ.

Михайлик. Пропонує підсудному Ганцову розповісти про його поїздку за кордон, цілі та завдання цієї поїздки.

Ганцов. Розповідає, що Єфремов доручив йому ознайомитись і з настроями української еміграції і привезти інформації що до політичного становища в Європі, в розумінні перспектив для українських національних змагань.

Михайлик. Ви одержали од Єфремова певне політичне завдання, - поінформуватись про завдання і роботу еміграції та зв'язатися з Лотоцьким і Дорошенком. Так?

Ганцов. Так.

Михайлик. Мене цікавить, що ви зробили на це завдання? Я просив би щоб ви розповіли про ваше побачення з Лотоцьким. Це член СВУ?

Ганцов. Так. З Лотоцьким я бачився двічі. Вперше 25 чи 26 квітня 1927 року в Празі. я не можу точно пригадати дату.

Михайлик. Мене цікавлять політичні ваші розмови.

Ганцов. Отже вперше я побачився з Лотоцьким в Празі, а вдруге у Варшаві. З Лотоцьким я зв'язався через Дорошенка, який був перед тим в Празі і через нього Лотоцький призначив день і годину нашого побачення.

Михайлик. А чому їздив Дорошенко до Праги.

Ганцов. Дорошенко їздив по два тижні до Праги на викладь, як професор Карлового університету. Я з ним говорив про матеріальний стан ВУАН.

Михайлик. Давайте будемо говорити про БУД. Які політичні питання ви обгодували?

Ганцов. Я сказав Лотоцькому, що Єфремов цікавиться сучасним політичним положенням в Європі, що до української справи та інформаціями. Лотоцький розповів, що сучасне політичне положення в Європі дуже сприятливе для української справи. Що як би таке ставлення було вісім років тому назад, за часів УНР, то тоді напевне б ми знайшли підтримку Європи.

Михайлик. Це, що ви будете говорити, торкатиметься зрештою, безпосередніх ваших розмов з представниками закордонного СВУ, бо про ті ваші розмови, де цікавилися зв'язками з установами чужоземних держав, ви будете говорити в зачиненім засіданні. Цього

- Михайлик. не можна говорити тут. Загалом прошу вас розповісти про склад Уряду УНР, його роботу...
- Ганцов. Сучасний уряд УНР складається з голови - Лівинського, прем'єр-міністра - Прокоповича, міністра закордонних справ - Шульгина, міністра внутрішніх справ Лотоцького, Вільше він мені не називав. А ще Чикаленко, відає відділом преси і пропаганди при УНР. Він розповідав про прихильне відношення, яке зустрічають вони в урядових європейських колах, про інформаційну роботу шляхом виступів в пресі. Для широкої інформації про Україну вони використовують офіційні шляхи, а більше неофіційні і півофіційні.
- Михайлик. А чи не говорить він за чією допомогою, яка конкретно держава допомагає їм?
- Ганцов. За чією підтримкою вони не розліть він мені докладніше не говорив і я його не питаю. Але я це чув від Дорошенка. Що їм удалося навязати регулярні зносини з чужими державами, що уряд відбуває регулярні засідання то в Парижі то в Празі.
- Михайлик. Лотоцький говорив з вами, що до збереження кадрівемігранції?
- Ганцов. Не було в розмові з Прокоповичем. З Лотоцьким я балакав у Варшаві не подруге, на передодні мого поверту 22 лютого 1928р. Я з ним умовився теж через Дорошенка, який дав телеграму Лотоцькому до Варшави, але я спізнився.
- Прокурор. Значить, що Дорошенко був звязковим між вами і Лотоцьким?
- Ганцов. Так. Дорошенко відігравав роль звязку між мною і Лотоцьким. Наша розмова була коротка, бо я незнав його в умовлений час у тому кафе, де було умовлено. Я поїхав на квартиру, але не застав його дома. І коли, нарешті, побачився з ним, то наша розмова була всього півгодини. Він повторив теж, що і говорив і в Празі відносно загального політичного положення України, дав ряд конкретних доручень в тому і про організацію СВУ.
- Михайлик. Які доручення Лотоцького ви передавали Єфремову?
- Ганцов. Я не записував їх, але я пам'ятаю п'ять пунктів: перший, хай та організація, що закладалась у Києві росте і поширює свою діяльність.
- Михайлик. Я вам нагадаю точніше. Його слова були такі: " перекажіть Сергію Олександровичу Єфремову щоб та ... організація не замирала і навіть поширювала діяльність.
- Ганцов. В своїх попередніх зізнаннях я змішав. Він говорив про організацію, яка закладалась у Києві. Мені Лотоцький казав ці пункти повторить напам'ять і так і повторив їх. Друге - що бракує звязку між закордоном і Україною і що необхідно установити тісніший звязок. Для цього необхідно щоб хтось приїхав з Києва..... Третє - стосовно особи Сергія Олександровича, Лотоцький був занепокоєний, що почався похід проти Сергія Олександровича і висловив думку, щоб він переїхав за кордон де він був би забезпечений посадою. Мені здається він говорив, що у науковому інституті у Варшаві. Це на випадок колиб Сергій Олександрович переїхав за кордон, якби було йому потрібно емігрувати. Четверте, Інформував що до політичного положення за кордоном, що є ряд видаць ріжної літератури для висилки на Україну. Мені врізалась в пам'ять одна прокламація з малюнком географічних контурів України в обіймах якогось жука чи павука. Цим власне вичерпувалися політичні доручення, бо п'ятий пункт відносився не до політичних доручень.
- Михайлик. Доложіть Суду про зустріч вашу з Чикаленком. Він є теж закордонного СВУ.
- Ганцов. Так. З Чикаленком я мав несподівану зустріч і знову ж через Дорошенка, бо передбачалось, що центром мого перебування буде Берлін де постійно перебуває Дорошенко.

- Михайлик. Які політичні розмови були між вами. На які політичні теми з Чикаленком ви булакали?
- Ганцов. З Чикаленком я був і особисто знаомий з 1915 року. Очевидно він міг розглядати це побачення як до певної міри товариське.
- Михайлик. Товариське, бо він член СВУ і ви член СВУ. Але нас цікавить, які політичні розмови були між вами?
- Ганцов. Чикаленко почав розмову про інтервенцію. Я йому сказав свій погляд, який у нас обговорювався в Комісії, що ми проти інтервенції, яка мала б бути авантюрою і кінчитись катастрофою. Ми приймали на увагу українзацію, яку провадить радянський уряд. Памятаю, що Чикаленкові моя відповідь не зовсім подобалась і незадовольнила його. Він казав, що інтервенція повинна бути. Я погоджувався, що коли інтервенція буде мати позитивні наслідки, ми таку інтервенцію признаємо і така інтервенція доцільна. Я спитав його, які сили мають робити інтервенцію. Він сказав, що сили будуть, що прийде українське військо. Я трактував це все як не серйозне, бо й сам Чикаленко робив несерйозне вражіння.
- Михайлик. Це той Чикаленко, що писав спростовання в справі свого листа Ганцов. Так, той. Далі Чикаленко говорив, як пересилається агітаційна література на Україну. Він казав, що це робиться звичайною поштою. Щось пропаде, а щось ідіде. Він казав, що агітаційну літературу висилається на адресу різних радянських установ од центральних і до сілрад. Я казав, що це нецільно, бо що коли вони попадуть до комуніста, то той знищить, а як до українця, то підведуть його. Далі говорив, що було корисно, використати радіо для антирадянської агітації.
- Михайлик. А на якій території мали це радіо ставити?
- Ганцов. Здається на польській....
- Михайлик. Що до уряду УНР, давав якісь інформації?
- Ганцов. Говорили що до Лівичького, бо я казав, особа Лівичького на Україні нікому невідома....
- Михайлик. Ви казали, що будете одвертим, але я бачу, що ви не одвертий чоловік, бо підчас обговорення доручень, які давали вам і Черняхівському, говорилося у Вас, що А. Лівичький -
- Ганцов. Я говорю одверто. Я цікавився особою Лівичького. Він сказав, що це особа, яка відзначилась закордон в еміграційному житті. Більше нічого він не казав.
- Михайлик. Він вас познайомив з Прокоповичем?
- Ганцов. Я казав уже, що Дорошенко не радив мені бачитись з Прокоповичем але коли я балакав про це з Чикаленком, він сказав, а ви всеж поговоріть. І на листку, адрес своїх родичів Калдерів, він дописав мені адресу Прокоповича. Він давав мені адреси для надсилання літератури закордон.
- Михайлик. Зачитує 82 сторінку зізнань Ефремова, про конспіративні адреси закордоном.
- Ганцов. ці адреси були записані в блокноті у мене, рівнож я їх записав у своїх свідченнях. Це адреси до Кілю, Штутгарту...
- Михайлик. Ви були в науковій команді?
- Ганцов. Так. Але в Кіль я їздив не для наукової командировки, бо я працював у Гамбурзі.
- Михайлик. Ви послушали Чикаленка і бачились з Прокоповичем. Доложіть суду про ваші політичні розмови з ним.
- Ганцов. З Прокоповичем я зазнався з 1919 року....
- Михайлик. Я вас прошу доложити про ваші розмови з ним, як з головою ради міністрів УНР.
- Ганцов. 21 липня 1927 року я зайшов по адресі до готелю де жив Прокопович і застав його вдома. Це було по-друге, бо вперше я його

Ганцов. не застав. Він був здивований і казав, що не міг припустити, щоб я зайшов. Тема нашої розмови була про еміграцію і завдання еміграції. Він на ролі української еміграції дивиться як на ту, що відіграла свого часу польська еміграція, часів Міккевича, що ми ознайомили європейське громадянство з Україною і підготували ґрунт для майбутньої державної України.

Михайлик. Мене цікавить, що він там сказав про стан т. званої державної української справи?

Ганцов. Прокопович сказав мені приблизно теж, що й Лотоцький. Але Лотоцький говорив стисліше, а Прокопович настроєно. Він казав про ставлення європейських держав до української державної справи добре, згадував про Шульгіна, який бачиться з офіційними і неофіційними представниками чужоземних країн.

Михайлик. Він говорить про якусь певну країну.

Ганцов. Він згадував власне про Лігу Націй, а про певну країну не говорив.

Михайлик. Чи згадував він на які засоби ведеться робота.

Ганцов. Мені було ніяково про засоби питати, але про це мені казав Дорошенко.

Михайлик. Це той матеріал, що про нього ви говоритимете на закритому засіданні?

Ганцов. Так.

Михайлик. Які інформації подав вам Прокопович про зв'язки петлюрівської еміграції з еміграцією інших народів? На сторінці 63 зізнань ви згадуєте, що Прокопович сказав,...

Ганцов. Дійсно, Прокопович згадував про зв'язки з Грузинською і Донською еміграцією. Він казав про донський рух, як рух живий з власною поезією....., а я сказав на це, що це романтизм....

Михайлик. А чи ви чули, що романтизм чималу роллю відіграв? Між иншим, чи не цей самий романтизм примусив Прокоповича їздити на Піреней?

Ганцов. Очевидно.

Михайлик. Щоб там побачити волів, що нагадують йому Україну?

Ганцов. Може. Це стосується індивідуальних переживань.....

Порухи радіопередачі.

ОБОРОНЕЦЬ РИВЛІН. Для характеристики підсудного Ганцова подає до президії документ про позбавлення його волі.....

Ви сказали, що провадили контрреволюційну діяльність?

Ганцов. Так.

Ривлін. Коли ви були закордоном, то визнаєте, що ви там провадили контрреволюційну роботу?

Ганцов. Визнаю.

Ривлін. Чи мало це формальне значіння, що ви....

Ганцов. Це нічого не змінює, але я не міг признати того, що я був на такому засіданні і інформував, бо я не був. Доручення які мені були дані, я виконав в більшій мірі, бо доручено було побачитись з Лотоцьким і Дорошенком, а я бачився крім них ще з Чикаленком і Прокоповичом.

Ривлін. Так ви себе визнаєте винним в приналежності до СВУ?

Ганцов. Так.

ОБОРОНЕЦЬ КОРОВИЦЬКИЙ. Скажіть, хто з підсудних добирався, щоб ви виїхали закордон? і сприяв вам в одержанні командіровки?

Ганцов. Ніхто.

Коровицький. Ваша командіровка була дана вам для доповнення наукових знань, а як ви її використали і де були?

Ганцов. У Варшаві я був дванадцять годин проїздом туди і дванадцять годин назад.

- Коровицький. Скільки часу ви були в Берліні?
Ганцов. Шість с половиною місяців.
Коровицький. В Празі?
Ганцов. Тиждень. В Гамбурзі я працював два місяці при університеті. З Гамбургу я їздив до Кіля. Туди всього дві години їзди і я туди поїхав незалежно од доручень даних Чикаленком. Бо це звичайно, недільна прогулькова місцевість, але коли я туди їхав, я знав, що побачуся з Чикаленком. В Парижі я пробув чотири з половиною місяці і працював в науковому інституті....
- Коровицький. Скільки часу ви були в закордонній командировці.
Ганцов. Я виїхав 5 чи 7 листопаду 1927 року, а повернувся 24 лютого 1928 року. Пробув одинадцять місяців в Берліні, Гамбурзі, Марбурзі..... Був в Голандії на Інтернаціональному Конгресі....
- Коровицький. Після повернення з командировки, ви робили доклад?
Ганцов. Робив доповідь катедрі мовознавства в Києві. Мене заарештували в Чернігові, куди я їздив до батьків.....
- Коровицький. Ви знали, що Єфремов....
Ганцов. Я про це довідався через кілька місяців, як відійшли поляки. Я добре знав Сергія Олександровича і думаю, що він міг покластися на мен.
- Коровицький. Запитує підсудного Єфремова. -
Скажіть, ви давно і добре знаєте Ганцова?
Єфремов. Так.
- Коровицький. З якого боку ви знаєте Ганцова, як політжка?

Порухи в радіопередачі.

- Коровицький. Коли ви давали освітлення про стан української інтелігенції на Радянській Україні Дорошенкові, Прокоповичові, Лотоцькому й Чикаленкові, так про що ви говорили з ними?
Ганцов. Я можу сказати, що я говорив про наші погляди на інтервенцію, як уже доповідав ранше, про українізацію, а з політичних питань непригадую. Про Академію Наук багато говорив.
- Коровицький. Чи не говорили про видання ВУАН?
Ганцов. Вони мають там ці видання, бо їм вони висилаються офіційно на школи.

- ПРОКУРОР АХМАТОВ. Скажіть, чи сьогодні ви говорите, те що ви почуваете, чи шире говорите?
Ганцов. Сьогодні у мене немає бажання бути неширим, бо я вичерпав все до кінця. Коли можна говорити стосовно неширости, то це було в перші тижня після арешту. Але пізніше я був цілком ширий, і коли, що не говорив, то тому, що не згадав, але в другий, чи в третій місяць в'язнення, я все відновив у пам'яті і нічого не утаїв.
- Ахматов. Чи в науковій діяльності ви були аполітичним?
Ганцов. Моя наукова діяльність так відмежована від політичної, що не могла відбивати на собі політичних впливів. Ми так любили свою науку,.... і наша праця перед очима - це словник української мови збудований на наукових принципах. В науковій праці я не був тенденційним....
- Ахматов. Але і в науці можна говорити про класові моменти?
Ганцов. В моїй праці це не можливе, бо це не література а мова.
- Ахматов. Скажіть, які наукові праці ви маєте?
Ганцов. Я належу до двох наукових товариств закордоном....., маю наукові праці друковані в німецькому журналі "Рундшау фюр Славіше Фільбольгіе".....

ПРОКУРОР ЛЮБЧЕНКО. У мене запитання до Боремова. - Чому ви не сказали про ту організацію...?

Боремов. Я не знаю чи був Ганцов тоді, коли я про цю організацію докладав. Мені здавалося, що він був тоді.

Любченко. Через вашого емісара Ганцова, ви довідалися про становище уряду УНР і навіть привіт одержали.... Скажіть, як ви вважали роботу такого чоловіка, який бував в Берліні, Празі і Варшаві, який бачився.... Чи це неконспіративна робота?

Боремов. Так, я вважав, що ця робота в дуже відповідальна, а з погляду радянського,-

Любченко. Це після, вкінці розкажете, як з погляду радянського.

Порухи в радіопередачі .

Любченко. У мене ще одно запитання до підсудного Ганцова. Оборонцеві ви відповіли на запитання, що ви інформували Боремова про все те, що доповідали тут. А чи доповідали йому про те, що не можете суду розказати, про секретні зносини з чужими урядами?

Ганцов. Так.

Любченко. Чи не скажете ви суду, в якому стані перебуває так звана українська інтелігенція в тій державі, де вона на вашу й Лотоцького думку, користується хороших умов. На 86 сторінці зізнань ви пишете, що Лотоцькому пощастило влаштувати багато молоді, що покинули школи в Чехії на роботу в Польщі правда що на польських землях....

В якому стані вона там перебуває?

Ганцов. Ну, в стані національного притіснення.... Її не припускають до українських має на землі, заселені українським народом.

Любченко. Але чому ви пишете, що настрої у Лотоцького бадьорий і оптимістичний?

Ганцов. Я переказав моє враження і що його оптимізм відноситься до міжнароднього становища.

Любченко. Чи оцей стані національного притіснення є підходящий для інтервенції про яку ви говорили там і на яку ви погодились? Розуміється ні.

Ганцов. Ну, аби інтервенція удалась, то ви переконані що був би....

Любченко. Ні.

Ганцов. Так на кого ви працювали?

Любченко. Для мене ясно, що не на український пролетаріят і не на селянство. Виходить, що на українську і чужу буржуазію.

Ганцов. Скажіть, коли вас охопило каяття? як ви розповідали тут?

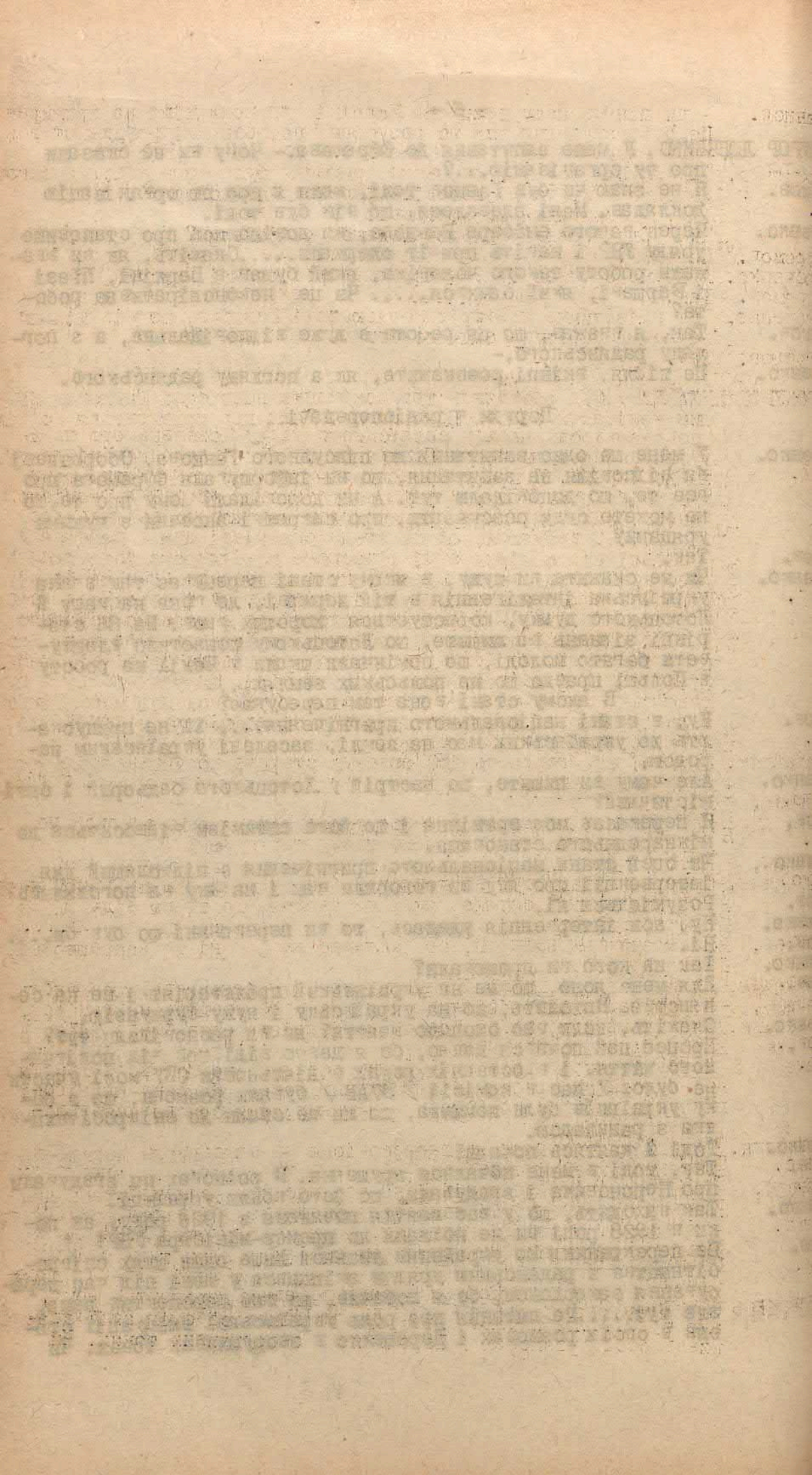
Любченко. Процес цей почався давно, бо я давно відійшов від політичного життя. і в останніх роках в діяльності СБУ моєї участі не було. У нас в комісії / ВУАН / бували розмови, що з боку українців була помилка, що ми не стали до співробітництва з радвладом.

Ганцов. Тоді і каятись почали?

Любченко. Так, тоді в мене почалися зрушення. В розмовах ми згадували про Героновича і згадували, що його вбили українці.

Ганцов. Так виходить, що у вас каяття почалося з 1926 року, аж поки в 1928 році ви не поїхали до прем'єр-міністра УНР!

Любченко. Це переконання що українцям лишився лише один шлях співробітництва з радянським урядом змінився у мені під час перебування за кордоном, бо я побачив, що там перспектив нема, але тут.... Це питання про роль української еміграції ставив в своїх розмовах і Дорошенко в зворушливих тонах. Чи

- Ганцов. - чи цінять нашу працю на Україні чи може піти на примирення. Це було зрушення кид до розуміння потреби співробітництва з раделадою.
- Любченко. Об'єктивним показником цього зрушення була ваша поїздка закордон, розмови там і доповідь Єфремову по повороті.
Запитання до Єфремова.
Чи Дурдківський більший педагог чи політик?
- Єфремов. Педагог.
- Любченко. А Гермайзе член СВУ? - науковий робітник і політик?
- Єфремов. Так.
- Любченко. Так ви з тим же критерієм оцінюєте і Ганцова, що він більше науковий робітник аніж політик
- Єфремов. Так.

ПРОКУРОР МИХАЙЛИК. Суд розглянув тут документи підписані Ганцовим бувшим комісаром освіти Центральної Ради про притягнення до відповідальності членів селянського з'їзду Козелецького повіту за їх виступи проти Центральної Ради і приєднав ці документи до справи. Я прошу дозволу зачитати ці документи. Зачитує зміст протоколу: " 1918 року березня 11, я, комісар Ганцов, ознакомившись з протоколом повітового селянського з'їзду..... уважаючи, що на згаданому з'їзді дня 4 березня у Козельці при обміркуванні сучасного політичного положення в резолюції з'їзду вжиті вирази, що були образливими на адресу Української Центральної Ради і Уряду....." і резолюція його " затримати членів президії цього з'їзду / названо поіменно / і одіслати під арешт з відношенням до Козелецького суду про притягнення їх до відповідальності на підставі 250 ст. улож. о наказанні і постанов Центральної Ради. Виконання цього покладається на начальника міліції..... Оригінал підписав Ганцов. І далі розпорядження начальника міліції Козелецького повіту щоб негайно направив їх в тюрму.

Михайлик. Знаєте, що говорить 250 артикул старого російського "уложенія о наказанні?"

Ганцов. Ні.

Михайлик. Цей артикул говорить о " государственной измене "
А знаєте яка кара по цьому параграфу?

Ганцов. Ні.

Михайлик. Смертна кара. Отут ви говорили, що ви були прихильником твердої влади і ті селяне, яких ви заслали до тюрми відчували що твердої владу?

Ганцов. Я не знаю чи відчували, бо фактично не був ніхто заарештован, вони втікли.

Михайлик. Коли ви знали що вони втікли, так для чого це ви робили?

Ганцов. Це не моя була ініціатива і я мусів це робити, як комісар.

Михайлик. Але ви казали, що до роботи комісаріату ви не мали діла, а це ж говорить навпаки.

Ганцов. Я був 11 чи 12 день виконуючим обовязки комісара. Більше я ніколи не займав адміністративних посад. Це були перші дні приходу української влади з німцями. Я частинно знав, що цих людей нема.

Михайлик. Виходить, що также як добросовісно ви виконували доручення Єфремова, так і тут?

Ганцов. Мені було годі 25 років і на той час призначення стало для мене несподівано. На запитання Стадника, чи я даю згоду бути комісаром, я дав її незнаючи, яким мав я бути комісаром чи адміністративним, чи комісаром освіти.....

Поруха в радіопередачі.

ОБОРОНЕЦЬ /?/ Скажіть, чи з 1917 року ви не виїздили кудя і чи не поси-

БОРОНЕЦЬ. дали ніяких посад при Гетьмані й Петлюрі.
Ганцов. Я незмінно залишався в Академії Наук.
БОРОНЕЦЬ. Ваша наукова робота розгорталась при радвладі?
Ганцов. Так.
БОРОНЕЦЬ. Що ви зробили?
Ганцов. Мені трудно говорити про себе. Я працював і був членом кафедри мовознавства, співробітничав в закордонних установах і видавництвах, мої праці друкували і Всесоюзна Академія Наук, головував в комісії словника живої української мови....
БОРОНЕЦЬ. Ви допомагали вашою роботою культурній роботі української радянської влади.
Ганцов. Так.
Ганцов. Я хочу прилучити до протоколу суду копію документу по якому підсудний Ганцов їхав закордон.

Поруха в радіопередачі .

ГОЛОВА. Хто це має запитання? Оборона - немає.
Чи має хто з підсудних запит до Ганцова? - немає.
Скажіть, ви розповідали, що ви так любили науку, що жадної контрреволюційної роботи не могли вести в комісії словника живої мови, а чи не переміщували ваших наукових матеріалів з контрреволюційними документами?
Ганцов. Це стосується до того, що в поміщенні комісії переховувались документи Сергія Олександровича Сфремова. Я це вважаю за провину. Це було так. Коли Сфремов жив на нелегальному становищі він писав мемуари.
Голова. А чому ви не знайшли приміщення для них в Академії?
Ганцов. Бо про це просив Сфремов. Це було найбільш безпечне місце.
Голова. Яке мало екстериторіяльність?
Ганцов. Так.
Голова. Скажіть, яку би утворили організацію для допомоги політичним в'язням?
Ганцов. Цей фонд мав спеціальну мету для допомоги політичному в'язневі Терешкові і повстав з моєї ініціативи, бо Терещукові ніхто не допомагав.
Голова. Хто був цей Терещук?
Ганцов. Він був повстанським отаманом.
Голова. Так у ваші обов'язки входила і допомога повстанським отаманам?
Ганцов. Так.
Голова. А чи не провадили ще якої роботи?
Ганцов. Це було коли на запрошення славянської церкви, я працював як експерт в комісії по перекладу церковних словянських книг для переходу на українську мову. Тоді один священик - Коцицький, казав, що багато українських священників не визнають автокефалії з каноничних мотивів і тому треба цю роботу перевести. Мені шире оглядне це товариство.
Голова. Так ви були науковим консультантом в комісії перекладу святого писемства?
Ганцов. Я був у двох організаційних засіданнях комісії де говорилося про принципи і методи роботи. Я був тої думки, що церква як національно подлітничий фактор не стратила свого значіння.
Голова. Ви вважали себе націоналістом, але яке ставлення ваше до фашизму?
Ганцов. Я теоретично не знав що таке фашизм і не студіював цього питання.
Голова. То єсть, ви вважали себе войовничим націоналістом?
Ганцов. Назву фашист, я вживав, як модний термін.

- Голова. Це останнє питання, яку ви концепцію державну уявляли собі і за яку боролися?
- Ганцов. Найбільш популярною концепцією була УНР. Але теоретично при обмірковуванні цього питання я висловлював погляд, що і монархія не біда, аби українська, бо через двадцять років буде республіка.
- Голова. Ви, навіть, і монархію вважали за можливу, аби не більшовики?
- Ганцов. Я казав, що навіть і радянська республіка, аби українська, бо помилково не вважав її українською. Я не виключав можливості і більшовиків. Я припускав від монархії до радянської республіки, аби в етнографічних межах і аби Україна була українською.
- Голова. Як ви розцінювали себе, як політика?
- Ганцов. Я думаю, що я ніякий політик.
- Голова. Чи ви передумали своє політичне минуле?
- Ганцов. Я визнаю його контрреволюційним.

Порухи в радіопередачі /.

- Прокурор. Хто в Академії складав документ про вашу командіровку?
- Ганцов. Цей документ складав професор Камінський /?/, а підписав академік Кримський. Академія Наук поставила мою кандидатуру як першого кандидата на закордонну командіровку.
- Прокурор. Які були наслідки цієї подорожі?
- Ганцов. Теоретична підготовка, праця з фонетики.... Доповідь я зробив катедрі мовознавства, але надрукувати не встиг.
- Прокурор. Якою методологією ви користалися в своїх наукових досвідах?
- Ганцов. Методологія в теоретичних працях по мовознавству, можлива лише одна метода....

Порухи в радіопередачі /.

- ЧЛЕН СУДУ ОДИНЕЦЬ. /?/ Мене цікавить, що ви були багато закордоном, ви сказали, що там є українська інтелігенція на території Польщі..... Де там ті селяне?
- Ганцов. Українська інтелігенція закордоном зараз дуже розпорошена і розійшлася по всім країнам. Зокрема вояки, як казав мені Прокопович в Парижі, колонізують на Півдні Франції, бо зараз там сільсько-господарська криза, а через те там сприятливий ґрунт для колонізації. Прокопович казав про де-кілька сот і тисяч вояків, що там осіли і що зараз нема надії на утворення кадрів війська УНР.
- Одинець. Я думаю, що Чикаленкові, який покинув тут чималий кусок землі, йому дуже хоче ться боронити Україну.
- Ганцов. Можливо.
- Одинець. Чи по всіх державах є організації, що дбають до об'єднання Соборної України? Чи ви були закордоном на зібраннях і чи їм там незагорювали за не сісти на лаві підсудних?
- Ганцов. Я бачився лише з представниками еміграції.
- Одинець. Я питаю не про еміграцію, а про тих, хто хоче об'єднатись в Соборній Україні?
- Ганцов. Я думаю, що хочуть, але в радянській Україні.....

Перерва на 20 хвилин

о голині 7.20

Продовження засідання в 19 год. 55 хв.

ДОПИТ ПІДСУДНОГО ГОЛОСКЕВИЧА.

ГОЛОСКЕВИЧ - науковий співробітник ВУАН, редактор словника живої української мови. Колишній член партії соціалістів-федералістів і член Центральної Ради. З 1921 по 1924 рік був секретарем БУД, а з 1926 по 1929 рік - одним з керівників академічної групи.

ЯКИМИШИН. Захищує прокурор ЯКИМИШИН. Після формальних запитань про вік шкільний стан, місце народження і т. д. захищує. Коли і під впливом яких чинників склався ваш політичний світогляд?

ГОЛОСКЕВИЧ. Мій національний світогляд склався з дитинства під впливом матері і читання Кобзаря, який посіяв у мені любов до пригноблених. Соціальні питання мене цікавили, але теоретично, я ними не займався. В Університеті я заклад гуртов українознавства. По скінченню університета я стояв на культурницькому ґрунті і мій світогляд був національний. Через те я був спочатку ТУП, після в Р.-Д. Від цих Товариств я потрапив до Національного Конгресу в 1927 році.

ЯКИМИШИН. Чи належали ви до політичних партій?

ГОЛОСКЕВИЧ. Так, до товариства українських поступовців, а пізніше до радикальних демократів. В Петербурзі я був членом товариства видання дешевих загально-корисних книжок на українській мові, був членом товариства допомоги студентам у Варшаві, та лектором української мови в вищих школах. На останку був редактором Товариства " Друкар ".

Поруха в радіопередачі.

ЯКИМИШИН. Ви були членом Центральної Ради?

ГОЛОСКЕВИЧ. Так.

ЯКИМИШИН. Як ви відносились до гетьмана?

ГОЛОСКЕВИЧ. Негативно.

ЯКИМИШИН. А до Денікіна, як ставились?

ГОЛОСКЕВИЧ. Ніяк не ставився.

ЯКИМИШИН. Ви мали які небудь активні виступи за часів Директорії?

ГОЛОСКЕВИЧ. Ні, не було.

ЯКИМИШИН. А як ви ставились до польсько-українського альянсу?

ГОЛОСКЕВИЧ. під час подорожі до Кам'янця, я балакав з українськими урядовцями та українськими командантами, які обурювалися поведінкою польського війська. Вони розказували мені ніби в околицях Кам'янця, у Китайгороді, польські війська вимагали, що селяне давали їм сметану, масло, яйця і курей, знімали українських робітників з праці.....

Побачивши, як польське військо поводить на Україні, я негативно поставився до польсько-петлирівського альянсу.

ЯКИМИШИН. Так ви до Петлюри відносились негативно, а що ви робили?

ГОЛОСКЕВИЧ. Я обурювався тою бутафорією, зустрічами.....

ЯКИМИШИН. А як ви відносились до установа радянської влади на Україні?

ГОЛОСКЕВИЧ. Я поставився вороже. Я вважаю радвладу за московських окупантів.

ЯКИМИШИН. Так ви вважали радвладу за окупаційну владу?

ГОЛОСКЕВИЧ. Так.

ЯКИМИШИН. От тепер може ви розкажете, як ви їздили.... / Випилиці /

ГОЛОСКЕВИЧ. Я їхав.... за мною їхав Ніковський.

УВАГА: В ч. 10. на ст. 10 в наслідок друкарської помилки у виразі: "Приходьмо допитує підсудного про його роботу в СВУ / треба читати.... роботу в ДВУ / Держ. Вид. Укр. де він виконував роль зпязкового СВУ.

Починаючи з 1-го і всі послідуючі числа об'єктів права власності за-
стережені. Передрук заборонений. Ф. К.

№ 12.

ПРОДОВЖЕННЯ ЗІЗНАНЬ ГОЛОСКЕВИЧА.

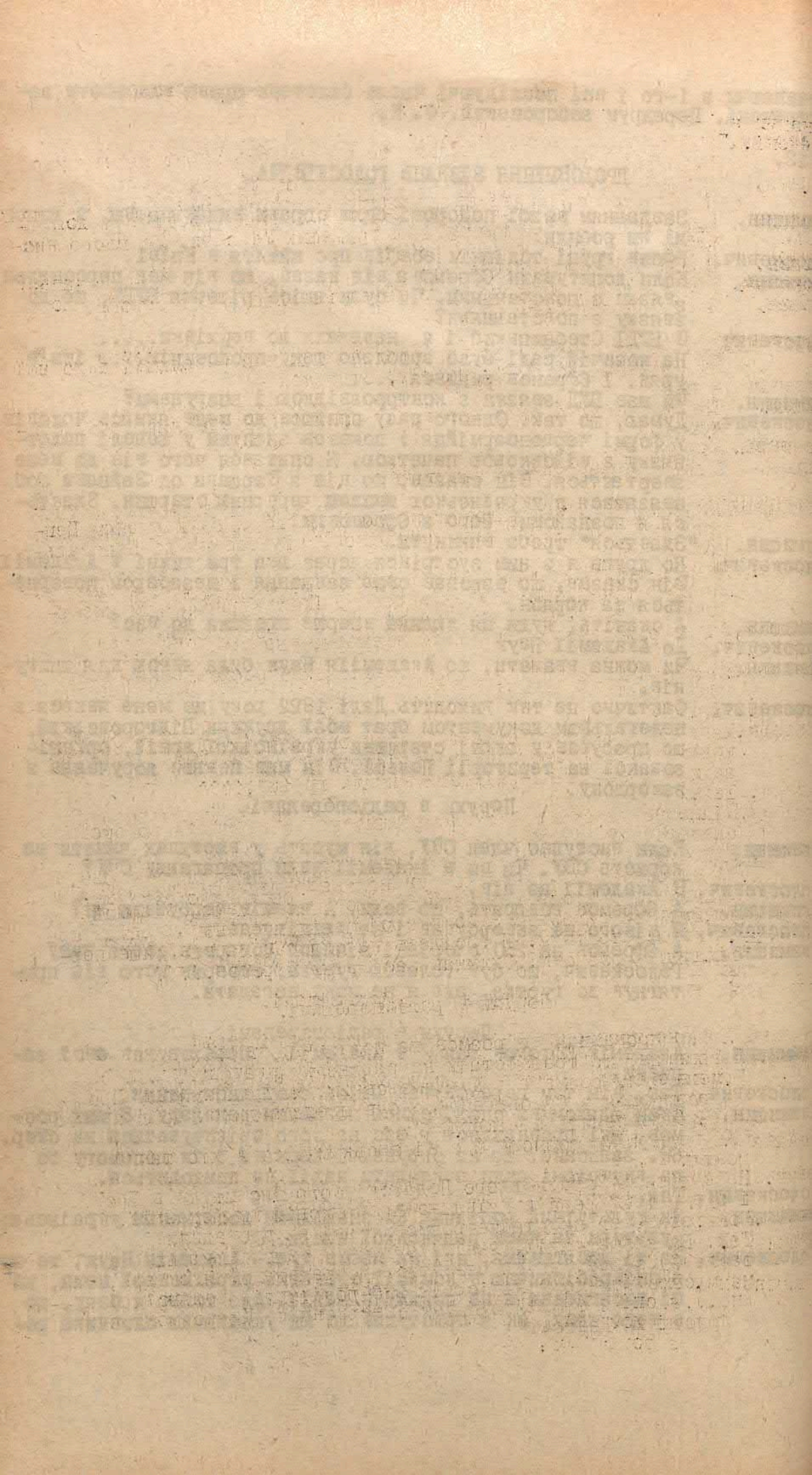
- Якимішин. Завданням вашої подорожі були справи видавництва, а доповіді ви робили?
- Голоскевич. Робив групі тодішніх есеїв про життя в Києві.
- Якимішин. Коли допитували Єфремов він казав, що він мав персональні зв'язки з повстанцями. Чи були якісь рішення БУДУ, що до зв'язку з повстанцями?
- Голоскевич. В БУДІ Стебницький і я належали до верхівки..... На козацькій раді було зроблено таку пропозицію.... іти в уряд. І Єфремов радився....
- Якимішин. Чи мав БУД зв'язки з контррозвідкою і шпигунами?
- Голоскевич. Думаю, що так. Одного разу прийшов до мене якийсь чоловік у формі червоноармійця і показав зшитий у шенелі полотнянку з військовою печаткою. Я спитався чого він до мене звертається. Він сказав, що він з Варшави од Зайцева щоб зв'язатися з українською ~~школою~~ червоним старшином. Здається я познайомив його з Єфремовим.
- Якимішин. "Здається" треба викинути.
- Голоскевич. По друге я з ним зустрівся через два три тижні в Академії. Він сказав, що виконав своє завдання і незабаром повернеться за кордон.
- Якимішин. А скажіть, куди ця людина вперше прийшла до вас?
- Голоскевич. До Академії Наук.
- Якимішин. Чи можна вважати, що Академія Наук була явкою для шпигунів.
- Голоскевич. Фактично це так виходить. Далі 1922 року до мене явився з нелегальним документом брат моєї дружини Підгоровський, що пробував у школі старшини української армії, організованій на території Польщі. Він мав певне доручення з закордону.

Поруки в радіопередачі.

- Якимішин. Коли виступає член СВУ, він мусить у виступах чинити на користь СВУ. Чи ви в Академії вели пропаганду СВУ?
- Голоскевич. В Академії не вів.
- Якимішин. А Єфремов говорить, що вели. А членів вербували ви?
- Голоскевич. Я нікого не завербував і не заагітував.
- Якимішин. А Єфремов на 250 сторінці зізнань говорить, свого часу Голоскевич, що був головою гуртка, говорив кого він притягнув до гуртка, але я не можу нагадати.

Поруки в радіопередачі.

- Якимішин. Академік Єфремов там / в Академії / переховував свої записки.
- Голоскевич. Так, він там переховував якісь свої листування.
- Якимішин. Яким шляхом ви сподівались повалити радвладу. З тих розмов, які провадилися у вас на кого орієнтуватися на стор. 69. записано, що на оточуючі держави і їх допомогу бо на внутрішні сили покласти надії не приходиться.
- Голоскевич. Так.
- Якимішин. Як культурний робітник ви знаходите досягнення української культури за часи радянської влади.
- Голоскевич. На ті досягнення, які ми маємо тут, - Академія Наук, те що я співробітничав в комісії словника української мови, на ці досягнення я не покладав надії. Але тепер я бачу, що з того часу, як я приступив до кж укладення словника ро-

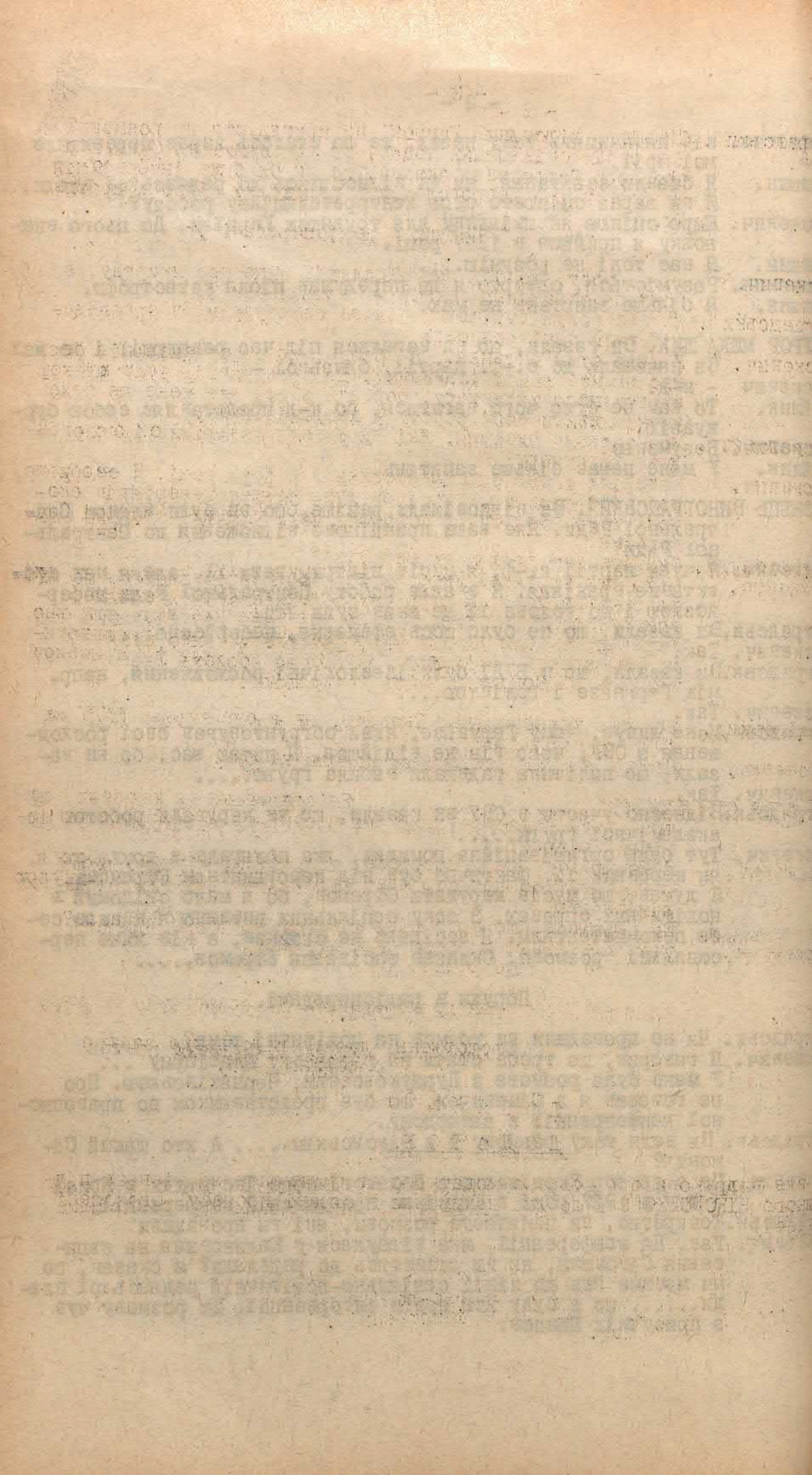

- Голоскевич. Ків п'ятнадцять тому назад, те що сталось зараз перевищило мої мрії.
- Якимішин. Я ставлю запитання, як ви відносились до радянської влади... Я ви зараз оцінюєте свою контрреволюційну роботу?
- Голоскевич. Широ оцінюю як шкідливу для трудящих України. До цього висновку я прийшов в 1927 році.
- Якимішин. Я вас тоді не розумію....
- Голоскевич. Розуміється, одверто я це передумав після катастрофи.
- Якимішин. Я більше запитань не маю.
- ПРОКУРОР МИХАЙЛИК. Ви казали, що ви вагалися під час революції і до неї Ви належали до с.-ф. партії, близької -
- Голоскевич - к-д.
- Михайлик. То вам не було чого вагатися, бо к-д представляє собою буржуазію.
- Голоскевич. Безумовно.
- Михайлик. У мене немає більше запитань.

- ОБОРОНЕЦЬ ВІНОГРАДСЬКИЙ. Ви відповідали раніше, що ви були членом Центральної Ради. Яке ваше принципове відношення до Центральної Ради?
- Голоскевич. Я член партії с.-ф. я мусів підтримувати її, але я мав суб'єктивне враження. Я вражав роботу Центральної Ради несерйозною і що голова її не знав куди йти.
- Віноградськ. Ви казали, що це було щось ефемерне, несерйозне....
- Голоскевич. Так.
- Віноградськ. Ви казали, що в БУДІ були ідеологічні розходження, напр. між Гермайзе і політкор....
- Голоскевич. Так.
- Віноградськ. Мене дивує, чому Гермайзе, який обґрунтовував свої розходження з СВУ, чого він не відійшов. Я питаю час, бо ви казали, що політика радвлади вибила ґрунт....
- Голоскевич. Так.
- Віноградськ. Відносно участі в СВУ ви казали, що ви керували роботою академічної групи.....
- Голоскевич. Тут була організаційна помилка, яка полягала в тому, що я, як керівник її, фактично був під керівництвом Єфремова. Я думав, що мусів керувати Єфремов, бо я мало свідомий в політичних справах. З боку соціальних питань я вражав себе некомпетентним. Я засідань не скликав, а вів лише персональні розмови. Скликав засідання Єфремов.....

Порухи в радіопередачі.

- Віноградськ. Чи не провадили ви розмов на політичні теми?
- Голоскевич. Я говорив, що треба стати на радянську платформу ... У мене була розмова з Дурдуковським, Черняхівською. Про це говорив я з Сімовичем, що був представником до правописної конференції з закордону.
- Віноградськ. Ви вели таку розмову й з Ніковським..... А хто такий Сімович?
- Голоскевич. Це є лектор Українського Педагогічного Інституту в Празі і був в 1927 році в Києві на правописній конференції.
- Віноградськ. Конкретно, ви пам'ятаєте розмови, які ви провадили?
- Голоскевич. Так. На конференції, яка відбулася у Калиновича на запитання Сімовича, як ви ставитесь до радвлади? я сказав, що ми мусимо йти по лінії соціально-політичній радянської влади..... що я буду йти проти інтервенції. Цю розмову чув з присутніх Нанцов.

Виноградський. Скажіть, підсудний Ганцов, ви пригадуєте цю розмову? Я в своїх свідченнях подав, що на запитання Сімовича професор Голоскевич сказав, що як би була інтервенція ви би вступив добровольцем в радянські війська против їх.

Порухи в радіопередачі .

Голоскевич. пбет, що під час революції піше про природу, в контрреволюціонер, сказв я Черняхівській.

Виноградський. Як вас розуміти, що ви підчас передування в організації вели такі розмови?

Голоскевич. У мене були хитання. Я бачив, що ця організація без мас не має рації існування. Ця організація була цілком культурного характеру, порвати з нею для мене не було унеможливити собі роботу в Академії Наук.

Виноградський. Моє останнє питання. Які ви давали матеріали ідеологічного характеру?

Голоскевич. Матеріал у нас був заготовлений в 1919 році. Я особисто, щоб дати приклад, вибрав дуже багато матеріалів економічного порядку. Я обробляв мову Тичини, Сосюрі Слісаренка.

Виноградський. Скажіть ваш погляд на майбутнє?

Голоскевич. Майбутнє трудяшої України під радянською владою, що опирається на маси. Я ширю осуджую ідеологію хитання і контрреволюційне своє минуло злочинне для трудящих мас України, і коли дадуть мені працювати, ширю працювати му на користь трудящих України на користь Української Радянської Соціалістичної Республіки.

В.Чехівський. Запитує Голоскевича. Скажіть, чи я був членом БУДУ од 1921 лд 1924 року.

Голоскевич. На шиз зоорах Чехівський ніколи не був.

ЧЛЕН СУДУ СОКОЛЯНСЬКИЙ. На запитання ви сказали, що трапилася катастрофа. Як ви розумієте катастрофа чи логічний кінець?

Голоскевич. Я помилився, не катастрофа, а логічний кінець, якому я єдичний, бо це дало мені можливість порвати з минулою діяльністю.

Соколянський. Ви вважаєте, що ви з цією традицією цілком порвали?

Голоскевич. Так. Я вважаю, що вона була нанебна.

ГОЛОВА. Чи є ще запитання до підсудного Голоскевича? - Не має.

Продовження допиту підсудного завтра
о годині 4-ій.

ДОДАТОК

ДОДАТОК.

До вже видрукованого подаємо додатково ще фрагменти зі зізнань підсудного НІКОВСЬКОГО і де які документи в справі процесу, оголошені в пресі.

ЗАСІДАННЯ НА ВИЩОГО СУДУ 14. III. 1930. 1/2 7 год. веч.

На запитання відповіде
НІКОВСЬКИЙ.

Петлюра гів переговори з Врангелем що до повалення большеви-
ків, не торкаючись в цих переговорах про національні справи
і ви, як міністр, приймали участь в цьому, або знали про це.

Ніковський. На нараді в Берліні. Так.

Прокурор. На нараді в Берліні перед відіздом вашим на Радянську Украї-
ну вам партія дала політичне доручення і ви їх привняли, так?

Ніковськ. так.

Прокурор. Коли ви повернулись, то де ви нашли ґрунт для праці з буржу-
азним елементом в Академії Наук. Знайшли так?

Ніковськ. Так.

Прокурор. У видавництвах, так?

Ніковськ. Так.

Прокурор. В наукових установах, так?

Ніковський. Так.

Прокурор. З особами, які з вами приймали участь, приймали участь в
боротьбі проти радянської влади, так?

Ніковськ. Так.

Прокурор. А ви приймали участь. так?

Ніковськ. Так.

Прокурор. А як ви тепер ставитесь до ворожої вам радянської влади?

Ніковськ. Я, власно, коли переконався що ідеологічно влада не йде в
супереч моїм переконанням, я ставлюся ліберально.

Прокурор. Останнє мое запитання. Програм вашої партії придбачає вста-
новлення приватної власности?

Ніковськ. Так.

Прокурор. Себ то, як обжалований Сфремов надав, що демократія і війсь-
кова тверда влада - так?

Ніковськ. Так.

Прокурор. Дорогу батьківщину віддали в руки закордонним капіталам. Так?

Ніковськ. Так.

Прокурор. Чи казали ви, коли вам пропонували бути міністром закордонних
справ, що ви воліли б бути міністром внутрішніх справ?

Ніковськ. Про це як лише випадково зайшла розмова, і на нараді це пи-
тання не обговорювалося і я, дісно казав, що волів би бути
міністром внутрішніх справ.

Прокурор. Програм Визволення України стояв на реставрації, капіталі-
стичного ладу. Так?

Ніковськ. Так.

Прокурор. Або, як казав, Сфремов, європейської держави, так?

Ніковськ. Так.

Прокурор. Чи відомо вам було про різні орієнтації та договори з Деном,
Кубанью та Польщею. Так?

Ніковськ. Так.

Прокурор. Сидючи на лаві обжалованих, стояли за фактичне порабощення
селян і робітників та за владу УНР, так?

Ніковськ. Так.

Перерва 20 хвилин.

Продовження у 8 год. 16 хв.

Прокурор. Перед відіздом на Україну ви мали розмову з єпископом ан-
гліійським?

Ніковськ. Так, щось про молитовники.

Прокурор. Після приїзду ви стали організувати письменників.

Ніковськ. Письменників дуже тяжко організувати до політичної праці,
а краще ліпше вжити методів особистого впливу на тих осіб з

- Ніковський. якими я здібався і прямував їх до конструктивної праці,
Прокурор. З ким ви здібалися?
Ніковський. Косенко, Зінченко, Яновський..... Більше не памятаю, -
решту видно з мого зізнання.
- Прокурор. Коли до вас приходили письменники і оповідали про розвит-
тя на ріжні організації - угруповання, то ви їм не радили
брати участь в якій би то не було політичній або громад-
ській роботі, так?
- Ніковський. Так.
- Прокурор. Що ви скажете про антисемітизм?
- Ніковський. Я антисемітизм вражаю за явище некультурне, і коли повернув
на Україну, то замітив, що воно також мається і у україн-
ських письменників.
- Прокурор. В чім саме проявлявся - можете якісь приклади дати?
- Ніковський. Не памятаю, але хоч би єврейські активісти, які я вже вра-
жав за прояви антисемітизму, про які мені дехто з письмен-
ників казав.
- Прокурор. По ви відповіли, коли вам сказав....., що в Трипіл-
лю до погрому було 2.000 євреїв, а зараз в 7.000.....
- Ніковський. Відповідь не чути.
- Прокурор. По приїзді до Києва російських письменників, то Кадимко
себе проявив як антисеміт?
- Ніковський. Я цього не памятаю.
- Прокурор. Ви сказали, що ті, що наступили на Трипілля і ті що від-
ступили від Трипілля поїдналися так?
- Ніковський. Так. я це сказав за столом.
- Прокурор. Може ви скажете причину чому поширився антисемітизм в Поль-
щі, Німеччині, Україні, Росії?
- Ніковський. Я вражаю, що це наслідок браку світогляду.
- Прокурор. Чи ви займалися коли приїхали на Україну?
- Ніковський. Коли я повернувся, то займався укладом російсько-українсь-
кого словника.
- Прокурор. З ким ви зустрічалися в своїй праці?
- Ніковський. Зустрічався де с ким зі своїми зна^томими, які тут є в закл.
- Прокурор. Чи думали ви, що вам загрожує при вашій праці в союзі
визволення України.
- Ніковський. Так. Я знав, що справа є небезпечна, бо вона конспіративна.
- Прокурор. Про характер майбутньої держави, то вона має бути колонією
у вас розмова була?
- Ніковський. Була.
- Прокурор. Серед робітників у вас ґрунт був?
- Ніковський. Не було.
- Прокурор. На що ви розраховували робити повстання, коли інтеліген-
ції не було, себ то буржуазної інтелігенції, а ґрунту у
у вас серед робітників не було?
- Ніковський. ми розраховували на підготовку в майбутньому.
- Прокурор. Що ви скажете про Єфремова?
- Ніковський. мій друг Єфремов є надзвичайно чесна людина, але
він перенятий світоглядом дев'ятнадцятого століття, ґрива-
ний в народницькій душі, відстав від життя і захопився на-
ціоналізмом.
- Прокурор. Як Єфремов ставився до сміновіховства?
- Ніковський. Єфремов казав, що добре, хто сміновіхнувся, але працює про
свій народ, але погаво про те, хто сміновіхнувся, але пра-
цює на шкоду.
- Прокурор. А як ви дивилися на сміновіховство і як закордоном еміґра-
ція?
- Ніковський. Я сміновіховцем ніколи не був, хоч мені і про-
понували, я просто приїхав, але я розподіляю сміновіховст-
во на російське і українське. Росіянам пілком зрозуміло,

Ніковський. що політика радянської влади є централізмом і держава існує.

Прокурор. Себто радянська влада є "собирателем землі русскої" так?
Ніковський. Так. Але, що до України, то у кожного маютья ідеали державности.....

УКРАЇНСЬКА СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ І ХАРКІВСЬКИЙ

ПРОЦЕС.

/ Відкритий лист П.К. УСДРП /

Прага, 20 березня 1930 року.

В большевицькій пресі на Україні та в Росії за лютий і березень 1930 року подано інформацію, ніби то ми, підписані члени Центрального Комітету Української-Соціал-Демократичної Робітничої Партії, брали участь за кордоном в різних підготовчих нарадах для утворення так званої "Спільки Визволення України", а потім бунім то були й членами цієї "Спільки", що, мовляв, мала на меті повалити большевицьку владу за допомогою чужоземних держав. Ці відомости наведені між иншим в "Комуністі" ч. 55, як витяг з одного їхніх місця в акті обвинувачення, яке нібито складено на підставі зізнання акад. С. Сфремова. Ці відомости також ввесь час фігурують на самому теперішньому процесі в Харкові.

В інтересах правди ми в імені П. К. УСДРП і в повній свідомості відповідальности за кожне своє слово рішуче заявляємо:

1/ Зазначені інформації про нас, вмішені в большевицькій пресі, що служать в Харківському процесі за матеріал для суда над українськими громадянами - С. Сфремовим, В. Чеховським, Гермайзе та багатьма іншими, являються цілком неправдивими, вигаданими, очевидно спеціально сфабрикованими для оправдання терору та морального й фізичного знищення політичних і культурних сил українського народу.

2/ Ніколи українська соціал-демократія, ні ми персонально ніякої участі не брали у підготовлених нарадах для створення цих організацій, як "Спілька Визволення України", "Братство Української Державности" і т. інш., що фігурують в акті обвинувачення і на суді в Харкові.

3/ Протягом всього свого перебування за кордоном, чи то як представники партії, чи як приватні особи, ми ніколи ні посередньо, ні безпосередньо не мали ніяких зносин з тими українськими громадянами, які сьогодні примушені сидіти на лаві обжалованих перед призначеним окупаційною владою судом в Харкові.

Даремно московська комуністична диктатура, поряд з численними розстрілами українських громадян без суда, намагається ще шляхом штучно-підготовлених монстр-процесів, умисною неправдою, цілком фальшивим свідомо провокаційним освітленням діяльності українських соціалістичних і демократичних партій та поодиноких визначних громадян, їх дискредитувати приглушити протестуючу революційну енергію та активність українських мас, зробити українських робітників і селян безвольними рабами деспотично-терористичного режиму московського центра, посіяти в них дух деморалізації, дух розчарування й зневіря в свої власні українські сили.

Шляхи й способи, якими прогадить свою політичну боротьбу українська соціал-демократія для відновлення Незалежної Демократичної України, цієї єдиної підстави для дійсного національного й соціально-громадянського визволення українських трудящих мас, - зовсім не ті, що в своїх інтересах хотіли б нам накинати агенти ДПУ, а тому я ця їх остання провокаційна клевета на нас є замах з негодящими засобами, що неминуче

обернеться проти самих фальсифікаторів. Основною засадою національно-визвольної боротьби української-соціал-демократії протягом цієї революції було й є: утворення Незалежної Демократичної України шляхом орієнтації на власні сили, руками зусиллями самого українського народу.

Лише політична свідомість, тільки власна організація українського робітництва й селянства, без інтервенції і чужих військових сил, може стати реальною основою для створення незалежної народоправної України, для здобуття свободи політичної і національної.

Ми наперед знаємо, що цей наш полес правди російська окупаційна влада постарается захвати від широких мас робітництва й селянства на Україні, але тим дужче ми плямуємо оту ганебність та безчесність засобів, якими ця влада старається і надалі за всяку ціну продовжити своє криваво-деспотичне панування над поневоленим українським народом.

Весь теперішній судний процес у Харкові, як не гідно із акта обвинувачення та із самого перебігу суда - це майже суцільна більшовицька провокація за допомогою шпівнів ДПУ, методами колишніх агентів-прокаторів із царської охрарки, провокація за допомогою підроблених, фальшивих листів, переписки і т. д., провокація з метою дискредитації й знищення українських протибільшовицьких політичних сил, з метою відвернути увагу українських робітників і селян від нечуваного гніту та насильства, з метою дальшого удержання своєї терористично-деспотичної влади над пригнобленими українськими масами.

Але брехню весь світ пройде, то назад не вернешся. І ми певні, що власне ця доля неминучого ганебного банкрутства жде й більшовицьку диктатуру, що створила цей провокаційний процес у Харкові, як один із засобів для боротьби проти свого ідного розвитку українського народу.

За Центральний Комітет Українського Соціал-Демократичної
Робітничої партії І. Мазепа.
П. Феденко.

/ Видруковано в " Ділі " з 25. III. 1930. /

НА МАРГІНЕСІ ПРОЦЕСУ " СВУ "

В ХАРКОВІ.

/ Лист до Редакції /

Високоповажаний Пане Редакторе!

Не відмовте з ласки своєї дати місце на сторінках Вашого часопису отсим моїм уватам, які я хотів би подати до відома громади просто в інтересах історичної правди.

Читаючи в радянських часописах звіти з харківського процесу, надіслав я в ч. 71 москвської " Правди " місце, де передається, ніби акад. С.О. Брємов мав заявити про мою участь в " Спілці Визволення України ", а далі, ніби я брав участь в якійсь нараді в Берліні в 1924 році разом з пок. С. Петлюрою та ш. Ніковським, Лотоцьким і Шульгином, а також в другій нараді у Празі спільно з пок. Петлюрою і пл. Лівиньким, Лотоцьким, Мазепою, Прокоповичем і Шульгином. Я ані на хвилину не допускаю з боку акад. Брємова, якогось глибоко поважаю і ціну, якогось умисне неправильного твердження.

ня і думаю, що або його слова були перекручені "Правдою", або ж його невірно поінформував п. Ніковський на основі слів якого, як це можна зрозуміти з "Правди", акад. Єфремов визнав на суді. Отже я стверджую словом честі і готовий свідчити про це під присягою на суді, що:

В існуванні "СВУ" я не вірив до останніх днів і тепер остаточно повірю лиш тоді, коли впенюся, що радянські часописи дійсно передають те, що ~~иххххххххххх~~ говорилося на процесі. А з цього випливає, що я до "СВУ" не належав і брати якоїсь участі в його заложенні не міг.

2/ Тимсамим вважаю за якийсь непорозуміння приписуванні акад. Єфремову слова, ніби мене прийнято до "СВУ", не вважаючи на те, що я гетьманець. Ясна річ, що змагаючи до створення Української Гетьманської Держави, я не можу належати до організації, яка хоче творити Українську Народню Республіку.

3/ У ніяких нарадах при участі пок. С. В. Петлюри й п. Ніковського я участі не міг брати тої причини, що пок. Петлюру бачив в останнє у своїй житті у Києві весною 1918 року, а п. Ніковського у Відні літом 1920 року. Після того не мав з обома ніяких зносин.

4/ З акад. С. О. Єфремовим я листувався протягом 1924 - 1927 років, але в ключно про справи чаркові і літературні, і ані слова не було в тім листуванні про політику, що зрештою мусить бути добре відоме тим органам радянської влади, які за нашим листуванням стежили.

Що радянські часописи взагалі подають відомости неправдиві, це видно хоч би з того, що в однім числі "Правди" / ч. 71. з дня 13. березня / мені приписується фраза / "ми - нація хамів" і т. д. / яка вже в слідуєчій числі тої самої "Правди" / ч. 72 / приписується не мені, а п. Маїєвичу, але що до себе, то заявляю, що я її ніколи не писав і не говорив. Взагалі всі ці неправдиві звістки, подані в радянських часописах / я мав змогу читати "Правду" і "Известия" / щодо моєї особи, приводять мене до висновку, що таку саму неправду подають вони й щодо інших, і що взагалі не можна вірити тому, що вони пишуть про харківський процес і що вони вкладають в уста обвинуваченим.

Прошу Вас, Пане Редакторе, прийняти запевнення в моїй правдивій до Вас пошані.

Берлін, 24. III. 1930.

Д. Дорошенко.

/ Видруковано в "Ділі" дня 29. березня 1930 р. ч. 70 /.

НА МАРГІНЕСІ ПРОЦЕСУ "СВУ" В ХАРКОВІ.

Варшава 27. III. 1930.

Високоповажаний Пане Редакторе!

Не відмовте дати на сторінках Вашого Шановного Часопису, місце ще одному моєму листові в справі сфальшування моїх листів, що фігурують на процесі СВУ у Харкові, як матеріал для обвинувачення.

З часопису "Вісти" з 22. III. н. р. довідався я, що С. О. Єфремов, вислухавши прочитану йому гр. обв. П. Любченком частину мого листа з "Діла" ч. 58, в яким я заперечував писання мною листів до С. О. Єфремова, на запитання П. Любченка про те, чи він стверджує, що одержав листа від Чикаленка, сказав: "Я стверджую, що одержав листа від Чикаленка 1926 р."

Від себе ще раз вважаю відповідним подати до відома нашого громадянства зі всею категоричністю наступне:

Єдиного листа, якого я написав С. О. Єфремову, вислав я на весні 1922 р. Лист цей був відповіддю на листа до мене С. О., написаного

ним 13. II. 1922-го року, на прохання мого приятеля і колеги по фахові - О. Г. Алешо, який не встаючи вже з ліжка і лежачи на сухоти, прохав С. О. Єфремова якось погідомити мене про долю моїх збірок по передісторії, що я їх, відізваючи з Києва літом 1920 р. залишив на його опіку. В своєму листі я торкався не тільки тих питань, які були порушені С. О. Єфремовим на прохання О. Г. Алешо.

Я не раз мав нагоду читати у більшовицьких часописах фальшовані листи декотрих УНР-івських діячів, а один з цих листів бачив виданий навіть фототипом у париських "Українських Вістях". Ха! з того часу техніка фальшування різних документів і досягла в руках большевицької влади такої досконалости, як то доказують славнозвісні стодолярочки, алеж це торкається тільки сторони технічного виконання. Дивовижним є те, як міг С. О. Єфремов не звернути уваги на фантастично-абсурдний зміст самих листів, як він міг просто хорошилого змісту маячення про якісь наради С. Петлюри з українськими соціал-демократами та вельманями вражати за автентичні листи, хоч би вони й були, як то йому видалося, писані мною та сиріплені припискою В. В. Садовського.

Цікаве світло могло б кинутися на це фальшування відомості про те, яким саме чином дісталися ці листи до руи С. О. Єфремова. Чи були ці листи вислані поштою, чи були вони кимсь передані; чи були писані рукою, чи на машинці; чи були підписані, чи авторство їх приписане було мені та В. В. Садовському, на словах, тим, що передав їх. Коли ці листи прийшли поштою, то неприпустимою вже помилкою було б з боку С. О. Єфремова так легковажно ставитись до їхньої автентичности, та й взагалі серйозности, бо це була б найбільша дискредитація мене, як особи, з якою можна мати будь які конспіративні зносини та звязки. Кожий ці листи були кимсь передані і, приписуючи їх мені, С. О. Єфремов базується на чийхсь словах, яким він вірить, то немає для мене жадного сумніву, що фальшування цих листів не пройшло без участі когось такого, хто може і є зараз серед підсудних, але його роля так більша, бо він просто звичайний провокатор з ДПУ.

Левко Чикаленко.

/ Видруковано в "Ділі" дня 30 березня 1930. ч. 71. /

УКРАЇНСЬКА СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ І ХАРКІВСЬКИЙ ПРОЦЕС.

Відкритий лист П. К. УСДРП Х.

Прага, 2 квітня 1930 р.

30 березня, під час допиту Старицької-Черняхівської так званий "громадський обвинувач" комуніст Любченко запитав академіка Єфремова хто був в закордонній СБУ. Єфремов відповів: Лотоцький, Лівинський, Феденко, Мазепа, Дорошенко, Шульгин, Чикаленко, Прокопович.

На це Любченко сказав: "А ось в "Ділі" з 25 березня вмішено за підписами Мазепа і Феденка / питає уступ лише така /: "ніколи українська соціал-демократія, ні ми персонально ніякої участі не брали. Отже пишуть неправду?" Єфремов: "Пишуть неправду".

Після нашої першої заяви можна було б не робити ніякого дальшого спростовання, колиб теперішній, т. зв. суд в Харкові був дійсно судом та старався встановити правдиві факти. В дійности не суд коває правду від суспільства і накладає своїм тероризованим жертвам свої вигадані, фантастичні, фальшиві "факти", щоб дезорієнтувати українські маси і таким способом продовжити своє панування на Україні. Завдання большевицької влади в цім процесі полягає в тім, що за

1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100.

1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100.

всяку ціну морально й політично знищити не тільки тих, що сьогодні сидять на лаві обжалованих, але й всіх інших українських громадських діячів, яких ця влада вважає за своїх небезпечних противників.

З цих лише мотивів в ім'я Центрального Комітету Української Соціал-Демократичної Робітничої Партії мусимо реагувати на нові напади большевиків.

1/ Констатуємо насамперед, що большевицький суд, як ми в своїй заяві до "Діла" з 25. березня передбачали, з а т а ї в зміст нашого листа від обжалованих та не довір нашого протесту до відома українських робітників та селян.

Цим фактом затаєння правди від широкого українського громадянства російська окупаційна влада, що прагне азійськими методами - обману і підступу, ще раз показала своє кайново обличчя перед українськими працюючими масами. Всі ці заяви, всяких "самоотвержених малоросів" - Любченків, Затонських, Чубарів і інших, що стають в позу "оборонців України" від чужоземного поневолення й інтервенції, являються лише наслідуванням московських метод політичної боротьби. Бо це-ж вони самі власне привели на Україну найжорстокішу й найтяжчу інтервенцію російської большевицької влади, яка ось уже десять років безупинно заливає Україну кров'ю, руйнує українське господарство й нищить свободний розвиток українського народу.

2/ Ще раз к а т е г о р и ч н о підтверджуємо правди в і с т ь всіх наших заяв, висловлених у згаданому нашому першому листі до редакції "Діла".

Лише безконтрольний, свавільний суд агентів-провокаторів над своїми жертвами може чинити розправу так, як це роблять харківські "диктатори над пролетаріатом". Вистарчить, коли ми вкажемо, хоч би на вигадану нараду в Празі, що ніби відбулася з участю: Петлюри, Лівинського, Лотоцького, Мазепи, Прокопювича і інш. Обминувши те, що це твердження вигадане в своїй основі, слід до його характеристики додати, що, як відомо, С. Петлюра з а г а л і ні коли в Празі не б у в.

Такуж саме ціну мають поширені на суді "інформації" про політичний союз таких угруповань, як соціал-демократи, радикальні демократи та монархісти-гетьманці. Кожному, хоч хто трохи знає про дійсні відносини названих політичних угруповань, ясно, що вся ця інформація про участь української соціал-демократії в нелегальній організації разом з монархістами та з радикальними демократами вигадана самими большевицькими агентами, що самі брали участь у творенні СВУ і очевидно цим способом інформували акад. Єфремова та інших обжалованих.

3/ Пав Любченко оголосив на суді лише одно речення з першого уступу нашої заяви / де говорилося про непричасність української соціал-демократії і нас персонально до тих організацій, які фігурують на суді / і з с в с і м не оголосив другого уступу, де зазначено, що протягом всього перебування закордоном ми ніколи ні посередньо, ні безпосередньо не мали ніяких зв'язків з обжалованими на суді.

Чому пан Любченко знайшов невигідним для большевицького суда оголосити другий уступ нашої заяви?

Для кожного ясно: тому лише, що агенти ДПУ хоч і добре попрацювали над фабрикацією матеріалу для суда над акад. Єфремовим і інш., але навіть большевицькі провокаційні методи мають свої межі: не спромоглися вигадати "документи" та "докази", за допомогою яких можна було б устами самих обжалованих заперечити також зміст другого уступу нашої заяви.

Розуміється, ми добре знаємо дійсну суть большевицького "правосуддя", і тому не сумніваємося, що цей, так зв., суд буде й надалі керуватися лише своїми "судовими" методами і вклатати в уста Любченків свої "аргументи". Але ясно для всіх, що ніяка нова неправда, обман та фальсифікація з боку большевицьких "суддів" не зменшить, а тільки збільшить в очах українського народу і всього культурного світа оту ганебність засобів, за допомогою яких окупаційна большевицька влада ввесь час систематично старається нищити свідомі українські сили для улекшення свого панування на Україні.

За Центральний Комітет Укр. Соц. Дем. Роб. Партії І. Мазепа,
П. Феденко.

ЗАСІДАННЯ НА ВИЩОГО СУДУ 30. III. 1930.

Допит Старицької-Черняхівської.

- Старицька-Черняхівська. Тяжкий одчай, зневірря. Треба було роззверити в ідеї Самостійности України та її моральній силі...
- Боченко. Хто був, коли Сфремов давав доручення?
- Старицька-Черняхівська. Була і я.
- Боченко. От ви і тут і в визнанню вживаєте терміну "Українська нація", "Українська культура", "Українська інтелігенція", "Український Нарід". До ви під цим розумієте?
- Старицька-Черняхівська. Всіх тих, що живуть на українській землі.
- Боченко. Це так, але очевидно у цього народа існують ріжні соціальні групи?.... Ви посилаєтесь весь час на стару дореволюційну роботу українську та стару інтелігенцію Ваш батько був поміщик?
- Старицька-Черняхівська. Поміщик.
- Боченко. А муж?
- Старицька-Черняхівська. Син поміщика.
- Боченко. От бачите! Всі поміщики: Драгоманів дворянин, Чикаленко - поміщик, Семиренко - селянин тільки мільонер. Селяне народ реальний і коли скажете, що всі згодом будуть мільонерами, то не повірять. Я думаю, що не всіх селян можна вважати за мільонерів. Про цього Семиренка Чикаленка розповідав, що дякуючи невпинній праці та ощадності на 1918 рік мав до 10 мільонів карбованців. Відносно цього Семиренко-Чикаленко розповідав, як він одержав спадщину, як де хто спротестував його документи; виходить поміщик, мав цукрові плантації. Так як гадаєте, всі українці однакові?
- Старицька-Черняхівська. Ні, не всі.
- Боченко. Читає видержку з неопублікованих спогадів Кістяківського про його вражіння од праці українських селян на поміщицьких плантаціях до революції. / Іронізує / В обід музика й танці; ввечері музика й танці можливо і й до рана, як би не було заборонено поміщиком..... Чи можна повірити, що після 15 годин праці люде танцювали б аж до рана? Виявляється, що це було зроблено для того, щоб похвалитися перед гостем / Кістяковським /. Бачите яка діятелктика?
- Старицька-Черняхівська. Так як же констатуєте ріжність інтересів?
- Боченко. Так! Коли ви зачитали те, що мало бути опубліковане, а ви самі говорите, по волі автора аж через 100 років після його смери.
- Старицька-Черняхівська. Так ви про це довідалися лише з щоденників С.О.Сфремова та Кістяківського?
- Боченко. Що ви говорите? Я не чую!
- Старицька-Черняхівська. А я мовчу.
- Боченко. Знову накидається на Чикаленка, як він стояв за викуп землі, як впливав на редакцію газети, що її утримував Семиренко, Леонтович, Чикаленко були видавцями газети по крім завідування фінансовою частиною справи мали право входить і в редакційні справи. Матушевського хотів мати за редактора, як дуже лагідну людину. Таким чином, Чикаленко хотів протистояти поглядам Грінченка та С.Сфремова, що під впливом російського народництва висловлювались за віддачу землі селянам без викупу, до чого не могли спокійно ставитися такі селяне, як Семиренко. Так от бачите яким був Чикаленко.

- т.-Черняхівська. Хоч мій батько і був поміщик, але спитайте, куди пішли його гроші?...
- бченко. Мене не цікавить ваш батько. Ми говоримо про склад старої громади. Українські романтики боролися за українське слово, за що ще? Далі читає зі спогадів Чикаленка, як він їздив купувати землю аж за 100 верст і коли побачив переселенці на Сибір, то стало йому соромно. Хто були ці переселенці?
- т.-Черняхівська. Українці.
- бченко. Куди їхали?
- т.-Черняхівська. На Зелений Клин.
- бченко. Отже Чикаленко мріяв оселитися серед заможного козацького населення для своєї українізаторської роботи.
- т.-Черняхівська. Серед козацького населення.
- бченко. Серед заможного населення. Як же тут вяжуться ваше бажання зробити всіх селян мільонерами?
- т.-Черняхівська
- бченко. Ну а тепер я вас запитаю: Ви не хочете, щоб всі селяне стали мільонерами?
- т.-Черняхівська. Я не про те.... Отже Чикаленко хотів працювати серед заможного населення?
- бченко. У нас були не тільки Чикаленки, а й Драгоманов..... інтелектуальний. Про Драгоманова вже була згадка..... Українська буржуазна інтелігенція не йшла ніколи з народом. Пригадайте 17,18 рік Центральної Раді..... Гетьмана..... Чи не було повстання проти гетьмана випадковим?
- т.-Черняхівська. Ні не було випадковим.
- бченко. Може ви визнаєте Скоропадського українцем?
- т.-Черняхівська. / З обуренням / Та що ви, Бога не боїтесь! Який він українець?...
- бченко. Входила партія с.-ф. в Національний Союз?
- т.-Черняхівська. Входила.
- бченко. Чи дали при гетьманові українське кіно?
- т.-Черняхівська. Ні, не дали.
- бченко. Нагадує Старий-Черняхівській, як вона виступала генеральним промовцем в імені партії, вітаючи гетьмана під час його візиту до українського клубу.
- т.-Черняхівська. Мене на тварт привіз на цю візиту покійний М.С.Синицький, бо в таких випадках завжди краще було, на його думку, виступати жінці.
- бченко. Ну, а Шемета ви знаєте?
- т.-Черняхівська. Так. Звядлий, завзятий, як націоналіст. Далі не знаю.
- бченко. Шемет був головою хліборобів-землевласників, основною опорою гетьманської влади. Отже стара українська інтелігенція, кожна по своїй партійній ідеї знайшла свою владу.... Ну, а де ви були на той час?
- т.-Черняхівська. Я завжди працювала там, де була чорна робота.
- бченко. І серед селян та робітників?
- т.-Черняхівська. Не мала честі тоді бути там.
- бченко. Партія с.-ф. була проти повстання проти гетьмана?
- т.-Черняхівська. Проти повстання був ЦК.
- бченко. Так партія с.-ф. була проти повстання?....
- т.-Черняхівська. Я бовся, що провалюсь на іспиті. Але я не політик. Отже по моєму виходить, що ЦК не міг вирішати справи без загальних зборів.
- бченко. Корчинський був за те, щоб заключити союз з Денікиним, за те був і Петлюра?
- т.-Черняхівська. Я ніколи не була за згоду з Денікиним. Я завжди ставилась до нього з обуренням. А це жінкам говорили, що вони не розуміються на реальній політиці.
- бченко. Згадує про часті Директорії, переговори її з французами, німецьку окупацію, згоду С.Петлюри з Савінком. Як оцінюєте ці факти?

- т.-Черняхівська. Це історичні непорозуміння.
обченко. Ідеалом Скоропадського була Самостійна Україна?....
Так?
- т.-Черняхівська. От ви бачите: існують в СРСР незалежні національні
республіки; такі навіть, як татарська; вільно говори-
ти по татарськи та як хочете.
Так оце вам радянська національна політика.
- т.-Черняхівська. Прикажете - і по татарськи заговорите!
обченко. СРСР договором застерігає права окремих національних
республік. Визнаєте ви це?
- т.-Черняхівська. Визнаю, але це немає української національної культури,
а я стою за нею.
обченко. Чи були на другому засіданні СВУ?
- т.-Черняхівська. Була.
обченко. Програм чули?
- т.-Черняхівська. Чула.
обченко. В програмі говориться про незалежну Україну. Цей пункт
зреалізував український пролетаріят.
- т.-Черняхівська. Так, зреалізував.
обченко. Відносно викупу селянами земель, що є в програмі, ви
не заперечували?
- т.-Черняхівська. Ні, не заперечувала.
обченко. В зізнаннях своїх ви писали, що без приватної власно-
сти не можлива еволюція матеріальної культури.
- т.-Черняхівська. Я не визнаю приватної власності на фабрики залізниці.
обченко. На що ж вам потрібна приватна власність?
- т.-Черняхівська. На те що я придбала, заробила і що я можу і маю право
передати своїм дітям.... Власність на фабрики повинна
бути у робітників.... я сама була у робітничому осе-
редку; - я як робітниця працювала за станком 2 роки і
становише робітника я не тільки зрозуміла, але й від-
чула.... розумієте - від чідчула....
обченко. А як би ви працювали три роки, то, очевидно, не всту-
пали б до СВУ?
- т.-Черняхівська. Можливо....
обченко. В програмі СВУ сказано про 50 десятин, як максимум. Як
ви собі уявляєте це? Значить кожному селянинові припа-
дало б по 50 десятин?
- т.-Черняхівська. Це не моя спеціальність, можливо що й по 50 десятин.
обченко. А знаєте ви, що в такім разі землю дістали б лише 720
тисяч господарств. Коли рахувати пот 5 душ на родину,
то всього землі мали б 3.5 міль., Ну, а що ж робили б
27 мільонів?
- т.-Черняхівська. А решта збунтується і зробить так, як не буде їм краще.
обченко. Отже виходить, що ви самі проти себе організували
бунт.
- т.-Черняхівська. Виходить.
обченко. Ну, а що ж треба було зробити, щоб цього не було?
- т.-Черняхівська. Що ж, треба було арештувати 45 чоловік і все було б
в порядку.
обченко. Чи правдиво я розумію вас? Значить радвлада добре зро-
била, що заарештувала вас, щоб проти вас не було пор-
стання?... та що ви самі санкціонували б арешт, а на-
віть і підписали б ордер?
- т.-Черняхівська. Очевидно....
обченко. Гм... Да!.... в зізнанню ви пишете, що ви проти смерт-
ної карі. А ви пригадуєте часи Когенка та Коновальця?
коли розстріляно більшовика Врублевського? Коли кожний
день в газетах Директорії можна було читати: "кинувся
тікати".... а оце "кинувся тікати" означало, що людину
застрілили....

- Черняхівська. Я завжди була проти смертної кари, але я ніколи не писала в газетях.
- оченко. Чи були нелегальні організації проти Ковенка і Коновальця і чи приймали ви участь в них?
- оченко. Чи були нелегальні організації проти Ковенка і Коновальця і чи приймали ви участь в них?
- Черняхівська. Ні.
- оченко. Коли повертали на Україну с.-д., с.-ф. - був вжитий проти них терор?
- Черняхівська. Ні, не було. Я, як жінка, завжди була проти смертної кари.
- оченко. Проти нас Кутепов, Петлюра, різні білогвардійські змови. Чи має право 95 % населення Радянської України боротися найвищими мірами охорони?
- Черняхівська. Я ніколи не була за який будь терор.
- оченко. Ну, гаразд. Чули ми, що і над вами ДПУ вживало знущань. Так пишуть наші вороги?
- Черняхівська. Що до мене, то відношення ДПУ було дуже гуманне, та що я навіть висловила б подяку за добре відношення до мене.
- оченко. Ну, ось ті що разом з вами?
- Черняхівська. Стверджую, що до мене було відношення добре....
- оченко. Ну, а що ж оті, що за кордоном?
- Черняхівська. Вони не знають, може навмисно помиляються.
- оченко. От маєте українське кино. Радвлада широким темпом провадить українізацію у всіх ділянках життя; маєте українські школи; нижчі, середні, вищі? % шкіл українських вистарчають. Ви робили переклади опери для чого?
- Черняхівська. Для українізації.
- оченко. Бачите: за радвлади повстала опера, оперета, а за УНР: чи була опера? чи було українське кіно?
- Черняхівська. Там не було дерзання.
- оченко. У большевиків більше дерзання?
- Черняхівська. Більше.
- оченко. А ви пішли до СВУ?
- Черняхівська. Я потім розчарувалася.
- оченко. Що ж було по вашому СВУ?
- Черняхівська. " Последняя туча рассеяной бури "
- оченко. З якої не було ні дощу, ні грому?...
- Черняхівська. Так.
- оченко. Отже участь ваша там була помилковою?
- Черняхівська. Так, радянський принцип - ширший принцип українського народу.
- оченко. Значить ви визнаєте радянський принцип?
- Черняхівська. Так.
- оченко. Писалися і с.-д. і с.-ф.?
- Черняхівська. Так.
- оченко. Як все ж таки ви розумієте українську національну культуру?
- Черняхівська. Потрібно, щоб не розривалася культурна традиція укр. народу. Український народ був піонером соціалізму. Того традиція - це національна культура. Вона зафіксована ще за часів Запорозької Січі. А конституція Орлика....
- оченко. А коли це було?
- Черняхівська. В 16 - 17 столітті.
- оченко. А ми живемо вже тепер?... Чи не вважаєте ви, що жовтнева революція - це вкладка між минулим і сучасним?
- Черняхівська. Я маю на увазі стару традицію....
- оченко. Не будемо говорити про Орлика. Він не створив державної організації. А от, ви погоджуйтесь зі змістом сучасної української культури?
- Черняхівська. Я хочу глибокої національної культури.
- оченко. Значить ви проти трактора, а за вола, як Дурдуківський?

- т.-Черняхівська. Ні. В українському народі заложені найглибші соціальні почуття. Він не зносить рабства - це завжди я казала. Що ж ви хочете накінець?
- Любченко. Більше волі.
- т.-Черняхівська. Отже ви хотіли б, щоб ми обсадили відповідальні посади тими, хто був проти нас. Вони хотіли ж закликати чужоземний капітал, реставрувати буржуазний лад, прирести поляків. Головка СВУ вже сіла на лаву підсудних, а закордоном ще є: Прокопович, Лотоцький, Мазепа, Чикаленко, Феденко, Лівиньки. Як їх робота? Як ви до неї ставитесь?
- т.-Черняхівська. Це їх окрема справа, коли вони не втручаються сюди. Вони думають, що з чужими військами прийдуть на Україну....
- т.-Черняхівська. Я ніколи не була за інтервенцію. Як же ваше в дійсності відношення до них, коли вони хочуть інтервенції?
- т.-Черняхівська. Я змушена їх осудити. Змушена, чи " вважаєте за потрібне " осудити, а то там за кордоном багато охотників, які напишуть, що ми вас змусили "...
- т.-Черняхівська. Так. Вважаю за потрібне..... це є зараз шкідлива робота.

Далі Любченко звертається до Єфремова.

- Любченко. Хто з них, що зв'язані з СВУ перебувають зараз закордоном?
- Єфремов. Лотоцький, Прокопович, Феденко, Мазепа, Лівинський, Дорошенко, Пульгин.
- Любченко. Отже ті, що належать до с.-ф. та до с.-д.?
- Єфремов. Так.
- Любченко. А як же це воно так? У " Ділі " за 25 березня 1930 року надрукована заява с.-д. за підписом Феденка і Мазепа, що с.-д. ніякого відношення до СВУ не мають та в роботі його жадної участі не приймали. Значить вони пишуть неправду?
- Єфремов. Вони пишуть неправду.

/ Знов до Черняхівської /

- Любченко. Диктатура пролетаріату - це основне наше питання...
- т.-Черняхівська. Це є історична конечність.
- Любченко. Пролетарська диктатура забезпечить незалежність українському народові?
- т.-Черняхівська. Так. Але, бачите..... великі люде у нас хочуть пролетарської диктатури, а от дрібненькі, то вони хотіли б жити тоді, коли диктатури пролетаріату вже не буде.....

/ Перерва на 20 хвилин /.

- СЛОВА СУДУ.
- т.-Черняхівська. В основному програму СВУ знали? Знала.
- Слова Суду.
- т.-Черняхівська.
- Слова Суду. Так за злочин, великий злочин вважаю всю діяльність СВУ Легкопакно, але не злочинно туди увійшла. Серьозно не ставилась до організації, бо скоро побачила, що вона не життєва.
- Слова Суду. Розчарування пройшло?
- т.-Черняхівська. Так.
- Слова Суду. Який то споконвічний ідеал українського народу?
- т.-Черняхівська. Ембріон ідеалу соціалістичного устрою був ще в Запорозькій Січі.
- СЛОВА СУДУ. Ви кладете за основу ідеали Запорозької Січі?

11. В заключение прошу вас рассмотреть
просьбу. В том же случае, если
не в состоянии рассмотреть

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

Ваше письмо от 10.01.1950 г. и
ответить на него. В том же
случае, если вы не сможете
рассмотреть мое письмо, прошу
вас сообщить мне об этом.

- т.-Черняхівська. Я не політик, отже в політичних справах я обиватель і як обиватель говорю. Значить ж я собі роботу на культурному полі.
- Голова Суду. / Питає про соціальність /
- т.-Черняхівська. Ви не зрозуміли. До нашої республіки прилучиться і Галичина.
- Голова Суду. Та ніхто ж вам її не подарує.
- т.-Черняхівська. Це станеться в процесі виявлення народньої волі, а як вона виявиться зараз не можу сказати.
- Голова Суду. Яку роботу ви перед цим виконували?
- т.-Черняхівська. Яку могла.... Головним чином літературну..... Од СВУ я одійшла, бо знайшла точку приложення своїх чуттів в культурній роботі.
- Голова Суду. Що ж ви з себе уявляли? Політичну діячку?
- т.-Черняхівська. Я себе не вважаю за політичну діячку.
- Голова Суду. А як з гетьманом? Оце вітання!?
- т.-Черняхівська. Це - помилка.
- Голова Суду. Ви оповідали, що збори, присвячені пам'яті Петлюри відбувались у вас?
- т.-Черняхівська. У мене.
- Голова Суду. Яке ваше відношення до Петлюри?
- т.-Черняхівська. Я Петлюру мало знала. Працювала з ним в раді. Не була ні приятелем, ні заплечником. Але він прапора не покинув і з прапором сконав. Петлюра вважався за героя. Смерть його була трагічна.
- Голова Суду. І ви вважали його за героя?
- т.-Черняхівська. Я почувала жаль, як до людини що робота. На мене ця смерть справила дуже велике враження. Коли приїхав Ніковський, радилі, щоб не говорив, як продавався Петлюра. Після того, що я дізналася, тепер би я не могла захоплюватися.

/ Далі мішаються фрагменти: Чехівський, Петлюра, Микола II /

- т.-Черняхівська. Я відчувала жаль до переможеного.
- запис / іронічний / до переможців особливого почуття не має.
- т.-Черняхівська. Я вважала вас переможцями, а переможці мусять бути милостивими.
- Голова Суду. 45 чоловік заарештована і справа скінчена.

Допит закінчено.

- СТРО СФРЕМОВ. Дуже перешкождали. Найголовніше з захопленого, це відношення до резолюції протеста Н усього Товариства в справі співробітництва С.О. Сфремова в "Ділі".
- Коли голосували резолюцію, то П. Сфремов просто не підніс руки. Коли ж я ознайомився з писаннями Студинського, то не міг не признати, що він / брат с.то. С. Сфремов / був правим.
- Ставився запит: як має викладати радянський викладач історію літератури, щоб зі слухача вийшов радянський громадянин.
- Ставилось обвинувачення, що подавалося матеріал з добу, яка виховувала націоналістичні почуття....
- Допитувач звертався до обвинуваченого з пропозицією говорити одвертіше, бо " ось я декілька раз вас питаю, а відповіді не одержую "...

- Сфремов. політичною діяльністю не цікавився. Активним політичним діячем не був.... Жовтнева революція пройшла мимо мене.... Я не розумів того моменту.

Голова Суду. Уявляли ви собі, що ця революція має і всебітне значіння.
П. Єфремов. Так.
Голова Суду. Отже виходить, що в справі революції проти С. Єфремова
вам " незручно було не виступити, бо інакше, це, мовляв,
переходило б і на вас ".

ДОПИТ П-і ВІДНОВОЇ.

Запит. Чи були арештовані?
Віднова. 15. червня 1927 року в підозрінню за шпіонаж?
Запит. Це щось не те. А що було у 1924 році?
Віднова. Нічого.
Запит. Як нічого? А ось отут записано, що був арешт у 1924 році.
Віднова. Це помилка переписувача. Арешт був у 1921 році, а у 1924
були лише обшуки. Замість " 1 " написаво " 4 ". Після ареш-
ту 1921 року була випущена і дістала папір, що сиділа без-
підставно.
Запит. А де були потім?
Віднова. Потім була учителькою в російській школі. В українській
не була.
Потім в українському притулкуві.
Запит. Як ставились до національної політики радвлади?
Віднова. До культуркрї галузі з початку ставилась дуже довірливо.
Але потім почала розчаровуватись. Школи українські були
всі закриті. Не залишилось ні одної української установи
Спостерігала, що партійні не повинні були б українізувати-
ся....
Запит. Це нас не цікавить.... а от яке ваше загальне ставлення
до нац. політики радвлади. Я знаю, ви знаєте, всі ми зна-
ємо, що не всі хотіли українізації..... А про звільнення
тих, що не хотіли ви чули.
Віднова. Як ви вступили до СВУ?
Дякуючи хита́нням між радвладою і УНР. Не було ширости в
програмі радвлади.

На запитання оборонця ВОЗНЕСЕНСЬКОЇ відповідає, що має се-
редню освіту. Почувала необхідність багато працювати над
собою, щоб не відставати від колег з високою університет-
ською освітою. Крім того мала багато турбот по заопікуван-
ню старими батьками.

Голова Суду запитує Ніковського про ролю проф. Віднова в українській
владі.
Ніковський. До 1921 року на Уенерівському горизонті я його зовсім не
бачив.

ДОПИТ П. БІЛОГО.

Прокурор ПЕ-
СТРЯКОВ. Де були до революції?
Білий. Учився в школі.
Прокурор. Хто був ваш батько?
Білий. Спочатку працював, здається на залізниці, а потім в дер-
жавнім контролі. Мені 32 роки. Я ще й досі не закінчив
вищої освіти. В 1921 році вчився в Кам'янці-Подільському
в університеті і служив у журналі " Освіта ". Далі у зіз-
начнях збігається, що до дат свого перебування в той час.
Це має привід прокуророві запитати: " Чого ж ви моталися
в той час між Дніпропетровськом та Кам'янцем "? Скажіть про-
сто: певно у той час у вас був петлюрівській настрій?

- Білий. Так. Був.
- Прокурор. І ви ото не боялися мотатися? То ж було небезпечно?
- Білий. Так говорили, але я переконався, що то було досить безпечно.
- Прокурор. Що робили у 1920 році?
- Білий. Учителював в Чернеччині у 7-миріччі до 1924 року.
- Прокурор. Як ставились до національної політики радвлади?
- Білий. Я добре поставився. Сприяв цьому. На селі не відчував дисгармонії, на селі національне питання давно вже було вирішено стихійно.
- Прокурор. А соціальне?
- Білий. В галузі соціальної була боротьба.
- Прокурор. Отже виходить, що зпочатку у вас не було потреби у національному визволенні? До якого це року було?
- Білий. До 1927. До цього були хитання - в цьому році стався перелом.
- Прокурор. Як це сталося?
- Білий. Причиною цього була " національна гарячка " відгомін минулого націоналістичного виховання.
- Прокурор. В чому ж річ? Ви шукали національної культури? Якої, яка не є най культура мимо тої, що її шлекає радвлада?
- Білий. Я схилився на бік буржуазної культури. У мене старі націоналістичні тенденції.
- Прокурор. Читає якусь видержку з виясненням природи пролетарської культури, з якої виходить, що пролетарська культура дає зміст культурі взагалі, а національні моменти - тільки форму цієї культури. Після цього ставить запитання: Отже що ви ставили наперед: - зміст чи форму?
- Білий. Я піддався безвідчитним впливам. Заплутався, нелогічно заплутався. У мене буржуазна зарядка. Не міг втриматися і схилив.
- Прокурор. Як попали у СВУ?
- Білий. Під впливом П. Єфремова. Знайомий з ним з 1927 року. Говорили з ним на селянські теми.
- Прокурор. А от у зізнаннях ви написали про селянську стихію. Розкажіть, розкажіть про стихію....
- Білий. Конечна мета - повалення радвлади, встановлення буржуазної республіки.....
- Прокурор. Ну, а в соціальному відношенні, як ви себе чули?
- Білий. оце..... хотів би сказати, що бідняки мені ближчі....
- Прокурор. А хотіли боронити рлітая?..... Ну, а про стихію що ж?
- Білий. Маса..... стихія, яка колись заговорить. Ця стихія - це ті, що пройшли школу повстанців і отаманів.

Перерва до 4 год. другого дня.

Засідання Найвишого Суду 2. ІУ. 1930.

Допит підсудного ДУБРОВСЬКОГО.

/ Часті перерви і через те початок неясний /.

..... Не мав змоги працювати на землі..... Жонатий. Маю 2-е діток. Освіта висока. До політичної партії ніколи не належав. В політично-громадській роботі участі не брав. В 1917-18 р.р. працював у видавництвах. З 1918 року до 1926 року в Академії Наук - у відділі живої мови.

Прокурор. При яких обставинах, уоли і як вступили до СВУ та Інараку?

Дубровськ. Я дізнався од Дурдуківського, що СВУ є ширша організація української інтелігенції; членом СВУ вражав себе з 1927 р.....

Робота в Інституті / очевидно, річ іде про Інститут Науковий - української мови / була неможлива. Я не відчував, як і всі товариші. Потрібна була організація, щоб реформувати

- Дубровський. працю Інститута. Всі офіційні обов'язки лежали на штатній частині спірробітників..... На засіданнях часто не бугав.
- Прокурор. Хто був зв'язковим?
- Дубровський. Я такого не знаю. Здебільшого я сам звертався до С.О.Сфремова. Я був персонально зв'язаний з ним, як з секретарем Академії Наук, а не як з головою СВУ.
- Прокурор. Кого втягали Ви в СВУ?
- Дубровський. Я думав, що я нічого не втягнут. Спочатку якомсь склався гурт з 8-ми чоловіка....
- Прокурор. А Страшкевич був?
- Дубровський. Здається був.
- Прокурор. Чи знали про інші осередки?
- Дубровський. Про інші осередки я не знав, але знав, що є така організація, яка працює в Академії для поліпшення праці в Інституті.
- Прокурор. З ким говорили про організацію СВУ на Україні?
- Дубровський. Я мав інформації од Дурдуківського, а з Холодним не мав жадного зв'язку.
- Прокурор. Чи знали про внутрішню організацію СВУ та орг. за кордоном?
- Дубровський. Я уявляв, що це організація української інтелігенції на полі культурної роботи.
- Прокурор. А уявляли собі, які наслідки потягне окупація України - це значить погалення рад. влади?
- Дубровський. Безперечно. Інакше собі не можна уявляли.
- Прокурор. Од кого дізналися про закордонне СВУ?
- Дубровський. Од Нігоєвського.
- Прокурор. А що знаєте про завдання внутрішньої і закордонної СВУ?
- Дубровський. Про зв'язок закордонної СВУ з внутрішньою дізнався лише тут, а перед арештом довідався від одного знайомого.
- Прокурор. Чи знали ідеологію і змагання СВУ?
- Дубровський. Уявити собі тяжко. Хотять поралити, але я не мав жадної рації хотіти цього.
- Прокурор. Як ви ставились до погалення рад. влади?
- Дубровський. Я не бачив жадної рації в погаленні рад. влади.
- Прокурор. Що ви робили в СВУ?
- Дубровський. В СВУ я нічого не робив - я працював в ІНАРАПІ.
- Прокурор. Чи обговорювалися там політичні питання?
- Дубровський. Політичні питання в організований спосіб не обговорювалися. Були балачки але не організовані.
- Прокурор. Запитусь: Про правий чи лівий ухил говорили? Про Петлюру говорили? Про репресії говорили? Про русифікацію українського населення говорили? в границях по за Україною говорили?
- На всі питання ці п. Дубровський відповідає - так, що ці балачки були приватні, а не організовані.
- Прокурор. Як ви спочатку ставились до рад. влади?
- Дубровський. До 1928 року дуже негативно. Я не бачив національної політики рад. влади. Після 1928 року, коли була створена конституція Української Радянської Республіки, моє відношення змінилось, але всеж залишилися сумніви. Мене цікавило, наприклад, чому не всі етнографічні землі увійшли в склад цієї республіки: напр., Кубань, Ставропольщина, частина Вороніжчини, Куршини і т. д. Та вже й після цього були факти, які свідчили про порушення суверенітету Української Республіки, як, наприклад, анексія Таганрогської округи.... Скасування Української Академії Мистецтв..... Організація всесоюзної академії наук..... Відсутність українських університетів, в той час, як у Росії вони є майже в кожному губерніяльному місті....
- Прокурор. Це не завжди відповідає дійсності. Адже ви маєте університети наприклад, в Києві.....
- Дубровський. Хто до вас знає, чи це університет? Я знаю, наприклад, такий факт, коли студентки Київського ІНО просилися на практику,

- Дубровський. то їм відповіли, що остання дається тільки студентам високих шкіл, а тому виходить, що ІНО не висока школа, бо студенти практики не одержали.
- Прокурор. Ви в попередніх зізнаннях говорили про аналогії з національною політикою Польщі?
- Дубровський. У мене склалися такі враження, що, коли було послаблення режиму в Польщі, у нас було посилення українізації і навпаки..... / може політики добре не можна було розібрати /.
- Прокурор. А тепер?
- Дубровський. Тепер зовсім гірше.
- Прокурор. Що-ж ви ділилися своїми враженнями з товаришами?
- Дубровський. Ділився, отже виходить, що провадив контр-революційну діяльність.
- Прокурор. Значить зміна в роботі радилади була?
- Дубровський. Політика радилади еволюціонувала на протязі 1920 до 1925.
- Прокурор. Радглада одразу зайняла правильну політику в питаннях національної політики, а тому не могла еволюціонувати.
- Дубровський. А в мене було враження, що все таки еволюціонувала.
- Прокурор. Як же ви оцінюєте свою роботу в СВУ?
- Дубровський. Коли я член, то приймаю на себе всю відповідальність.
- Прокурор. Чи мали ви псевдонім?
- Дубровський. Гайдоний..... Дубровський, Дуброва.... Най.... Гайовий.
- Прокурор. Як оцінювали ви роботу Української Академії Наук?
- Дубровський. Характеристики роботи Академії Наук не пригадую, може ви прочитаєте.
- Прокурор. Читав з стор. 29 зізнань: "Наша Академія запаморочена. веда безглузду політику. Замість буйного розвитку - суха канцелярщина....."
- Дубровський. Ну, а як ви оцінюєте роботу в Інституті?
- Дубровський. Наш Інститут так само працював до ІНАРАКУ. Поліпшення сталося лише після заснування його.
- Прокурор. Як ставилися співробітники до Інституту?
- Дубровський. Хтось хотів повісити портрети лексикологів. Я відраджував, бо тоді треба було повісити і діячів радглади. А він не послухав і все таки повісив у себе в кабінеті портрети Маркса і Леніна.
- Прокурор. Які ж співробітники були в Інституті?
- Дубровський. В більшості з контрреволюційними настроями.
- Прокурор. Отже були співробітники з радянською платформою, які не погоджувалися з настроями членів ІНАРАКУ?
- Дубровський. Так, але вони всеж таки були членами ІНАРАКУ, бо не знали, про його контр-революційні наміри.
- Прокурор. Як відносився керівник до ІНАРАКУ?
- Дубровський. Лояльно і коректно.
- Прокурор. А от характеристика ваша керівника.
- Дубровський. Характеристика стосується до мене персонально, а не до керівника Холодного.
- Прокурор. Але ж ви писали про Холодного?
- Дубровський. Це стосується до 1926 р., себ-то до створення ІНАРАКУ, а хоч я писав наче б то про Холодного, так це стосується до мене.

У В А Г А: З огляду на те, що зміст цього числа білетеню / допит Л. Старницької-Черняхівської / був надрукований в часописах, видавництво білетенів не може собі пояснити цього випадку інакше, як що сторона до видання білетеню особи, без відома власників записаного матеріалу, неправдоподібно скористала з нього, подавши цей матеріал до часописів.

На будуче проти повторення таких подібних випадків застерігаємо за собою право відповідно скваліфікувати такі вчинки непокликаних осіб та зробити з того відповідні висновки. Ф. К.

ПРОДОВЖЕННЯ ДОПИТУ ДУБРОВСЬКОГО.

- Прокурор. Ви пишете, що цілком розумні заходи ІНАРАКУ пропадали, коли з ними не погоджувалася СВУ?
- Дубровський. На СВУ ми дивилися, як на організацію, що об'єднувала всю діяльність мовних організацій, отже цілком можливо, що поодинокі постанови ІНАРАКУ могли бути і не переведені....
- Прокурор. Але ж ви пишете, що Холодний має директиви СВУ і провалює постанови ІНАРАКУ?
- Дубровський. Інститут був підпорядкований Історико-філологічному відділові, який не дбав про розвиток його роботи, а тому ми хотіли підпорядкуватися безпосередньо Президії....
- Прокурор. А всеж таки провалював справи Холодний?
- Дубровський. Це не залежало від Холодного, бо він був лише одним серед всіх нас.
- Прокурор. Знаєте ви Донцова.
- Дубровський. Особисто ні, а за його праці вважав його талановитим публіцистом. Писання його припадали мені до смаку.
- Прокурор. Отже і ви так дивитесь на речі, як він?
- Дубровський. Безперечно дивлюся так, як він.
- Прокурор. А може б ви розказали судові про свою теорію економічного розвитку України?
- Дубровський. Це не моя теорія, стосується вона ще до 16-17 ст. Отже я про нею лише читав..... Через 30-40 років населення України подвоїться. Україна мусить поширити свої простори аж до Каспія, а може й далі. Колонізаційні здібності українського народу великі. Крім того, відбудеться організація зєднання всіх українських земель. Спільником України буде Германія, що так само, як і ми, не хоче великої Росії. Спільник це природний. Германія зацікавлена в Україні, як в ринкові для своєї промисловости. Крім того, після світової війни вона може користуватися шляхами до Азії через Туреччину, отже цілком природньо сподіватися, що вона використовуватиме шляхи через Україну....
- Прокурор. Так значить Україна буде мати спілку з капіталістичною Німеччиною?
- Дубровський. Через 30-40 років. Германія безперечно буде соціалістичною республікою.
- Прокурор. То буде через 40 років, а як називається теперішня епоха? Епоха фінансового капіталу?
- Дубровський. Я в цій справі нічого не розумію.
- Прокурор. Ви займалися економічними науками?
- Дубровський. Ніколи в житті.
- Прокурор. А на віщо ж ви писали свої зізнання? Треба ж було подумати що з цього вийде..... А які відношення з Росією по цій теорії ви уявляєте?
- Дубровський. Не уявляв.
- Прокурор. А коли писали, то уявляли?
- Дубровський. А я не пригадую, може ви зачитаете?
- Прокурор. / Читає стор. 19 зізнань / " Росія не в стані засвоїти західно-європейську культуру. Вона для неї органічно чужа... Культурно Росія створила тільки самовар, лапті та соху...."
- Прокурор. Очевидно, для здійснення вашої теорії спочатку треба було б відірватися від нашого союзу? Як? Силою, повстанням?....
- Дубровський. Навіщо повстання?!.... А от конституція дає.....
- Прокурор. / Не дуже ясно / знову питає про закордонне СВУ,
- Дубровський. у відповідь називає Лотоцького, Дорошенка, Шульгиня згадує про Науковий Інститут в Берліні....
- Дубровський. Можу зробити висновок, що СВУ хотіла відірвати Україну
- Прокурор. Як поставилися ви до арештів членів СВУ перед своїм арештом

- Дубровський. Я розцінював арешти, як замах на українську культуру і інтелігенцію..... Коли арештували мене, то я говорив про це, бо не гадав, що моя особа така поважна в кримінальній справі побороення радвлади....
- Прокурор. Але так говорять і закордоном....
- Дубровський. Так само говорять і закордоном, а я не уявляю собі на підставі того, що зачитано прокуратурою.
- Прокурор. Хотів би, щоб ви сказали тут перед присутніми, чи дійсно арешти ваших товаришів - це переслідування української культури і інтелігенції?
- Дубровський. Про це переслідування говорять за кордоном ті, які не розуміють національної політики радвлади.
- Прокурор. Чи є це боротьба проти української інтелігенції?
- Дубровський. Це не відповідало й не відповідає дійсності.
- На запит прокурора, які знову точаться довкола окупації та з'язаних з нею перспектив, обвинув. відповідає:
- Дубровський. Буде якась інша влада, яка принесе страшений гніт, не матимемо того, що маємо..... Я замислився над цим.... я почав ставитися інакше до радвлади....
- Прокурор. Встановлено, що ви контр-революціонер..... Визнаєте це?
- Дубровський. Визнаю.
- Прокурор. Чому ж ви після арешту не призналися, а говорили, що ви невинні...?
- Дубровський. Я ще не вважаю себе за контр-революціонера, якого треба арештувати, та що робота, яку я провадив, була контр-революційна. Тепер, коли я бачу, хто арештований, то ставлюся до цього інакше.....

/ Перерва на 20 хвилин /.

- Прокурор. Вам, як членові СВУ, відомо було про його склад?
- Дубровський. Ні, не було. Я на засіданнях не бував, не знаю, хто вступав, інформував мене Холодний.

Далі йде допит двох обвинувачених: одного, який працював на залізниці та користувався інтернатом для здобуття освіти, а другого - який де-який час працював по міністерству ісповідав, але за часів поновних поворотів Директорії на Україну відмовлявся від будь-яких адміністративних ~~кампаній~~ посад в міністерствах. Призив обох з визнававших ні разу не можна було почути, бо всупереч звичаєві, який застосовується до інших обвинувачених, до цих обвинувачених звичайно, зверталися: " скажіть ", " ви говорите ", не називаючи прізвища.

Далі йде допис підсудного СТРАШКЕВИЧА. / Читати не дуже добре. Допит йде з перервами, що спричинювали втручання інших радіостанцій./

- Прокурор. В якій гімназії викладали?
- Страшкевич. В І-ій Клевській, потім в гімназії Крюгера, яка тепер переіменована в 52 школу..... В 1918 році я був відраджений від духовної школи до православного собору і закінчив свою роботу перед приходом Директорії..... До Центральної Ради я ставився прихильно, бо автономія, гасло, яке вона спочатку проголосила, відповідало моїм бажанням..... В гетьманській владі я побачив небезпеку для національної справи

- Страшкевич. Поставився до ради влади негативно..... Петлюрівщина не ухвалював. Коли прийшла рада влади - працював, як шкільний робітник.
- Прокурор. не ясно чути..... говориться про ІНАРАК. Де відбувалися засідання ІНАРАКУ?
- Страшкевич. В квартирі Туркало.
- Прокурор. ІНАРАК зареєстровано в СБУ..... Це вірно записано. Чи були ви членом СБУ? Другі підсудні зізнають, що ви були.
- Страшкевич. Я заперечую.
- Прокурор. А от С. Єфремов пише, що ви були, а Дурдуківський вас не називає.
- Страшкевич. Я думаю, що Дурдуківський ближче до правди, чим Єфремов.
- Прокурор. / Запит до Єфремова / Чи пригадуєте ви своє свідчення?
- Єфремов. Я мав інформації од Холодного.
- Прокурор. / до Страшкевича / Чи мав ІНАРАК вплив на підбір людей до академії?
- Страшкевич. До Академії брали людей, яких вважав гідним ІНАРАК.
- Прокурор. А в члені Інституту Наукової Мови також приходили кандидати ІНАРАКУ?
- Страшкевич. Стверджую. Так і І.Н.М. працювали Любимський, Субалтирь, Діхтярь, як кандидати ІНАРАКУ.
- Прокурор. А от С. Єфремов твердить, що ви були творцем ІНАРАКУ?
- Страшкевич. Відкидаю таке твердження Єфремова.
- Прокурор. Кого вважаєте творцем ІНАРАКУ?
- Страшкевич. Я вважаю тих людей, що були на зборах у Холодного в перший раз: / серед названих імен ясно було чути імена: Осьмака, Гладкого, Туркало, Павочіні, який з'явився лише на другі збори /.
- Отже, коли хочете, я тепер скажу, кого вважаю творцем ІНАРАКУ.
- / Знову називає ті самі імена за винятком Осьмака /.
- / Оголошується перерва на 5 хвилин /.
- Прокурор. Скажіть, чи говорили на тих засіданнях, на яких ви були, про це повстання?
- Страшкевич. Ніяких розмов і обмірковувань не було. Був один такий випадок. Я прийшов на засідання і чув лише дві репліки..... дві коротких репліки..... З цих реплік я зрозумів, що мова йшла про повстання..... Я міркував так: очевидно Холодний робив доклад про повстання, а я чув лише дві репліки, які стосувалися до цього докладу.... Змісту докладу не було подано....
- Прокурор. З Дурдуківським говорили про повстання.
- Страшкевич. З Дурдуківським говорив про те, що повстання можливі і що вони можуть бути організовані селянами, що їх організує автокефальна церква..... Я довго вагався, чи подати ці зізнання на письмі, бо не певний був, що про це мені таки говорили. Але зрештою зібрав усе те, що пригадав і таки записав свої зізнання, бо певний був, що такі розмови не могли не бути в СБУ, але точної редакції їх не пригадую.
- Прокурор. / Читає зізнання зі стор. 34 /..... в розмовах з Дурдуківським говорився про осередки СБУ за кордоном..... про повстання заможної їх частини селянства..... про участь автокефальної церкви з В.М. Чеховським на чолі..... нарешті у Холодного про якусь Полтавську організацію.
- Страшкевич. Так. Це записано вірно.
- Прокурор. Чи провадилися такі розмови і в ІНАРАКУ?
- Страшкевич. Так.

прокурор. Отже виходить, що ви знали, що ІНАРАК контрреволюційна організація, що вона входить до СВУ? І що ви були членом СВУ?

Страшкевич. Інформації про реєстрацію ІНАРАКУ я не чув..... з приватних балачок я вважав, що це організація нелегальна, а значить і контр-революційна, і коли я не протестував проти своєї участі в ІНАРАКУ, то формально я був і членом СВУ, але себе за члена СВУ я не вважаю... Але ті розмови я вважаю за приватні, а не організаційні, і тому вважаю, що ІНАРАК, який - одне, а СВУ - друге...

прокурор. А що робили з року 1927?

Страшкевич. Став редактором.....

прокурор. / До С. Єфремова / На стор. 206 ви зізнаєте: " довелось в розмовах з Холодним говорити по питаннях організаційного характеру, про організацію невеличких гуртків, які впливали б в різних сферах. Холодний погодився..... Вибрали в Інституті Страшкевича, Туркала..... Холодний виконав доручення і до кінця 1926 року була заснована з названих людей печірка.

Єфремов С. Так, до кінця 1926 року був гурток, в який входив і Страшкевич.

прокурор. А от же видно, що Страшкевич став редактором, а значить і співробітником ІНМ лише в 1927 році. Що це помилка у свідченнях? Це ж факт більш твердий, ніж ваша пам'ять.....

пит до Холодного: Чи міг бути в складі членів ІНАРАКУ і не редактор / очевидно і не співробітник ІНМ /.

Холодний. Я не міг знати Страшкевича..... в ІНАРАКУ був актив.

прокурор. / до Дурдуківського /. Ви говорите, що в січні 1927 року були Шарко, Туркало..... Страшкевича у вас нема, а у Єфремова є. Як це так?

Дурдуківський. Точного характеру розмови не пригадую і не пригадую, чи пропонував Страшкевича.

прокурор. / до Страшкевича /. Визнаєте себе членом ІНАРАКУ та СВУ?

Страшкевич. Членом ІНАРАКУ визнаю, а членом СВУ себе не вважаю.

прокурор. Що повинен був робити ІНАРАК?

Страшкевич. Взяти в свої руки керування Інститутом Наукової Мови. До 1928 року я незнав про зв'язок ІНАРАКУ з СВУ. Я вважав людей в ІНАРАКУ - групою Холодного..... Тут я визнаю свою безмірну вину перед трудящим народом і радгладю, що, коли почув про це, невиконав громадського обов'язку, коли довідався од Дурдуківського про відновлення капіталістичного ладу, інтервенцію та повстання, то не нахожу слів списати ті тяжкі переживання.....

прокурор. То є тепер, а от я то виходить, що ви не знали про зв'язок ІНАРАКУ з СВУ?

Страшкевич. Я вважав, що то група Холодного, яка входить в СВУ, і не знав про це аж доти, поки не довідався од Дурдуківського... і тепер я думаю, що належав тільки до ІНАРАКУ, фактично виходить, що я був і членом СВУ, але сталося так, що я не розумів, що я є членом СВУ.

Свою вину визнаю і гадаю, що, коли б я зробив це / виходить по контексту зізнань, що, коли б він доніс був на контр-революційні заходи ІНАРАКУ в свій час /, то не було б цієї тяжкої картини, що тут сидить стільки народу.....

Далі забирала слово обррона, яка домагалася прилучити до справ якісь листи та виклигати за свідка якогось Данилевського /. Ясно розмови чути не було /. Чути було лише,

по суд отолосир перерву, а сам пішов на парад, в наслідок якої ухвалив: Данилевського за свідка покликати, що ж до придумання листів до справи, то залишити це питання відкритим, аж поки вони не будуть представлені в належні форми.

Оголошена перерва до слідуєчого дня.

Засідання Найвишого Суду 3. ІУ. 1930.

/ Зпочатку не чути /.

Підсудний ХОЛОДНИЙ.

..... Були розмови про незадоволення радглагою..... Ніхто не прийде нам на допомогу..... Потрібно тут нам самим об'єднувати українські сили.....

..... / де розмова про мизнулість ТПУ /.
ТПУ об'єднував людей випадкових..... / називав Володимира Федорюча..... / В ТПУ я був один день. Перед резолюцією був у Могилеві. Там був Грушевський..... і я вступив до ТПУ. Заангажували мене.....

Після розмов з Дурдугівським мав розмову з Євремим..... Малівся йому на умови праці..... Я добре пригадую, як це було..... Я сказав: ми не можемо іти так далеко, інакше ми себе погубимо..... Було два засідання..... Наряди кінчилися о 12 год. Всі питання точилися довкола Інституту та ІНАРАУ..... Підносилось питання про реорганізацію Інституту..... Щоб не був мертвим..... треба щось робити.... Набірати робітників, чинно виступати..... Я добре пригадую, де це було..... яку відповідь дав Єврем..... " Ша..... ми можемо зайти далеко..... Розмова велася в час перерви..... Розмови ці були безперечно контрреволюційні..... Вчора Дубровський про них говорив. Не буду я на них спиятися..... Треба правду сказати, що ІНАРАК не брав участі у цих розмовах..... На нараді говорилось про Петлюру.... на теми, які взагалі нас цікавили..... ІНАРАК в цьому не брав участі..... Хіба що іноді в деякий неорганізований спосіб / в перервах, коли пили чай /.....

..... Було листування з селянами. Кожен з нас знав про настрої селянства..... Ми часто дискутували, чим скінчиться незадоволення селянства..... Воно все більш згромаджувалося і ми чекали вибуху..... Я розповідаю, що на селі говорять про збройне повалення радяцької влади..... Селяне казали, що зброї вистачить..... Говорилось про те, що селяне нічого не мають проти війни..... Чекають війни..... Більшість уявляла події так: вибухає війна..... Котиться із заходу на схід хвиля, ворога ССРСР..... Селянство охоче приймає цю хвилю..... Не має.... Червона армія розкладається..... Проїшов 1929 рік. Чекали.... Не має.... Чекали в 1930..... Настрої не змінили..... Надіялися на інтервенцію..... Я мушу сказати, що не увесь ІНАРАК був звязаний з цією роботою.....

/ Перерва засідання /.

..... Після перерви йде розмова про терор.....
ХОЛОДНИЙ. каже, що в історії він не знає особи, яка б переводила терор? Не будучи звязана з якоюсь організацією..... Крип'янюк не визначав терору..... Як с.-д. не поділяє його.....
..... Ніякої розмови про терор не було абсолютно констатують.
Прокурор. / Запитус про ІНАРАК /.

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

- Колодчий. ІНАРАК в цілому не був в СВУ..... Я сам розглядаю деякі питання через призму СВУ..... В Інституті була розмова. Точилася довкола арешту. Присутній був Діхтяр, Туркало, Дубровський.... Причина арешту ніби неясна..... Дубровський сказав: потано панове буде..... Треба бути на чеку..... Потано буде з ІНАРАКОМ.
- Прокурор. Ви були переконані, що він приймав участь?
- Колодчий. Так.... Далі можу сказати про Кривинюка..... Наночіні.... Що до Туркало, то в мене були хитання.
- Прокурор. Значить Кривинюк був членом організації?
- Колодчий. Безумовно..... Твердо знаю....
- Прокурор. А Страшкевич?...
- Колодчий. Знаю з кінця 1928 р..... Шарко знав про ІНАРАК.... Я давав обережні натяки, що в Інституті є ІНАРАК..... Шарка я вважав за члена організації....
- Прокурор. Який ваш загальний висновок?
- Колодчий. Загальний висновок такий- це не більше 5 осіб, яких я знав..... Відносно Шарка я категорично не свідчу.... Розмова з ним була загальною характеру..... На весні чи в зимі говорив я з Бфремовим.... Переконалися, що справа з організацією п'ятирок є тяжка....
- Прокурор. Отже шляхом захоплення Інституту в свої руки хотіли впливати на організацію?
- Колодчий. Це так.... Це логічний висновок, ... про це ми говорили з Бфремовим..... Захопити життя інституції цієї.... це основна думка....
- Прокурор. Ваші завдання..... Ви осягли?.... в Якій мірі?....
- Колодчий. Я думаю, що цілком..... Підібрали відповідним гурток людей.... захопили всі впливи в Інституті Наукової Мови.... Всі наші пропозиції були ухвалені..... Консолідація сил була осягнута.... з 1929 р. ми замкнулися в своїй групі.... Пізніше ми придбали ще 3 робітників....
- Прокурор. / Питає про критерії у прийомі /
- Колодчий. Ясна річ.... Без певності в національній твердості ми не приймали.... В цьому ж основа.... Як же інакше.... Коли приймали Діхтяря.... знали, що це своя людина..... перший український націоналіст....
- Прокурор. А слідбара?...
- Колодчий. Дурдуківський рекомендував....
..... Думали коріння пустити треба глибше... Потреба була в ліквідації відділу. ІНАРАК форсованим темпом повів цю справу.... Ми організували сітку кореспондентів....
- Прокурор. Так виходить, що ІНАРАК взяв у свої руки?
- Колодчий. Так.... це був активний осередок, що змагався до боротьби....
- Прокурор. Отже лінія СВУ збігається з ІНАРАКОМ?...
- Колодчий. Члени СВУ мали вплив на ІНАРАК.
- Прокурор. Так добре: по пункту другому ваші завдання були осягнуті?...
- Колодчий. Так, були осягнуті: безперечно відбувалася консолідація сил.
- Прокурор. З ваших слів виходить..... ІНАРАК вів розмови на політичні теми.... в антирадянському дусі.... Пропагував ідеї СВУ?...
- Колодчий. Я думаю, що всякі антирадянські розмови-це була пропаганда... Я це абсолютно стверджую.... І це була наша шіль....
- Прокурор. / неясно чути /.... Значить повалення радєвлади?...
- Колодчий. Так, безперечно так....
- Прокурор. Представляли цю справу у зв'язку з зовнішніми обставинами?...
- Колодчий. А.... як же інакше?...
- Прокурор. З ваших слів видно, що на засіданнях ІНАРАКУ ви уявляли цю ціль?
- Колодчий. Так, уявляв.
- Прокурор. / Про терор /....
- Колодчий. Я розглядав терор, як теоретичне питання....Кривинюк був проти.
- Прокурор. Про закордонну організацію ви не знали?
- Колодчий. Не знав.

- прокурор. Були розмови?
молодий. Були... але... була нарада... Коли ж зрештою закінчиться це все?... Де перспективи?... Роботи тм / в Академії / не було... а було бажання витрачати гроші.
- прокурор. / Зачитусь відносно праці в Інституті /...
молодий. Держагме видавництво надіслало загрозливого листа.....
Справа йшла прог теми роботи. Питали чи за 100 р. буде готова?
прокурор. / всі його запити сферовані на те, щоб доказати, що був саботаж в праці Інституту Наукової Мони /...
молодий. Працювали ми совісно.... Працювали оскільки дозволяли ті обставини, в яких ми були.... Представник Укрнауки Левницький висловив нам подяку..... Звичайно можна було б і більше зробити, коли б були сприятливіші умови і обставини.
- прокурор. / зачитусь відносно антисемітизму /...
молодий. Я думаю, що імя мое ніколи не можна з цим зв'язати....
- Я був того переконання, що ненависти до євреїв в українському народі немає..... Коли ж були деякі ексцеси..... очевидно були причини..... Тисячі учнів моїх можуть ствердити.
- прокурор. / Зачитусь щось із визнання /..... Негарний вчинок.....
Політичне хуліганство ...
молодий. Важко в таких речах розібратися..... В політичній боротьбі такі мотиви, очевидно, здавалися зрозумілими.....
..... / щось говорить про гімназію ім. Копюбинського /.....
Ціль зберегти українську інституцію..... Коли большевизм загине.....
Зберігти українську інституцію..... Коли большевизм загине.....
- прокурор. / питає про розмови з Бфремовим /...
молодий. Аджеж. Були захоплення. Давав завдання.
..... ІНАРАК виник, як актив Інституту.
..... Я визнався, що є членом СВУ..... Це не заперечую.
- прокурор. / Питає відносно поход / Інших посад не мали?
молодий. Лекції в робітничім університеті..... асистентом по кафедрі астрономії в Київському ІНО.
- прокурор. Відносно складення словника..... чи можна було б скорше?
молодий. Ясно, коли б були інші умови,...

Перерва на 20 хвилин.

..... Кривинюк..... Що до світогляду Туркала, то я ставився з недовір'ям..... Серед усіх інших співробітників Туркало був в лівому фланзі..... Дудрогський був за те, щоб нічого не говорити на ІНАРАКу.

..... Запит, що до складу ІНАРАКу та прийому /.....

молодий. Входили люди і радянської орієнтації..... 8 місяців тюрми... Надто багато сумнівів було..... Я ліквідував своє минуле..... Розуміється мені тут не повірять, що я став переконаним радянцем..... Це не правда. Не буду говорити про це..... Безмірна політична моя невідомість зпричинилась до цього..... Я побачив за цей час де що, чого раніш не бачив..... Можу сміло сьогодні сказати..... будинок ми будували з жалюгідними силами..... стояв він на піску..... Десьть було найменшого критичного подиху, - і будинок цей перетворився в порох.

...Я не раз без ~~бля~~ сорому констатую безконечну політичну невідомість та політичну неосвіченість.
.....Я відчув уже, що на Україні на всіх ділянках робилася

- Молодний. Величезна культурна робота.....
..... Я хочу вірити в остаточне здійснення національних ідеалів через диктатуру пролетаріату.....
..... 10 останніх років свого життя я мушу перекреслити.....
і..... коли залишусь живим почну нову сторінку життя, яку почну писати новими словами.
..... Свою діяльність мушу очистити від всяких темних елементів..... контррадянських.....
- БОРОНЕЦЬ. неясно....
- Молодний. Мої виступи в Чернігові підбадьорували громадянство.
- ГОЛОВА СУДУ. Запитує оборону про дальші запити..... немає.....
- Молодний. в Академії було багато хиб на ґрунті неправильних відносин між відділами.
- Прокурор. Питає про відношення до " Галицького куріня ".....
- Молодний. Я безумовно спричинився до загибелі молодих людей..... гимназистів..... що вступили в цей курінь..... Вина лежить і на моїх товаришах..... Але тоді був неясний ідеал України... Ми розпалювали національну ненависть.....

ПІДСУДНИЙ ВОЛОЗОВИЧ.

- Волозович. зпочатку не чути..... Підсудний розповідає про свою роботу в кооперації, про посади, які займав..... Працював він і в споживчій і в продукційній кооперації, в останній час в УКРСЕДЛУКРОВІ.
..... Відношення до кооперації було по лінії ідеології тва старої української кооперації... З приходом НЕПа це відношення змінилося..... Я бачив, що розвертаються продукційні сили..... що диктатура пролетаріату не така вже страшна..... Починає тоді творчий процес..В своїй поведінці безумовно був контр-революціонером.
- Прокурор. На протязі часу відбудови кооперації не було часом не легальної групірки в кооперації "Непартійної кооперації"?
- Волозович. До 1924 року названа група безпартійних кооператорів існувала цілком легально.
- Прокурор. Чи можна поставити знак рівняння між діяльністю СВУ і цими групами..... безпартійних кооператорів?....
- Волозович. / не ясно /....
- Прокурор. Якуж політику веде в кооперації " безпартійна партія".....
- Волозович. Політику старої кооперації..... В ваших руках був практичний досвід..... Зрозуміло, що до вибору людей, те керувалися принципом цього досвіду та..... та моральної відповідальності.
- Прокурор. Визнаєте свою вину, що належали до СВУ? Розкажіть як це сталося.... і хто належав до вашого осередку?
- Волозович. / не ясно... не чути / .. Були розмови з Дурдуківським і Брємовим.... Ми кооператори, безумовно сконсолідували свої сили..... Кооперативний ідеал мало чим відрізняється від комуністичного..... і під цих взглядом не визнавав я рації повалення радянської влади..... Ми боролися з нею..... Не безумовно..... але боролися на практичному полі.
- Прокурор. З тих розмов, що відбулися з Брємовим, ви..... кажете, не все засвоїли?
- Волозович. Не засвоїв..... Я знаю, що відповідає..... Але коли б запитати про мету організації, то я....
- Прокурор. Виходить, знову те, що з БУД-ом?

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

- Дозович. Відповідальність всю беру на себе. Вина моя..... що того не хотів з'ясувати..... З моїх вражень із розмов з Дурдугівським, Єфремовим..... тиходило, що справа йде не про збройне повстання, а національно-культурну роботу....
- Кукурор. По якій лінії вас запрошував Єфремов?
- Дозович. Єфремов знав, що я маю великі кооперативні зв'язки.... Очевидно, щоб використати кооперативні сили..... Я сказав, що кооперативні сили зконсолідовані Маю добрих товаришів.
- Кукурор. Мати вплив на село..... для повалення радянської влади?.... Використати кооперативний інститут?..... Молодь?....
- Дозович. У нас цього сподівалися / себто повстання /..... заперечувати не буду.
- Кукурор. Але ви і без сподіванок, очевидно, працювали?....
- Дозович. Чого організація від нас сподівалась, знаю вільки тепер..... Я програму і завдань не знав.
- Кукурор. Скажіть, ви особисто, з селом мали зв'язки?....
- Дозович. Безпосередніх, ні.
- Кукурор. А посередні?....
- Дозович. Посередні так..... мав через інструктора контролера..... Цей їздив по селах..... Нам потрібно було виконувати продуктивний програм. Селяне постачали буряк..... Потрібно було їм з'ясувати, як найліпше цю справу постявити,.... Ну, очевидно, були розмови і про незадоволення радянською владою.....
- Кукурор. Значить ви через відпоручника свого виконували організаційні завдання?....
- Дозович. До певної міри так....
- Кукурор. Виходить, що ви не розуміли, що виконувате завдання СВУ?....
- Дозович. Ні, не розумів..... Це, очевидно, була його рука / Єфремова / . Про організацію не знав.
- Кукурор. Чи це була контр-революційна робота?....
- Дозович. Безперечно.
- Кукурор. Вели пропаганду проти радвлади?....
- Дозович. Так, але до певної міри....
- Кукурор. Ви бували в кооперативному інституті..... Були по школах організації вечірок..... задання мати вплив на село..... Що до Кооперативного Інституту, то тут свою шкідливу роль відкидасте?....
- Дозович. Я ж стало там не працював..... Бував час від часу.... Там велась серйозна наукова робота..... Дослідча робота..... Іноді доводилось заходити і до проректора. У нього була кооперативна література.....
- Кукурор. Запитаць більше не маю.
- Коронень. Кажете, як кооператор, зразу радвлади не приймали?....
- Кукурор. Чи казав Єфремов про повалення радвлади?
- Дозович. Він підкреслював про консолідацію українських сил.... Я знаю, що він людина нового світогляду..... Я з ним не сперечався..... Я розумів, що оті розмови, які він зі мною вів - це фактично було запрошення до якоїсь організації..... У мене вирішено було це питання. Не вступати до ніякої організації.....
- Кукурор. Розмови отже про СВУ?....
- Дозович. Ні.
- Кукурор. А з Дурдугівським?
- Дозович. Ні.
- Коронень. Чи провадили ви громадську роботу окрім кооперативноі?

- Болозович. Широку. Був членом професійної організації учителів.. Головою правління..... Гидавництва учительського.....
- Оборонець. / Запитав про відношення обвинуваченого до 1-ої трудшколи, про лекцію, яку він там мав. /
- Болозович. Мене запросили прочитати дітям лекцію..... Я прийшов у школу..... Був у той час учитель Гончарів..... Провів я там усього 45 хвилин. Я переконався в неадаптованості своєї лекції..... Я зник викладати дорослим..... Я переконався, що мої лекції були для дітей незрозумілими..... Це була моя перша і остання лекція..... Я абсолютно не можу признати, що я був керівником туртка.... / себ то серед молоді /....
- Оборонець. От ви..... горюли про відношення до села?..... Через інструктора ніби посередній вплив був?..... Які це організаційні завдання були у вас на селі?.....
- Болозович. Перш за все дбали за добру організацію продукції..... Заохочували селян..... Коопкурси..... Преміровка..... Організація виставок..... Ну велися розмови в такому дусі, що радянська влада тут " не при чім "..... це освободило..... Ставлення було надзвичайно негативне..... Широко про це кажу..... Замазати треба історичну місію пролетаріату.....
- Оборонець. Чи не памятаєте зустрічі з Ніковським?.....
- Болозович. Випадкове побачення в 1925 році.
- Оборонець. Яку розмову з ним вели?
- Болозович. В справі відродження української промисловости..... Я організовував заводи / цукрові /..... Скоопероване село було тією базою.....
- Оборонець. Скажіть, будь ласка, ваша роль в роботі української кооперації була велика?.....
- Болозович. Дуже велика..... Я держав у своїх руках продукційну кооперацію. Постановою української економічної наради констатовані великі досягнення.....
- Прокурор. Яке відношення до Денікіна?
- Болозович. Безперечно негативне..... Радвлада всеж таки краща. Так я думаю. Коли прийшли поляки..... я зпочатку добре не розібрався в чому тут річ..... Коли побачив петлюрівщину, рішив відійти назад..... Доїхав тільки до Жмеринки..... Ішов потім на зустріч радянським військам....., І думаю, що правильно зробив.....
- Оборонець. Значить між УНР і поляками з Петлюрою ви вибрали радвладу?
- Болозович. Т р е б а б у л о т и б р а т и. Це цікаве місце тут парадокс..... Із зізнань попередніх виходить, що ставлення до радвлади було цілком лояльне, а тут логічно випливає, що ніби обставини примусили..... Безперечно, це фортель А.С./.
- Оборонець. Яке ваше відношення до атаманів-повстанців?..... Як ви ставитися до кооператорів членів БУД-у?.....
- Болозович. Ніякого відношення не було.....
- Оборонець. В якій галузі кооперації ви працювали?
- Болозович. Голограм чином в продукційній..... з 1921 року..... в кредитовій - працював до 1920 року.

УВАГА! З огляду на те, що засідання Суду окупаційної влади московських більшовиків над 45 українськими громадянами, як неждано була перервана, так неждано була відновлена, редакція бюлетеню не встигла записати по радіо початкової промови, а саме громадських обвинувачів ЛЮБЧЕНКА, СЛІСАРЕНКА та академіка СОКОЛІВСЬКОГО. Тому в інтересах цілості подаємо витяги з цих промов за совітською пресою. Далше ж знову будуть друкуватися оригінальні фрагменти з промов прокурорів: МИХА ІЛИКА, ЯКИМИШИНА, БИСТРЮКОВА та оборонців: РАТНЕРА / обороняв Сфремова та Чеховського / ПУХТИНСЬКОГО / обороняв Дурдуківського, Іваницю та Доту / та інших оборонців і з останніх слів підсудних.

ЛЮБЧЕНКО. Сталося так, товариші судді, що на 13 році пролетарської революції Найвищий Суд Української Радянської Соціалістичної Республіки протягом місяця сторінку по сторінці перегортав історію української революції. Перегортаючи ці сторінки, ми з вами мусили були спитатися не на героїчній боротьбі за владу Рад робітників і селян України, а переважно на ганебних сторінках української контр-революції, на сторінках, змов, зрад і запродажу, що їх протягом десяти років творили буржуазні й дрібно буржуазні українські партії.

І це не випадково. За інших умов, ніж це було 1917 року, зустрілись ми, представники українського робітництва й селянства, з тими, хто боронив інтереси української глитаїні й української буржуазії.

Робітники й селяне України, що утворили свою власну самостійну й незалежну пролетарську соціалістичну державу, що захищали її від наскоків своєї хатньої контр-революції, від наскоку російських білих генералів і чужоземного капіталу, уповноважили Вас, Найвищий Суд, вирішити долю активної частини української контр-революції, недобитків двох основних партій контр-революції, партії українських надотів, що звали себе федералістами-соціалістами, і партії українських соціал-демократів, вирішити, зваживши ті вчинки, що вони робили протягом усього часу, і що вони робили особливо з 1926 року, за час, коли вони організували й коли провадили свою роботу контр-революційна організація - " Спілка Визволення України ". В активі цих партій не один рік, а десяток років збройної боротьби проти влади робітників і селян України. В активі цих партій, товариші судді, збройна боротьба проти робітників і селян у шільній спільні з російськими білогвардійськими силами. В активі цих партій - спілкування з французьким, польським і німецьким капіталом. Цю свою ганебну, змовницьку роботу прикривали вони з самого початку гаслазами незалежності, гаслами самостійності України.

За таких хотіли виступити вони й на цьому процесі, перед Найвищим Судом Української Радянської Соціалістичної Республіки. Та цього не буде. Не за самостійність і незалежність боролася українська націоналістична дрібнобуржуазія й українська велика буржуазія. Не цього вони хотіли, не така була їхня мета. Історія розповідає нам, що з самого початку революції й до кінця, ніколи не захещали української дрібно-буржуазні партії незалежності й самостійності України.

..... Як промовляли українські есдеки та есефи, що потім на протязі всієї своєї контр-революційної боротьби прикривалися гаслами самостійності й незалежності?

Ніхто інший, як українські дрібно-буржуазні партії есдеків та есефів і партія українських кадетів - есефи, виступали проти утворення самостійної української держави. Зв'язані спільними інтересами з російською буржуазією, становлячих разом із російською буржуазією інтелігенцією, ті кадри, що обслуговували акційні товариства, промисловість і поміщицькі маєтки, - вони хотіли й надалі тримати шільний зв'язок із своїм старим господарем,

БОРЧЕНКО боротися активно саме на його стороні, на стороні української та російської буржуазії - проти пролетарського перевороту. Навіть більше, ці партії тоді, коли російський капіталізм від робітничої класи й під проводом більшовиків зазнавав рішучого удару, ці партії, як не не дивно, виступають у ролі збирачів "великої єдиної Росії", в ролі ініціаторів відновлення капіталістичного ладу в межах цілої Росії, в ролі застрільників і організаторів буржуазної влади єдиної капіталістичної Росії.....

Уже тоді, на початку подій світового значення, саме українська як дрібно-буржуазна контр-революція приклала свою руку, щоб узяти за горло, задушити пролетарську революцію. Ви пригадуєте, що тут, перед вами на судовому слідстві соціал-демократ, підсудний Володимир Чехівський примушений був визнати, що ця палма первенства голодної брехи блокади Росії належала українській контр-революції. Міністр хліборобства соціал-революціонер Ковалевський перший підписав наказ, щоб припинити відвантаження хліба для робітників Ленінграду, а Генеральний секретаріат опрацював цілу програму дій, спрямованих проти пролетарської революції. У відозві до людности України 30 листопада 1917 року генеральний секретаріат, признаючи "право, так за народними комісарами Великої Росії, як і за козаками на Донщині й Кубані й по інших усіх землях порядкувати своїм життям, - не вважає за справедливе затримувати козаці військові частини", а далі, "виходячи з цієї основної позиції, генеральний секретаріат не вважає за можливе порушити свою нейтральність у боротьбі великоруських більшовиків із донськими козаками й відмовряся допомогати перепускам ешалонів на Дон".

Така була тодішня позиція української контр-революції: для чорносотенного війська Дону й Кубані транзит через Україну, для чорносотенного Дону й Кубані генеральний секретаріат узяв на себе роль керувати формуванням загонів для генерала Алексеєва; для війська пролетарської революції, що борючись з білим Доном немає транзиту через Україну. Це була позиція прямої, активної, одвертої боротьби проти робітників та селян і водночас прямого, одвертого виступу на боці чорносотенного Дону й чорносотенної Кубані.

Здавалося тоді ще українській контр-революції, що вона зможе, разом із чорносотенними російськими генералами, побороти більшовиків, знищити жовтневі. переворот, жодна з дрібно-буржуазних українських партій не ставила в той час на порядок дня проголошення самостійної України.

Але ось докотилася хвиля петроградського повстання до степів України, до шахт, до заводів; виступили робітники арсеналу, виступили робітники Криворіжжя, виступили робітники Донбасу й під ногами української контр-революції захитався ґрунт - стало надзвичайно гаряче. І в січні 1918 року з'являється так званий 4. універсал, що проголосив самостійність України. Цей документ стар за фактичний засіб, щоб, приховувачись самостійністю, можна було активніше, об'юкуючись із російською чорною сотнею і з капіталістами інших країн, почесити боротьбу з пролетарською революцією. Цей документ потрібний був українській контр-революції, як патент. Як патент, товариші судді, на право виступу на міжнародній дипломатичній і політичній біржі. Це була виборка патенту на право торгівлі інтересами українських робітників і селян.

Що не було так, про це свідчить ряд документів, свідчить, зокрема, 4. універсал. Дві ідеї стилив він: перша проголошення війни більшовикам Росії і мешадна боротьба з революційними робітниками самої України. В універсалі сказано: " До так зва-

Овченко. них большевиків та інших напасників, що нищать і руйнують наш край, приписуємо урядові Української Народньої Республіки твердо й рішуче взятися до боротьби з ними, а всіх громадян нашої республіки закликаємо, не шкодуючи життя, боронити добробут і свободу нашого народу". Друга - залишити за собою шлях, коли б то прийшли краші часи, щоб утворити знову такий єдиний фронт із буржуазією російською, щоб утворити й поновити єдину федеративну Росію, бо в цьому ж таки універсалі сказано: "Ці наші установчі збори - найвищий госпрддар і впорядчик землі нашої - закріплюють свободу, лад і добробут конституцією незалежної Української Народньої Республіки - на добро всього трудяшого народу - тепер і на буддучину, зв'язуючи найвишому нашому органу належить рішити про федеративний зв'язок із народними республіками буржоазної Російської держави".

Як бачете, навіть проголошуючи самостійність, українська контр-революція залишила собі шляхи повороту до федерації, тільки не із пролетарськими, не з радянськими республіками, а з народними, себто з такими, що на чолі їх стоять буржуазія, не пануватиме лад капіталістичний.

Що саме диклися на той факт, як на тактичний маневр українські есдеки, есери, есефи, що саме патент вбачали вони в 4. універсалі, про не найкраще свідчать документи тих же партій, що були за творців 4. універсалу. Поперше, позиція партії есефів: через три місяці після проголошення універсалу, 10 травня 1918 року на своєму з'їзді ця партія ухвалила: "більшовицька авантюра висунула ідею самостійної української держави. Рахуючись із новими реальними умовами життя, партія есефів визнала державність України... партія для даного моменту має виключити всяку можливість федеративного зв'язку з Великоросією". "Але, разом із тим, - написано в цій постанові, - єднання із нашими сусідами, які утворюють нині свою державність, партія повинна ухвалити можливим і бажаним для інтересів України".

Ще краще висловився соціал-демократ Садовський, теперішній член "СВУ", її закордонного філіялу. У газеті "Слово" ч. 5 13. вересня 1919 року Василь Садовський писав: "Самостійність України в той час, коли її було оголошено, являється тим тактичним кроком, який мав врятувати нас від більшовицтва. Чи дав цей крок бажані наслідки? Події останніх двох років дали на це негативну відповідь." Як бачете, не відкидали ні українські соціал-демократи, не есефи створення федерації. Тільки... з "державними" елементами, тобто з білогардійськими силами, з тими, що стоять на позиції реставрації капіталізму, що творять державні буржуазні формації.

Кого розуміли вони під державними елементами, про це найкраще знову таки говорить 1919 року соціал-демократ, член "СВУ" Садовський: "Федерація являється можливою між тими країнами, в яких об'єдналися й викристалізувалися певні державні елементи до тої степені, що вони змогли б утворити державну владу. Зараз у Росії таким об'єднанням державних елементів являється "любовольча армія".

От, із ким шукали федерації і соціал-демократи, і партія українських кадетів-есефів; ось із ким не хотіли вони поргати єдиного фронту, от із ким всяку ціну намагалися вони зберігти одність, ось із ким становили вони єдиний політичний і озброєний фронт проти пролетарської революції.

У січні 1918 року 4. універсалом вибрала українська націоналістична контр-революція патент на право виступу на міжнародному дипломатичному та політичному ринковому, і в тому ж таки січні 1918 року в Бересті вона вперше реалізувала цього патента. Мав на увазі договір із німцями.

Ви знаєте, для чого укладали спілку з німецькими та австро-угорськими силами, ви знаєте, що коштувало це українським тру-

доченко. дяшим масам,, ви знаєте, скільки втрат від жорстокого петлюрівсько-німецького терору зазнала робітничка класа, трудящі маси селянства, ви знаєте про мільярди збитків, одверті грабунки, що під прикриттям влади сатрапів німецької й української буржуазії, їх провадили за весь час окупації України, ви знаєте, що саме ці дрібно-буржуазні українські партії привели до влади гетьманат. Вони проклали йому дорогу, саме ці дрібно-буржуазні й буржуазні партії есефів, есдеків та есерів, другого дня після перевороту, вітали гетьмана Скоропадського. Ви пригадуєте, товариші судді,, що на цьому процесі підсудна Старицька-Черняхівська а відмовилася дати гетьманові Скоропадському звання українця, не хотіла зарахувати його до української нації. Ви пригадуєте, що на цьому процесі підсудна Старицька-Черняхівська заявила судорі, що романтичними часами, часами її надій і сподівань були часи центральної ради, а до гетьманату вона ставилась негативно. Неправда цьому. Історія знає інше ставлення Старицької-Черняхівської, як і взагалі українських соціал-демократів, українських есерів та українських кадетів, себ то есефів, до гетьманату й до гетьманського перевороту.

Я змушений тут ще раз прочитувати ті документи, які цитував під час допиту та які я прохав Найвищої Суду присудити до справи. 28. квітня прийшов гетьман до влади. 28. квітня розбив він романтику Старицької-Черняхівської, а 8. травня, себ то через 10 днів після перевороту, відома українська письменниця, як пише "Киевская Мисль", пані Старицька-Черняхівська на урочистому відкритті українського національного клубу /колишній клуб "Родина", напочатку свята виголосила промову, охарактеризувавши в ній роль, в українському національному русі клуб "Родина". Звернувшись до гетьмана Скоропадського, пані Старицька-Черняхівська висловила надію, що гетьман змінить самостійність України й оточить себе ширими українськими патріотами".

Уже з 8. травня дрібна українська буржуазія почала набиватися на службу до пана гетьмана.

У відповідь пан гетьман сказав: Пані Старицька-Черняхівська сказала про те, про я загнї думав й мрія".

Романтика Старицької-Черняхівської почалася саме 28.квітня 1918 р. Романтика, про яку мріяла вона, про яку думав і гетьман Скоропадський, як заявив він на своєму банкеті. Це стверджують історичні документи....

А документ, що вперше побачив світ тільки на цьому процесі - лист генерального хорунжого Полтавця-Острижичі / незнаю чи зараховує його Старицька-Черняхівська до української нації / да есека Винниченка. Ви знаєте, що Винниченка в своїх спогадах розповідає про те, як есефи розмовляли з гетьманом про вступ до гетьманського міністерства. Цей лист ще раз стверджує, що національний союз, що три партії української дрібної буржуазії й буржуазної контр-революції, які його створили, - есеки-есери й есефи тільки й мріяли про те, як би одержати міністерський портфель від ясновельможного пана гетьмана. Цього партий початок листа: "Я перен, що ви втратили надію одержати від мене якоїнебудь звістки з приводу всіх тих балачок, які здалися задля побачення його світлості з національним союзом. Погинен сказати вам, що його світлість отримавши певний ґрунт із приводу самостійності України в Германії й нарис майбутнього України й конструкції будучої влади - ширю" дуже прихильно віднісся до цього зближення й передав мені, що як і тільки розвіжа деякі негайні питання, які набігли за час його відсутності, зараз же попрохав представників національного союзу, з якими вважає його світлість за велику вагу й привидність побалакати про той стан, який склався на Україні за час гетьмування його світлості".

оченко. Хвиля народного повстання скинула гетьмана. Робітники й селяне змели цю креатуру німецького імперіалізму. Українські кадети, що звуться соціял-федералістами, до останнього часу, коли народній гнів наблизився вже до вулиць Києва, до останнього часу були проти повалення гетьмана. Українська дрібна буржуазія контр-революція, есдаки та есери, користуючись із того, що вони посідали легальне становище, що вони засіли в усіх департаментах гетьмана, підняті хвилюю народніх повстань, тимчасово й помилково, товариші, бо піднімали їх не їхні сили, помилково й тимчасово опинилися біля влади.

Період директорії, це є період дальших запродажів інтересів трудящих мас. Період директорії, це є дальше гондлярство інтересами України. Як агенти антантівського клякхляку капіталу, виступили вони зразу на початку свого існування.

Гнів та обурення, а разом - почуття отили епансує, коли береш у руки ці документи, що звуться дипломатичними актами й дипломатичним листуванням УНР. Справді, от передо мною документ, що зветься договором України, Білорусії, Дону й Кубані. Документ, що його склали Галич і Марголін - товариш міністра закордонних справ, член партії есеїв на початку існування директорії. Про це цей документ промовляє? Я цитую по російському, як його склали представники Уенерівського уряду: "Таким образом, создается положение, при коем нет того центрального органа, который мог бы провозгласить и провести в жизнь устроение бывшего Российского государства на федеративных началах". Ось перша свьєза товариша міністра закордонних справ української директорії: "нет того центрального правительства, которое провело бы в жизнь устроение бывшего русского государства на федеративных началах".

І вони почали його шукати зразу двома лініями: перша - "Мы обращаемся через посредство верховного союзного командования к государствам Антанты с просьбой оказания всяческой помощи и поддержки здоровым национальным государственным стремлениям. С укреплением фактически создавшихся отдельных единиц, с устранением большевизма и анархии, население каждой такой единицы получит возможность путем свободного волеизлияния высказаться об основах взаимного федерирования". ... Знову таки Дон і Кубань, а з ними Україна, лягла першою цеглиною в той фундамент, за який так боролись українські дрібно-буржуазні партії, фундамент майбутньої великої Росії, по якій вони плакали.....

Але в мене в руках ще другий документ - договір складений генералами Гремовим / військовий міністр директорії / і Матвеевим від директорії, що його підписали генерал Гришин, Адамцов, відомий, як білогвардієць. І підписав антантовець д'Ансель і інші. Пакт перший договору: "Директорія Української Народної Республіки входить на федеративних підставах до складу єдиної й невідомої Росії, яка відроджується". Пакт 4: "УНР звідас в розпорядження спільно утвореного штабу всі війська для активного виступу проти більшовиків Росії". Пакт 9.: "У місцевостях, що заняті республіканськими військами, дозволяється безперешкодне формування добровільної армії". Пакт 13.: "УНР зобов'язується недопускати на її території рад робітничих, селянських і солдатських депутатів". Є одне зобов'язання з боку Франції, що записано пактом 15.: Союзне командування всіма силами буде підтримувати УНР у її боротьбі з більшовиками шляхом доставлення бойових припасів".

Після складення цього договору, директорія спочатку влякалась вибуху обурення робітників та селян, але потім не тільки прийняла, а й попросила у французького командування пробащення

оченко. за те, що вона загалася з ратифікацією цього договору. Ось "ноте" - відповідь директорії Французькому командуванню: "Директорія визнає зроблену нею помилку і просить Французьке командування про допомогу в боротьбі з більшовиками. Директорія віддає себе під протекторат Франції і просить представників Франції взяти на себе керівництво управлінням України в галузях: військовій, дипломатичній, політичній, фінансовій, економічній, судовій, на протязі часу, доки буде продовжуватися війна з більшовиками. Директорія висловлює надію, що Франція й інші держави Згоди проявлять великодушність, коли після закінчення боротьби з більшовиками виникне питання про територію й нації".

Я запитую Найвищий Суд, що лишилося від самостійності України після цього акту? Я питаю вас, чи не є це акт найганебнішого рендлярства, повного запродажу, знищення будь-якого навіть, зовнішнього, вигляду незалежності, самостійності України? Як після цього ті, хто по владу створив, хто цей договір складав, - насмілюся заявити, що вони боролися й борються за незалежну Україну?

Активна, дуже активна була діяльність петлюрівського уряду, що до гуртування контр-революційних сил. Підсудний Ніковський під час допиту розповів, що були ще спроби скласти Чорноморсько-Балтійський союз, об'єднати від Чорного до Балтійського моря всі сили старого режиму. Так, правда, були й такі спроби. Цікаве про ці проби свідання пана Лозького, на так званій конференції панів послів і голів дипломатичній місій Української Народньої Республіки, скликаюї міністром закордонних справ УНР, що відбулася в Харсбаді в серпні 1919 р. Лозький каже: "Міністр закордонних справ є ініціатор ідеї союзу держав, які повстали на руїнах Росії. До проєтованого союзу народів буржої Росії від Балтики до Чорного моря приєднується втягти й Польщу". Справді, був такий проєкт, в українських самостійників, справді, були й такі ганебні спроби української контр-революції - згуртувати сили капіталістичної реставрації.....

Так діяли наддніпрянські дрібно-буржуазні націоналістичні контр-революціонери, але не хотіли відставати від них і контр-революція галицька. Як же це так, щоб вони не приклали руки до створення "самостійної української держави"? І вони її приклали. У мене в руках є договір, який складо галицьке командування з "Добровольчою армією". "Протокол засідання військової комісії з представників Добровольчої армії й галицького командування. Одеса, 4/17 листопаду 1919 року." Пункт перший цієї умови каже: "Галицька армія переходить у повному складі разом і з тилловими установами й шляховими матеріялами на сторону Російської добровольчої армії й стає під повне розпорядження головнокомандувача збройними силами Південної Росії, тепер через командувавача військом Новоросійського краю".

Але це не вичерпує змови українських націоналістів проти української пролетарської державності. У Варшаві є Савінков. Він стоїть на чолі "Росського політичного Комітету" "Савінкові Балахонія готували повстання в середині Росії. З підтримкою капіталу польського й капіталу Антанти готували похід на пролетарську Москву. Як же можна, щоб українська контр-революція не пристала до спілки із тим новим отаманом, що згуртував антипролетарські, антирадянські сили. Спілку, єдиний фронт для боротьби проти робітників, проти селян українських, проти робітників російських, проти селян російських склали в Варшаві Петлюра й Савінкові.

На зміну Деникинові прийшов Врангель. Я вже сказав, що підсудні оцінювали його не краще, ніж Деникіна. А що вони,

робили ці підсудні? Що робила петлюрівщина, які взаємини налагоджувала вона з цим білим генералом? Андрій Левицький у листі із Варшави пише: "Сарінок зацікавився також нашими взаєминами з Врангелем і дуже втішився, що є надія на порозуміння й контакт". Міністр закордонних справ Ніковський у своєму обіжникові з 18. листопада 1920 року за ч. 279. таємно пише: "Коли б заходила можливість визнання з боку уряду УНР так званого уряду "Юга Россії", то уряд УНР в тому випадкові не виявляє би офіційно при цьому підозріння до особи верховного правителя "Юга Россії" генерала Врангеля".

Але, товариші, краще за всіх них написав теперішній наступник Петлюри Андрій Левицький. Ось витяг із "ого листа, за адресованого до головного отамана Симона Петлюри: "Князь Сапєга запропонував мені навіть посередничтво у переговорах їхніх із Врангелем і просити моє побачення з генералом Марковим в його присутності. Я надаю великого значіння цій делегації Врангеля й хотів би використати її прибуття до Варшави. Тепер ще не легко досягти чогось конкретного, бо непер Врангель почуває себе значно сильнішим, ніж у той час, як надсилав до нас делегацію, але зараз єдиний шлях до визнання всесвітнього України - через Врангеля й цей шлях ми повинні використати". Товариші судді, це справді харч для борців: генерал Врангель в ролі борця за самостійну, за незалежну Україну!".....

А найганебніший з найганебніших петлюрівсько-варшавський договір 1920 року, що до нього приклало руку багато з підсудних? Старицька-Черняхівська в ролі "необізнаного" гастроляра, як доповіла вона судові, сиділа на зборах, ухвалюючи цей договір. Члени "БУД" на чолі з ватажком "ОРУ", тодішнім ватажком "БУД", підсудним Обремовим, також апробували цей договір, українські есдери й українські есери були творцями цього договору. Цей договір відшматував від єдиного українського тіла 7 з половиною мільйонів трудящих Західньої України, віддавши їх на поталу польським поміщикам - польським капіталістам! Цей договір воскресив кордони 1772 року. Цей договір фактично перетворював Україну на колонію великої "від моря до моря" фашистської Польщі. Ніхто інший, як гетьманець Шелухін, писав про цей договір: "При допомозі договорів Петлюри з поляками з 21 і 24 квітня 1920 року українськими силами, кров'ю й коштами відбудувалася Польща і межах 1772 року, принаймні з українською територією в 162.000 квадратних кілометрів з можливостями дальшого поширення до меж 1772 року". І в другому місці: "Цей договір перетворює військові походи Петлюри на Україну й пролиття української крові на походи для повернення польським поміщикам та капіталістам їхніх маєтків і для реставрації стародавнього польсько-панського владання українським народом, з повернення його до стану бідня. Це вже для польських поміщиків реставрація не тільки передреволюційного, а давно минулого їхнього панування на Україні.

Цілком ясно, що давав цей договір Україні й що давав він українським та польським поміщикам, які спільно сунули на Україну. Про це досить одверто написав у своєму листі до пана Головного Отамана Симона Петлюри той же таки Андрій Левицький: "Четвертий день я знов у Варшаві. Бачився я з князем Сапєгою, а завтра сподіваюся мати аудієнцію у Пільсудського, ба потім у Вітоса й Дашинського. Ситуація наша в Польщі знову дуже складна. Вражає мене те, що в цей момент може підтримати Пільсудського в наших справах єдиний польський міністр князь Сапєга. Як "консерватист" - він є ворог більшовиків, а як український поміщик - він розуміє легше за інших необхідність для Польщі існування незалежної української держави".

На тлі цих договорів просто філософськи звучить лист барона Васильєва - голови надзвичайно дипломатичної місії Україн-

юченко. ської Народньої Республіки у Швайцарії: " Страх, який має Румунія й Польща перед відновленням великої Росії, та економічні інтереси, які має Чехія в утворенні Української Держави, - а Румунія й Чехословаччина мали інтереси однакові з князем Сапегою - " піддержуть симпатії, тих трьох держав до української ідеї, але цілком природньо жадають вони відповідної заплати. " Руську Україну " застеригла вже собі Чехо-Словаччина. Бесарабія й Буковина є гонорар Румунії / гадають що головну частину української Буковини вдасться ще врятувати /; лишається ще Польща, котра добре знає, як то для нас є потрібно, щоб польські дипломати заступилися за нашу справу перед Антантою, а також вона добре знає, що спеціально Румунія не буде з нами задалеко вдаватися без порозуміння з Польшею; із тої ж причини буде певно жадати найбільшої заплати. Хоч дорогі, здається, всі адвокати, я обстою приділення тих гонорарів ".

Це європейська політика петлюрівщини. Але в петлюрівщині є й свої азійська політика. Коли прапор УНР перестав котурватися на європейській біржі, коли не платили більш готівкою з європейського ринку за послуги УНРівських міністрів та УНРівських урядовців, УНР вирішила виступити на ринок далеко-східній, на ринок азійський. На " Зеленому Клині " на Амурі живе мільйон українців. І на думку петлюрівських міністрів спадає, що ті українці, навіть сплячі, тільки й думають, коли то прийде до них петлюрівський міністер закордонних справ Ніковський та всі ті міністри, що осілися в Тарногі. Поруч із Зеленим Клином на Далекому Сході є японський імперіялізм, що разом із Колчаком спробував покиритися, загарабу частину Великого Радянського Союзу, але його разом із Колчаківськими силами пролетарська диктатура попросила спутитися на води Тихого Океану. У японського імперіялізму немає зачіпки для інтервенції. Гось УНР готова до послуг. Повія, що обішла всі ресторани й всі переднюку Західної Європи, через " Міністерство закордонних справ " пропонує Японії свій пошарпачий стяг УНР для окупації Зеленого Клину.

Тут підсудний Ніковський розповідає, як провадили переговори з Мійякавою: " Японія немає негайного претексту для окупації Далеккого Сходу, а однаково в ній заінтересована, як у ринкові; кололізує ти цей край як і Сахалін, вона це може через незвичайний для японців клімат цієї країни; було б дуже добре, щоб Далекий Схід, маючи там коло 70 відс. українців-переселенців, виділився в самостійну державу під протекторатом Японії, платячи їй за допомогу залежності своєї торгу й промисловости від Японії. Для цього треба вибрати всі інтелігентні сили з української еміграції, учителів, кооператорів, письменників, і вислати їх коштом японців на Зелений Клин для широкої пропаганди й освітньої роботи, а також і готування для Ліги Націй якогось акту з боку людности на користь японців. Це був загальний ґрунт живих переговорів і усно на цьому ми з Мійякавою погодилися ". Ви пригадуєте, як пояснював цей акт петлюрівського уряду підсудний Ніковський. Вік казав: " Я гадаю, що ця публіка / емігрантів, урядовців УНР / треба кудись сплатити, де вони могли б займатися своєю справою, де вони могли б мати свій шматок хліба ". Ось для того, щоб дати шматок хліба купці недобитків петлюрівщини, мільйон українського народу на Далекому Сході хай іде на " виучку " на експлоатацію до японського капіталізму. Справді, бо, кому тільки не продачала я українська контр-революція, до кого не наймалася служити український імперіялізм, кому не продавав віни прапора УНР! Така зовнішня політика.

роченко. Але, товариші, українська націоналістична контр-революція мала й свій внутрішню політику. Ця політика розлюченого українського плетая й розперезаного націоналістичного мішанина. Ці українські соціал-демократи, ще в грудні 1917 року, коли революція на Україні підіймалась, коли українські робітники й українська селянська біднота чекали свого квітця, подали проєкт встановлення непорушності власності для 40-десятичних господарств. Це український соціал-демократ в січні 1918 року кровю арсенальських робітників залив вулиці Києва. Це український соціал-демократ Ковенко безконтрольно навіть від своїх контр-революційних партій, але за їхньою активною підтримкою робив парню київських пролетаріям. Це українські-соціал-демократи були творцями закону, що давав право кожному командантові на зразок козелецького команданта Гандова розстрілювати тих хто наважиться піднести руку проти української контр-революції, хто брав участь у пролетарському повстанні. Це українські-соціал-демократи й ес-есеївни підготували ґрунт для гетьманщини.

Пригадайте не тільки, товариші судді, петиції проти паперової "соціалізації" від Центральної Ради землі глитаїв Полтавщини, Херсонщини, на їх чолі стояли українські соціал-демократи разом із міністром земельних справ Мартосом. Вони були за ініціаторів, за організаторів, вони активізували всі сили, що разом із німецьким військом усунули Центральну Раду, наставили гетьмана, до якого з великою охотою хотіли вони йти вірно служити й міністрами, і урядовцями. Це вони влаштували криваві розправи з робітниками 1918-19 року в Києві, Харкові та інших містах. Це ж вони в дотому стояли за встановлення підковитої диктатури міської і сільської буржуазії, як писала "Нова Рада" в. 26 в 5. лютого. Леонід Пятаков, Врублевський Горюшиць, Галя Тимофіїва... а скільки ще невідомих загинуло від руки цих розперезаних націоналістів! Врублевського-більшовика, а до того українського соціал-демократа, розстріляли на Володимирській гірці, але не добили. Напівмертвого кинули його в Лук'янівський яр. Випадково його знайшли, а другого дня в лікарні пролетарська революція втратила активного борця...

Я тут довго не зупинятимусь, але мушу нагадати ту силу єврейських погромів, що їх вчинила армія Петлюри. Ось у мене цілий список: Проскурів - 1.650 убитих, Єлисаветград - 1.526 убитих, Черкаси - 700, Фастів - 1.000, Тульчин - 519, Погребище - 400, Житомир - 317 і т.д. Така "внутрішня політика" українських націоналістів, українських дрібно-буржуазних контр-революційних партій. Що до здійснення внутрішньої і міжнародної політики, то між двома партіями, між ес-сефами й ес-дегами ходом речей стався певний розподіл обов'язків: партія українських кадетів, тоб-то есеї, виділили міжнародних гендлярів, камівежорів, як ст Шульпін, Марголін, Ніковський Мациєвич, що їздили по передпокоях Західньої Європи. Ось плеяда "славетних", що на європейському ринкові в дипломатичних актах, які я вам уже показував, закріплювали "незалежність і самостійність" України.

Українські соціал-демократи, які ще недавно апелювали до Другого Інтернаціоналу в українській справі й на цю апеляцію здобули від Другого Інтернаціоналу резолюцію, спрямовану проти трудящих Радянської України, ці українські соціал-демократи виділили здібних ватів, найкращих погромщиків, найкращих контррозвідників - Петлюру, Ковенка, Чеботарьова, Романченка. Ось плеяда "славетних" контррозвідників, що їх виділили українські соціал-демократи! Ось ж немає, товариші судді, чого дивуватися, коли "лівий соціал-демократ" Чеховський, перший

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second block of faint, illegible text, appearing as a separate paragraph.

Third block of faint, illegible text, occupying the bottom half of the page.

реченко. премер директорії, приїхавши 1919 року до Кам'янця, на пропозицію церковного діяча Мороза про кандидатуру на єпископа, по-рившись у глибини своєї душі, не знайшов іншої відповіді, як оця: "В мені змагається святий і гайдамака. Гайдамака перемагає святих. Тому я рішуче відмовляюся від кандидатури на єпископа". Від кандидатури на єпископа Чехівський відмовився, але пішов у члени найсвятішого українського петроградського синоду та в радники міністерства в справах релігії. Ото ж нема чого дивуватися, що на чолі всього руху стояла так звана "Висока Директорія", що для характеристики її членів у міністра закордонних справ УНР Ніковського знайшлися тільки такі слова: "Участь Панаса Андрієвського нищить навіть ілюзорну законність цього вступу, бо цей пан давно зі своєї доброї волі охоче вийшов зі складу Директорії на вільне становище, де морально надзвичайно скандально попихався. Як кваліфікований п'яниця, він демонстрував цю свою професію послідовно не один раз і побирав невеликі хабари за акти рівнозначні державній зраді". І далі: "Патріотична й громадська зартість віденських "резолюціонерів" відома добра. У пана Шевця вона дорівнюється нулеві, а у пана Макаренка та в Андрієвського - рівна тій же цифрі із знаком мінус. Моральне обличчя пана Андрієвського заліплене брудом кожної вулиці, де він був".

А пригадайте характеристику, що її тут, на суді, дав підсудний Ніковський ще одному членові Директорії Симонові Петлюрі. Він схарактеризував його, як "морально нестикого, морально неміцного, морально несильного", як "людину, що в кожній справі взагалі любить чухати праве вухо лівою рукою, себ то не просто підходить до кожної справи, людину, яка остільки позбавлена організаторських здібностей, що мабуть, чотириом очням не міг би їсти дати, а не то що керувати військовими та міністерськими справами". А коли до тієї характеристики верховної влади УНР, що її дав не громадський обвинувач, а міністер закордонних справ УНР Ніковський, коли до характеристики "високої директорії", де, як правильно, сказав Ніковський, була одна висока людина - Швець, та й то висока тільки на зріст /сміх/, додати ще маленький епізод між міністром закордонних справ Ніковським і літератором Піснячевським, то ви матимете більш менш повну картину того, що являє собою український націоналізм та його проводарі. Редактор газети прийшов одержати від міністра закордонних справ хабар у сумі 200.000, щоб не ставати більше в опозицію, а боронити петроградський уряд. А одержавши 200.000 редактор дав міністрові закордонних справ розписку на 300.000 "тим, мовляв,, 200.000, а я тобі 100.000". Так виглядають українські дрібно-буржуазні контр-революційні верховоди!

І ось, товариші судді, з недобитків цих двох партій, з українських кадетів-соціалістів-федералістів і українських соціал-демократів було створено на початку року 1920, делегатуру контр-революційну організацію "Братство Української Державности", а року 1926 нелегальну контр-революційну організацію "Спілку Визволення України", що сидить тепер на лаві підсудних.

Буржуазія цілого світу багато говорила про "червоний терор". Багато атраменту пролили з приходу червоного терору і ті, що тепер сидять на лаві підсудних. Чимало написано про "переслідування від більшовиків і радянської влади науки і наукових працівників". Досить заарештувати контр-революціонера, контр-розвідника чи бандита, що має в кишені квиток наукового співробітника, а ми з вами бачили, як легко роздавалися ці квитки "науковим працівникам", щоб счинився галас проти пролетарської диктатури, галас проти "переслідування науки". Досить радянській владі заарештувати контр-розвідника, шпигуна, одягненого в

ченко. в рясу священослужителя, щоб вчинили галас, ніби радянська влада "переслідує релігію". Буржуазія російська, українська й чужоземна, що тисячами розстрілювала робітників і селян, та ще розстрілює й тепер їх у капіталістичних країнах, намагається позбавити пролетарську диктатуру права боронити себе, вживати зброю проти контр-революціонерів, капіталістів, поміщиків. Від нас вимагають, щоб кожний отаман, кожний керівник банди й шпигун, одягнений у рясу "святителя", або жерця науки, користався з імунітету в усіх своїх контр-революційних діях проти робітництва і селянства.

Перед Найвищим судом Української Радянської Соціалістичної Республіки я мушу сьогодні сказати, що диктатура пролетаріату занадто милостива до своїх ворогів. Диктатура пролетаріату дуже швидко прощала тих, хто зі зброєю в руках виступав проти неї. Справді, хіба не мала права радвлада посадити на лаву підсудних 1919 р. голову партії соціалістів-федералістів, заступника голови Центральної Ради Євфрема, що збройно боровся проти радвлади? Хіба не мала права пролетарська диктатура посадити на лаву підсудних того ж року голову ради міністрів Директорії Чехівського? Хіба не могли ми посадити десяток тих, кого судить тепер Найвищий суд Республіки, бо за спиною кожного з них були роки збройної боротьби з радянською владою? А що робить рада влада, що робить робітничо-селянська влада? Не замовкли не гармати, не порохомий дим не розвіявся від вистрелів, коли проганяли Петлюру й директорію з Києва, а вже вчорашніх активних учасників петлюрівщини допущено до роботи, як наукових працівників, як працівників кооперації й на цілому ряді інших ділянок.

Пролетарська диктатура дала можливість дрібно-буржуазній і навіть буржуазній інтелігенції подумати, схаменитися й вибрати, з ким далі їй йти: з робітниками та селянами, чи з буржуазією. Коли утворено було робітничо-селянську Радянську Україну, коли український народ, 95 % його - пролетаріат, незамовними й середняки - взяв владу, то радянська влада сказала їй: "схаменись і працюй!".....

Як же скористалися з цього права вибору члени партії соціалістів-федералістів і ес-деків, що їх оце судить Найвищий суд? На ласку радвлади, на можливість вибрати вони відповіли робітникам і селянам України на початку 1920 року утворенням нелегальної контр-революційної організації "Братерство Української Державности", що сприяла приході на Україну Петлюри поляків і працювало нелегально до кінця 1923 р. Скориставшись із уважною до ставлення до науки, скориставшись із прихильного ставлення радвлади до наукових робітників, до професури, вони засіли на всіх ділянках від трудової школи імени Шевченка до Академії Наук включно, щоб провадити свою шкідницьку роботу. Сама Академія Наук, де починні були концентруватися найкваліфікованіші наукові сили, де радянська влада найбільше простору і можливостей давала для наукової роботи, саме Академію Наук зробили вони центром однієї й другої контр-революційної організації.

Віце-президент Академії Євфремов, він же-президент "БУД", він же-президент "СВУ". У нього, як віце-президента Академії, є радянські гроші для наукової роботи, в нього є права добирати наукових працівників. І він використовує ці права, він формує секції, але не для науки, не для нас-наша була тільки вибіска, а для "БУД" й для "СВУ". Академія Наук-таке підсудний Ніковський, - була насамперед за фізичний центр "БУД", себто ми там збиралися і якихнебудь зборів "БУД", що відбувалися б не в Академії, а до свого виїзду з Києва в травні 1920 р. пригадати не можу. Для конспірації засідала ніби якась наукова комісія, точились ніби

Government of the State of New York
Department of Education
Office of the State Superintendent of Education
Albany, New York

IN SENATE
January 10, 1907.

REPORT
OF THE
STATE SUPERINTENDENT OF EDUCATION
FOR THE YEAR 1906.

ALBANY: J. B. LIPPINCOTT COMPANY, PRINTERS.
1907.

THE STATE SUPERINTENDENT OF EDUCATION HAS THE HONOR TO ACKNOWLEDGE THE RECEIPT OF THE REPORT OF THE STATE BOARD OF EDUCATION FOR THE YEAR 1906, AND TO TRANSMIT THE SAME TO THE SENATE AND TO THE ASSEMBLY.

ALBANY, JANUARY 10, 1907.

J. B. ALLEN, STATE SUPERINTENDENT OF EDUCATION.

баченко. якісь дебати, лежали для цього відповідні доповіді на столах, а розмови вели про справи "СВУ". Я пригадую, — гаже інший підсудний Гермайзе, — той острів, де опинилася прихована буржуазна українська контр-революція. Це — Українська Академія Наук. Ака демічний острів в Українській Радянській державі, мав свою ака демічну й політичну екстериторіяльність".....

Хто не перебував у віце-президента Академії й організатора "БУД" Єфремова. Там був і бандит Ангел, і Галогий, і Шляхотий. Там був Єзефський — начальник польської контр-розвідки на Україні. Там був Редліх — інший польський контр-розвідник. Разом і з Єфремовим працювали вони на користь того польсько-петлюрівського походу, що тоді провадився. "У Єфремова, каже Ніковський, — були зустрічі з деякими з ватажків повстанських отаменів, з Мордалевичем, із Гайовим і в розмові з ними вони погоджуються, що треба триматися, якати наказів, псувати большевикам комунікацію й пропідаткову систему". У Єфремова зустрічався Ніковський із начальником польської контр-розвідки на Україні Єзефським. "Єзефський поводився зі мною так, — казав на суді Ніковський, — що я був шевний, що він зустрічався з Єфремовим більше, ніж один раз. Він говорив зі мною так, ніби він про це вже раз говорив. Він сказав, що складено спілку між Петлюрою й Пільсудським, що для цієї спілки польські емісари на Україні багато працювали, що в наслідок цієї праці передбачається наступ союзного війська в напрямку на Києв."

Так приклав "БУД" свою руку до полегшення наступу польсько-петлюрівського війська. Фіктивні комісії Академії, фіктивні наукові співробітники, що за пляном Академії мали розвивати радянську науку, насправді, за пляном "БУД", працювали на польських поміщиків і польських магнатів.....

У травні 1926 р. переворот Пільсудського, а в червні забігали "наукові співробітники" — українські контрреволюціонери забігали колишні БУДівці, колишні петлюрівські міністри, а в серпні місяці утворено нову контр-революційну організацію — "Спілку Визволення України". Чижаленко вибрав термін не спроста для того листа, що в ньому він давав директиву приступити до створення контр-революційної організації. Чижаленко й Лотоцький, до якого заїзджав Ганцов у Варшаві, вони ж близько сиділи за кордоном біля тих, хто робить політику, вони ж на харчах їхніх сиділи. Виникнення "СВУ" було спільно поєднане зі зміною режиму в Польщі, з загостренням міжнародного становища, спільно поєднане з активізацією глїтая всередині країни. Коли 1917 р. — 18 р. й навіть 19 р., вони, борючись проти радянської влади, приховували свою справжню програму, бо мали надію відвоювати на свій бік і певні шари середняків, то тепер, коли середняк, бідняк і робітник ідуть спільно, коли цей союз розірвати не можна, надію втрачено, вони склали свою програму так, що вона була зрозуміла й прийнятна для поміщиків та капіталістично-зовні й для глїтай та непланів — у середині країни.

Програму "СВУ" склали справді одверто, не криючись. Сам підсудний Гермайзе сказав, що "це одверта програма реставрації капіталістичного ладу. Тут немає демократичних, навіть декативних ознак". З цим визначенням треба згодитися. Який же перший пункт програму "СВУ" його можна коротенько сформулювати так: "проти індустріалізації на збереження аграрного характеру України, за те щоб кожний фабрикант і заводчик Польщі та Франції мав Україну за ринок збуту фабрикатів і за ринок сировини". Як зуми боїться українська контр-революція робітників бо де ж українські пролетарі організували проти не міліони українського селянства. Це ж пролетарі перемогли їх, це ж пролетарі й за їхнім проводом бідняцько-середняцьке селянство України позбавили їх можливості прогадати далі гендлярську, запродажну роботу. І бояться вони індустріалізації країни, бо

оченко. в індустрії мінь і сила пролетарської диктатури, бо в індустріалізації основа піднесення мільонів дрібних розпорочених селянських господарств, бо індустрія забезпечує справжню незалежність невіддільність радянської країни від капіталістичного світу. Ви пригадуєте з якою злісною іронією реагував підсудний Сіромов у своєму щоденнику на великий проєкт радянської влади збудувати Дніпрельстан? З претензією на вченість підсудний Дурдуківський говорить, що "СВУ" дивиться на Україну, як на країну поки що й ще довгий час майже виключно хліборобську. Зендя наша надзвичайно багата, родюча, нормальне і максимальне прибуткове використання її для хліборобства, не, на думку "СВУ" головне джерело державних прибутків України, основа її економічної сили"....

Товариші судді, ви пригадуєте, як підсудний Дурдуківський заявив тут, що "ми були за волю й проти машини". Індустріалізація Української Радянської Республіки не подобалася "СВУ" п'ям. Не подобається їм соціалістичне будівництво, що його провадять робітники й ~~ккк~~ селяни України. Вони проти індустріалізації, за аграризацію, за те щоб Україна була додатком до капіталістичних країн.....

Такий перший проєкт програми. Але це не все. Українські націоналісти знають, що за кордоном сидять кушки поміщиків, яких жовтнева революція позбавила маєтностей. Українські націоналісти знають, що жовтнева революція, відібравши в тих поміщиків 17 мільонів га землі, 14 із половиною мільонів га цієї землі передала бідняцьким і середняцьким господарствам України. 2.200.000 господарств селянських із 3.500.000, що їх мала Україна до революції, одержують землю від жовтневої революції, від радянської влади. "СВУ" записує до своєї програми цілковиту реставрацію поміщицької власності на землю, землеволодіння. Хай після 13 років пролетарської революції існування радянської влади на Україні, хай український селянин сплатить поміщикам 7 мільярдів карбованців, коли орати по найменшій розцінці - 500 карб. за га, а не 1.000 карб.-ціна що існує на Західній Україні, яку загарбали польські пани. Хай платять український селянин Терешенкам, Кенігам, Циглерам і Харитоненкам сім мільярдів карб. за 14 з половиною мільонів га що їх революція передала українському селянству.

Сім мільярдів-ось число, що його повинен запам'ятати кожний бідняк, маженисередняк України. Ось це ярмо для українського трудяшого селянства, що його готувала "Спілка Визволення України", що його готували українські ес-деки і соціалісти федералісти.

А на Правобережну Україну прийшов би польський поміщик, як то визнає петлюрівсько-варшавський договір, бо не даремно підсудний Холодний, заявляє, що 1927 р. весь час говорилось про те, що варшавський договір не розірвано, що він існує. Повернення польських панів для Правобережної України, реставрація землеволодіння для всієї України, сім мільярдів сплати поміщикам за конфісковану пролетарською революцією й передану селянам землю-такий другий пакт програми "СВУ".

Але, товариші судді, "творити" українську державу, так "творити" до кінця "зміцнювати" українську державність "сприяти розвиткові української культури", так "сприяти" вже до кінця. Українські націоналісти не забули, що на Україні були ще фабриканти й заводчики, що пролетарська революція каліць забрала в них 3.379 підприємств. Реставрація власності на фабрики й заводи, поновлення в правах фабрикантів і заводчиків-такий третій пакт програми "СВУ".

Якже можна українським націоналістам, що дбали про "незалежність" і "самостійність" України як можна їм обійтися без

енко. фон-Дітмара, Гельферіх-Саде, Мельгоза, Трепке, Гантке, Юсупова, Яковенка, Харитоненка, Ельворті, Генна, Рузького, Бернштейна й інших, — без цієї "основи" української культури й української державности? Третім пактом програми намагалися вони забезпечити повернення капіталістів на Україну.

Та за кордоном є ще французька, є бельгійська буржуазія, є ті, хто фінансував царський режим 1905 р., щоб він у крові подавив революцію. Є ті, хто фінансував царських російський лад, щоб він у ярмі душив російських робітників та селян, українських робітників і селян, як же можна щоб про них не потурбувались українські націоналісти? Четвертим пактом програми "СВУ" зазначає сплату боргів чужоземним капіталістам колишньої Росії.

Я беру число, що його назвав тут, на суді, Євремів, 5 мільярдів карб. на його думку, припадає старих боргів на Україну. Такий же один подарунок готувала українським робітникам і селянам "СВУ".

Але для реалізації цих чотирьох пактів треба ж було повалити радвладу. Для реалізації цієї реставраторської програми потрібно ж було повалити пролетарську диктатуру. І тут ми підходимо до пятого пакта програми, що намічав основні шляхи повалити радвладу на Україні, відірвати її від СРСР, що визначає міжнародню політику "СВУ", майбутнє положення УНР, її ставлення до інших держав, насамперед до сусідньої капіталістичної держави Польської.....

Підсудний Чехівський розповідав про це так: "Природньо політичних стосунків в українським питанні "СВУ", без ухвал і вирішення, силою визнати за мету-відокремлену, самостійну державу й до того буржуазно-демократичного типу, стає на спільну лінію з течією в польських керівних колах, що орієнтуються з інтересів своїх на відокремлення України від СРСР і на відтворення на Україні буржуазного демократичного ладу".

Коли ви пригадуєте, знов таки, лист Андрія Левицького до Петлюри, про розмови з міністром князем Сапегою, де визначив він, що князь Сапєга розуміє, що польським поміщикам "потрібна незалежна Україна, коли ви пригадуєте заяву підсудного Холодного, що варшавський договір існує, то для вас ясно стане, що за пактом пятим програму "СВУ", колоніальне становище України розглядали вони, як складову частину великої федеративної Польщі. Але часом здавалося керівникам "СВУ", що не вистарчить сил Польської Республіки для окупації. Очевидно, згадуючи окупацію німецьку, здавалося їм, що треба більше привести сюди чуженецького війська. І тоді, як страховочний, з'явився ще один проєкт. Про нього розповідав судові член Президії СВУ, підсудний Дурдуківський. "Ми гадали, поділити Україну на Правобережну й Лівобережну, — Правобережну віддати полякам, Лівобережну Українцям".

Так виглядає за пятим пактом програми СВУ "незалежна Україна, Україна "самостійна", що її хотіли створити українські націоналісти.

Але, товарижі судді! На цій розп'ятій чужоземним військом, окупованій на частини пошматованій Україні, треба було б організувати, так звану українську епаду. Треба було б утворити той державний апарат, що зумів би, в інтересах 200.000 українських глітаїв і десятків тисяч непманів-помішків і фабрикантів, придумати мільйони робітників і селян. Пригадайте, як визначив на суді підсудний Євремів характер майбутньої влади:

"Тверда військова влада на перехідний період".

"Фашистська диктатура, така повинна була бути майбутня влада за програмою СВУ, — поправили його Павлушков- ватажок "СВУ"

енко. та академік Слабченко-голова "СВУ" одеської організації." ця фашистська диктатура мала бути спрямована проти робітників і селян України", - відповідав громадському обвинувачеві підсудний Слабченко.

Масовий терор проти робітництва й бідняцько-середняцьких мас села, що його ретельно пропагували керівники "СВУ", спільно з чужоземним війським, повинен був забезпечити існування цієї диктатури.

Підсудний Сформов поправляв на процесі обвинувальний акт: - " Там написано, що я казав, - знищити мільйони комуністів." а треба КП/б/У має двісті п'ятьдесят тисяч членів. "СВУ" вважала за потрібне, коли стане при владі, не задовольнитися тим, щоб перерізати КП/б/У. На кожного комуніста-троях тих, що співчувають, - ось розрахунок, ось проста арифметика, що мала, на думку цих "вчених мужів", забезпечити існування фашистської диктатури на Україні.

" 25 відо. української інтелігенції, - казав проф. Слабченко, - треба перестріляти, щоб успішно будувати фашистську Україну". Автокефальну церкву "зробили державним чиновником", бо треба ж мати відповідного доброго чиновника, що зумів би вселяти почуття любови й християнського смирення, а це, звичайно, повинна зробити церква. Фашистська диктатура з масовим знищенням трудящих, з християнською автокефальною церквою, що повинна була вселяти почуття любови й християнського смирення до українських націоналістів і до фашистської диктатури, такий постий пакт програму "СВУ".

Але в кожній державі повинна бути своя національна політика "СВУ", що збиралася реставрувати УНР, національну програму теж мала. За декларацією - рівність нації, а насправді, як доповідав судові один із ватажків "СУМ", говорили про встановлення норм, - як то було в царській Росії, говорили про "привілейоване становище", як сказав підсудний Слабченко, себ то для української буржуазії, бо для трудящих має набувалось одне право - бути першими запроданими польському капіталові.

Такий сьомий пакт програми контр-революційної організації "СВУ". Такий вигляд має програма українських націоналістів 1927-29 років. Такі сім основних пактів цієї програми.

Але був ще восьмий пакт, який вони занумерували першим і в який закутали всі сім пактів, щоб не кожна смертний міг побачити, що там закутано. Цей пакт - незалежна українська республіка, типу УНР. Цей пакт написали члени "СВУ" спеціально для того, щоб ловити на свій гачок деяких простачків, які може ще не перевелися, щоб плачем незалежності прикрити одверту програму реставрації капіталізму, одверту програму соціального й національного поневолення українських трудящих мас. Тим краще, що цей пакт написали. Хай тепер усі бачать, як виглядала б Українська Народня Республіка, за яку змагалися й боролися члени "СВУ", як виглядала б УНР.....

Для них досить, щоб українська верхівка пристала до імперіалістичної держави, куди на правах "бидла" й колонії включили вони Україну, досить того, щоб проф. Слабченко та інші йшли фазом їли із одного стола з імперіалістичною польською буржуазією щоб Україну теж вважали за імперіалістичну країну. Про українських трудящих думати їм не доводилося. Що для них українські трудящі маси, що їм український народ? Вони не навидять його клясовою ненавистю поміщиків і фабрикантів. Справді голова Над звичайної Дипломатичної Місії УНР в Румунії-член ЦК партії соціалістів-федералістів - Кость Мацієвич нише на офіційному об'язку посла УНР: " Ми нація хамів, яким треба якогось пана чужоземного, Кого вгодно, аби не свій ". А Чикаленко, а підсудний

ченко. Обремов у своєму щоденнику для української нації мають одну назву: "Нація рабів". Недаремно, бо на процесі, зачитано було листа Мацієвича, він кваліфікував цей лист, як... нетактовність.

Це українських робітників і селян, трудову інтелігенцію, тих, що своєю кров'ю, відстояли незалежність Української Радянської Республіки, тих, хто спільно з робітниками Грузії, Азербайджану, Туркменістану й Росії, творять могутній радянський Союз, самий факт існування якого піднімає на визвольну боротьбу народи Індії та Китаю, пролетаріятів Америки та Європи, людей чорної та червоної шкіри, - це тих робітників і селян, що провадять соціалістичне будівництво, творять молоду українську радянську культуру, це їх українські націоналісти іменують хамами й рабами!

У кого вони цю термінологію засвоїли, але вони її навчилися? Це термінологія лондонських та французьких банкірів і польських поміщиків. За прикладом світового капіталу, вони за рабів і хамів вважають український народ, але український народ не вважає їх за членів своєї сім'ї!...

Не помилка та програма, що пройшла перед судом, а єдина можлива програма українського націоналізму. Це є та "найкраще" та "наймиліше", що могли створити українські ес, ефп та ес-деки. Іншої програми в них бути не може.

Мавши на меті реалізацію цієї програми, розпочала "СВУ" збирати, мобілізувати, активізувати всі сили української контрреволюції, що здатні були збройно боротися проти радянської влади, захищати реставраторську програму, йти в союзі з поміщиками польськими й чужоземним капіталом. У першу чергу розпочали збирати недобиті сили петлюрівщини, сили української контр-революційної інтелігенції, бо саме вони, ідеологи петлюрівщини, ідеологи глітайні, в значній своїй частині пройшли школу й бандитизму, й кж школу командних посад УНР-ієської армії.

"Екстериторіальний острів" - Українська Академія Наук, - знову відіграє організуючу роль. По комісіях і підкомісіях, по секціях і товариствах при ВУАН збираються колишні члени Центральної Ради, гетьманські директори департаментів, урядовці урядів різних періодів петлюрівщини. Академік Обремов перетворює Академію на опорний пункт "СВУ". Через члена президії "СВУ" Дурдуківського та інших, "СВУ" запускає свої маці в школи, щоб там вербувати з решток націоналістичного вчителства кадри для контр-революційної роботи. Створено ідеологічний центр, зорганізовано в "СВУ" колишніх і майбутніх, як то здавалося, адміністраторів петлюрівщини, поруч розгорталася робота що до збирання майбутніх повстанських організаторських кадрів.

Де ці кадри можна знайти, де найбільше було їх скупчено? У радянській державі є, на жаль, автокефальна церква, а вона то й була організацією глітайні, непманства, колишніх старшин петлюрівської армії. Коли перед великою Французькою революцією право на єпископство, на прибуткову парафію у Франції, належало привілейованому дворянству, то для одержання парафії та єпископської посади в автокефальній церкві треба було мати стаж мінімум сотника або хорунжого петлюрівської армії. Нарешті, довідався соціал-демократ Чехівський, що святитель і гайдамака змагатися не можуть, що святитель автокефальної церкви є по суті гайдамака в квадраті, й соціал-демократ Чехівський став всеукраїнським благовісником автокефальної церкви, маючи на підмогу собі митрополита Липківського, про якого говорив свідок Мороз, що він дуже й дуже співчуває її Інтернаціоналові. Саме тут формувались кадри майбутнього повстання, керівники банд. Через церкву "СВУ" мобілізована проти пролетарської

Певченко. диктатури всі сили старого паду. Якщо можна було проти пролетарської диктатури висунути бабу Мотрю, висунули її. Я не можу поминути, щоб не захити тут на суді витягу із заяви голови ВПНР Мороза до Всеукраїнської православної церковної ради, як член II Інтернаціоналу, заступник голови "СВУ", соціал-демократ Чехівський був пропагатор чудес, як для своєї контр-революційної роботи використовував він прийоми середньовіччя...

Петлюрівські міністри, соціал-демократи, стали справжніми проповідниками найганебнішого мракобісся.

На допомогу старим кадрам повстання, кадрам авторитарної церкви покликала "СВУ" кадри куркульсько-попівської молоді, єпископів, дияконів, попів, глитаїні й міського неманства, закладаючи організацію української молоді - "СУМ" був допоміжна бойова терористична організація "СВУ". "Студенські молоді, молоді робітничо-селянській ми не довіряли", - заявив на суді Павлушков. Не мали ми в своїх лавах ні робітників ні студентів з селян, бідняків і середняків, але глитаїські кадри збити їм пощастило.

Націоналістична ростлійна робота "СВУ" серед дітей трудових шкіл, насамперед школи імені Певченка, де засіло кубло Дурдуківського, тій їхній роботі допомагала....

Не забула СВУ й про кооперативну ділянку. Це ж українська кооперація 1920 р., за влучним виразом підсудного Ніковського, становила функціональний орган контр-революційної організації "БУД". Там збереглися ще рештки кооперативних петлюрівських кадрів. Через ці кооперативні кадри можна було зв'язатися з глитаєм села СВУ створила свої осередки в кооперації.

Так збирали вони кадри для наступної інтервенції, для майбутнього повстання. Так працювала "СВУ" в спільному контакті з закордонною частиною своєї організації, в спільному контакті з дипломатичним представництвом у Києві сусідньої чужої держави. Але, світовий капітал, сусід наш Польща, що її інтересам підпорядковувана вся програма "СВУ", не наважувалася пробувати нас багнетом. Смерть Петлюри не тільки не викликала повстання, але й незбільшила пав "СВУ". Своїх внутрішніх сил для збройного повстання не вистарчило.

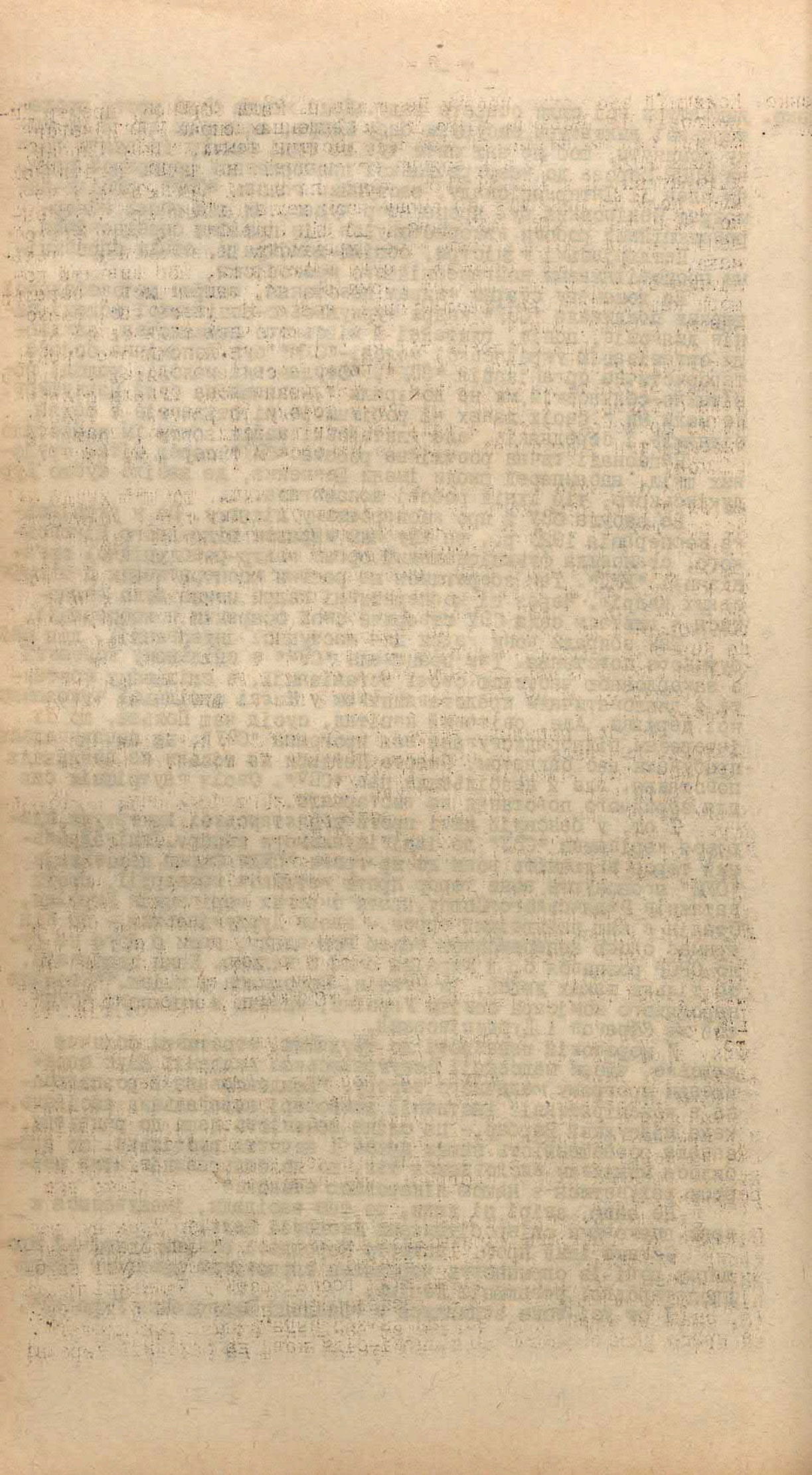
І от, у безсилій люті проти пролетарської диктатури, вдаються керівники "СВУ" до індивідуального терору. Індивідуальний терор включають вони до програми "СУМ". Серед керівників "СУМ" пропонують вони терор ватажків компартії, проти ватажків Радянського Союзу, проти окремих керівників України. "Сталін є наш найлютіший ворог, - казав Дурдуківський, - бо він тримає свою непереможну волю всю владу, коли б його не було, СРСР розпався б, і Україна була б вільна. Коли знищувати, то тільки таких людей, як Сталін, Ворошилов і т.інш." "Забийте народного комісара освіти України, казали в кружкові "СУМ" той же Бремен і Дурдуківський.

У жорсткій ненависті до трудящих, втративши обличчя людське, члени медсекції Всеукраїнської Академії Наук опрацювали програму медичного терору. "Конденсована й розпалювана в конспіративній інстинктивній атмосфері нелегальних засідань, - каже підсудний Барбар, - ця сліпа ненависть наша до радвлади, завела розбещеність наших думок і почуття настільки, що зробилося можливим висловитися так, що до большевників нема потреби рахуватися з нашою лікарською етикою."

Не знаю, звірі пі люди, що там засідали, іменувалися ж вони науковими співробітниками Академії Наук.

Оскаже ілий проф. Інституту Народної освіти Холодний протягом ночі із спринцовки чорнилами прискував пам'ятник вождю пролетарської революції Леніну.

І от усі вони зєдналися в "Спільці Визволення України".

Івченко. Колишній заступник голови Центральної Ради Єфремов, прем'єр Директорії Чехівський, міністер закордонних справ УНР Ніковський, син селянина, що мав 500 десятин землі, лікар Барбар, який з 1920 р., як він заявив сам судові, не читав політичної літератури, а зціпивши зуби, ходив по землі радянській і чекав, коли то повернуться знову часи петлюрівщини: проф. Удовенко, який на 37 році довідався, що він належить до української нації, а довідавшись став віце-директором департаменту в гетьмана, а на 49 році просить у суда відстрочки, щоб вивчити політграмоту; соціал-демократ Гермайзе, що, запрягшись у загальпори капіталістичної реставрації, чесно біг увесь час, вискоцивши, правда, одніє ного за шлею, торкаючись радянської землі, але до кінця становив тільки "ліви" фронт єдиного фронту капіталістичної реставрації; Івченко - спірець глитаїні, якого не міг надхнути Дніпрельстан, а натхнення йому давала сільська буржуазія: "10.000 прибутку щороку ти рзумієш? Треба вміти по новому жити, а тоді начхати на всіх брате. Поставлю високий тин і нема мені діла до нікого - я тисну йому руку й відхожу".

Що обєднало їх, що злитувало їх до купи, що штовхнуло їх на боротьбу? Ненависть до пролетарської диктатури, ненависть до робітників і селян, ненависть до соціалістичної індустріалізації, до молодого культури української, любов до буржуазії, любов до буржуазного ладу, бажання за всяку ціну реставрувати капіталізм на Україні. Не марно соціал-демократ Чехівський, як дідько від ладагу, тікав від українського слова робітничо-селянського до церкви: "Не прийде, казав він, - у вівтарь, або на церковну катедру комуніст-партієць, чи росіянин, чи єврей, чи наш земляк з націпленням свого світогляду, з навязанням безвірництва, як це діється в установах, по нижчих та вищих школах."

В оточенні негмана, глитаї, баби мотрі й невідомих дідів, найкраще почували себе соціал-демократи та есефи. У них бачили вони всі петлюрівську Україну.

Проти кого виступала "СВУ"? Проти кого йшли вони з варшавським договором, з програмою реставрації капіталізму, повернення України на стан колоніальний? Проти робітників селян України, проти самостійної невіддільної Української Соціалістичної Радянської Республіки, проти окремих робітників і селян, що вкупі з робітниками та селянами Росії, Кавказьких республік, Середньої Азії- створили, як рівня з рівним Союз Соціалістичних Радянських Республік, проти робітників і селян, що будують, нове соціалістичне суспільство хоча й заважають їм будувати білогвардійці російські, шахтинські та інші, націоналісти українські - Єфремов та інші "СВУ" ївці, націоналісти грузинські.

Українські робітники й селяни створили свою власну українську пролетарську державу. Створили ніколи нікому не віддадуть її, яких би плястунів не посилали сюди світова контрреволюція! Широким фронтом розгортає пролетаріят і українське селянство соціалістичне будівництво. Зростає індустріалізація країни, складено п'ятилітній плян і не тільки складено, а вже за перші півтора роки п'ятилітки доведено, що п'ятилітній плян є реальна робоча програма, яку виконаємо а набагато перевищимо.

Для порівняння, ми маємо перед собою Західну Україну, яку Петлюра й "Братство Української Державности" запродали польським магнатам. На Західній Україні 35 % найкращої землі належить поміщикам. 42.6 % селянських господарств у Галичині мають від 0 до 2 гектарів; 37.2 % господарства - від 2 до 5 гектар. 18. сніп за жнива й 8. копиця за збирання сїна, так платят за працю українському селянинові; біднякові на Західній Україні

енко. польські та українські поміщики. 490.000 гектарів землі передамо на Західній Україні польським осідникам, що становлять соціальною базу польських мажнатів, польського фашизму. Погромлено робітничі організації, погромлено селянські організації. Один карбованець 76 коп - така місячна платня наймитам у поміщицких маєтках Боровського повіту й 1 карб. 10 коп. - у дов. Бродському; 33 коп. це є найбільша денна платня в маєтках польсько-українських панів на Західній Україні. 73 коп. осіб найвища зарплатня робітників на фабриках. З 3.550 українських шкіл на Західній Україні залишилося 774. На 74 % української людності українські школи становлять тільки 18.5 %, а на 12 % польської - 81 % шкіл. Так господарюють на Західній Україні, яку запродали "БУД" і Петлюра, польські поміщики й українська буржуазія, УНДО й українські радикали - це є перші поміщики польського фашизму.....

Саме в такий стан, як бачимо ми на Західній Україні, хотіли поставити українські націоналісти із "Спілки Визволення України", 30 мільйонів трудячої людності УСРР. Із такою програмою рушили вони в похід проти республіки рад, проти Радянської України й Радянського Союзу, проти пролетарської диктатури й соціалістичного будівництва. Не їхня провина, що Державна Політична Управа України припинила їхню контр-революційну діяльність і посадила їх на лаву підсудних. Підсудний Підгаєцький характеризує на суді роботу "СВУ", як кусок скаженої женої собаки. Але кусаючи напоролися на залізо, з якого зроблено Українську Радянську Республіку.

За спиною "СВУ", товариші судді, стоїть глитаї, стоїть непман, стоїть світовий капітал. Саме слитанню в середині радянської країни намагалися організувати вони і повести на останній бій. Демін свого часу писав: "Бой против кулаков ми називаєм последнім решительним боем" Ето не значит, что не может быть многократных восстаний кулаков или что не может быть многократных походов чужеземных капиталистов против советской власти. Слово "последний" бой означает, что последний и самый многочисленный их эксплуататорских классов восстал против нас в нашей стране. Кулаки - самые зверские, самые грубые, самые дикие эксплуататоры, не раз восстанагивавшие в истории других стран власть помещиков, попов и капиталистов". І от, цю найчисленнішу із експлуаторських класів, цих звірячих експлуаторів - глитаїню, що виступає проти соціалістичного будівництва, організували й репрезентують члени "СВУ".

За ними стоїть глитаї, що по звірячому боряться проти соціалістичного будівництва, проти культури бідняка середняка, проти радвлади. Деж український куркуль убиває активістів-бідняків, радянських учителів. "У Шепетівській окрузі, в Старо-Константинівському районі, - писали газети, - 21. лютого куркулі в селі Берегя вдерлись до хати бідняка, зарізали його двох дітей і намагалися забити самого бідняка. В Тульчинській окрузі, в с. Мочудьці 23. березня вночі куркулі, озброєні карабінами, напали на хату бідняка Довченка, якого поранили а дружину його забили. Поранили й його дітей. Глитаїня виступає проти ліквідації неписьменности, проти хат-читалень. У "Народньому Вчителі" ми читаємо, як загинув солдат стотисячної армії вчителів, що разом із партією й робітничою класою працюють над перебудовою сільського господарства, над створенням української культури". Це один постріл: загинув наш товариш і робітник Задорожній Іван Н. умович, - євромий учитель Старо-Іванівської Трудшколи на Харківщині. Загинув тримаючи в руках до останньої хвилини прапор народньої освіти, як вартовий на фронті ліквідації неписьменности, виконуючи свій громадський обов'язок: "Оремо наші колективні ниви. Раз..." і не закінчив промови За-

ченко. дорожній. Глитайський постріл, - і загинуло його дороге життя. Тут розповідає армія вчителів про свого солдата. А на Шепетівці, в селі Мальованці, Славутського району, ось яких заходів уживає глитайня проти радянського активіста Миряна Тинцевича: "Щоб зірвати роботу, - пише "Комуніст" в числі з 21 січня 1930 р., - вдалося куркулі до останнього вночі проти 18 січня, коли Марян Тинцевич замкнувши сільбуд, повертався до дому, його спіймали й, звязавши, потягли до яру. Там спочатку відрізали вуха, далі носа, а коли Тинцевич знепритомнів, то відрізали язика". Незнаю напевне, чи був колинебудь на засіданні медсекції ВУАН той глитай, що відрізав язика Марянові Тинцевичу, - ліквідаторові неписьменності. Але я не вражаю, що лікарі з медсекції далеко втікли втілки від того глитая.

"СВУ" спиралася ще на одну силу, що була справжнім господарем "СВУ", - на світовий капітал, на сусідню нам капіталістичну державу. На відкритому засіданні заборонено говорити про ті чужоземні сили, що живлять, організують петлюрівську контрреволюцію, про ті дипломатичні чужоземні представництва, що перебуваючи на території Радянської України, були за генеральний зв'язок "СВУ" з чужоземними капіталістами й петлюрівською еміграцією. А багато доклали вони енергії для створення контрреволюційної організації українських націоналістів, фінансовий мішок був відкритий для петлюрівців. Не всіх членів "СВУ" судити ви. Тут є тільки частина "СВУ", тут тільки ті, що провадили роботу на радянській землі. Друга частина - це чекає свого суду. Лотоцький, Чикаленко, Мазепа, Феденко заховалися в буржуазних країнах від пролетарської влади. У Варшаві ввесь час пронесу вони намагалися спростувати факти й документи, що їх визнали самі підсудні, що їх ствердило судове слідство.

Організатори "СВУ", й ті, що пішли до цієї організації, знали на кого вони й спиралися, знали, кого вони хотіли, знали за що вони боролися, чий інтереси бороли. Перед Найвищим судом вони пробували каятися і засуджували свою програму, своє минуле. Та хіба маємо ми право вірити тим засудженням і тому каяттю? Вони засуджували свою роботу, щоб посісти відповідальні посади в радянських установах. Робітничо-селянський уряд давав їм змогу подумати, стати на радянську роботу. А як відповіли на це ті, що сидять на лаві підсудних? Спочатку вони утворили контр-революційну організацію "БД", а згодом "Спілку Визволення України". Хіба не змудрявся підсудний Гермайн виголопувати промови про Маркса і Леніна і в той самий час провадити, як член президії "СВУ", контр-революційну роботу про радянської влади. Ми не маємо права повірити їхньому каяттю! Вони тікають від нас так, як тікає глитай, коли відрізує язика ліквідаторові неписьменності, як тікає глитай, коли з одрізом виступає проти колективістів. Хіба це кусання, хіба кусання імперіялістів, папи римського та інших, не є кусання скаженої собаки? І, коли я, як громадський обвинувач, як представ. пролетарського суспільства, що послало мене сюди обвинувачувати українських контр-революціонерів, ставлю собі запитання: чого мені треба вимагати від Найвищого суду, я зупиняюсь тільки на одній вимозі: уживіть, товариші судді, таких заходів, щоб Українську Радянську Республіку, щоб пролетарську диктатуру, щоб Союз радянських Соціалістичних Республік було забезпечено від повторення укусів скажених собак! /Гучні оплески/.

/ Право власности застережено. Передрук заборонений Ф.К.
ЗАСІДАННЯ НА ВИЩОГО СУДУ 12 КВІТНЯ 1930.

ПРОМОВА ОБОРОНЦЯ РАТНЕРА

/ Оборона підсудних ЕФРЕМОВА та В.ЧЕХОВСЬКОГО /.

Промова виголошена в російській мові. Запис захоплено лише в 5 1/2 год., коли оборонець говорить про обвинувачення Ефремова в антисемітизмі.

..... Позвольте мне, защитнику подсудимаго Ефремова..... с анализу всего судебного матерьяла..... Позвольте мне доказать..... что обвинение в антисемитизме..... той статьи в октябре 1905 года в киевской газете "Киевские Отклики" истинных виновников погромов... В статье " Чи буде суд " Ефремов с точки зрения.... Кто виновник погрома.... Второе произведение, которое принадлежит перу Ефремова, это брошюра, которую выпустил в 1907 году Ефремов " Еврейська Справа на Україні " Как эта брошюра, так и другие его выступления в прессе по этому вопросу приводили нас к несомненным заключениям что даже мысли не может быть о его погромических симпатиях.....

Ви помните, что здесь на суде Парлушков сказал, что ни в коем случае..... " Ні, він не погромщик.... " .. Ефремов после 1917 года изменил свои отношения..... но они не выливались в форму антисемитизма..... Совершила не реверот.... В этом я усматриваю двойственность Ефремова..... Что он пользовался словом " жид ", это еще ничего не доказывает..... Если бы в этом проявлялся антисемитизм, то, товарищи судьи, вы можете быть спокойны..... Не в этом деле..... Слово жид употребляется в польском языке, французское.... где.... немецкое жидш.... У нас закоренилась привычка, что слово " жид " включает в себе что то уничтожающее, унижительное.... нехорошее.

Во всяком случае, обследовав весь этот матерьял, я, его защитник, категорически заявляю, что он не антисемит..... и нет совершенно оснований, чтобы обвинять Ефремова в антисемитизме.....

И вот товарищи судьи в таком виде, как я нарисовал, когда после 1917 года произошел октябрьский переворот.... когда разразилась революция..... он, представитель националистической идеи, не мог себе представить ее размаху..... Он не мог воспринять во всей ее величине... Когда уничтожена украинская нация. Он, преданный национальной идее не мог представить такого простого закона.... Он себе представил, что можно отдельно отдаться национальной идее, что можно национальную проблему разрешить без социальной.... без зависимости в общем революционном процессе.... Он не мог пойти с этим грандиозным движением, которое..... Он был меньше этого движения.... Ефремов не дорос до революции.... После Центральной Рады... никто об этом не подумал, никто его не приглашал, ни в какие министерства, потому что подсудимый Ефремов недорос до политической деятельности..

Когда подсудимый Ефремов совершенно уничтожен сидит здесь..... возникает вопрос, что же можно делать с ним? С одной стороны этот человек может принести еще большую пользу, а с другой стороны это личность, которая принесла большой вред пролетарскому движению....

.... Прошу вас, товарищи судьи, обратиться к некоторым местам в показаниях Ефремова.... Они освещают всю трагичку его души... Вспомните о том, что писал Ефремов в заключительной части своих

показаний... когда он писал " про підсумки ".... Этот документ указывает на всю трагедию души, которую пережил Ефремов с того момента, когда его арестовали.... "Підсумки ".... характеризуют все..... Этот " підсумок " чрезвычайно ценный документ в истории украинской революции....

..... " В моїх попередніх споминах, який комерційний період.... Це були безпідставні сподівання, яких і уявити не можна.... З такими силами, з такими засобами робити політичну роботу, не розуміти ні людей, ні обставин.... Було згуртовано чимало людей, але організація не зробилася масовою, якою було б бажано.... Тяжко кінчати цим підсумки, чиї б то не було.... В порох розсипався той будинок коли його торкнувся дотик дійсного життя.... Це визнати політичне банкрутство самим за собою.... Люди.... такі.... повинні зійти з політичної сцени назавжди.... в сфері політики покінчити самогубством.... Це труп, якого не підняти.... Може шире і відверто визнати....

..... Это не есть несправда.... Эти слова не продиктованы чувством самосохранения, животного страха.... Это не есть желание уменьшить свою вину и наказание за нее.... В душе Ефремова страшная трагедия.... Ему.... популярному здесь у нас.... там закордоном.... перед лицом целого мира не так легко писать такие слова, не так просто.... Товариші судьї! Будьте психологами і человеческой души! Представьте себе непереносимую муку Ефремова!.... Для него физическая смерть была бы счастливее может быть нежели этот мировой позор, полное политическое банкротство.... Он ставит крест над всей своей политической деятельностью.... Это он написал, скрепил своей подписью, что вырвалось криком души.... Сказал " шире і відверто ", что на 13 году революции.... о своих ошибках, приведших его на скамью подсудимых....

..... Сказал правду.... Когда Ефремов говорит перед лицом всего мира.... то эта правда обязывает сделаться честным перед трудящимися.... чтобы честным научным трудом загладить тот ущерб, который он нанес пролетарскому государству.... Когда вы, товариші судьї, в совещательной комнате будете выбирать меру социальной защиты, пусть этот момент прекальрирует....

Перерыва в 6 годин.

Продолжения в 6.15 годин.

ГОЛОВА. Продолжаются промови. Слово має оборонець т. Ратнер.

РАТНЕР. Второй і последний подсудимый, которого я защищаю - Володими́р Моїсеєвич Чеховскій. Он также признал себя виновным во всех инкриминируемых ему обвинениях.... І в конечном счете заявил, как і другие обвиняемые, что признает все ошибки.... Правда, относительно БУД он отрицает свое участие.... Никакого отношения к БУД не имел....

При наличии таких обстоятельств, нам можно установить, что представляет из себя подсудимый Владимир Моїсеєвич Чеховскій. Мы знаем, что подзащитный Чеховскій социал-демократ.... При Центральной Раде он находился в Одесе, где занимал пост комиссара образования.... Потом переезжает в Киев.... Принимает активное участие в политической жизни....

После восстания против гетмана.... в декабре 1918 года мы видим, что Чеховскій председателем совета министром Украинской Народной Республики.... і вместе министр иностранных дел.... Затем когда пала Директория вместе с ней ушел и Чеховскій.... из правительства і занялся культурной работой....

РАТНЕР. Той....

Із 1920 року, коли влада советів була укріплена по всій Україні.... он був в Війниці, ісключительно отдался професорської діяльності і ніякого учатія в політичеськой работі не приймав....

В 1921 году он был реабилитован советской властью.... Ушел от политической деятельности.... Был в Кіеве профессором Політехнічеського Інститута.

В 1922 года он прекращает свою профессорскую деятельность і 1922 года начала протекать его церковная деятельность.... ярко виявленна в автокефальной церкви....

Позвольте мне прежде всего остановиться на том, какова была его деятельность.... его поведение в том правительстве, где он был председателем і міністром иностранных дел....

Когда подсудимому Чеховскому на предварительном допросе был задан этот вопрос, он коротко заявил: " моя постоянная динья була шкрити людей ".... Действительно он все время занимался тем, что мирил людей.... Мирил представителей политических партий.... Вы помните, как вел себя Чеховский, когда правительство Директорії вело переговоры с французским командованием.

Возникает вопрос.... как мог он в правительстве.... Он подписывал документы.... і возникает вопрос, как же вы, подсудимий Ефрема Чеховский такого рода документы подписывали.... Но он подписывал номинально.... Являясь председателем совета министров, он заявил об уходе из правительства.... Он чисто формально подписывал....

Позвольте мне сослаться на некоторые места с stenographic отчета дела украинских социалистов-революционеров.... дело Голубовича і других....

Показаний всех Остапенка повторять не буду.... Я позволю себе из показаний Остапенка остановиться лишь на том моменте, когда Остапенко показал, что во время бирзульских переговоров не было уже кабинета Чеховского.... Чеховский имел только формальное отношение к переговорам....

.... Мы имеем подтверждение того утверждения.... чисто формального отношения к тем документам, которые ему, как председателю совета министров УНР і министру иностранных дел довелось подписывать....

.... Мануйльський цитировал некоторые из " Года на Великої Україні " Назарука, где Назарук описывает, как приняло представителей Директорії французское командование. Назарук принимал участие в этих переговорах.... Др Назарук говорил: " Наконец нас около 11 часов ночи нас приняли.... Принял нас полковник Фрейденберг.... Относительно Чеховского он сделал соответствующее движение рукой і ногой.... возможно, что я изменился в лице.... Относительно Чеховского і Винниченка он сказал: они должны уступить.... За большевизм.... Можете их повесить.... Полковник французский настаивал, что их можна удалить і повесить....

.... Еще другая ссылка.... В упомянутом процессе украинских социалистов-революционеров.... в качестве свидетеля на этом суде фигурирует Мазуренко.... Он говорит.... когда был гетман свергнут я вел эти переговоры с РСФСР.... Предполагалось дискретировать советскую республику.... Это заявление было передано директорії....

.... І на каждом пункте рукою председателя директорії Винниченка стояло: " Не согласен "....

.... Когда директорія бежала из Кіева.... Чеховский оказал председателю Директорії: Может быть отречетесь от власти? Винниченко ответил.... все зальем кровью - только не это!....

На основании этих документов я позволю себе сказать, что

РАТНЕР. Відімо заявленіє Чеховского..... находят себе подтврждженіє. Еше ссилка..... В брошуре Рафеса " Два года революції на Україне ", где Рафес говоріт:.... Чеховскїи метался между правої Директорїей..... і левим крылом УСДРП.

4 января, когда давались директїви..... Чеховскїи сказак: скажіте в Москвѣ, что ми стоим за власть трудового народа.....

Форму політїческой власти определїт Трудовой Конгрес "

І с моеї точки зренїя о Чеховском можно выразїтся только так:

он не мог занїмать там в кабинетѣ этого места..... а когда занїмал, то несет полную ответственность.....

По своему міровоззренїю Чеховскїи не мог занїмать вїдного места в революціонном дѣвїенїи.....

Волна революції его выбросїла..... Вознїкает вопрос, ка же расценївать лїчность подсудимого Чеховского? Ми знаем, что он социал-демократ, был некотрое время членом П.К.?

Как люди, стоящіе к нему блїзко, характеризуют его?

Дурдуковскїи: в деле так говорїт: " Чеховскїи прїямолїнейшїи, правдивый і немного туповатїи доктрїнер с.-д. Странное сочетание - Объединїть Хрїста с Марксом....

Павлушков в своих показанїях, давав характеристику Чеховского говорїт: " Я не могу понять, как у этого человека сочетается фанатїческая релїгїозность с марксистскїими словами.....

Нїкак не мог уяснїть себе его есдечества з клерїкалїзмом "

..... І действїтельно, с одной стороны Чеховскїи социал-демократ і релїгїознїи проповеднїк....

С другой стороны он хотел занїтся політїческой деятельностью.....

но его прїмїрїтельна політїка потерпела полный крах.

Прї таком міровоззренїи надо было отказаться от політїческой деятельности.....

Еслїбы он ушел от нея..... Еслїбы остался только профессором.....

Но с Чеховскїи произошло то, что прїсходит с весьма многїми интелїгентами....

Товарїш Дуначарскїи говорїт..... революція бьет до такой степени по хребтам некоторым интелїгентам..... до такой степени іскалечївает.....

что онї оседали хотя бы в церквї....

Можно густо осесть, і вот Чеховскїи, который еще до того занїмался серьезной научной работой.....

Чеховскїи - не едїнственная лїчность..... Это определенное явленїе....

Об этом явленїи товарїш Дуначарскїи..... в своем..... интелїгенція і релїгїя " говорїт: " потопте, какую угодно церковную доктрїну і онї....

І к релїгїи, как едїнственно для него оставшеїся надежде прїслонїлся подсудимїи Чеховскїи....

У него столкнїлись релїгїи с социалїзмом, хотел помїрїть, а в конечном ета неудачная попытка прївела его на скамью подсудимых за контр-революціонную деятельность....

Когда Чеховскїи старается научно обосновать релїгїю..... он теряет почву....

Бер говорїт, что Хрїстос является прїдтечел социалїзму.....

Допустїм он читав всех фїлософов..... Но он не считался с релїгїозной фїлософїей социалїстов фїлософов, которые не прїзнавали Бога.....

і постороннїи мир....

Он считаєт, что релїгїя без Бога бїть не может..... без потустороннего мира.....

в своем преклоненїи перед релїгїей, он полагаєт, что самое понятие релїгїи нужно понїмать иначе....

Вот это выраженїе релїгїи..... заставляєт его толковать по своему....

Здесь нужно было вспомнїть ему безсмертнїе слова Ленїна, что в настоящее время..... понятие релїгїи..... загажено от того,

что к ней прїкасаются все, кому надо і кому не надо..... Поэтому ми не должны пользоваться этим понїтїем.....

АТНЕР. Он посещал своих знакомых..... посетил і Ефремова, ко-
торий пригласил его принять участие в СВУ..... Чеховский при-
нял его предложение..... Чеховскому заимпонировано его поло-
жение, как товарища председателя организации..... Заимпони-
ровано подполье..... конспиративная работа..... Положение
звнятное..... интересное.....
Где же деятельность проявить? Он был заместителем председате-
ля Союза Освободителя Украины і естественно там, в автокефаль-
ной церкви, где встречаются люди..... где есть связи.....
где почва под ногами..... Он там развернулся.....
Подсудимый Чеховский рассказывал, что ему, как церковному де-
ятелю..... большое количество проповедей..... Естественно,
говорит он, что в своих проповедях я выступал против тех, ко-
торые борются с религией..... Против большевиков..... против
пролетариата. Они безбожники..... Ету деятельность на церков-
ной кафедре открыто признал за вредную..... контр-революцион-
ную..... За это он заслуживает определенное наказание.....
Здесь я должен подчеркнуть, что один момент в деятельности аг-
токефальной церкви на судебном следствии хорошо выяснен.....
А что же автокефальная церковь? Что за парафияны? / Очевидно обо-
ронец змішав термін парафіяне з термінологією клерус, бо них-
чі статистичні дані відносяться після совітських джерел до
клеруса приміт. записувача /
Документально встановлено, що представляли парафіяни..... в
автокефальной церкви: было 46 петлюровских офицеров..... 22 де-
нікіна... 55 разных украинских социалистических партий.....
а каковы они были, мы это знаем..... 17 жандармов..... і
даже были члены Союза Русского Народа.....
Естественно і понятно то постановление собора, что эта церковь
была немедленно ликвидирована..... Если внутри церковной от-
рады проізносілись проповеді, велась бешенная агітація против
советской власти....
Знаем ми ету подоплеку..... Непонятный тот шум в Западной
Европе..... объявилі Крестовый Поход..... Гонение, де-
скать, у нас на религію..... Это провозглашает Папа Пій XI....
А что было сделано с Галилеем..... Кеплером..... как на костре
сожгли Джордана Бруно....
І после всего этого - крестовый поход против Советской России
/ так і сказал " Сов. России, а не Союзу /-прим. записувача /
Подсудимый Чеховский совершенно не отрицает того обстоятель-
ства, что он был контр-революционером..... Он сознался і рас-
кался.....
В своем показании он определенно пишет: " Лишь заслушивание поли-
тичне вело мене до цього..... Прозривши, я бачу всебічну твор-
чість пролетарської культури..... величезні її розмах.....
індустріалізацію та колективізацію радянського господарства....
Я не хотів йти шляхом контр-революції..... Це сталося через
неуважне політичне осліплення ".....
Он пришел к передому..... к политической переоценке.....
Товариші судьи! При наличии этих моментов нам придется обсудить
меру социальной защиты в отношении Владимира Моисеевича Чехов-
ского.

Мое слово окончено. Я еще лишь подчеркну. На скамье под-
судимых сидят интеллигенты - украинские интеллигенты, но не укра-
инская интеллигенция, как это нам хотят накинуть наши враги.....
Об этом не может быть і речи.... Тут сидит некоторая группа
украинских интеллигентов,.... она занималась контр-революционной
деятельностью, которая расшифрована, как расшифрована і ея ро-
мантика. В ету романтику я совершенно не верю. Это был только
легкий флер, котрым прикривалась контр революционная

ВРЕДІТЕЛЬСКАЯ ДІЯТЕЛЬНОСТЬ. Романтика развенчана. Судебний приговор должен постаріть над ней крест.

Что же сделать с подсудимым по этому делу? Нужно признать, что здесь на скамье подсудимых..... враг сильный, опасный..... Не только опасный в прошлом. Теперь этот враг разбитый і разбитый навсегда.... Общественный обвинитель товарищ Любченко говорит, что Советская власть слишком милостиво относится к своим врагам..... что мы слишком поспешно прощаем..... Эта поспешность была выражением, что мощь Советской власти..... значительна, что даже помидование врагов, не может подкочать..... В настоящий момент говорит о том, что мощь советской власти поколеблена....

В настоящий момент..... в момент творческого социалистического строительства, мощи нам вредить? Жестокой ошибкой было бы такое заключение!..... Товарищи судьи! Как же поступить.....

Порука в радіопередачі.

..... В этом нет никакой нужды.... На страницах нашей печати появился протест..... коллегий защитников..... Позвольте мне, как подписавшему этот протест.....

Порука в радіопередачі

..... Пусть там ведут себя в каю храме фашистской диктатуры, у нас должно ітти по іному руслу....

Вспомним прошлые процессы..... Дело украинских есеров.... дело Голдробовича... Революционный Трибунал засудил..... но наказание было отменено амнистией. В отношении Остапенка лишение свободы было заменено принудительными работами....

Вот вам, товарищи судьи, образец приговора суда над своими классовыми врагами....

Я припоминаю другой приговор.... в Москве с правыми есерами. По отношению к одной группе была применена высшая мера социальной защиты, по отношению к другой лишение свободы.....

Когда этот приговор поступил до П.К. Р.С.Ф.С.Р. а затем до В.Д.К.-СССР, то они, принимая во внимание, что мощь советских республик могла в надлежащей мере отразить контр-революционные удары, а значит контр-революционную деятельность их не могла принести ущерба для советской власти ВЦИК-СССР постановил: заменить высшую меру - лишением свободы, что касается группы, которая была приговорена к лишению свободы - сократить сроки на половину. Еще один і последний случай с Киевским Областным "центром действия". Когда в 1924 году Киевский Окружной Суд приговорил обвиняемых к высшей мере социальной защиты Обвиняемые не признали себя виновными.... Это дело рассматривалось здесь... Потом было ходатайство в Всеукр. Центр. Исполн. Комитет..... Он нашел, что деятельность была такова, что не могла принести ущерба мощи пролетарского государства. ВЦИК высшую меру заменил лишением свободы, а ко второй категории сократил сроки на половину.

І когда мы здесь выслушали і представителей общественно-го..... обвинения, о высшей мере с их уст не услышали..... Вк слышал, как прокурор товарищ Михалік громко заявил..... за вредительскую деятельность к центральным фигурам применить высшую меру социальной защиты..... Но государственная прокуратура не настаивала..... і представляет вашему усмотрению.... Мне особенно приятно, что она не настаивает на высшей мере социальной защиты.... Мне, как подписавшему протест против категорических приговоров капиталистических фашистских..... необходимо подчеркнуть это отношение прокуратуры..... Мощь пролетарской

ЕР. власті..... В етот момент, когда таким ускореним темпом ідет індустріалізація і колективізація..... Тепер етот момент іной, чем тот, когда был процес с Голубовичем і с правими есерамі... І когда в совещательной комнате..... какая же мера соціальной зашити должна бити положена в основу приговора..... то..... принцип революционной целесообразности..... І в данном случае ваш суд, пролетарский суд должен красной нитью провести весь приговор-принцип революционной целесообразности караящая рука правосудия легко обращается в безпомадный орган месті, если правосудие не руководилось бы целесообразностью.

Все подсудимые могут принести ту или иную пользу..... Ведь нужно подумать о том..... их можно использовать на разных фронтах..... Некоторое время, конечно, должны провести в изоляции..... Но сроки не должны быть больше..... Революционная целесообразность продиктует вам правильность моей мысли..... Заставит вас помягче отнестись ко всем подсудимым по етому делу в примененіи мер соціальной зашити.....

ОВА. / в 7 годин / Перерва на 25 хвилин.

Засідання Найвишого Суду 11. ІУ. 1930.

Промова представника державної прокуратури Я К И М И Ш И Н А.

Запис по радіо. Год. 5.25.

ИШИН.Щоб легше і навіть без всякої конспірації обміркувати свої контр-революційні справи, щоб винайти базу для дальшого вербування членів СВУ....

В ІНАРАКОВІ панувала абсолютна дисципліна.....ІНАРАК став форменим диктатором..... Все життя Інституту Наукової Мови абсолютно залежало від нього....

Підсудний Холодний, цей спантелечений підголосок контр-революції..... Чому гідувало працювати з радянською владою.....

Йому гідувало зустрічатися з представниками радянської влади і він тримався завжди осторожко....

Від цього саботажу на зневажисті видів Інститут Наукової Мови.... співробітники замість того, щоб працювати з подвійною енергією, ходили як сонні мухи.... Така характеристика керівника Інституту Холодного не буде згаватися дивною, коли пригадає ганебний епізод з ним в Чернигові. Холодний, який вважав себе культурною людиною, культурним робітником допускається негідного вчинку, задлявши червоним чорнилом пам'ятник Леніна....

..... Чим з'ясувати такий вчинок оскаженілого підголоска буржуазії? В цьому одному відзеркалилась вся люта ненависть Холодного до пролетарської влади.... Він органічно не приймав соціальної революції..... мріяв увесь час про повалення диктатури пролетаріату..... Не тільки мріяв, але і діяв....

І в Чернигові виховував дімої в пендирівському дусі. Робота в Інституті Української Наукової мови не обмежувалася тим, що ІНАРАК там забрав вся життя у свої руки.... Ідеї СВУ пропагувалися не тільки в Інституті Наукової Мови, але.... Підсудний Кривинюк тут свідчить, що кожен з присутніх тут на лаві підсудних членів ІНАРАКУ повинен був, поза своєю установою вербувати членів до СВУ..... Вербувати.... не значить спочатку оброблювати..... Про те, що на засіданнях ІНАРАКУ домінуючими розмовами були розмови контр-революційного характеру не треба і говорити....

Всі прояви сучасного радянського життя висвітлювалися і оці-

Вот текст, который вы видите на изображении. Он является результатом сканирования документа, который был отсканирован в перевернутом виде. Из-за этого текст выглядит как зеркальное отражение оригинала и является нечитаемым. Визуально он представляет собой несколько абзацев бланочного текста с заголовками и подзаголовками, но конкретные слова и предложения невозможно разобрать.

нивалися з контр-революційної точки погляду. Їм здається, що вони цілком готові до повалення радянської влади..... Всі надії покладаються на інтервенцію..... Розрахунок СВУ на повстання свідчить..... повести маси на повстання з ідеологією куркуля....

Повстання тісно сполучається з імперіалістичною війною.....

Холодний свідчить, що..... розрахунок на селянство, як міцний тил.....

З другого боку розрахунок на блумський розклад в більшовицькій армії.... Початок війни неминуче викличе повстанчий рух... Селянство мовляв, чекає тільки того моменту, як почнеться війна..... Воно хоче інтервенції...

ІНАРАКОВЦІ, як і СВУ в цілому підготували повстання проти радянської влади через відповідне пропагування ідей СВУ.... Але фактично вони поклали свої надії не на селянство і не на зраду червоної армії.... але на міжнародну буржуазію.... Надії ІНАРАКовців на зраду червоної армії - безвідомі, те, що вони говорили про червону армію - це свідомий наклеп на неї.... Червона армія була і є шпитом пролетарської революції....

Що до селянства, то вони могли покласти надії тільки на куркуля....

Шарко вже тут заявляв, що в розмовах ІНАРАКУ говорилось ... повинно повстати заможне селянство. Розмова ІНАРАКовців зовсім не носила теоретичний характер, як це де хто хотів би засувати....

Холодний заявляв... " успіх повстанського руху був для нас по за великими сумнівами " ... Були означені райони.... Де райони, де вже провадилося повстання.... Бралися на увагу географічні умови..... Там де раніш були повстанські загони....

З цього здавалось, що безперечно мають значіння географічні умови..... Придніпрянська частина Київщини.... Херсонщина..... Холодний Яр.... для всіх бандитів Правобережжя... Що це не були лише теоретичні балачки, свідчить те, що між ІНАРАКовцями визначалася дата повстання..... Ця дата припадала на біжучий 1930 рік. Питання про повстання не стояло, як самостійне питання. Воно тісно звязувалося на підставі відомостей з за кордону з інтервенцією одної, а навіть двох сусідніх держав..... В ІНАРАКУ говорилось про Польщу і Румунію... Ці держави між собою у воєнному союзі... виконують волю великих держав..... Це капіталістичні країни, що мають страх перед радянським союзом... Обов'язали в існування радянської країни смертельну небезпеку..... От звідки пішли розмови про дату інтервенції..... Не терпляться капіталістичним акулам... Вони обов'язково готують війну проти радянського союзу....

Згадка про петлюрівські надобити в Польщі... говорить, що й сама Польща мала проти Радянського Союзу заміри агресивного характеру..... Але досить цього.... це ясно...

На УНАРАКУ обмірковувалось питання і про індивідуальний терор..... Правда, ІНАРАКівці хотять довести, що це носило теоретичний характер, як і про повстання. Але це брехня... Холодний свідчив по цьому питанню..... підкреслювалося.... " Сила / індивідуального терору / не в тому, що знищується фізична особа, а в тому, що буде зосереджена увага суспільності " ...

Перерва в радіо.

...Оцінюючи роботу підсудного Холодного в ІНАРАК у і в СВУ, я висвітлюю роботу цього ІНАРАКУ..... Цей ІНАРАК не такою невинною установою, як її тут хотілось деяким інараківцями намалювати..... так би мовити конспіративна комісія.....

ПРИМІТКИ. ... Не легко характеризувати роботу кожного ІНАРАКівця зокрема.

ГОЛОВА. Перерва на 10 хвилин. / в 6 год. 25 хв. /

ГОЛОВА. / після перерви / Продовження промови, Слово належить прокуророві тов. Якимшишу.

ПРИМІТКИ. Я вже сказав, що розповідаючи про роботу ІНАРАКУ, як осередку СВУ, я говорив майже виключно про Холодного і не говорив про роботу його товаришів. Це тому, що надзвичайно трудно конкретизувати кожну окрему думку, характеризувати роботу товаришів Холодного окремо... Робота ІНАРАКівців спільна, настільки спільна, що розмежувати неможливо... Фактично всю ту роботу, про яку я розповів, зрадуючи приєднано Холодного виконували всі Інараковці. Колиж я зупинився на приєднано Холодного, то через те, що він був керівником і душею організації. Для всіх останніх Інараковців, Дубровського, Кривнича, Туркала, Шарпа, Страшевича... я буду становити основні моменти.

Основне питання до тих всіх, це те, чи були вони членами ІНАРАКУ. Так, вони всі були членами!... Друге питання: чи знали вони, що ІНАРАК є контр-революційна організація, є осередком СВУ? Так вони все не знали!... Знали із розмов поза Інститутом... знали з розмов з Холодним, знали і не могли не знати по тій фактичній роботі, яку він проводив.

Чи знали товариші підсудного Холодного про ті завдання ближчі і дальші, які стояли перед ними... Знали про ближчі і дальші завдання... знали з взаємних розмов, що цей осередок має остаточним завданням повалення радянської влади.

Чи провадили яку небудь роботу? Так! З того, що я вже говорив... вони пропагували серед своїх співробітників і не за Інститутом Наукової Мови ідеї СВУ. Довкола них гуртували своїх прихильників. Вповні достатньо про останніх членів ІНАРАКУ поб'яжати, що вони підком відповідають по тій обвинуваченням, які їм пред'явлено.

Що до інтенсивності переведеної роботи, то треба правду сказати, всі вони працювали по совісті, оскільки оскільки дозволяли їм їх сили та здібності. Чого чекали для себе особисто на випадок успіху організації? На випадок інтервенції? Повалення радянської влади?

Найно але й цинічно показував про це інараковець Кривнич: "... що ждали вони посад... в державних установах."

Ось за ці теплі містечка й провадили вони... Все таки коли всіх інараковців, крім Холодного, задивити в однаковому становищі... то один із цих Інараковців, а саме підсудний Дубровський заслуговує на особливу увагу.

Це яскраво виявлений націоналіст, повініст, фашист, до чого він признається...

Дубровський створив цілу теорію шляхів політичного та економічного розвитку України за допомогою спільника - Німеччини і думає разом з Німеччиною будувати самостійну Українську самостійну в лапках...

За теорією Дубровського Україна мала бути самою... колонією фінансового капіталу

Дубровський заслуговує особливої уваги ще й тому, що проявляє ненависть до всього російського... В своєму національному заціпенні... Він одмовляє Росії яких бу то не було культурних здобутків і захищає її соху, лалті і самовар... Це її культурні досягнення... Російська культура - продукт іноземців, бо росіяне - це азіати, які не здієні

створити культурні цінності....
З цією концепцією націоналізму він залишився і по арешті.....
Коли його було заарештовано, то він до ніяких злочинів не
признавався і злобно заявляв:

" Чого хочете від мене..... Коли вам треба знати
українську культуру, то читайте, а не прикисуйте мені того, що
я не роблю "..... Пізком так, як кричать про це демократич-
на петлюрівщина..... Він й тут на судовому слідстві ска-
зав: це все маклеп..... брехня!

Але така його поведінка свідчить про те, що ми маємо
до діла з зацепами ворогом радянської влади....

Все говорю тому, щоб ви, товариші судді, з особливою
обережністю і недовірою віднеслися до Дурдуківського.

На мою думку - до його треба застосувати дуже сурову міру
соціального захисту, майже таку, як і до Ходошного.

Холодний повинен найбільш суворо відповідальність вести.
Щож до решти інараківців, то я вимагаю теж ізоляції, але в
значно нижчій мірі, ніж для перших двох.

Перехожу тепер до так званої кооперативної групи обви-
нувачених.

Контр-революційна робота, яку проводив актив ІНАРАКУ,
не могла задовольнити керівників СВУ. Їм треба було вий-
ти на більш широку дорогу, зв'язатися з масами..... Вони по-
думали, що для цього в кооперації знайдуть для себе сили.
Тому то на самому початку заснування СВУ, поруч з академіч-
ним осередком, організувався кооперативний осередок.

Підготовчу роботу для організації цього осередку, було
дорчено весті Борзову, Дурдуківському. Цьому осередкові во-
ни надідали особливої ваги і великі надії покладали.

Борзов мав бесіду з Болосовичем Дурдуківський з Ботви-
новським. Після цього Болосович, побалакавши з Бутвинівським
і порадившись з товаришами, скликав засідання, на якому бу-
ло рішено організувати кооперативний осередок. На засіданні
централі СВУ цей гурток був затверджений..

Члени президії СВУ до заснування його поставилися з особ-
ливим задоволенням, бачили в ньому початок ширшої роботи,
спробу підійти до селянських мас. Центр СВУ в своїх надіях
на кооперацію, дивився на неї, як на стару українську коопе-
рацію за Петлюри. А ця кооперація мала куркульсько-буржуаз-
ний характер..... була підірою..... УНР.

Про роботу кооперації свідчив підсудний Дурдуківський,
коли його запитували про роль кооперації в класовій бороть-
бі. Я дозволяю собі процитувати.....

Я не можу пройти мимо цієї цитати, яку оголошу. Підсуд-
ний Дурдуківський на запитання: А що за роль кооперації....?
Кооперація не була на боці радянської влади, була сама орга-
нізаторкою руху проти радянської влади....

Хто направляв селянські маси проти радвлади? Українська
кооперація.

Хто впливав на виховання селянських мас? Українська ко-
операція..... через своїх інструкторів. Хто давав ватажків,
які стояли на чолі повстанських загонів? Українська кооперація
разом з петлюрівськими емісарами. Хто матеріально підтриму-
вав повстання, давав кошти.....? Українська кооперація.

Ось та загальна характеристика, якої кооперація заслу-
говує за часів петлюрівщини.....

Яку роль українська кооперація відіграла за часів БУД
БУД?

Дурдуківський і Нікоцький свідчили, що за період існу-
вання БУД вона була на боці класового ворога.....

Радянська влада зруйнувала контр-революційну, куркуль-
ську кооперацію і створила міцну мережу робітничо-селянської

Продовження промови ЯКИМОВИЧА.

кооперації.

Головні діячі куркулівської кооперації були викинуті за борг.... Але по установам поховалися окремі контр-революціонери і вели шкідницьку роботу. Ось цих контр-революціонерів і шкідників і шукала СВУ.... Ці шкідники мали від СВУ завдання створити кадри для повстання.

Яку велику повагу надавали СВУ захопленню позицій в кооперації свідчить підсудний Єфремов. Він каже: " СВУ досягне найвищих завдань, коли кооперація разом зі школою та церквою допоможе прикласти шляхи на село. З другого боку в руках кооперації була ціла низка установ, як то: Українбанк, Господарь банк..... Кооперативний Інститут....

В чому конкретно були ближчі завдання кооперативного осередку?

Ці завдання були двоякого роду: через своїх людей взяти активну участь в практичній роботі кооперації..... через великі кооперативні установи впливати на село.

Друге завдання - працювати відповідним чином в дусі ідей СВУ..... в Кооперативному Інституті над виховуванням молоді по прийшла з села..... щоб були готові кадри..... Працювати в тому ж на селі, щоб заснувати звязки на майбутнє.

Дальше завдання цього осередку - гуртування, підготовка, виховання членів СВУ.... гуртування... із кооператорів..... для повалення радянської влади.... Таким чином, не лише повалення радянської влади..... а сільські кооператори поруч з автокефальною церквою мали готувати той матеріал, який мав виступати під час інтервенції....

Болозович і Бутвинівський знали про завдання - боротися з радянською владою. Вступ Болозовича і Бутвинівського був тільки логічним висновком їх роботи, яка за існування радянської влади завжди була ворожа і контр-революційна....

І Болозович і Бутвинівський були членами БУД і СВУ.... Зараз вони заперечують, що до БУД..... але не заперечують, що за часів БУД робота їх була контр-революційна.

Болозович і Бутвинівський помимо БУД працюють в нелегальному гурткові і свою роботу скеровують проти економічної політики радянської влади що до цін на сільсько-господарські продукти для куркулів....

Пронагувалася думка, що колективізація штучно насаджувалася..... відмовляючися в кредитах колективам..... вони вели боротьбу проти призначення в органи кооперації партійних робітників....

Не дивно, що Єфремов і Дурдуківський звернулися до них... Єфремов і Дурдуківський знали всю попередню роботу Болозовича і Бутвинівського, тому сміливо довіряли саме їм.

.....Свідчить за себе і за своїх товаришів Болозовича..... що її переводили, як і до цього часу..... що від нас вимагала СВУ.... Болозович і Бутвинівський не конкретизують своєї діяльності, як членів СВУ, але вони її признають.... Яким способом впливали кооперативні п'яторки на село..... вони не признаються....

Але члени СВУ забули, що наша кооперація, не куркулівська, що там немає чого шукать, немає кого вербувати. .. Ті маси про які вони мріяли..... тих мас вони не здобули.... Маси ці і є з радянською владою рад. Не радянському кооператорові працювати з куркулізмом і не йому вербувати членів до боротьби з радянською владою Тут надії організаторів

СВУ не виправдалися..... Кооперація не дала сподіваних наслідків..... Так само не дуже вдалася робота в Кооперативному Інституті. Туди йде пролетарська й селянська молодь... Коли навіть Дурдуківський і підкидав зрідка своїх фахівців, то не в їх руках було все життя Інституту не в їх руках були сили повернути життя Інституту.... Членами осередку довелося втішатися малим товариством своїх старих знайомих..... Ні на які маси ці контр-революціонери не надіялися.... Їх ставка була тільки на інтервенцію....
..... Хоч вони дуже каються, але я вважаю, що все таки не зявляються безпечним елементом..... і їх не можна пускати між чесне громадянство....

Я вимагаю і для цих підсудних ізоляцію, при чому для Бутвиновського в такому розмірі, щоб він виздоровів від контр революційної хвороби..... Тепер хочу звернутися з обвинуваченням до останнього підсудного Миколи ЧЕХІВСЬКОГО.

Найбільшою відповідною формою для антирадянської роботи була автокефальна церква..... Всяка радянська установа, як вона не була засмічена, не дає можливості розгорнути цієї роботи в ширшому масштабі. Найбільше пригідною для цієї роботи є не радянські організації, а автокефальна церква....

Цей процес з особливою наготою довів, що уявляє собою всяка церква і автокефальна зокрема.... На процесі це суть автокефальної церкви виявлено. Всі її прихильники..... це контр-революціонери..... які нічого спільного з релігією не мають, а натомість коло цієї церкви гуртувались..... куркулі... петлюрівські бандити..... отамани..... і навіть російські білогвардійні..... Тільки ця церква могла об'єднати майбутні кадри для боротьби з радянською владою, в особі своїх священодіячів - петлюрівських старшин.

Перед трудящими масами тут на процесі викрито всю суть, ворожу..... Вона не мала своєї власної програми, та їй і не потрібно було, бо її програм - це програм БУД а потім і СВУ. Мету мала - це нищення радянської влади....

В цій церкві працював підсудний Микола Чехівський..... до автокефального гуртку, що його було засновано на початку вересня 1927....

Входячи до СВУ - Микола Чехівський добре знав, чого пішов до автокефальної церкви..... Пішов..... / як зясовує у зізнаннях - прислужитися національній ідеї /.....

Це, товариші судді, дуже обережна формулювання..... а по суті вона значить - послужити небіжчиді УНР.

..... Виступав з промовами з катедри автокефальної церкви.... Він в своїх промовах веде антисемітську агітацію..... контр-революційну, антирадянську....

..... що він безпечно активним діячем СВУ.

Минуле Миколи Чехівського теж не світле..... син священника..... полковник..... Микола Чехівський кастється..... заявляє, що він не розбирався..... був диким..... аполітичним.....

Треба визнати, що вся робота..... під впливом брата, Володимира Чехівського, якого вони дуже цінили, поважали і любили.... Склалися обставини, що диктувала йому контр-революційну роботу.... Ці обставини суд повинен поразурати..... і це особливо, коли він признався до вини..... я все вимагаю від суду застосування до підсудного Миколи Чехівського міри соціального захисту - ізоляції....

На цьому закінчуються пояснення прокуратури взагалі.... Я хотів би ось що сказати: Товариші судді, вам прийдеється рішати про долю підсудного..... придивіться виразно до уча-

КРИМИШАН. кожного зокрема

Я ще раз хочу нагадати вам, товариші судді, що на лаві підсудних сидить класовий ворог, свідомий ворог, який учора був контр-революціонером у дії й позавтра ще є контр-революціонером у потенції. Хоч становище нашого радянського союзу, його міць, величезне зростання народного господарства, зокрема зростання колективізації села, яке цілком знищить глитайську класу і тим базу для контр-революційних організацій, дозволяє вам, товариші судді, виявити деяку ласку, якої так просить Черняхівська, як від переможців, але вам не треба забувати, що класова боротьба не закінчена і тому ви повинні зважити всю соціальну небезпеку підсудних і вжити для всіх них такі заходи соціальної оборони, що цілком би гарантували Україну і ввесь радянський союз від можливого продовження чи повторення їхньої злочинної діяльності.

ГОЛОВА. Сьогодні суд на цьому припиняється. Завтра слово заберуть представники оборони. Засідання почнеться точно о 4-ій годині.

Засідання припинено в 7 год. 25 хв.

ЗАСІДАННЯ НА ВИЩОГО СУДУ 12 КВІТНЯ 1930.

Після перерви засідання відновляється в 7 год. 40 хв.

ГОЛОВА. Продовження промов. Слово має оборонець т. ПУХТИНСЬКИЙ.

Промова оборонця Пухтинського.

ПУХТИНСЬКИЙ. Українська Народная Республика змушена была оставити і Правобережну Україну. Правительство этой ефимерной Республики, лишеної і території і народа, находилось в связи с подпольной организацией БУД. А когда последняя, лишенная всяких социальных корней захирела. потом на смену пришла СВУ.

Обе організації й на Україні і за рубежом. Трудно, что касается БУД, узнать, где центр, тут ілі за рубежом. Но что касается СВУ, то вполне установлено, что таковой находился в Кіеве в гостеприимных стенах Академии Наук с одной стороны, а с другой стороны на Гоголевской 22 / помещанья С.О. Сорогова - прим. записувача / Спілка Визволення України конечно действовала по директивах УНР. руководилась идеалами УНР. они были для нея путеводной звездой.

Кажія задачі, ідеали. кажія указанія от УНР шлі до СВУ. Тут отмечено, что УНР не имела ні території, ні народа. одно правительство. Матеріальнія средства, как свидетельствовал Ніковскій, истощались. УНР приобегнула к ласке і поддержке бывш. союзника - Польши. Такая ласка і поддержка была дана. Наши западные соседи. в ужасе от грозной коммунистической тучи, надвигающейся к западной границе. готовы были провести инициативу, которая. Это призрак, повисший над капиталистическими странами.

Опасения, что какая то молния зажжет мировой пожар. диктовало необходимость искать средства защиты. і боротьби с ненавистными коммунистами. Таким средством была СВУ. І, товариші судді, для того, чтобы правильно оценить органическое значение этой организации, нужно помнить, что

УТИНСЬКИЙ. значеніє етой організації за границею України..... і тех, что корні ее націналісь далеко і тех закордонних подстрекателей

БУД іриваліся.... Начінаєт работать СВУ, націнаєт осушествовать свою програму..... Ея програма била разоблачена... Можна лі било УНР і СВУ к кому нібудь обратіться..... на кого опереться? Конечно нет! Но груп буржуазіі у нас нет, а кулачество у нас очень хітрое.... Остаються различные декласірованія слоі: лица бывшего духовного званія.... інтелігенція, ізнівающая от тоскі по старом, добром времени, у которой представленіє жізненнои красоты связано с старим режімом..... субъектївными пережіваніями овеяними думкой нездорового романтизма..... Вєдь ні одного рабочего, ні одного селяніна завербовать не удалось... Их всех объединяло стремленіє - свергнуть советскую власть і реставрировать буржуазный порядок..... Это била политическая организация, члены которой страшным образом не знали своей програмы. Общей ідеологіі члены ея не імєлі..... ні общей тактїкї..... А работу УНР выполнялі..... Там не нужен бил талант..... Требуется только ізвестный навик, умение заняться етой вредительской работой..... несколько помешать развітію социалистического строительства. Это конечно била одна із важнейших задач..... котория билі по сердцу УНР і тем господам, которие стоялі за УНР..... Это било чрезвычайно важно для будущего..... Онї бї могли послужить в некоторой степени будущим плацдармом, на котором в будущем УНР і полякї..... Представьте, еслі бї явілісь "спасітели" України - УНР с полякї..... Впечатленіє такое, что онї виручают народ....

Еслі бї онї явілісь, то ми прекрасно понимаем, что кулачьє, которое вообще держітся прїнципа, "не зная броду не сунься в воду", безусловно бї прїсєдїнілісь к нїм..... Нужно констатировать потенциалную мощность враждебных нам интервенціонеров..... Да і наконец, товариші судьи, ви прекрасно знаете, как іздеваются часто над понятієм "народа"..... Ви помніте, как на Софійской площади "народ" в прїсутствіі касо..... пожелал ізменить образ правленія..... вібїрал петляна....

Само собой, что старая істина, провозглашенная, еслі не ошїбаксь, Лассалем, что "конституція..... есть фактом сілі..... пушек....." это вторая политическая сторона нашего дела....

Но я советскїй зашїтнїк і тому я советую судьям во всю шїротут посмотреть..... Как советскїй адвокат.... я говорю не только то, что угодно моім подзашїтним, а і то, что важно для суда....

Второй вывод, по моему мненію, особенного значенія..... Он разоблачает мелко-буржуазную сущность чаяній наших контрреволюціонеров....

Отечественной буржуазіі, окончательно нет раздавленной, готовей в любой момент..... в случае интервенціі.... А на нее уповают очень многие із оставшихся тут....

В мою задачу, товариші судьи, не входїт іследованіє прїдїтельства во всем объеме..... Остановлїхсь только на одном..... деятельности Дурдуковского, Іванїці і Догї....

Как ізвестно у нас главным очагом просвєщенія является Академія Наук..... Что она із себя представляла в 1925 году..... Научнїя сілі? Там бїло много участников с весьма легкїм научным багажем..... Стари. Грушевскїй с Ефремовим..... потом врєзывается какой то Студинскїй.

ТИНСЬКІЙ. Существовала масса комісії..... Отсутствовала координація..... Образовались партії, что сводили счети одна с другою..... Постановка дела в целом напоминает что то отвратительное..... Ну я понимаю историка, который кропотливо роется в документах..... учение плани..... понимаю когда кто нібудь стремітся обнаружити тайну атома..... то такіе люди могут говорить.... ноі тенгере..... Не нужно трогать их, они серьезно работают..... Не когда люди ссырятся із за пустяка..... не понимают, что связаны с трудящими массами..... живут с ніх....

Что говорит Гермайзе о Академіі?

... " вона стаборилася на островах, де ліберальна буржуазія ии українська " ...

Представьте: серед бушующего моря советской стихіі,, прозябалі еті деятели науки....

Педагогическая комиссия..... Дело в ней шло очеь плохо... Не только наукой интересовались еті креци науки, сколько сведением счетов..... Никакой коллективной работы..... взаимного контроля. Тогда возникла идея между прочим заново создать Научно-Педагогическое Товарищество.

Задачей Товарищества..... консолидация педагогических сил для национальной работы..... фактически для пропаганды идеи СВУ. Товарищество имело использовать педагогов украинскіх по национальному принципу..... Товарищество должно было для будущего готовить кадры квалифицированных работников..... Будучи уенеровским, оно должно было готовить кадры для УНР....

Такая преступная деятельность в Товариществе і ограничилась только пределами указанных мною задач - организацией антисоветского просветительного фронта путем всякого рода бесед....

Итак Поэтому членам этой группы могла бы быть і неизвестна программа..... СВУ. Связь с центром СВУ велась только через Дурдуковского. Сам Дурдуковский программы СВУ не знал, не интересовался ею....

Здесь говорилі, что нельзя всю деятельность Товарищества, і это по моему мнению правильно, считать контр-революционной. Паралельно с контр-революционной работой велась і работа полезная. Чтобы правильно установить степень участия і необходимую меру социальной защиты придется остановиться на работе каждого..... Один із наиболее выдающихся подсудимый Іваниця..... Из показаний Дурдуковского является, что только в конце 1926 года..... Товарищество стало на грунт СВУ. Вступивші в 1922 году..... кульминационной точкой его деятельности был 1927 год. В это время он зачитал 4 доклада в Научно-Педагогичнім Товаристві.... Потом настал упадок..... В 1928 году меньше докладов і Іваниця имел один доклад. В 1929 году, как следует из его показаний, а ім нужно верить - Іваниця сделался пассивным, совсем отходит..... і фактически отдался научной работе. Он издает " Життя " і " Слово ", которым я предложил.... Поэтому, ако заявленіе, что в это время он почти не принимал участия, приходится доверять....

Начиная с 1923 года он издает много руководств. Правильно говорит товариш Ахматов, что все они направляются Украйну і по ним учились миллионы людей. Это учебники одобрялись соответствующими органами советской власти.

Говорилось здесь, что із за учебников выглядиывает классовый враг. ... Но необходимо это конкретно иллюстрировать....

А я полагаю, что если зоркое око.... не было закрыто, если ети подручники употреблялись в учебных заведениях.... Раз был штампель соответствующих органов, раз было одобрение Наркомоса, то надо полагать, что в ніх предательства не было.

ТИНСЬКИЙ.

Оценивая деятельность Іваніци, его контр-революційну роботу отрицать не могу, потому что он сам ее признает... За плечами Іваніци громадная полезная работа..... в віогромнаго количества учебных пособій.... Какія заключенія нужно вывести? Віновность в участі в контр-революційной деятельности в участі і ім признана.... Но представьте.... поле деятельности для государства. Это обстоятельство в особенности в будущем нужно принять во внимание.... У Іваніци невозможен рецидив..... Это обстоятельство в связи с его раскаяніем дает право защите просить для Іваніци самой мягкой меры социальной защиты.... Спрос на людей у нас огромный. Іваніца безусловно талантливый работник. Закрывать путь для Іваніци, да еще при том, когда он покаялся..... представляется мне і юридически і социально нецелесообразным....

Почти тоже самое я должен сказать і относительно второго моего подзащитного Доги. Почти с 1922 года будучи председателем издательской секції он ні разу " не окликав засідання ради "..... Чрезвычайно напряженную работу, которую до последнего года..... Его труды изданы в громадном количестве..... совсем недавно..... " Живое Слово " в количестве 25.000 экземпляров....

Таким образом, когда товарищ Ахматов і даже товарищ Любченко говорили, что в настоящее время республика распретает..... і как доказательство, сослалась на годосальную издательскую деятельность, на множество изданій, то не нужно забывать, что в составе этих изданій есть не малая доля работы Доги і Іваніци. В них відім полезную деятельность для государства. Государственное издательство із года в год выпускает учебники Доги....

Что сделал Дога? Это очень трудно сказать, когда идет о контр-революційной работе. Он себя признает виновным..... Он признает свою вину после анализа работы в Научно-педагогическом товариществе.

Он человек сознательный, осторожный..... Если он себя признает виновным, то надо полагать, что грех у него был....

..... В какой степени искреное сознание, а в данном случае оно несомненно искренне....

Третій обвиняемый, которого я защищаю, это Шило. Он тоже признает вину, но что контр-революційного і преступного было в его деятельности, определить не легко. Он был заведующим педагогическими курсами імені Грінченка. На предварительном і судебном следствии " сознається.... пілком..... майже одверто проносивував УНР ". Но что конкретно делал, от імені какой організації он действовал, какую программу поддерживал, то этого он не объясняет. Да і государственное обвинение не могло....

В 1924-25 г. Шило работает в Робосе..... контр-революційной работой не занимается..... В начале 1927 года он..... членом Научно-Педагогического Товарищества.... і в Державнім Видавництві України..... І если меня не обманывает слух, как говорил прокурор товарищ Ахматов, " выполнял свою работу в ДВУ дуже добре ". І когда я его спрашиваю, да что же конкретно он там делал контр-революційного, то он начинает говорить что то..... чего я понять не могу....

Вообще такі обвиняемые часто приводят в доказательство своей вине слово " идеология ".... Но это ведь слово

ДУХТИНСКИЙ. каучуковосе..... Оно при определении вина лишается совершенно смысла. Что они понимали под идеологией? надстройку какую то? Обвинять за действия их нельзя..... их нет..... Нельзя разобратся в чем тут дело. Нужно подойти конкретно..... Всякия джж штуки тут Шило рассказывал..... Но где же состав преступления?

Характер Шило прекрасно изобразил товариш Ахматов. Он сказал, что Шило стоял одной ногой на советской площадке, а другой на контр-революционной..... Но какая ж нога была сильнее..... трудно сказать....

Работа, которую проделывал Шило в ДВУ и в Научно-Педагогическом Товариществе скорее полезная чем вредная.... если вичесть работу контр-революционного характера.

Есть нечто что объединяет всех трьох обвиняемых..... которое привело их в лон о СВУ. Нужно проанализовать тут вступления в СВУ. Остановимся на украинском сменовеховстве..... Это явление общее..... Сначала саботаж..... ненависть..... озлобление..... Эти явления ослабели тогда, когда был провозглашен НЭП в 1921 году. Как будто бы уступки, компромиссы..... с старым порядком..... Окрилялись сладкия надежды..... во всяком случае на перерождение власти..... Они изменили векі на своем независническом пути..... По мере развития НЭПа этот порыв окреп і перешел в органическое сменовеховство.....

Но к огорчению их..... Могушая воля пролетариата позвала к социалистическому строительству..... і тогда поблеклі розовія надежды сменовеховства..... Органическое сменовеховство перешло в тактическое..... Разгорается старая вражда..... Тут раскричались горота..... доступ контр-революционным разделениям..... Так было с обвиняемыми... Но надо бити рафинированым хулиганом, чтобы извратити начала науки..... Но рафинированного хулиганства, извращения науки не было. Научную истину извращать они себе не позволили..... Они прокладидали новые полезные пути в педагогической работе і науке. І поэтому я считаю, что они являются пропагаторами научных методов і в педагогике..... чтобы к их участи отнестись очень внимательно.....

Принимая во внимание перспективы нашего государства, нужно сказать, что эти люди нужны....

Хорошо характеризован тов. Ахматов подсудимого Шило: "..... это человек с ослабленной волей. Это человек раздвоенный"..... К такому обвиняемому нужно применить 48 статью криминального кодекса.....

Четвертый мой подзащитный Дурдуковский, директор 1-й трудовой школы имени Шевченка, член БУД, член центра организации СВУ..... вредитель на просветительном фронте. Это больной человек, преждевременно состарившийся. Он написал свои признания на 500 страницах, печатных, на больших листах..... в 5 томах. І что еще надо подчеркнуть..... Характер его показаний удивительный..... Мне, его защитнику, стоило невинимой мукі их прочесть..... На каждой странице можна найти, что уже обнаружено..... Написавши 458 страниц большого канцелярского формата, он еще обращается к генеральному прокурору с заявлением, в котором опять же пишет: я признаю себя виновным, что агитовал за избрание Ефремова "..... Преступление, которое нікому не нужно..... Опять перечень грехов, для которых нельзя найти наказаний.

Кто он такой? Как дошел до жизни такой? Он сын священника..... Окончил Духовную Семинарию, потом Академию. Это было давно так лет 30 тому назад. Кто помнит

ТИНСКІІ. еті годи, тот знаєт, что тудя направлялась мертвящая рука Победоносцева, но тот должен со мною согласиться, что еті учреждения давали известное количество борцов за революцію.....

Нелегальныя бібліотеки..... Непосредственное соприкосновение с массами..... Еті учреждения особенно наши себе благодатную почву на Україні. Надо сказать, что в етіх же учреждениях обыкновенно пылким светом распускалось украинфильство..... любовь к родине, любовь к народу..... Грамади, которыя посвящали себе изученію языка.....

Антонович, Грушевскій, Коніскій..... Мы знаем етіх трьох лід, что они являются идеологами украинскаго націоналізма..... Вместе с Антоновичем, Грушевскім, Коніскім..... он конечно попал в сферу влияния націоналістической идеологии..... Несомненно они для него необыкновенные авторитеты..... Они, которые являются людьми ограниченными..... Я не боюсь это сказать, хоть Грушевскій у нас академиком.....

Дурдуковскій выбирает такое занятіе, которое способствует примененію на практикѣ,..... вынесенного от етіх людей. Как учитель он образцовый. А всякій учитель это немножко футляр..... Он с ног до головы увлечен украинской національной идеей.....

.... Он сам говорит: " я був засліплений впертий націоналіст я був педагогом квочкою ".....

Так складывалась деятельность і убежденія Дурдуковскаго, которые довели его до скамьи подсудимых і скратили его жизнь.....

В Кіеве очень нетрудно встретить то, что называется ширим украинцем в кавичках.....

В трудовой школе, он проводил принципы боевого націоналізма, а мы скажем боевого шовінізма..... Ведь это там была забастовка против російскаго языка..... Дурдуковскій стоял за то, чтобы дети не учились російской мове..... Подбор учителей был соответствующий..... Влияніе на родителей.... Один родитель не дозволял своим детям читать російскіе книги. І вот какраз через несколько лет распространілись велепие слухи, что советская власть уничтожит Украину..... Дурдуковскій насаждает идеали, которые ему дороги.... Но вот жизнь..... советская действительность врывается в эту школу..... В школе і пионеры і комсомольцы, оі Малащук... Казалось такая, как Наталья Сошко і та перешла в другой лагерь..... Малиш в 9 лет пишет такой отчет: " 1 травня... був Володімір Федоровіч..... у 9 години прийшов до школи.... Сказав, що людина скинула кайдани і зробила весну.... "

Так бывает всегда в тех случаях, когда люди вместо того, чтобы связаться с массами.

Однако неверно, что я признаю невинность..... Я считаю, что Дурдуковскій даже..... очень ответственный і понесет наказание.....

Говорят..... там суровая преступная деятельность..... в этой школе родился СУМ..... Но обратіте вниманіе на ту любовь к детям..... Свою школу..... своих детей он защищает і на скамье подсудимых.....

Безусловно он имел влияние на СУМ..... Никакого отношенія к террору не имел..... Іми знаем с заявленія Павлушкога, что о терроре там не говорится..... Он не отрицает потенциального значенія СУМа і признает, что..... СУМ мог сделаться опасным.....

ХТИНСКІЙ.

Покончив с школою, передем до розсмотренія другіх видів его контр-революціонних видів діяльности, которых, как вам извѣстно, очень много..... Он все признает..... Зналъ ли он программу СВУ..... Я его спрашивал и должен констатировать, что он небольшой знаток программы..... Я спрашивал Ефремова, как этот пассивный, болезненный человек мог организовать столько пятерок..... Ефремов ответил: расказался и организовал.....

А по моему так дело обстоит, так, что почва бы-ла готова..... Когда Дурдуковскій обращался, то он находилъ уже готовый матерьял..... Стоило только упомянуть о УНР, о національнхх пріобретеніяхх..... а у людей бил о предубежденіе противъ советскои власти..... Програм не спрашивалі. Дурдуковскій - вовсе не тонкій организатор..... Это просто курер..

На страницѣ 94 своихъ показаніи о немъ говоритъ его другъ Ефремовъ такъ: "з боку политичного - це людина неви-разна".

Это педагогъ в буквальномъ смысле..... Воинственныхъ жестовъ отъ него нечего ждать.....

Самъ про себя онъ говоритъ такъ: "я никогда не належалъ до значенія программы СВУ..... Пассивностьъ вдачи завжди помічалася..... Никогда не державъ в рукахъ зоріи і нимъ горжуся"....

Это человекъ, который любитъ идимическую тишину. Для него "ліпше вил" чемъ гремѣшя трактор..... Такъ что же? Это террористъ?

Павлушковъ говорилъ, что Дурдуковскій намечался в министры народнаго просвѣщенія..... Но онъ не хотѣлъ..... онъ отмахивался..... Видно большаго недостатка политическихъ деятелей, когда такой человекъ, какъ Дурдуковскій..... И я себе не представляю такой республики, в которой министромъ бил бы Дурдуковскій..... разве такой республики, где президентомъ бил бы Товкачъ з Полтави..... / Смѣхъ в залѣ /.

Умаливать его вѣны не хочу..... Но я прошу васъ, товарищи судьи, выводите заключенія с точки зренія другіхъ его качествъ..... Конца его ставили на другое место послѣ главаря СВУ, то это едва ли правильно..... Онъ выполнилъ чужую волю....

Я закончилъ свою индивидуальную зашиту..... Но мы, советскіе защитники, не пришли бы к логическому заключенію, когда бы не подчеркнули і общественнаго значенія этого процесса..... Для меня, какъ советскаго защитника - это самое главное.

На скамье подсудимыхъ состав обвиняемыхъ необыкновенный..... Тутъ цвѣтъ украинскои интеллигенціи: учителя, профессора, медики, академики. До 1917 года это бил безусловно прогрессивный элементъ. Онъ имѣлъ извѣстныя заслуги в борьбѣ с самодержавіемъ. Они тогда могли быть на скамье подсудимыхъ....

Правъ бил Дурдуковскій, когда онъ говоритъ, почему онъ занялся контр-революціонною діяльністю..... то онъ говоритъ, что бил заслепленъ і попал на скамью подсудимыхъ....

Но что же теперь? Связи с массами у нихъ безусловно не било. А какое с же значеніе имѣетъ интеллигенція безъ масъ?

ХТИНСКІЙ. Надстройка над буржуазією? Но раз буржуазії нет, то і надстройка рухнула.....

Советская власть в своем бурном потоке сделала пропасть между німі і трудящимися массами.

Что же делать? Они не в состоянии были догнать советскую жизнь..... они со старими привычками все на месте топталісь..... В конце концов попали в СВУ і теперь перед судом..... на скамье подсудимых.....

Если бы нашелся наивный человек і сказал, что здесь судят украинскую интеллигенцию, то это неправильно..... Нет, судят не украинскую интеллигенцию, а тех, кто откололся от украинской интеллигенции..... Украинская интеллигенция органически связана с классом трудящихся.

Я закончил свою речь. І теперь сделаю вам такое заявление. Представители государственного обвинения, обуреваемые справедливым гневом, предлагали суровые меры наказания. Я напротив, прошу вас, товариші судьи, применить мягкие меры социальной защиты.

Я прошу вас обратить внимание на комплекс объективных данных, которых привел моих подзащитных на скамью подзащитных. Они пережили і перестрадали много. Мы не можем сомневаться в искренности их рассказа. А кроме того, не забывайте, товариші судьи, что этот процесс проиік в широкія массы населения..... Уже мы слышали сильные отзвуки... Справедливое возмущение охватило народные массы.

І если возникнуть в трагедию душ всех обвиняемых, то вы согласитель..... Признаете известную ценность личностей обвиняемых..... Ведь их можно использовать для советской работы..... Советская действительность требует от вас мягкого приговора.....

Наш пролетарский суд прави..... І нужно прийти к приговору целесообразному.....

А когда принять во внимание возможность использования подсудных советской действительностью, то это даст мне право вдвойне просить вас мягких мер социальной защиты....

Етим я заканчиваю.

ГОЛОВА. На цьому засідання сьогодні закінчується. Продовження промов завтра точно в 4 години.

/ Засідання зачинено у 8.55 за середньо-європейським часом. /

ПРОМОВА ДЕРЖАВНОГО ПРОКУРОРА А Х М А Т О В А

дня 10.ІУ.1930 Почато запис 5 год.40 хв.

МАТОВ. На початку чути лише відхил час од часу неповязані уривки промови аж до перерви в 5. год. 45 хв. В цей час прокурор Ахматов говорить, що закордонною українською пресою пише, що ніби процес відбувається в напруженій атмосфері червоного терору, що на лаві підсудних сидять люди, що пройшли всі більшовицькі тортури і тому вони каяться те суді й полемізує з цими твердженнями. Він каже, що причини каяття полягають в усвідомленні підсудними безнадійності їх позицій. Далі опиняється на шкідницькій роботі СВУ на культурному фронті. В ділянці художньої літератури письменники мусіли підкреслювати головно національну проблему в душі УНР і виявляти хибі радянської анархії таку лінію проводить в своїх творах письменник ІВЧЕНКО. Його філософія - це філософія дрібно-буржуазного українського націоналіста. Івченко піддав впливові СВУ. Перебування в БУНР і припинило тимчасово творчу роботу письменника Івченка й певною мірою, як він каже, змінило його світогляд із ідеалістичного на матеріалістичний. Наводить уривок з його "Робітні Сили" де героя повісті "забірає гостра гарячка нової культурної доби". Цю можливість через деякий термін Івченкові треба дати.

Далі Ахматов переходить до розгляду діяльності СВУ в Академії Наук. Зазначає, що підсудні працівники Академії не знали плянів розгортання сітки ВШШ, але говорили, що українській молоді нема де вчитися. Академію розглядали як базу академічної групи СВУ, як установу, куди обо радянських інстанцій не заглядало. І Наукове Педагогічне Товариство ВУАН і медична секція і ряд інших інституцій разом з науковцями роботою переводили роботу контр-революційну. Члени СВУ затюгували в повсякденній роботі національне питання, висували при призначеннях на становища професорів, доцентів і т. д. своїх людей, впливали на студентство в душі СВУ. Нарешті з'являється на балачках членів медичної секції про можливість застосування до політичного супротивника "медичного терору". Це було логічним висновком із оскаженілої, напів-божевільної зневаги до всього радянського, до комуністів, які загубили "Неньку Україну" / П.П. /

Другим осередком СВУ на культурному фронті - була так звана Педагогічна група.

Кадри учителів були об'єднані в ньому одним ворожим контр-революційним ставленням до радянської влади і революції.

О годині 5.40 чути фрагменти, спочатку неясно.

..... Чеховський на попередніх зізнаннях, спочатку не міг сказати, що його діяльність, була контр-революційною - Так само підсудний Кудрицький.

- Зазначали ці підсудні що, навпаки, їх діяльність була революційною. Це на попереднім слідстві. Та боротьба чи цієї боротьби з сфремишною від підсудного Кудрицького не потрібно. Доводити своє вороже ставлення до сфремишину йому треба було раніше. Після того що виявилось, треба - ж запитати: чи підсудний Кудрицький вважає це за непорозуміння, чи за переконання?... Кудрицький сказав: "раніше треба повалити радянську владу.... і коли її не буде.... парадоксом все це виглядає.... Кудрицький сконстатував своє контр-революційне ставлення до

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
CHICAGO, ILL. 60637

NOV 10 1960

TO THE DIRECTOR OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO
FROM THE DEPARTMENT OF CHEMISTRY
RE: [Illegible text]

[The remainder of the page contains several paragraphs of extremely faint, illegible text, likely a letter or report. The text is mirrored and difficult to decipher.]

АХМАТОВ. радвлادی..... Він став до роботи, коли почув, що Винниченко повертає з-за кордону. Для таких, як Кудрицький поворот Винниченка з за кордону має більше значіння..... коли не буде радянської влади, а буде одремонтвана УНР.

Оголошена перерва од 5.45 до 6 год.

СЛОВА. Оголошує продовження промови. Слово має товариш прокурор АХМАТОВ.

АХМАТОВ! - говорить про Наукове Педагогічне Товариство ВУАН.

Тим більш яскрава робота Наукового Педагогічного Товариства, яка являєть ся контр-революційною і шкідливою. Члени Товариства були керівниками, були видатними діячами ВУДу і СВУ, разом з тим вони були асо головами комісій, або секретарями. Склад комісії підбирався з людей, що наближались своїми поглядами. Прикриваючись високим авторитетом Академії Наук Товариство мало переводити суто педагогічну роботу, як роботу політичну і під плащем роботи наукової фактично переводили роботу націоналістичну. Цього не запаречують ні Дурдуківській ні інші....

Їх робота..... кінчаючи прямим протиставленням себе кож місаріяту Народньої Освіти, - ось в чому полягає їх контр-революційна робота. Справа полягала не в тому, щоб критикувати. Товариство ставило собі завданням підтримувати недовіря до радянської школи, до радянських форм освіти, щоб одірвати від радянського впливу школу - це входило в завдання Товариства. Кудрицький свідчить, що спрямування роботи було антирадянське. Він показує, що всі. Головні діячі Товариства були відомі своїми антирадянськими поглядами. Добір співробітників ілюстрував наявно ці погляди.....

Підсудний Шило, каже, що це об'єднання в масах учительства відігравало контр-революційну роль, гуртуючи учительство навколо себе і одриваючи його од мас радянського учительства. Він каже, що майбутньому УНР, Товариство мало дати кадри кваліфікованого учительства. Можна подумати, що до УНР непотрібні зараз нам кваліфіковані педагогічні сили.... В науково-педагогічній діяльності вони прикривалися машкарою радянськості, машкарою науки..... щоб УНР мала своїх методистів.....

І тут вони думають, що хтось повірить, що вони мали методичні завдання.

З свідчень Єфремова видно, що СВУ постановила використати Наукове Педагогічне Товариство для праці і в інших наукових закладах. Друге завдання Наукового Педагогічного Товариства - це загальна система виховання учнів в технікумах, що мав своїм завданням підсудний Дога....

В Педагогічному Товаристві об'єднувалися люди, які педагогами взагалі не були і нічого спільного з педагогікою не мали. Ці свідчить, які кадри гуртувалися коло де-якої частини Наукового Педагогічного Інституту. Де які секції існували лише на папері, наприклад, медична секція. Звичайно, були секції, які працювали.....

Дога каже, що вони стреміли, щоб показати, що учительство іде за ними, а не за якимись радянськими установами - як наприклад, Київський методком. Це протиставлення було контр-революційною акцією, на яку вони пішли, протиставляючи форми радянські до якихось контр-революційних.

Це складає зміст обвинувачення, яке я виставляю до Наукового Педагогічного Товариства.

Вопросы о том, как можно было бы использовать эти средства в интересах народа, а не в интересах отдельных лиц, являются предметом особого внимания.

Особенности развития от 1945 до 1950 г.

Вопросы продолжения работы. Кроме того, вопросы продолжения работы.

Вопросы о том, как можно было бы использовать эти средства в интересах народа, а не в интересах отдельных лиц, являются предметом особого внимания.

Вопросы о том, как можно было бы использовать эти средства в интересах народа, а не в интересах отдельных лиц, являются предметом особого внимания.

Вопросы о том, как можно было бы использовать эти средства в интересах народа, а не в интересах отдельных лиц, являются предметом особого внимания.

Вопросы о том, как можно было бы использовать эти средства в интересах народа, а не в интересах отдельных лиц, являются предметом особого внимания.

Вопросы о том, как можно было бы использовать эти средства в интересах народа, а не в интересах отдельных лиц, являются предметом особого внимания.

МАТОВ.. На засіданнях Ради Наукового Педагогічного Товариства говорили декламаторським тоном про необхідність погодження роботи. Вони говорили лише про зовнішнє погодження роботи з іншими установами..... Наркомос це помічав і в свій час зробив зауваження, що Науковий Педагогічний Інститут бере не належні йому функції, бере на себе роботу, яку провадить київський методком.....

Підсудні говорили про позитивний характер своєї праці, але визнали також, що найнекучіші потреби радянського будівництва.....

Все, мабляк, що стосується до методичної техніки, але без політики.....

Ця зовнішня аполітичність СВУ і привела підсудних до того, що вони вступили в СВУ, що вони в Науковому Педагогічному Товаристві шукали захисту, — так як Ірченко знаходить його у Старницької-Черняхівської.

Вони шкодили розвигнові української культури. Їх мета була виразно контр-революційна — консолідація українських контр-революційних сил і одірвати частину радянського учительства од української культури СВУ мало своїм осередком Наукове Педагогічне Товариство, як це доведено поспереднім судовим слідством. Цей осередок виправдав своє призначення.

Один із підсудних член СВУ Іваниця має задання методики української мови. Він працював 4 роки. Того відомі цілі в Україні підручники мали величезне значіння для виховання молоді, але ті гасла, що їх він накреслював у своїх підручниках, цілком розходилися з його власним життям. Іваниця — відомий український автор підручників: " До світла ", " До праці ", " Шляхами Життя ", " Слово і Життя ". Ці підручники мали значіння для виховання молоді. Ці шляхи життя вели Іваницю не туди. Слово розійшлося з життям. Коли він писав до " Світла ", то це світло бачив за кордоном, там де еміграція. Ця ідеологія відомилась в мільйонах підручників. Там нема може віршів, присвячених пам'яті Петлюри, але в них є безумовно шкідництво. За часів радянської влади Іваниця став професором Київського ІНО, тоді, як став членом СВУ. Іваниця двоїстий. Одна половина його радянська, — він пише в журналі " Радянська Освіта " і став на шлях радянської освіти. Од 1923-1925 р. він став змінювачем. У 1925 році у нього сталася деформація змінювачества, що й привела його до СВУ.

На попередньому свідченні підсудний Іваниця говорив, що він не міг бути контр-революціонером, оскільки про якесь визволення од радянської влади може говорити лише заграничний агент.

Незалежно од психологічних постанов він всеж став контр-революціонером. Що штовхнуло його в СВУ? Однобічна робота, пережитки національної романтики і примат національного моменту над соціальним. Через це він і прийшов до СВУ.

Що до українізації у Іваниці нема сумнівів відносно політики радладь. Але почалася опозиція в партії і він рішив, що це є загроза національній політиці. Він боявся реставрації теорії боротьби двох культур. Опозиція повстала якраз тоді, коли він прийшов до деформованого змінювачества, це як би його штовхнуло..... Це все кудрява словесність. Він, як гороб партії, сподівався, що на боротьбу можна робити ставку, що вона підірве мійн партії. На цій боротьбі Іваниці грали, як на небезпеках НЕПУ, як грали на різних перешкодах, що були на шляху соціалістичного будівництва.

Так, тільки так, треба розуміти його змінену позицію.

ХМАТОВ.

Що він робить на педагогічних курсах? Він веде боротьбу з комуністичною течією, теж саме він робить і в Інституті.

Що він вносив у роботу? Національне спрямування, уникав політичних дисциплін поки комісар не помічав їх, щоби зберігти національну чистоту школи.

Дога весь час боявся комсомольців. Комуністична стихія, мозляв, внесе дезорганізацію і руйнацію школи. А він цінить чистоту школи., він був за чистоту класового складу і то таку, до якої немає нічого спільного жадний комсомол.

Дога пішов до першої грудшколи, а пішовтому, що вона нагадувала йому стару гімназію, але там йому несподобалось, бо там було небезпечно залишатись тому, що там антирадянське виховання провадили одверто.

На обіді, улаштованому Дурдуківським, а звичайно там де Дурдуківський, Трезвинський, Токаревська - там іду і бутилка червоного вина. От там за обідом Дурдуківський підносить тост: " за тих, що там ". Там не вимагалось дезавульованої роботи

Він теж складав підручники і мав там участь, як і Іваниця. Великої різниці в цій діяльності між ними не було. Що до технічних питань у Науковому Педагогічному Товаристві, то Дога уважав, що радянська педагогіка сама по собі, а Наукове Педагогічне Товариство само по собі. Різниці між Догаю і Іваницею немає. Те саме, що казав Іваниця те і Дога підтримував.....

Чому Дога шукав затишку в Науковому Педагогічному Товаристві? Бо тормозило учительство, шукаючи розв'язки педагогічних питань. Той спокійний академізм є шкідництвом для розвитку радянської культури. В умовах радянських не може бути голого академізму. Голий академізм без пристосування до проблем сучасності це є шкідництво. Цього академізму було занадто в ВУАН і зокрема у Науковому Педагогічному Товаристві.

Дога вступив до СВУ не як людина з певними політичними поглядами, а як педагог з певними політичними поглядами. Дога міг розгорнути свої здібності в радянських умовах і провадити корисну працю. Бо лише за радянської влади народня освіта знайшла своє почесне місце в боротьбі за українську культуру. Він не захотів цього зробити. Не можна сидіти на двох стільцях, як Підгасцький. А це немаяче привело його на лаву підсудних. Звичайно, Дога зможе через де-який час працювати для радянського життя..... але повинен відбутися певний речинень в ізоляції.....

Третій член педагогічної групи СВУ - Ш И Л О прожив свої молоді роки бурхливо. Брав участь в студентських революційних організаціях, був виключений з петербурського і київського університетів і тільки в 1909 році закінчив освіту і став педагогом. Через женитьбу на дочці Лисенка він увійшов в родинні зв'язки з українським оточенням і став свідомим українцем. Зблизився з Єфремовим, Дурдуківським, Чикаленком. Родинні зв'язки відіграли видатну роль в формуванні його світогляду.

В перших часах революції Шило відігравав значну роль в педагогічній роботі. Був на чолі Комісаріату Київської Цикільної Округи, а за польських часів, комісаром освіти на Київщині.

Починаючи з 1924 року Шило брав значну участь в освітньому русі, був відповідальною людиною і працював в сприятливих умовах. Умови його праці були сприятливі, щоб він працював для радянщини. Він був за члена Управи Співки "Робос",

МАТОВ. завідував редакційно-видавничим відділом Київської філії Державного видавництва України, був за члена Окрпрофради, репрезентуючи там вчительство Київщини і, нарешті, був за члена міськради. Ця його робота носила яскраво виявлений радянський характер. І в оточенні, в якому Шило перебував, його гважали навіть за надто радянську людину. Проте, в нього весь час була якась психологічна розгубленість, був розрив між його радянською роботою і його справжніми настроями. В своїх зізнаннях він каже: "не раз я мав мусів ставити собі питання, чи я цілком радянська людина чи я контр-революціонер?"

Де Шило шукав підтримки? Перед ким ставив ці питання? Що це за розгубленість? Чи він не міг це питання вирішити? Мав повну можливість. Не треба було возитися з собою. Треба було відповіді шукати в здоровому пролетарському оточенні, як це мусить робити інтелігент, що займав почесне місце поруч з пролетаріатом і творить волю пролетаріату. Шило, на жаль, не знайшов цієї відповіді. І це його привело на лаву підсудних. Були випадки, коли Шило працював чесно, але персональні, ідеологічні та родинні зв'язки не дозволяли йому бути таким і він був виконавцем організаційних завдань СВУ. Йому імпонували поразні старі політичні діячі. Їх кожне слово він приймав з повагою. Коли він пішов в Державне Видавництво України йому сказали: іди Шило....

..... І він пішов - з одного боку як радянський працівник і як представник СВУ. Треба йти або з радянською владою, або проти. З примиренством ставитись, яке було у Кудрицького і яке у Вас, Шило, не можна. У вас є звичка працювати в радянських установах.

І зараз Шило є радянський громадянин, --..... тільки романтик. В 1927 році Шило чекав еволюції радянської влади, але чекав в СВУ. Радвлада ставилась до його добре. Шило не зрозумів, що для таких, як він є найкращим оточення радянська громадськість.

Обвинувачення думає, що коли через де-який час дати підсудному Шилу можливість бути в іншому оточенні він частину свого життя ще зможе присвятити праці в радянському суспільстві, він буде користний і виконуватиме ту роботу, яку на нього покладуть, але для цього треба відірватися йому від того впливу, який призвів його на лаву підсудних.

Оголошена перерва 18 год. 40 хв.

Продовження о год. 19.35.

МАТОВ. переходить до характеристики контр-революційної роботи, так званої шкільної групи СВУ та центру її в зразковій школі імені Шевченка в Києві, що була під протекторатом ВУАН. Там були в складі педагогів безумовно досвідчені люди, які розумілися на педагогічній роботі. Але підсудні були проти організаційних принципів радянського шкільництва. Школа виховувала в антирадянському напрямкові, щоби з вихованців і утворити загін за УНР. В школі виховувались діти інтелігенції. Вплив демократичної частини був небажаний. Життя правда, брало своє і від шкідливих впливів учні утікали. Ми чули тут, що завданням школи було - не дати дітям денационалізуватися, але разом і не стати під вплив радянщини та комсомолу. Цього не треба доводити.....

ТЕЗ не є контр-революційною організацією, але його створила контр-революційна організація. Треба було ввести

МАТОВ.

в радянську школу елементи гімназії, треба було об'єднати дітей, щоб вони вивчали класиків і баїрона, щоб вони не читали сучасної української книжки, що вони не пішли до радянських об'єднань. ТЕЗ був компромісом.....

Державне обвинувачення не може сказати, що ТЕЗ була контр-революційна організація, але ТЕЗ була створена з контр-революційною метою, що перетворилась в СУМ. Завдання ТЕЗу і ОБУ СУМу - спільні завдання. Комсомол прийшов од ТЕЗу. Ви чули свідка комсомольця Малашука, що був головою ТЕЗу - в цьому немає нічого парадоксального. Цей Малашук, коли він вихався з об'ємів Дурдуківського, він перейшов до Комсомолу. Коли Наташка Сопко виїхала в Харків у неї виявились хитання чи потрібно було об'єднуватись в ТЕЗ, чи доцільно було відходити од радянських форм організації. Так само, як СУМ не міг виконати повністю свого завдання, так і ТЕЗУ не пощастило повністю виконати завдань і відірвати органічну радянську молодь від впливу життя.

Школа імени Шевченка мала ще кілька характерних рис: це, зокрема, той факт, що в ній на 500 учнів було тільки 4 євреї. Цей національний склад пояснюється тим бажанням, яке...

Поруки в радіопередачі.

Школа була проти соціалістичного змагання, як форми виховання дітей. Але в той час там із великою охотою читали вірші, присвячені Петлюрі, збирали гроші на увічнення його пам'яті, як національного героя.....

Без помилки можна сказати, що було бажання перетворити школу імени Шевченка в школу ім. ОБУ. Ураховуючи педагогічні здібності кожного педагога....., треба сказати, що і соціальний склад був відповідний: Дурдуківський - син священника; Трезвинський - син священника і інші.....

Шкільна група в своїй контр-революційній роботі підготувляла дітей до іншого державного устрою. Школа готувала з дітей кадри для майбутньої Української Народньої Республіки.....

Більша половина вчителства брала участь.....

ТОКАРІВСЬКА - теж вступила до шкільної п'ятірки ОБУ. Вона мала завданням, що потрібно зібрати суто націоналістичну школу, єдиний учительський склад, які би складали з себе одну, родину з людей одних поглядів. До школи приймалися діти лише з інтелігентських родин, мали зберігати чистоту інтелігентської школи. Бо з інтелігентськими дітьми менш треба працювати, вони більш підготовлені, більше розвинені. Такої легкої роботи шукала Токарівська. Вона трималась такої "педагогічної" засади, що не можна затримувати розвиток дитини змішуванням більш успішних з менш успішними учнями. Цей принцип привів до того, що в школі утворили дві групи - одну для дітей інтелігенції, а дітей демократичних батьків - окрему групу. Тепер на суді Токарівська визнала і зве це страшним шкідництвом. Це цілком вірно. Та все ж державне обвинувачення не вважає, що Токарівській потрібна надалі довга ізоляція від суспільности. Винесючи вирок її діяльності її свідомому шкідництву на культурному фронті, Найвищий суд мусить зважити її каяття.

..... Формально в школі виконували всі розпорядження, ходили на свята і т. д. Але атмосфера в школі створена роботою Дурдуківського, Токарівською і Трезвинським, була така, що ставились в шкідництво до імени Петлюри, читалися вірші про вбивство Петлюри.....

АХМАТОВ.

Говорилося там, що радянська молодь не здатна постояти один за одного, щоб не робили, як би не знущались...
..... вона не подасть голосу протесту.....
..... але для чого нашому пролетарському студентству так вчитися, що не боятись арешту?....
Такими студентами були Павлушков і Матушевський, що пішли на боротьбу з радвладю.

Другий член СВУ в шкільній групі - це вчитель ТРЕЗВИНСЬКИЙ. Він не міг поставитись критично до свого буршого учителя, до свого керівника і на пропозицію його вступив до СВУ. Звичайно, Трезвинський був до цього де якою мірою підготовлений, бо як він сам зізнавав, в нього було щось вороже в середині до радянської влади. Процес еволюції, що почався в підсудного, надто затягся. Зараз певний термін ізоляції від суспільства pomoже Трезвинському позбавитись його старих контрреволюційних поглядів.

Останній підсудний із шкільної групи - це ЗАЛІСЬКИЙ. За його ідеал була Українська Народня Республіка. Тільки в ДПУ він заявив слідчому, що УНР не може дати жадних переваг Україні, рівняючи до радвлади, й тому, він кається в належності до СВУ. Заліський увесь час чекав, що радвлади не буде й борювся проти неї. Він виявив себе найяскравішим антисемітом на лаві підсудних. Заліський потроху займався політичним хуліганством, потроху шкідництвом на культурному фронті. Він хотів на межах України насипати гірського хребта, що захищав би її від Московщини й з боку кліматичного й з боку політичного.

Я проду. Насипати на де який час гірського хребта між Заліським і Радянським суспільством.

Підсудний МОРГУЛЮС. У винувальному акті що до нього є одна велика помилка, що він обвинувачується між иншим за те, що був літератором. Од цього обвинувачення одмовляюся. Це можна виправити.....

..... Він юрисконсулт, він комісар.....
Він не випадкова людина в СВУ. Яке його політичне минуле? З 1904 року до 1909 року він в РУП і СД. До 1917 року він залишається марксистом. До революції працює як присяжний повірений. Працюючи в Москві він зустрічається серед діячів українського визвольного руху, зустрічався там з Симоном Петлюрою і з українськими діячами того часу був міцно зв'язаний. В 1917 році він працює в Согорі і після помішником комісара у Києві від тимчасового уряду.....

У 1918 році він, вівший соціал демократ, дивним способом став соціалістом федералістом. Він не міг тут цього пояснити. Багато соціал-демократів переходило до соціалістів федералістів. Із партії соціалістів федералістів через ВУД і СВУ це шлях, яким йшли багато соціал-демократів. Він був в партії кілька місяців, але взяв відти все, що міг -, політичні переконання і тактику і згодився бути при Директорії за губернiального комісара. Вважався за досвідченого адміністратора. Під час Директорії піддався загальній паніці і виїхав до Винниці. І далі переїздив з військами УНР. З тою лише поправкою: " вони йшли, а я одв і поїхав потягом ". Два роки так він їздив і рішє чекати переродження радвлади. Потім жив нелегально в Києві. В Києві чекав чого хочете: еволюції радвлади, інтервенції з ким угодно, аби тільки не радвлада, аби УНР. За роботу ВУДу 1921 - 1924 р. також несе відповідальність. Після підтримує зв'язки з Старинькою-Черняхівською і иншими і 1927 року вступив в СВУ. Він добре собі уявляє, що це контр-революційна організація.....

АХМАТОВ. Він був у помешканні Старицької-Черняхівської, коли була там доповідь про Петлюру. Дікаві деталі з того. Він каже, що всі прийшли і я прийшов, всі встали і я встав, всі сіли і я сів. У всіх був сумний настрій і у Маргуліса був сумний настрій. Мова йшла про возлюбленого Маргулісом національного героя Симона Петлюру.

Він радив Старицькій-Черняхівській не їхати на все-світній жіночий конгрес, бо є жеввідділ.....

До його зверталися, як до чинного члена СВУ за юридичними і політичними порадами. Колись йому пропонували поїхати дипломатом в Грузію, але він вступив на раду стати в члені президії СВУ і в президії колегії радянських оборонців.

Він знав все, знаві він і те, що приїздив із закордону Вакар, од його нічого не тайли. Йому там дуже довіряли.....

Він каже, що йому особисто УНР не потрібна, бо він не поміщик, а ні фабрикант, що він немає ні економічних ні класових інтересів в УНР.

В Радянській Україні не зазнав я лиха, мене не було арештовувано, не було тусу. Очевидно у мене лишались старі пережитки, стара закваска, які підтримувались старими зв'язками. Я шкодую і засуджую це все. Я підкреслюю, що Маргуліс що був активним членом обох контр-революційних організацій: БУДУ і СВУ.

Він стояв на платформі УНР. Сам вступив і на протязі десяти років перебував в організаціях, що працювали проти радянської влади. Це все складає зміст обвинувачення проти підсудного Маргуліса. Метою цих організацій було повалення радянської влади і за це мусить він відповідати.

Товариші судді! Боротьба за диктатуру пролетаріату не є припинена, класова боротьба продовжується, але новими засобами. Треба особливої чуйності до класового ворога!

Спілка Визволення України увійде в історію української контр-революції, як жалюгідна і невдала спроба підірвати соціалістичне будівництво. Памятайте, що зараз відбувається жорстока боротьба. І чим ближче ми підходимо до соціалізму, тим жорстокіша і упертіша ця боротьба. Ваш вирок це продовження нашої класової боротьби.

Оплеск. Оголошується перерва.

Продовження засідання о 21 год. 5 хвил.

Говорить представник державного обвинувачення Київський

Прокурор **Б И С Т Р Ю К О В.**

Б И С Т Р Ю К О В! Одні свідомі селяне повинні бути членами СВУ. Хто ж ці найсвідоміші селяне, на яких спирається СВУ?.....
..... Це ті, хто вирізував пілі містечка.....
обливали смодою і палили....., вирізували на грудях червоні зірки....., це ті, що співробітникам продармії розрізували животи та засипали їх збіжжям....., це ті свідомі....., що стріляли в сількорів. Як же зветься на радянській мові такі свідомі селяне? На радянській мові ці рештки контр-революціонерів і бандаців, а для СВУ це найкращі громадяне. Що до автокефалії, дозвольте, товариші, суді коротко процитувати підсудного Товкача.....

ВИСТРІЖОК. З метою паралізувати вплив компартії на жіноцтво заснувалися сестрицтва.....

Єфремов говорив про організацію в Києві..... Товкач сумує, за Старицькою-Черняхівською, бо немає другої Старицької-Черняхівської в Полтаві: "А в нас у Полтаві не було такої жінки, щоб мала взяти на себе керівництво справами. Але і в нас були сестричні братства при автокефальних парафіях, які підтримували в'язнів, яких довело наше державне політичне управління за контр-революційні діяння.

Робота по лінії ІНО була покладена на ШЕПОТЬЄВА під загальним доглядом Товкача. Вона велась по лінії підготовки кадрів, оброблення студентства на лекціях.

Проводилась робота і по лінії Українського Червоного Хреста, де проводив її ЛЕВЧЕНКО, відомий організатор. Він мав зв'язки з закордоном. Далі, Товкач, свідчить, що не мав стосунків до роботи Українського Червоного Хреста.....

Я ягдюсь в Полтаві особою, що скупчила всю увагу націоналістів, в якого руках їх сходились всі нитки. Моя тактика була така: не ходити по зборах. Але ваша тактика провалилась і не гарантувала вас од провалу. Товкач визнає, що він проводив шкідливу роботу, повстанську роботу на землі провадила автокефалія, що завдання автокефалії є завданням СВУ.

Багато ще є моментів для характеристики діяльності підсудного Товкача, але через це, що і цього досить, обмежусь визнанням і каяттям Товкача.

Можна вважати, що пред'явленні Товкачеві обвинувачення, що він був членом БУДУ, що він утворив в Полтаві СВУ, керував ним і дотримував зв'язки з членами і Центром - є доказане.

А тому підтримуючи обвинувачення, я пропоную ї відношення до підсудного Товкача обрати міру захисту соціальної оборони довготермінове позбавлення волі. Цим обмежусь, бо підсудний Товкач приніс на суддії своє каяття.

Дозволю собі перейти до ШЕПОТЬЄВА.

Володимира Олександровича, якого обвинувачую, що він був членом БУДУ і Полтавської філії СВУ і був найбільшим співробітником Товкача в його контр-революційній роботі.

Шепотьєв професор Полтавського ІНО, був висланий за межі Української Соціалістичної Радянської Республіки за контр-революційну діяльність. Шепотьєв виявив свою належність до БУДУ та СВУ.....

Прокурор приводить цитату із зізнань Шепотьєва: "Єфремов був у Полтаві і давав інформації про еміграцію..... Вважав, що виною сучасного безталання національної справи є радянська влада.

Звук в радіо зникає з 9.20 до 9.35 год.

..... Підсудний Отамановський борювався проти радянської влади із зброєю в руках. Він мотався за УНР слідком аж до Кам'янця. Для характеристики дозволять зачитати коротко еволюцію його радянської організації, бо він казав, що хитався в бік радвлади. Революція викликала у нього симпатії до Центральної Ради. Червону Росію вважав за джерело анархії, за пороку і небезпечу. Брав участь в збройній боротьбі..... До кінця 1919 року Отамановський лишався на самостійницьких

ПРОДОВЖЕННЯ ПРОВОДИ ПРОКУРОРА БИСТРЮКОВА.

БИСТРЮКОВ. позиціях, а доводив на суді, що хитався в бік радєлади. Од року 1919 до 1921 був перехід хитань між радянською платформою і УНР і десь в 1928 році чи на початку 1929 року знов став на платформу радянської влади. В зізнаннях він каже: " Двосудність була для мене постійним джерелом страждань. Товариші суді, я вважаю по суті, що вищезазначене обвинувачення, себ то його контр-революційну діяльність за доведено.

А тому, підтримуючи вищезазначене обвинувачення, вимагаю обрати у відношенні підсудного Отамановського суворий засіб соціальної оборони - довготермінове позбавлення волі. Цим обмежувь тому, що він приніс каяття радянському суду, суду пролетаріату.

Дозволяю собі перейти до слідуєчого підсудного Миколи Дмитровича Л А Г У Т И, який обвинувачується, як член контр-революційної організації СВУ.

Лагута має освіту незакінчену вищу, викладач ІНО, коректор революційної козачки газети.....

Про свій вступ до СВУ в зізнаннях він каже:

" Признає, що в Николаєві в 1926 году дійствітельно приєднав Близнюк. В результаті переговорів удалось добітись організації філії СВУ і поручил мене роботу среди учительства, а Камінському среди.....

С Камінським ми делились мнениями і намерениями, что ми будем делать. В одной из бесед..... сказал про панихиду, что была отслужена по Петлюре в Николаеве.

..... я запротестовал против шовинистической украинизации.....

Кроме того на конференциях выступал і заострял національний вопрос..... " і т. д.

Свою контр-революційну роботу, отже, Лагута, шильно контактує з вищезазначеним Близнюком. Приймав у себе Близнюка перше в осени 1926 року, а після на провесні 1927 року. На шкільній ділянці в Миколаєві в 1926 - 1927 роках впливав на групу педагогів. В своїх зізнаннях: " признаю, що в Миколаєві вів національну пропаганду серед таких і таких то і впливав.....

.....Що в попи іде шовинистично настояща інтелігенція, що робить в Спільці з СВУ.....

Підсудний цілком свідомо визнає свої злочини. Тому предявлені підсудному Лагуті обвинувачення в належности до СВУ можна вважати за доведені.

А тому підтримуючи вищезазначені обвинувачення і вважаючи на каяття підсудного Лагута та вплив на нього з боку апостола контр-революції Близнюка, вимагаю безумовної ізоляції од радянського суспільства. Але термін, товариші, суді, оберіть самі, зваживши соціальну небезпеку підсудного.

На цім засідання Найвишого Суду дня 10 квітня

1930 року закінчено.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

CHAPTER I
THE EARLY HISTORY OF THE UNITED STATES
The first European settlement in North America was established by the English in 1607 at Jamestown, Virginia. This colony was founded by a group of men known as the "Lost Colony" who were sent to America by the Virginia Company of London. The colony was initially struggling due to lack of food and shelter, but it eventually thrived and became a permanent settlement. Other early colonies followed, including Plymouth in 1620 and the Massachusetts Bay Colony in 1630. These early settlements laid the foundation for the United States and its development as a nation.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES
1787

ЗАСІДАННЯ СУДУ ДНЯ 13 КВІТНЯ 1930 РОКУ.

Почато запис 5 год. 40 хв. говорить оборонець ГРОДЗИНСЬКИЙ. Чути дуже зле. Крім атмосферичних перешкод, шумів в наслідок розряджування атмосфери електрики, передачу заглушають сусідні станції - Білгород та Берлін.

..... Гермайзе з національних мотивів пішов до СВУ, бо об'єднання було з українським культурно-національним програмом. Гермайзе казав, що він стоїть за національно-демократичний лад..... але треба відрізняти, що людина думає і що вона робить. Субактивно Гермайзе пішов в СВУ для об'єднання національного громадянства, але при тому залишився сам собою. Гермайзе лишився на лівому фланзі СВУ і не міг там не бути. Обвинувачення поставилось формально до нього й кваліфікує його загально як члена СВУ, зв'язує Гермайзе щільно з Єфремовим, Чеховським, Дурдуківським..... з організаційним планом..... повстанням..... міжнародною буржуазією. Але обвинувачення не довело цього обвинувачення. Обвинувачення говорить: в СВУ говорили про повстання значить і Гермайзе брав у тому уділ. Ніковський - повстанець, значить Гермайзе теж повстанець. Обвинувачення не довело моменту співучасті Гермайзе в обговоренні питання повстання. Гермайзе каже, що з ним ніяких розмов про повстання не було..... Підстав до них не було. Він сам ставився негативно до повстання ще 1925 року, як про це свідчить Підгасцький, то не міг же він у 1926 р. бути за повстання. Нехай обвинувачення доведе, що Гермайзе ставився до повстання позитивно.

Дасі, цей самий терор. Я не буду аналізувати, що це за терор. Гермайзе каже:..... це не торкалось мене..... Прочитайте частину винувального акту про терор що стосується до Гермайзе. Нічого там про Гермайзе немає. Більше того, там говориться про Павлушкова, Єфремова, Дурдуківського, але про Гермайзе нічого.

Ніяких розмов про терор не було. В терорі Гермайзе участі не брав і в своїх зізнаннях каже, що назвав би провокатором, хто би з ним говорив про це..... Єфремов писав:... " про терор ніяких розмов з Гермайзе не вів. " Прокурор каже " що за ініціативою Єфремова, Дурдуківського і Гермайзе організувався СУМ. Але обвинувачення цього не довело. Ніяких розмов з Гермайзе відносно заснування СУМ не було..... Про закордонні зносини теж він нічого не знав, так само як про терор. і СУМ. Ні одне з чотирьох виставлених обвинувачень не доведене.....

Через порухи в радіопередачі досить довга перерва. Членом президії не був..... а міг бути... Він / Гермайзе / не знав багато моментів з СВУ. Він говорив, що в СВУ залишався сам собою. Був лівифланговим. Це цілком підтверджує Єфремов..... Єфремов не вважав Гермайзе своєю людиною..... В радянській праці праці він був суб'єктивно ширий....., а об'єктивно він, звичайно, контр-революціонер..... Він був і тут і там..... Хто побідить?..... Перемогла контр-революція. В ньому були хитання. Кінець кінцем взяла перемогу СВУ..... Дурдуківський свідчить, що в останні часи між Єфремовим і Гермайзе відношення були негарні..... Єфремов свідчив, що його вважали " не зовсім нашим "..... Гермайзе був на лівому фланзі..... Він у своїх зізнаннях прямо сказав чим був і чим хоче бути..... прямо сказав, що... більше був припаяний до контрреволюції..... Оту теорію маски, що накидає йому державне обвинувачення, я абсолютно відкидаю..... зрозуміло, що для Павлушкова Гермайзе був занадто лівим.....

Гродзинський. Єфремов у своїх зізнаннях говорив: "Гермайзе не зовсім наш" Павлушков називав Гермайзе змінюховцем..... Його тягнуло на радянський шлях..... Він то більш радянським, то менш радянським був.... Один раз послаблений радянський настрій, другим раз - посильнений. Павлушков в занадто різких рисах характеризував Гермайзе Павлушков висідав дуже просту теорію мажкарі... На жаль це прокуратурою доведено не було. Павлушков свідчить: "Гермайзе під мажкарою члена СВУ виконував функції контррозвідчика на користь радвлади..... Павлушков говорить багато про відносини до Єфремова і Грушевського..... Це все нісенітниця. Павлушков каже, що Гермайзе змінив позиції за згодою Єфремова... це гіпотеза, яка жадних реальних підстав під собою не має.... Павлушков не розуміє, що він каже.... Утворює теорію мажкарі... а вона цілком суперечить... Він був плутаний..... Він був на лівому фланзі і в БУД і в СВУ. Перемога звичайно контр-революційна оікнорієнтація..... Лівую ногу він видирався на радянський ґрунт..... треба Герма зе зрозуміти.... Гермайзе не опереточний злодій з мажкарою, а трагічна людина..... Ця робота проходила в двох напрямках: загальному і нелегальному. Він працював серед молоді і про фесури..... Гермайзе іншої роботи не взяв. Чому? тому, що це відповідає його структурі. Крім роботи культурної, ніякої іншої він не міг взяти.....

В числі 45 осіб підсудних, в багато людей, що не робили підривної роботи..... У них було своє розуміння національної культури..... але радянське будівництво було сильнішим. Культура радянська йде за гаслом: міжнародний зміст під національною формою..... але вони хотіли загальної української культури, себ то культури буржуазної в протиставлення проти радянської культури..... І в цьому шкідництво. Хто більше, хто менше, до нього спричинився, це інша річ.....

Гермайзе був відносно себе першим прокурором.... радянська хвиля перемогла стару, просвітянську..... Гермайзе працював шире тому, що захоплювався. Це відповідало його переконанням. Бутвиновський стверджує, що Гермайзе був за співробітництво з радянською владою. Стверджує це і Болосович. Він працював серед молоді, але позитивних наслідків його праця дати не могла. Серед пролетарського хити студентства він не міг, хоч би і бажав.....

Вербувати він не міг фактично судове слідство доводить, що він організував хитих гуртки СВУ..... Обвинувачення цього не довело. Ніяких гуртків, легальних чи нелегальних Гермайзе не закладав..... Наслідків реальних від його роботи немає..... Нелегальної роботи майже зовсім не було..... Він працював 16 години денно - отже не міг багато нелегально працювати. Фактичні обставини не дозволяли це робити..... Матушевський свідчить, що Гермайзе був..... найбільш радянський елемент. Гермайзе має певне наукове значіння. Його треба використати для наукової дослідчої роботи. Гермайзе відомий історик.....

..... Гермайзе спочатку працював шире..... Потім БУД і СВУ..... Попав під вплив обох обиднаць..... Він був у Укр. С-Д партії не до кінця..... Не докінця і з радянською владою. І з контр-революцією не докінця. Лише у двоїстості - до кінця.... Гермайзе - дрібно-буржуазний інтелігент... хитання між революцією і контрреволюцією при-

The first part of the document discusses the general principles of the organization and its objectives. It outlines the mission and vision, and provides a detailed description of the various departments and their functions. The text is written in a formal, professional style, and is intended to provide a clear and concise overview of the organization's structure and operations.

The second part of the document focuses on the financial aspects of the organization. It provides a detailed breakdown of the budget, including a list of all expenses and a comparison of actual spending to the budgeted amounts. This section is crucial for understanding the organization's financial health and for identifying areas where cost savings can be implemented.

The third part of the document discusses the organization's human resources. It provides a detailed overview of the current workforce, including a list of all employees and their positions. It also discusses the organization's recruitment and retention strategies, and provides a detailed analysis of the skills and qualifications of the current workforce.

The fourth part of the document discusses the organization's marketing and sales efforts. It provides a detailed overview of the current marketing and sales strategies, and provides a detailed analysis of the results of these efforts. This section is crucial for understanding the organization's market position and for identifying areas where marketing and sales efforts can be improved.

The fifth part of the document discusses the organization's legal and compliance issues. It provides a detailed overview of the current legal and compliance risks, and provides a detailed analysis of the steps that have been taken to mitigate these risks. This section is crucial for understanding the organization's legal and compliance status and for identifying areas where legal and compliance efforts can be improved.

The sixth part of the document discusses the organization's information technology (IT) systems. It provides a detailed overview of the current IT systems, and provides a detailed analysis of the steps that have been taken to improve these systems. This section is crucial for understanding the organization's IT infrastructure and for identifying areas where IT efforts can be improved.

The seventh part of the document discusses the organization's environmental, social, and governance (ESG) issues. It provides a detailed overview of the current ESG risks, and provides a detailed analysis of the steps that have been taken to mitigate these risks. This section is crucial for understanding the organization's ESG status and for identifying areas where ESG efforts can be improved.

The eighth part of the document discusses the organization's future plans. It provides a detailed overview of the organization's strategic goals and objectives, and provides a detailed analysis of the steps that have been taken to achieve these goals. This section is crucial for understanding the organization's future direction and for identifying areas where strategic efforts can be improved.

Гродзинський. веди його в СВУ. Але він зрозумів глибоко свою провину. Він дав глибоку аналізу їй. Він раніш прокуратури засудив себе.....

Порухи в радіопередачі.

Гродзинський - боронить підсудного МОРГУЛІСА

.....участь Моргуліса, як стверджує прокуратура, не випадкова приєднується до цього. Нічого випадкового не буває. Що робив Моргуліс?.... Моргуліс дрібно-буржуазний український інтелігент..... Він українська людина. Він виховувався на селі в типових дрібно-буржуазних умовах.... іде туди, куди і всі - в УСДРП - В українській житті зустрічається з Петлюрою і Винниченком. Моргуліс не випадково був в "Українській Житті", але він там завідував фінансовою частиною чи що. Його робота була тільки технічна. Це було не дуже міцне знайомство. Прийшла революція. Куди пішов Моргуліс? Куди й усі. З українською контр-революцією. Він опинився в с-ф, правда, після подав заяву, що потверджує і Ніковський, і вийшов. Чому він опинився в с.-ф.? Він каже: не знаю. І на суді і на попередньому слідстві це каже. Серьозно про його політичні погляди не можна говорити. Він по суті не йде а його несе. І коли була Директорія він 2 тижні був помішником чи губерніяльним комісаром. Та це не цікаво, бо він в той час рішучо нічого не міг робити, бо вся влада була в руках війська, в руках Коновальця. Потім? Іде з Директорією до Винниці, як секретар Винниченка й нічого не робить, бо він поїхав тікаючи з Києва, Далі він б'є за військами Директорії, живою спасая, хоч ніхто за ним не ганявся. Він спікав з УНР, а що робив? Політичною діяльністю він не займався. Повернувся до Києва і бере участь. Прокурор написав що він син великого арендаря - цього не було. Що він науковий робітник - це помилка, що він літератор - теж помилка. Але забули записати, що він був у БУДі. Що ж він там робив? До поляків він в БУДі не був, а після поляків зустрівся раз з Єфремовим і той сказав йому, що будемо сходитись до гуртку, розмовляти, - він ходив і розмовляв. Але хіба це активна робота? Ні! В СВУ він прийшов де хто каже що випадково, але він робить, яка з цього небезпека? Цього не сказано. Він ходив до Старицької-Черняхівської - чай пив. Але, що він робив? Пив чай. Контрреволюційний ластрій у нього є, але активності ніякої. Він був зв'язаний з центром СВУ, бо бував у Старицької-Черняхівської. Далі написано в винувательному акті, що він виконував завдання. Які? жадного слова в винувательному акті про це немає. Він нічого не робив і не міг робити. Коли Старицька-Черняхівська хотіла їхати на жіночий конгрес в Женеві - Моргуліс сказав: Нельзя, челуха. Коли його питали, чи можна послати документи про Петлюру на процес в Парижі? Він сказав: Нельзя, челуха. Становище Моргуліса в СВУ було виключне: одні працювали в центрі, другі в літературній групі - в Інаракові, а де Моргуліс? Моргуліс на лаві підсудних /сміх в залі/. Прокурор каже, що Моргуліс по за гробами бо його ніяк не приткнеш. Винувальний акт і прокурор Ахматов каже, що він був активним і вів шкідницьку роботу. Але жадних доказів у нього немає.

Остається один неприємний момент - ешаування пам'яті Петлюри. Тут сміятись і плакати можна. Хіба Моргуліс не розумів хто такий Петлюра? Петлюра сиричався хоч і посередньо до смерті батьків Моргуліса. Моргуліс показав, що його батька й матір забили потромями петлюрівці. Хіба

Гродзиський. Він міг його вшанувати? Він дійсно випадково був на ти зборах. Треба було його попередити що будуть вшанувати ти пам'ять Петлери його не попередили. Зустрів Івченка, а той каже приходьте сьогодні до Старицької-Черняхівської. І от, коли всі встали і він встав. Розуміється, що він міг запротестувати. Тут мужности у нього не було і він встав. Це не кримінальний злочин, а тяжкий момент, ще тяжчий для Моргуліса, бо він мусів панувати погромника, що посередньо забив його батьків. Питання про Моргуліса з'ясоване.

Старе українське оточення привело його на лаву підсудних. Але коли революційна хвиля перемогла контр-революцію в школі, то тим більше перемогла її в житті. Моргуліс працював в колегії оборонців. Це вказує, що радянське життя дійсно захопило Моргуліса. Як працював Моргуліс? Дурдуківський показує: " що Моргуліс був недіяльний і почував себе не на місці " і почав відходити, але на жаль не встиг відійти остаточно. Радянське життя дійсно захвачувало Моргуліса. Він безумовно порвав би з СВУ.

Обвинувачення пропонує до Моргуліса примінити артикул 54/2 кримінального кодексу, що передбачає розстріл. Склад злочину є, але жадної небезпеки не має. І до нього треба примінити умовне засудження. Він ніякої суспільної небезпеки не уявляє.

Коли б це було в буржуазному суді закордоном, там би не можна було говорити про умовне засудження. Йому треба дати можливість працювати. Йому можна дати умовне засудження і я про це прохаю.

Дозвольте мені торкнутися питання що до Гермайзе. Прокуратура казала тут про розстріл. Я не можу з цим погодитись і не тому тільки, що я оборонець, але тому, що підстав немає. Треба розрізняти суд над справою і суд над особою. Це зовсім інші річі. СВУ засуджена не тільки підсудними і історією. І ваш вирок, товариші суді, зробиць історію. Прокурор казав, що не настоє на розстрілі. Я скажу, навпаки, Ми настоємо не на розстрілі. Правильно сказав прокурор, - з огляду на міль радянських республік. В таких умовах призначати розстріл неспільно і непотрібно. В нашому законодавстві розстріл є винятковий засіб соціального захисту, який застосовується в випадках необхідности і неминучости. Ріков правильно сказав, що такі заворушки нам неопасні.

Де-кілько місяців тому в Берліні відбувалась конференція проти фашистського терору, і коли там поставили питання про красний терор, представник СРСР т. Пощуканов сказав, що пролетарська революція проявляє більше гуманности ніж буржуазна і тільки в крайньому випадкові міра розстрілу примінюється. Коли ми не ставимо перед собою помсти, то яка рація розстрілу?

Прокурор Любченко казав, що коли потрібно пристосувати розстріл, то тим більше треба пристосувати його до Гермайзе. Відносно Гермайзе, його абсолютно неможна примінити. Гермайзе не носив маски. Його двоїстість була ще в СВУ. Гермайзе весь час мав нечітку позицію. Він сам казав, що йшов манівцями. Він не тільки визнав свій злочин, але й аналізував його і довів логічно для себе і цілого світу.....того Гермайзе вже нема..... Гермайзе не є запеклий ворог революції. Я настою, що Гермайзе не можна засуджувати як терориста, що мав зночини з закордоном. Цього він не робив. Старого Гермайзе не має. Той Гермайзе помер.

Перерва з 7 г. 25 хв. до 7 г. 50 хв.

ПРОМОВА ОБОРОНЦЯ Р И В Д І Н А, який боронить підсудних: ГАНЦОВА, БАРБАРА, ПІДГАСЦЬКОГО, ЧЕРНЯХІВСЬКОГО.

РІВЛІН. Товаріші судді, вот в этой перспективе позвольте попытаться подвести некоторые итоги. Теория не знает прямых линий. То положение, в котором находится сейчас Украинская Республика. Они ожидали что эпоха 18-19 годов повторится. Казалось, что СВУ, контр-революционная организация, является последним отзвуком этой эпохи. Факты и события повторяются в истории в более слабых формах нежели впервые. СВУ, эта организация 1926 года была отзвуком событий 18 года. Процесс СВУ войдет в историю украинского революционного движения как блестящая победа революции и как тяжелое положение украинской национальной контр-революции.

Товаріші судді, есть еще тот человеческий материал, который дал нам этот пренес. Что отняла революция у профессора Черняхковского, что отняла у профессора Ганцова? А что дала революция всем сидящим на скамье подсудимых? - Безмерные возможности интеллектуального развития, безмерные возможности. На двенадцатом году революции тяжело и больно вспоминать о том, что двенадцать лет назад, когда совершился переворот, интеллигенция не пошла с советской властью. Эта ошибка исправлена, интеллигенция давно работает с советской властью. Товаріші судді, контрреволюция отряла украинская интеллигенция и признала свою вину.

Обвиняемые поздно пришли на путь истинного понимания революционных задач. Как не прямыми путями народа, так и отдельные личности не прямо приходят к целям. Через преступления через суд, через скамью подсудимых они пришли, не скажу, что к принятию октября - мне это не важно. Важно то, что они пришли к пониманию путей революции.

Контрреволюционный переворот ударяя по рабочему классу и крестьянству, сильнее всего ударяет по интеллигенции. Они обманулись и у нас нет гарантии что не обманываются и сейчас. Так сказал представитель общественно обвиненного. Если в 21 году для украинской буржуазной интеллигенции были неясны пути Украины, ныне эти пути ясны. И если в 30 году пришло покаяние, то нет оснований ему не верить. Они пришли на двенадцатом году, но они все же пришли и это важно. Это второй итог, который мы должны сделать.

Теперь позвольте перейти к непосредственной защите тех обвиняемых, которых я защищаю.

Маленькая фигура Ганцова на скамье подсудимых вызывает в фигуру большого политического деятеля и требование применения смертной казни. Что больше всего поразило прокурора и нас в проф. Ганцове и вызвало раздражение? Это украинский национальный шовинизм. В нем больше чем может у кого другого он оказался налицо. Читая вытяг из признаний Ганцова: "анализуя настрои и вчинки своего життя мушу визнати, що я безумовно. але свою ненависть переносив на Росію. Моїм ідеалом була Самостійна Україна ".

Я прошу, чтобы вы товариші судді не сделали его ответственным за то проклятое царское наследие.

Порука в радіопередачі.

Оборонець говорить про Барбара.

. Это были только разговоры и дальше этого не шло. Кто то где то сказал. и на это Барбар сказал, что в отношении

РИВЛІН. комуністів, етікі можно не примінять. Удовенко его понял так, что не надо оказывать медіцинской помощи. А еще что, кроме разговоров? Нічого! Я смею утверждать, что от етїх слов до дела, была дистанція величайшего размера.

Будем говорить о фактах. Еті слова он имел возможности воплотить в жизнь. Но обвиненіе так этого вопроса не ставит. Была возможность его проверить. Барбар назвал целый ряд лиц членов коммунистической партии і ответственных работников, которых он лечил. О каком нібудь вредительстве не могло быть і речи. Теперь лично о нем.

Товариш прокурор з чрезвычайной легкостью хотел зачеркнуть все революционное прошлое Барбара і Удовенко. Я всего Барбара отдам прокуратуре, но его революционного прошлого я не отдам. Імя Барбара в історіі революціонного движенія на Украинѣ помещено как імя революціонера і его нельзя ісключить, нельзя зачеркнуть. Он судился за принадлежность к сообществу, поставившему себе целью ісправленія существующего строя, он состоял членом Россійской Соціал-Демократической Рабочей Партии і был членом Киевскаго Губернскаго Комитета. Тріжды кроме этого Барбар судился і отвечал за революціонныя деянія. Революционное прошлое Барбара вне сомненія і я представляю его на рассмотрение суда.

А его контр-революціонную работу? — я в чрезвычайном затрудненіи, ібо кроме слов, кроме присутствія на заседаниях нічого больше не сказали ні следствія, ні прокуратура. Ему предъявлено обвиненіе — его комисарство во время поляков. Он был тогда комисаром госпиталя. Но что он там делал? Трі тысячи красноармейцев были оставлены на полеченіи контрреволюціонера Барбара. Он их перевел в гражданскіе чины. Барбар честно ісполнил обязанность советского гражданина. О нем тут представителями прокуратуры говорилось много нехороших слов, но мало к делу.

Следующій мой подзащитный профессор Подгаецкій член СВУ. Он пишет свої работы на русском, украинском, белорусском і немецком языках. Он издает свої работы после ареста, когда сидит в ~~Киевских~~ Допре. Он издает свої труды, посвященные організації труда в сельском хозяйстве одновременно Подгаецкій работает в контрреволюціонной організації под знаменем УНР. Будучи заграницей чувствует себя большевиком, советским гражданином. Казалось, что член СВУ, будучи заграницей, когда увидел то, о чем мечтал, должен был чувствовать себя іначе, а он чувствовал себя советским гражданином, большевиком. Это несколько странный член СВУ, такіе настроенія члена СВУ, товариші судьи, неправда лі, кажутся очень странными. Нужно взять во вниманіе. Жизнь брала свое. Советская действительность стучалась в его сердце. І она проходила через его научные труды. . . .

Через порухи в радіопередачі довше* час не дасться розіорати змісту промови. Часто згадється прізвише професора Черняківського.

. Нужно взять во вниманіе его научные труды, участие в общественных організациях, работы по гістології.

Наше общее утопленіе заставляет меня кончить речь. Я хочу посвятить несколько слов і сказать о мере соціальной защиты. В этой В этой зале слышны были требованія расстрела для некоторых из обвиняемых по этому делу. Мы не раз слышим это требованіе в наших трибуналах і судах. Но позволяете, подойти спокойно к этому вопросу, как ні тяжела эта мера. Эта мера не написана в законах революціи, а внесена в уголовный кодекс как ответ на белый террор. Декретом 17 января 1920

ВЛІН. года смертная кáзнь была отменена і лиш наступленіє контр-революціонних сіл, наступленіє польських войск, вновь заставілі во возобновіть ету меру. Позвольте привесті видержкі із этого декрета: " разгром контр-революціонных организаций" укрепленіє советской власти..... даючи возможность отказаться от смертной казни..... она может быть восстановлена только тогда, когда может нарушиться устойчивое положеніє советской власти". Это положеніє было нарушено. Но каждый шаг вперед прекрадал примененіє этой меры. Сейчас вы не найдете в нашем кодексе этого требованія. По каждому преступленію можна дать можна дать найнижшую кару. Высшая мера наказанія целесообразна там, где требуется фізическаго уничтоженія противника. Этот осторожный подход советскаго законодательства мы должны применить і в настоящее время. Общественная первенія в этом деле требует разстрела, но не людей, а идеологии. І этот разстрел уже совершен. О высшей мере наказанія по отношенію к людям не может быть і речи. Я кончаю. Великий идеалист Гегель сказал: " что в противоречіях познается действительность ". Нужно было чтобы еще раз часть украинской интеллигенціи совершила ошібкі і через них прішла к советской действительности. Это противоречіє уже ісчезло. Идея УНР - украинской національной контр-революціи потерпела полное поражение. Под знаком этой победы пишете ваш пріговор.

ОБОРОНЦІ КОВАЛІВСЬКА боронить так звану "
Шкільну Групу СВУ. -

ВАЛІВСЬКА. Соціальніє вопросы їх не ітересовалі. Когда на Украине появилась советская власть, они смотрели на большевиков, как на негосударственный элемент, - не верили в их устойчивость. Развитие советской власти в открытой борьбе, они сложили оружие і перешли в подполье. Чем же можно объединить всех обвиняемых? Понятно, что культурные і социально-політические корни у них общие. Многие из украинских национальных элементов, не верили в силу і их творчество большевиков і советской власти. Недоверіє, непониманіє і полная політическая неспособность понять процесс - вот причина их установки против советской власти. Однако можно тут провести грань в работе двух групп. Центр бывших БУДа і СВУ - і члены пятерок, не имевшие понятия о СВУ і его тактике. В это время как центр имел політическую установку УНР, другая часть имела центральным местом - вопросы национальной культуры. Одни выиманіє обращали на собраніє национальных сіл, другие - культурные сборженія. Работая в условиях дегаьного осуществленія служебных обязанностей они сталкивались с противоречіями внутренних переживаній і отходячі от СВУ, подготавливая развал организаций. Объединяла эту вторую группу идея национальной культуры. Нація над классом, держава над партиєю - билі их лозунгом. В связи с этим лозунгом встает целый ряд проблем. На примере обвиняемых мы имели возможность убедиться, как имперіалисти ізвне стремятся использовать их в своих целях. Тут национальная проблема обращается в орудіє классової борьбы. Товариші суды, обвиняемые, стара на национальный вопрос над классовым, в понятие национальной культуры вкладываючі старое буржуазной содержание..... Они не представляли органического развития. Они выходили из положенія, что Украина аграрная страна..... і буржуазно-крестьянская идеология у них осталась..... Столинские хутора хотели поддерживать. Совершенно иное разрешение национальной проблемы видвинул современный пролетариат Она подходит с аграрно-технической точки зрения. Экономической силой у нас является не хозяин-собственник, а сельско-хозяйственный прлетарій. Исторический процесс Украины - пролетаризация. Поэтому примат класса над нацией.

Поруки радіопередачи.

КОВАЛІВСЬКА. Тут критика їх советської власті носіт обивательській характер. Характерно, що соціал-демократка ТОКАРЕВСЬКА не протиставила своїй соціальної установці. Ви слішали показання другого соціаліста федераліста Ніковського, який багато говоріл о успехах фашизма в Італії, о державствених таланках Мусоліні.

В своем освітленіі они не замечают той огромной работы, которую провела советская власть і тех возможностей которые открыты украинской національной культуре.

Они все політически малограмотни, даже в отношении политической програми. Неумение разрешить противоречие национального вопроса альним. Они соціальний анализ подменяют национальным. Вот тут я считаю, что последствия процесса должны вызвать сдвиги в украинской интеллигенции, вызвать творческие силы украинского народа. Что правильное разрешение национальной проблемы дает советская власть. Что национально-культурное строительство есть частью социального строительства советской власти. Они отрицали революционный марксизм в сфере национальной культуры. Они смотрели на такие явления, как уничтожение старой общеобразовательной школы как на обскурантизм і систему профессиональных школ расценивали как снижение культурного уровня школы. Они основывали свою национальную культуру только на гуманитарных моментах. Национальная культура у них базировалась на творчестве минувших столетий.

Переходім к первой трудовой школе имени Шевченка. Я хочу обратить ваше внимание на р парадокс, что до СВУ эта школа была более националистической, чем после организации СВУ. Об этом говорил Дурдуковский, что " до СВУ первая школа была националистичною " это ж утверждают показания Гребенецкого, признание Токаревской, что она в 1924 году, когда пришла в школу, то почувствовала, что это действительно национальная школа. Такие культурные деятели как эмигранты Холодний, Прокопович, Шульгин, Русова, Чикаленко, такие профессора как Дота, Гермайзе, Дорошенко, такие идеологи СВУ как Брёмов....., все они работали в этой школе в первый период. И влияние этих идеологов сказывается на первом выпуске 1928 года. Они хотели поднять эту школу на высоту. Эта плеяда талантливых педагогов, с энтузиазмом приняла в школе оздучивания и национализма, Еделреееко выраженной национальной физиономия школы і предопределила дальнейшую судьбу ее основоположника Дурдуковского і привела на скамью подсудимых всех ее членов.

Если бы не Дурдуковский, то ні Токаревская, ні Трезвинский, ні Гребенцкий не были бы на скамье подсудимых. Также родители давали направление школе. Наконец состав учеников....

Оказывало влияние і духовное происхождение учителей, которые хотя і не имели религиозных убеждений, но не имели і материалистических.....

Исключение русского языка..... Даже сам Дурдуковский, выступил в роли защитника русской литературы і языка. Идеология педагогов школы обратилась в орудие классовой борьбы. Они внушали классовые предрасудки. Школа од начала і до конца стояла на на националистических моментах. Это сказывалось в подборе материала, в подборе учебников. Религиозный принцип особенно упорно поддерживался педагогами а особенно Дурдуковским.

... в котором описаны все подробности жизни и деятельности этого выдающегося деятеля. В нем описаны все его труды, его мысли, его чувства, его стремления. Это не просто биография, это живая душа, это сердце, которое бьется в ритм истории.

В этом описании мы видим не просто факты, мы видим человека, который боролся за справедливость, за свободу, за будущее своей страны. Его жизнь была борьбой, борьбой за идею, за идею, которая была дороже всего.

Он был человеком, который не боялся трудностей, который не боялся жертв. Он был человеком, который был готов отдать все, чтобы добиться своего. Он был человеком, который был готов бороться до конца.

В этом описании мы видим не просто человека, мы видим героя. Героя, который был готов бороться за идею, за идею, которая была дороже всего. Героя, который был готов бороться до конца.

Он был человеком, который не боялся трудностей, который не боялся жертв. Он был человеком, который был готов отдать все, чтобы добиться своего. Он был человеком, который был готов бороться до конца.

В этом описании мы видим не просто человека, мы видим героя. Героя, который был готов бороться за идею, за идею, которая была дороже всего. Героя, который был готов бороться до конца.

Он был человеком, который не боялся трудностей, который не боялся жертв. Он был человеком, который был готов отдать все, чтобы добиться своего. Он был человеком, который был готов бороться до конца.

В этом описании мы видим не просто человека, мы видим героя. Героя, который был готов бороться за идею, за идею, которая была дороже всего. Героя, который был готов бороться до конца.

Он был человеком, который не боялся трудностей, который не боялся жертв. Он был человеком, который был готов отдать все, чтобы добиться своего. Он был человеком, который был готов бороться до конца.

В этом описании мы видим не просто человека, мы видим героя. Героя, который был готов бороться за идею, за идею, которая была дороже всего. Героя, который был готов бороться до конца.

Он был человеком, который не боялся трудностей, который не боялся жертв. Он был человеком, который был готов отдать все, чтобы добиться своего. Он был человеком, который был готов бороться до конца.

В этом описании мы видим не просто человека, мы видим героя. Героя, который был готов бороться за идею, за идею, которая была дороже всего. Героя, который был готов бороться до конца.

КОВАЛІВСЬКА. Етот принцип шел вразрез с советским принципом антирелігійознаго воспитанія.

Принцип політическаго воспитанія встретил серьезный отпор в среде педагогов. Национальнїя свята, сопротивленіе комуністической організації молодежи, визвалі жїзні такую організацію, как ТЕС. Медкая буржуазія не признает классової борбѣи, она верит в мирное прїшествіе социализма.

Школа была прїспособлена спеціально для детей украинскїх интеллігентов. Первое время революціи состав школи имел 70 % детей интеллігенціи і только 30 % рабочих. Принцип раздѣленія детей по социальному составу проводился і обученіи по группах....

Говоря об этом нужно все же сказать, не по заданіям СВУ. Авторитет Дурдуковскаго воспринимался здѣсь как педагогическое руководство. Школа оставаясь контрреволюціонной в тоже время была образцової школой на Украине.

Порухи в радіопередачі.

..... Но сильнее были вліянія советской действительности. Произошла еволюція школи..... Первоначальнїи учительскїи состав изменился. Ушли на эмиграцію Холоднїи і Прокопович, отошли Гринченко і Шульгин, покинул школу Гермайзе. І на сцену появляется новое учительство, которое не играло роли в политическої жїзні: Трезвинскїи, Токаревская, Гребенецкїи. Старая украинская интеллігенція перестает поставлять учеников і начинают попадать в школу дети рабочих і крестьян. Еволюціи школи содействовал контроль офіціальнїх советскїх учреждений.. Наконец появляются твердые программы, положившіе конец школьному руководству Дурдуковскаго. Советскїе элементы все крепнут і их вліянїе увеличивается. Еволюція школи встречает препятствіе і вызывает столкновение в педагогическом персонале. Об этом свидетельствуют і Гермайзе і Дога. Эта еволюція как в школе, так і идеології учителей, конечно, привела была советскую платформу..... если бы не роль Дурдуковскаго, контрреволюціонная литература, собраніе денег на памятник Петлюри задерживали еволюцію школи.

ГОЛОВА.

- перерывае промовця й зауважує, що може за пізнім часом вона не встигне ще скоро скінчити й оголошує сьогоднішнє засідання суду скінченим, а продовження же завтра 15-го квітня на год. 4 дня.

Другого дня кінця цієї промови не захоплено, бо апарат зміг зловити Харків лише коло 6-ої години, а тому невідомо до чого оборонця договорилася.

ЗАСІДАННЯ СУДУ ДНЯ 24. ІУ. 1930 року.

О год. 5.55 дуже невиразно чути уривки промови на російській мові в обороні підсудного Івченка.

..... Хуторянський мотив звучить незвичайно ярко в произведеніях Івченка..... Он типіческій представитель мелкой буржуазіі..... Івченко перешел учителем в Кіев, потом сошелся со старой генерацией..... там Старіцкая-Черняховская.

Через поруки в радіопередачі із за атмосферичних причин не чути Харкова аж до 7 год. 20 хв.

Говорить оборонець ВОЛКОМИРСЬКИЙ в обороні підсудних: Матушевського, М. Чехівського, Товкача і Щепотьєва.

ВОЛКОМИРСЬКИЙ. Товаріші судді! На вашу долю випала великая честь в імені радянської влади перед трудящими не тільки союзу, а і цілого світу дати оцінку контрреволюційної роботи СВУ. І власне в цій історичній оцінці є головне значіння цього процесу. Звертаю вашу увагу на тих чотирьох людей. Моїм завданням є допомогти вам аналізувати їх чини, — як вони попали на лаву підсудних....., чим були і чим є зараз. Я бороню: Матушевського, М. Чеховського, Товкача і Щепотьєва і буду говорити за таким же порядком, як проходили вони на процесі. Почну з Матушевського. Матушевський з ранніх літ потрапив під вплив оточення свідомої родини. Батько його був петлюрівським діячем і вмер закордоном, коли він мав лише 12 років. Смерть батька тягарем лягла на добробуті родини. Мати мала трьох малозлітніх дітей. Родина почувала злидні: працювала одна мати до того ще й хора, втомлена, немучена жінка. Вона казала дітям: "пам'ятайте, що ваш батько віддав життя, жінку і дітей за національну справу. Реакція... слабой жінки в тяжкій долі..... це штовхнуло підсудного Матушевського на контрреволюційний шлях. Я хочу сказати що мати Матушевського..... але я так поясню собі його зізнання: "смерть батька, коли мені було 12 років зробила на мене велике вражіння, що він приніс в жертву національній справі матір і дітей". Вона відібрала не лише життя батька а і добробут цілої родини. Не природня нудьга за батьком, це щось більше, що має політичний зміст. Спогади і почуття з малого дитинства, коли починає формуватись характер..... Далше життя виправляє його. Що було першою школою Матушевського? Коли я підхожу до цього, то щоб говорити правду найвишому судові, я буду торкатись і інших підсудних, як це мені не тяжко. Першою школою в моєму житті була трудшкола імені Шевченка — показує Матушевський.

..... Для того, щоб бути учителем цієї школи, треба було мати попівське походження. Виключення було зроблено для С.-Д.Гермаїзе. В цій школі виховувалися кадри майбутніх шовіністів... кадри для банд Орликів і Ангелів. В цій школі виховувалися анти-соціальні почуття. Основи інтернаціонального виховання вважались шкідливими. В цій школі замість гасла: "пролетарії всіх країн єднайтеся", панувало Сфремівське: "Нація над класами, держава над партіями". Багато, важив тут авторитет Сфремова і Дурдуківського. Матушевський дивився на Дурдуківського, як на другого батька. Треба прийняти на увагу минуле батьків Матушевського. Батько його, Федір Матушевський на передодні історичного процесу в справі Вейліса ... / дає позитивну характеристику / Мати підсудного надто популярна серед бідноти того району де вона працювала. Одна єврейка так пише про неї: "я є двома маленькіми дьтми лекала в віле доктора Магушевского. Она приютила меня, приняла самое горячее участие, оказывала моральную і матеріальную помощь, пока прошлі войска. Вона рятувала й другу родину. Це була родина єврейська і от що вона пише: " Там

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILLINOIS
1880

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILLINOIS
1880

Комирський. находили убежище многие евреи. Куткой ночью, когда ушли советские войска, боялись погромов". Родина Матушевського на ділі виявила своє ставлення до євреїв і знаючи що для його є родина тардіція, ми певні, що дійсно він дивився на погроми так, як пише. Коли б він знав своїх авторитетів, коли б він знав Єфремова, у нього хватило б сили порвати з цими авторитетами. То, що він опинився на лаві підсудних є вина його і він бере повну відповідальність за себе. Але велика вина лежить і на радянській владі, то що ми не доглядали і припустили в центрі України існування антирадянської школи. Товариші судді, не страшні нам підсудні, не захитали вони наших лав, не захитали вони владі рад, владі робітників і селян. Товариші судді! прошу вас взяти це на увагу, виконати одно бажання, яке він має, довести, що він може бути корисним робітником радянської України.

..... Завдання СВУ відірвали молодь від сучасного життя. Ця молодь довгий час була в кутках де все цвіліло було покрите. Товариші судді! Нехай підсудні після цього поринуть в саму гушу радянського життя

Порухи радіопередачі.

..... ЧЕХІВСЬКИЙ став наймитом царської армії. В 1915 р. попав до неволі в Німеччину. Ніколи жадною політикою він не займався, як що не взяти на увагу якийсь випадок, за який його виключили з бурси. Повернувшись з Німеччини в складі синьжупанників, був в українській армії... потім до радянської влади почалися його митарства. Повернувся він до Києва, але протягом цілого року звертався до різних радянських установ за працею, але безуспішно. Хотів вступити інструктором до всеобща, але відмовили. Рубав дрова. Не цурався жадної роботи. Нарешті знайшов роботу дворника.

Товариші судді! Коли будемо розбирати питання як і чому став Чеховський священником автокефальної церкви, то прийміть все це на увагу. Далі все пішло як по писаному, писаному програму СВУ для національної церкви... Він відкидає той ганебний шлях, по якому йшов. Він робить враження прямої людини, прошу йому вірити.

Порухи радіопередачі. Не ясно чути початок обі-
рони підсудного ТОВКАЧА.

..... Потім вступив до університету, став адвокатом і К.Д. т.е. Укр. С.-Ф. Був активним членом БУДУ і СВУ. Він широкіся од свого ганебного шляху. Його промова була надгробним словом над могилою Єфремівшини. Він був сліпий фізично і політично. Політично він прозорів, хоч фізично залишився сліпим. Товкач на 100 % людина без зору. Це стверджують документи. Він без сторонньої допомоги не може пересуратися. Прокурор Бастарков занадто перебільшив його вину. Прощу взяти це на увагу коли рішатимете про міру соціального захисту. Я певен, що ви не зробите, чого вимагає прокурор Бастарков.

Перехожу до останнього ШЕПОТЬЄВА. Шепотьєв педагог, професор Полтавського ІНО, що ніколи не студіював політичних наук. Це привело його до СВУ: "я працював з радянською владою, але десь глибоко жило недовірря до неї". Я не вважав за ширю політику радвлади. Він робив шкідницьку роботу до СВУ і після вступу. Дуже характерним є факт, що Шепотьєв змінив шкідницьку роботу тоді, коли вступив в СВУ. В 1928 р. Шепотьєв був заарештований і засланий на Сибір. В засланні він переглянув свій шлях і змінив свої погляди. Тоді він порив в національну політику радвлади. "Я бачив, каже він, відродження якутів, про яких ранше ніхто не дбав і повірив у ширість національної політики радвлади, бо в якутському

олкомірський. питанні тактичних міркувань не мало бути. Я зрозумів формулу радянської влади - в національній формі і інтернаціональній зміст, це неминучий історичний шлях. Старе померло в ньому. Шепот'єв в далекому Сибіру пережив кризу, зрозумів правдиву лінію партії. Він каже: "прошу милосердя, оглянутися на мій вік, вже не довго осталося... Прошу вірити, що моє каяття є правдиве. Прошу взяти на увагу моє шире каяття"....

Він фактично став на цей шлях в заслання. В своїй роботі... Він пише: "я бачив себе радянським громадянином і коли повернуся на Україну, буду утримувати людей од тих помилок, які я робив". Дайте ж можливість це йому робити.

Товариші судді! Обираючи міру засобу соціальної оборони, мусите взяти на увагу якими жалюгідними є їх спроби на тлі переможного ходу соціалістичної реконструкції в організації праці і господарського життя. Товариш Любченко в натхненні сказав, що ці спроби - це укус скаженої собаки, але він сказав що цей укус не на вола, а на залізно-бетонну радянську будову. Собака поломала лише зуби. Вона не страшна. Це лай шавки на слона. Це, як сказав товариш прокурор Михайлик, безсиле гаргання, не страшні нам 25, бо не повернути їх колеса історії і не спинити світової революції пролетаріату. Ці 45 це острівець серед окіяну держави робітників і селян, це острівок серед моря української інтелігенції, що прийняла жовтень і пішла за пролетаріатом.

Я прошу, товариші судді, щоб ви про це не забули, при винесенні вироку в цій справі і при обранні засобу соціальної оборони.

Після перерви продовження 8 год. 25 хв.

Говорить оборонець ВОЗНЕСЕНЬКА.

ВОЗНЕСЕНЬКА. Ми суди прийшли не тільки для того, щоб осудити підсудних, але й для того, щоб сказати своє віске слово про цю організацію СВУ і про всю українську контр-революцію. Коли розглядаємо індивідуальне становище, кожного з підсудних, бачимо, що всі вони йшли тим же самим шляхом, поки не попали в СТУ та на лаву підсудних.

З матеріалів справи відомо, що окремі підсудні мали звязки з підпольною дореволюційною роботою і тому не випадково, що вони до своєї роботи пристосували ті методи конспірації, але треба розрізняти членів рядових і активних організаторів.

БУД була досить вузька і замкнена організація. Не всі знали, що там робиться. Не всі будівці знали про зносини з закордоном. Член центру СВУ Гермайзе не знав наприклад, про ставлення до терору. Сфремов просить Ніковського не розповідати правди про Петлюру. Де-які зовсім би інакше ставились до Петлюри. Не так, як Ніковський приговорив: "це національний герой, це великий муж". Не повідомляли другорядних членів ні про програм, ні про статут. Багато таких прикладів і комічних і трагічних. Хитроумні Одисей там в своїх кабінетах творили не тільки політику, а й політиканство. Вони потребували залучити побільше членів. Ми знаємо, що не вся українська трудова інтелігенція не зразу зрозуміла і прийняла жовтень, але вона зараз працює і не погано працює. Тут багато підсудних розповідає про свої хитання. Крім одиниць, не всі знали закулісну сторону. Організатори СВУ заняли кооперацію,

ознесенька. яка давала кадри свідомих українців. До 1917 року українська кооперація значно успішно розвивалась. В 1906 році було 18 кооперативних об'єднань. Але значіння української кооперації перебільшувалося ватажками СВУ, це перебільшення значіння кооперації мало глибокі коріння в минулому. Вони бачили в кооперації одну з русійних сил української нації. Тут Старийцька-Черняхівська вжила одного яскравого дотепу. Обиватель хоче виїхати на автомобілі в царство майбутнього. Українська кооперація йшла на співробітництво класів. Ленін казав, що "соціальним романтизмом являється представлення о можності простого кооперірованія населенія без разлічя класових принципів. Класових врагов нельзя превратити в сотрудників". Ленін застерігав пролетаріят проти такої неправильної оцінки кооперації. Українські буржуазні кооператори, буржуазні економісти увійшли так у жовтневу революцію. Далі широко розвинулися про декрети радилади про кооперацію, про декларації зїздів ВКП, про об'єднання незаможника з середняком, ізоляцію куркуля, чого в інтересах економії паперу і праці не навоцимо /.....

Яка їх участь / Болозовича і Бутвиновського / в БУДі? Бутвиновський і Болозович казали, що нічого про БУД вони не знали. Прокурор каже, що вони лише формально були членами, але на судовому слідстві Сфремов і Голоскевич стверджують що ні Бутвиновський ні Болозович членами БУДу не були. Прокурор покликують на свідчення Павлушкова. Це свідчення спростовується тим, що Сфремов його не потверджує.....

Ні програм ні статут СВУ їм не були відомі. Сфремов людина обережна. Бутвиновський приєднався до СВУ через Дурдуківського..... При цьому була присутня дружина, колиж вона вийшла на хвилину він, Дурдуківський розповів про організацію, але ні про програм, ні про статут не встиг розповісти..... Що ж вони робили? Прокурор в аналізі приходить до висновку, що роботи не було. Дурдуківський стверджує, що з Бутвиновським більше ніяких розмов не мав, себ то мав лише один раз.....

Вони були практичними робітниками. Вони працювали з захопленням, як це свідчить Дурдуківський, а життя ставило свої вимоги.....

Аналіза їх роботи, яка не розходиться з обвинуваченням, дає мені право сказати, що в своїй роботі, вони були погані члени СВУ, зате були прекрасні робітники в кооперації.....

Я ще захищаю П. СФРЕМОВА, ВІДНОВУ і ВІЛОГО.

На початку 1927 р. була заснована в Дніпропетровську філія СВУ. На чолі цієї філії стояв П. Сфремов, проф. Дніпропетровського Інституту. Дитячі роки П. Сфремова проходили під впливом його старшого брата Сергія Сфремова.... Сфремов ходив вкрут да около іншої професури інституту і все приглядається..... Немає там ґрунту.

Прокурор г. Бистриков що до Сфремова працює суворою мірою соціального захисту. Чи потрібно це? Хоч П. Сфремов і був головою філії, але робота його не дала ніяких наслідків...

ВІДНОВА - вона правда жінка політичного емігранта, але не політика. Она донька офіцера. Але якого? Він за часів Севастопольської війни одержав чин з рядового. Она дійсно звязана з відомими українцями. Она ставилася з великою пошаною до П. Сфремова і дала йому згоду вступити

знесенська. в СВУ. Але тут стався арешт. Після першої розмови з Єфремовим, по його засвідченню, у неї більше розмов з ним про СВУ не було. Вона, як інші ~~зхихихихихих~~ не давала йому доповідей. З активної участі в СВУ її рішуче не можна обвинувачувати. Єфремов доводить, що вже з умов конспірації, її, як недавно арештовану небезпечно було втягувати. Всі свідчення доводять до того, що вона, як член СВУ, ніякої роботи не вела. Я гадаю, що це є непереможний критерій, що до вибору соціального захисту.

Я звертаюсь до Вас, товариші судді, що вирокком своїм ви скажете..... хай вона знає глибоку гуманність пролетаріату і представника її радянську владу.

Останній БЛІМІ. Я не буду робити огляду його життя. Він учився весь час шукаючи коштів.....

Через порухи в радіопередачі не чути кінця промови. Кінець запису в 9 годин 15 хв.

ЗАСІДАННЯ НАЙВИЩОГО СУДУ 9 КВІТНЯ 1930 РОКУ.

Промова державного прокурора та заступника Наркомюста
МИХАЙЛИКА.

Запис в 6 год. 50 хв.

МИХАЙЛИК. Терор проти найвищих репрезентантів радянської влади.... Тут, в цій салі суд міг переконатися, що акад. Єфремов вперто продовжував..... зачавши в БУД..... Твердо скеровуючи свою злочинну руку на терор.... Скільки огиди було у контр-революційних працівників, щоб ці заходи законспірувати.... Скільки огиди, повинен викликати..... щоб провести отол терор, що ухвалений Централев СУМ. Виконавцями терористичних актів мали бути члени центральної п'ятірки СУМ. В цей період СУМ через п'ятірки поступово вростав. Як свідчить Павлушков і Матушевський вони утворили боевий відділ. Перші підготовчі роботи провадилися в 1925 р. і початком 1926 велося на місцях.... Таким шляхом туртувалися кадри для нового центру....

.....Директиви одержані від Чикаленка та Садовського..... можуть бути для вас цілком реальним доказом..... В червні 1926..... сталися перші організаційні збори. Єфремов, Гребенцький, Старицька-Черняхівська та Володимир Чехівський.... як фундатори СВУ. Хто вони..... цей за виразом ундо-фашистської преси мозок нації? Сергій Єфремов, колишній голова партії соціалістів федералістів..... найзрадливішої партії, що продавала робітників..... Заступника голови Центральної Ради, яка зробила союз з німецьким імперіалізмом..... Той самий Сергій Єфремов, що через шпівнів дбає про петлюрівську згоду з поляками..... Сергій Єфремов..... натхнення жалібчик поміщика та фабриканта, що в своєму щоденнику писав:..... збідніле село..... нема за що купити..... а всеж багато людей за паном шаліє..... кажуть, що текстильні фабрики працюють 2 - 3 дні на тиждень..... нема бавовни, бо нема овець, нема поміщика... Сергій Єфремов, що в своєму щоденникові, ще в травні 1929 року писав і ці слова треба, щоб почувли всі робочі. " Вчора було єднання з робочими Донбасу..... я не пішов..... вражіння огидне..... виправдувалися..... черні " ...

Сергій Єфремов, який на свій ювілей одержав привітання від низки петлюрівських контр-революційних установ, тих устнов, тих устнов, які ведуть проти радянську роботу....

Сергій Єфремов через своє контрреволюційне минуле мусів стати головою СВУ....

АЛІК. Володимир Чехівський колишній член Центрального Комітету УСДРП, що створили..... проти радянської влади.... Прем'єр міністр Директорії..... Володимир Чехівський, що спільно з Орленком створили політичну організацію в автокефальній церкві писали: " Всечесні отці, закликаємо вас до праці.... Єднайтеся горячою любовію до незалежної України та її автокефальної церкви "..... Володимир Чехівський, що пішов на спеціальну роботу в ВУД.... Перерва в радіопередачі.
Старицька-Черняхівська - член партії с.-ф.....

.....
Най згадає Старицька-Черняхівська, що на тій нараді про що говорили представники.....
Друге питання земельне зазначено в декларації..... Говорила Русова від вашого імені..... Там говорили в найганебніший час вашої діяльності..... Тоді ваші тонкі нерви і ваша панська натура вас не зрадили.....
Після останньої авантури петлюрівщини і панської Польщі..... Старицька-Черняхівська, що ціле життя..... стала членом центру..... з найреакційніших елементів....
Чеховський, Єфремов, Ніковський і інші створили на своєму засіданні в червні 1926 р. центр петлюрівської організації, яка ставила собі завдання повалити радянську владу. Повстання за допомогою війська....

Організація на своїх прапорах написала добре відомі трудящим України гасла, за якими члени цієї організації в недарному минулому вели криваву боротьбу за реставрацію капіталістичного ладу, за повернення фабрик, заводів та надр власникам, створення держави типу УНР під протекторатом капіталістичних хижих країн, відрив України від Радянського Союзу.

"Спілка визволення України" боролася за інтереси глитайських та буржуазних верств, за поневолення трудящих мас України.

На першому засіданні було остаточно ухвалено назву організації і її політичний державний прапор. "Організація зветься "Спілкою Визволення України" і ставить своїх завдань визволення українського народу на всіх просторах його етнографічної території й існування незалежної самостійної народної республіки" - урочисто виголошував на першому засіданні центр підсудний Єфремов.

Тепер кожний трудящий розуміє, який "нарід" і як збиралися "визволяти". Мова йшла про пана, фабриканта, шлітая, мова йшла про панську фашиську диктатуру буржуазії. Мова йшла перш за все про криваве знищення найсвідомішої частини трудящих. Белькотіння єфремівців про "внутрішні" сили було лише захисною формою для справжніх зв'язків "СВУ" і її закордонного центру з урядами капіталістичних держав. За програмою "СВУ" незалежна самостійна "Україна" мусила утворитись, як колонія західного європейського капіталу під протекторатом однієї з сусідніх капіталістичних держав.

Увесь зміст першого засідання центру впливав із засад і вказівок, що їх надіслали сюди із закордону члени закордонної "СВУ" - Чикаленко і Садовський.

"СВУ" могла існувати і працювати лише при умові найшільнішого зв'язку центру з петлюрівською еміграцією за кордоном. Зночии через консульства сусідніх держав та робота, яка була тут досліджена на закритому засіданні суду, не могла тепер задовольнити центр.

І тут академік Єфремов і науковий співробітник ВУАН Ніковський використали випробований уже ними шлях безглузлого

хайлик. ошукання довіря, що його має радвллада і трудящих і навіть трудящі до своїх учоряшніх ворогів, коли вони можуть хоч краплину нового вкласти до науки, до її розвитку.

Із 467 наугових закордонних відряджень за 26,27,28 р.р. що їх радвллада дала науковим працівникам для того, щоб вони підвищили свою кваліфікацію, вийшли і два відрядження видатних членів "СВУ": проф. Черняхівського і Ванцова. Отже "СВУ" коштом трудящих відрядила за кордон цих професорів з важливими дорученнями до свого закордонного центру і дов'більших місць зосередження петлюрівської еміграції.

Сумлінно виконавши ці доручення й склавши при поверненню з-закордону звіта на засіданні центру, Черняхівський доповів, що представники еміграції і члени закордонної "СВУ" Прокопович, Дорошенко, Лотоцький, Чикаленко, Шультгін поділяють основи спрямовання киян / тутешньої "СВУ" /. Зокрема еміграція ставила питання про можливе в маабутньому поширення організації коштом правих угруповань української буржуазії. Еміграція чекала від центру на Україні в найкоротший час розгорнутої роботи. Підсудний Черняхівський, виконавши завдання центру, довів реальність живого контакту з еміграцією, можливість живого погодження дій петлюрівщини обіруч закордоном.

Вони заючені кровю десятків і сотень тисяч невинних жертв.

Увесь 26-27 рік центр невинно провадив роботу, утворюючи свої осередки в різних галузях. За цей час на кількох засіданнях було затверджено основний склад осередків, якими керували: В ІНО - Гермайзе, В МІДІКІНІТУТІ - президії медсекції при ВУАН - Черняхівський, в Інституті Української Наукової Мови - Єфремов, серед літературних кіл - Старицька-Черняхівська, в автокефалії - В. Чехівський.

Того ж часу засновано комітет увічнення пам'яті забитого ватяжка української контр-революції Петлюри. Культ-Петлюри, політичного злодія і славнозрісного погромника був потрібний їм як засіб піднести хвилю зоологічного капіталізму, як тема для облудних пліток на адресу радвллади, як заклик до звірячої помсти, до погрому.

Де ж їхній вождь, їхня "совість і церква" - Єфремов записав у своїому "щоденнику" мрії:

"Смерть одного козака народить тисячу нових". Де ж він після процесу Шварцбарда писав: "Піду неділю жидівські чеберяки волочили по європейських смітниках груп закатованої ними людини, робили інсценізацію, обурення і врешті свого досягли. Жидівство всього світу взяло його, Шварцбарда, провину на себе і звязало ще один вузел на майбутнє, ще одну кривду додали до тих, які так ясно зазнав наш нещасний нарід, виправданям Шварцбарда процес незакінчився, а тільки нову завдано рану, за яку може одбувати доведеться майбутнім поколінням".

Яку кривду? Кому? Еврейська містечкова біднота Літина, Брусилова, Білої Церкви, Житомира, Проскурова, завдала криваву рану "славетній сандигтській" зграї? Невже, товариші суді, тут у цій залі, треба задушити гнів мільйонів трудящих, ще раз розкопати могили тисяч і тисяч замучених у найжахливіших тортурях людей!

Академік Єфремов, письменниця Старицька-Черняхівська, педагог Дурдуківський, лікар Підгаєцький, - їхня ж кров на вас! Ромел Ролянд в приводу процесу над Шварцбардом писав: "Жертви вже не оживуть. 300 тисяч убитих, мертвих, їм вже не можна полегшити останньої хвилини авонії, а катк? Про них говорити? Петлюра... Коли б тільки мова йшла про одного Петлюру! Саме жахливе - це тисячі невідомих людей, що мучили, мордували не-

пхайлик. щасних жертв, доводячи їх до найвищого ступня страждання. Ці люде.... хто зна скільки з них зустрічається з нами, стикають ся з нами в щоденному житті ".

Частина цих людей тут / жест у біч лави підсудних / і треба думати, не зустрінуться більш з нами в щоденному житті.

В січні 1927 року на засіданні централу санкціонували заходи Обремова, Ніковського і Чехівського для створення філії "СВУ" в окремих округах України: в Одесі, Полтаві, Чернігові, Вінниці, Дніпропетровському, Миколаєві. В червні 1927 р. фундатори "СВУ" підвели річні підсумки своєї організаційної діяльності й констатували, що, не вражаючи на всі домагання "СВУ", жадною мірою не стала масовою організацією.

Підсумки річної роботи "СВУ" вимагали поновити живий зв'язок з закордонном і ця вимога припала з науковим відрядженням закордон другого активного члена "СВУ" Ганцова.

Ганцов не вчорашня людина серед активу петлюрівської контрреволюції. Колишній член партії української соціал-федералістів козелецький повітовий комісар 1918 року, член БУДу 1920 року. - Ганцов був перемоганий босень активної петлюрівщини. Фашист переконанням, український бандит і погромщик в принципі, русофоб і юдофоб в своїй політичній плятформі, професор Ганцов був надійний емісар для зв'язку з закордонном.

Ганцов двічі бачився, як це виявилось на суді, через основного зв'язкового Дорошенка з Лотоцьким, членом СВУ, що виконує покладені на нього СВУ, завдання, перебуваючи в Варшаві. Від Лотоцького Ганцов одержав політичну інформацію для СВУ ствердження нових зв'язків, що тоді вже зав'язувалися між закордонною петлюрівщиною й окремими представниками імперіялістичних країн.

Через Дорошенка Ганцов мав побачення з одним з фундаторів закордонної і тутешньої СВУ Легком Чикаленком, який точно висвітлює міжнародню ситуацію на Заході і майбутню роль петлюрівщини, інтересення буржуазних країн є реальна форма майбутньої акції.

За порадою Чикаленка Ганцов побачився в Парижі з головою т. зв. уряду УНР Прокоповичем. Від Прокоповича Ганцов одержав докладну інформацію про роботу т. зв. уряду УНР, про зв'язки петлюрівщини з еміграцією різних країн, про роль петлюрівського наступника - Андрія Лещинського. Поінформуванням закордонних емігрантів про стан СВУ на терені УСРР, Ганцов привіз із закордону, санкцію вже спрацьованих центром тутешньої СВУ, заходів і певні надії на запільну в наближчому майбутньому акцію всієї петлюрівщини за допомогою і під проводом сусідніх буржуазних країн. Отже СВУ могла продовжувати свою роботу.

В цей період центр звертає особливу увагу на роботу автокефалії.

Автокефалія, що збирала в своїх вістарах і прикрила церковним буром і ризами віл очей трудящих та радвллади активні кадри Петлюри, з моменту заснування СВУ була під її безпосереднім керівництвом. Амвоу її був реальною катедрою контр-революційної пропаганди. Те, що склад парасіяльних п'ятидесяток окрадала глитаїня і петлюрівсько-денікінські недобитки, робило її зброю цілком реальною.

Які шляхи вибрала СВУ для досягнення кінцевої своєї мети - знищення радвллади? На віщо вона збиралася кинути стараню збиті нею петлюрівські кадри? Всі матеріали справи зізнання підсудних чітко говорять про одне: терор, повстання, інтервенція імперіялістичних держав.

Центр СУМ увійшов до СВУ, як бокова терористична органі-

айлик. зація. Терор, як принципове настановлення, по суті виплекали ще в підготовчий до СВУ період, як істотний елемент майбутньої тактики спілки. Бфремов, у зв'язку зі смертю Володимира Ілліча, вже тоді мріяв про 10-15 поттрілів, як шлях до перевороту. Дурдуківський систематично живив свідомість і волю керівника СУМу Павлушкова реальними можливостями знищення членів комуністичної партії.

Питання про терор обговорювалася кілька разів на засіданні центру. Ця жахлива отруйна тема з центру СВУ повзла по окремих лініях роботи організації, притягла увагу осередків СВУ в інституті української наукової мови, набрала найгидотнішої форми у так званій, президії медсекції ВУАН серед лікарів - членів СВУ.

Бфремов і Дурдуківський доводили центрові юнацької секції СВУ всю смертельну небезпеку для своєї кляси від найтвердішого непохитного керівництва комуністичної партії і ці доводи обернулися в членів бойової фашистської організації СУМу-Павлушкова і Матушевського на прагнення знищити Сталіна.

Бфремов і Дурдуківський доводять центрові юнацької секції СВУ всю небезпеку від непереможної сили червоної армії, й ці доводи обертаються в членів СУМу Павлушкова і Матушевського на намірі знищити Ворошилова під час перебування його на маневрах Київської округи.

Бфремов і Дурдуківський зазначають центрові ще на загрозу живим силам петлюрівщини, що заховалися по закутках окремих наукових установ, і ці доводи обертаються в представників українського фашизму Павлушкова й Матушевського на намірі забити Скрипника на терені одного з наукових закладів, в якийсь його приїзд до Києва.

Вони доводять своєму активові потребу знищити живу силу ворога і всі доводи обертаються на готовність труїти комуністів, нищити їх жахливим лікарським саботажем.

Терор проти видатних діячів комуністичної партії і радянської влади виходив до програми СВУ.

Тут уже не раз на суді доводили надзвичайну обмеженість своїх сил, своїх засобів у цього останнього загону жовто-блакитної контр-революції. Не раз твердили, що белькотіння Бфремова про внутрішні сили були лише захисною формою для справжнього зв'язку СВУ - й закордонного центру з урядами капіталістичних країн.

Керівники СВУ хотіли реальної політики, і з неприхованим цинізмом намічали свого майбутнього пана, військом і грошима якого буде збудовано їхню "самостійну Україну", шибениці-в'язниці якого на Україні забезпечать владу капіталові й його найвидатнішим оборонцям Бфремову, Ніковському, Черняхівському, Старицькій та тим, що з ними.

Хай ще раз почують про це трудящі нашої країни? чиєї реальної сили, чиєї інтервенції хотіли керівники СВУ. Насамперед, звертала надії СВУ в бік офіційних спільників Петлюри-Скоропадського, у бік Польщі і Німеччини. Спочатку зупинилися на Польщі, продовжуючи давню традицію орієнтації на неї ще БУДУ. "Особливо ж заважило в цьому виборі, крім традиційности, ще й те, що Польща прихильно була настроєна до ідей УНР, а також і те, що з боку її найменше "можна було сподіватися цілком реальної військової допомоги" - говорить підсудний Павлушков зі слів фундаторів СВУ.

Ставлячи собі за мету відірвати Україну від Союзу радянських республік петлюрівський центр за кордоном і СВУ в заплілі у нас мали чітку програму і гасло федерації українців з фашистською Польщею. Творці СВУ - Бфремов, Ніковський, Стариць-

Михайлик, ка-Черняхівська, Чехівський В., Дурдуківський, Гермаїзе, Гребенецький - всі вони як ідеологи класи, що сьогодні кончає в агонії на терені Союзу, повинні були здерти з себе навіть фальшиве лахміття "самостійности" та "національної романтики" якою обдурювали дрібнобуржуазні маси, і одверто пропонувати віддати Україну під чобіт польського пана.

Після аналізу зовнішньої орієнтації СВУ тов. Михайлик говорить: Академік і ідеолог бандинізму Сфремов, соціал-демократ і всеукраїнський благовісник жовто-блакитної контр-революції В. Чехівський, професор і член центру СВУ Гермаїзе та ті, що з ними, робили прапором своєї контр-революційної діяльності найганебніший варшавський договір, його спрямування робили своєю політичною платформою, його пункти - своєю тактикою і заходами. І коли? В добу найбільшого зміцнення української пролетарської державности, високої економічної міди країни Рад, в добу дулівництва соціалізма!

Керівники СВУ розуміли, якою ціною вони купували свою класову волю, свою класову незалежність.

І тому кожен з них, вживаючи небуралого фарисейства, брехні, базарних хитрощів, намагався і перед рядовими членами СВУ, і перед тими соціально близькими їм групами, ставку на яких СВУ могла робити, змальовувати можливість дійсної самостійности України в наслідок інтервенції польського панства в наслідок інтервенції польського панства й федерації з ним.

Тоді ж Чехівський висловлював думку, що нам треба мріяти про велику соборну Україну з Гличиною, Холминою, Буковиною та Бесарабією. Це може статися після уходу радвлади, тоді в межах Польщі будуть майже всі українські землі Українців кількість буде більше, ніж поляків, і легко буде справитись з поляками.... белькетить член президії СВУ підсудний Гребенецький.

"Своїм загальним культурним розвитком, своєю технікою, хоч і занадто горда, панська фашистська Польша недалеко втікли від нас.... Польша буде рвати, виривати, а Німеччина без кінця краю тягатиме, до останнього визискуватиме. Польша замала і занадто слаба сила, щоб міцно взяти в свої руки всю більшу за неї Україну, і в ній не стане для цього сили і змоги", базикають ці "дипломати" вустами члена президії СВУ Дурдуківського "переконали" своїх однодумців, що вони такими кобеляцькими хитрощами, обдурять фашистську Польшу та західно-європейський капітал, - її справжнього господаря.

"СВУ" свідомо своїх класових інтересів, постановила віддати Україну польським поміщикам, як одиноким на їх думку реальній силі, що могла за підтримкою, держав Антанти реставрувати капіталістичний лад на Україні. Інтервенція Західно-Європейської буржуазії, поєднала з повстанням глитайні в середині країни, були головними реальними шляхами до повалення радянської влади, не раз вже випробованими українською контр-революцією всіх мастей, проти українських робітників і селян.

Творці СВУ, могли вважати себе за реальних політиків, бо мали добрий стаж і великий досвід, як у підлій службі інтервентам, так і спеціально в організації глитайських повстань. Консолідація сил української контр-революції, що почалась тут за вказівками закордонного петлирівського центру, мала свою першу цілком чітко визначену тему: забезпечити переможний хід інтервентської армії.

Повстання було програмовою вимогою СВУ, ради нього створили широко розгалужену запільну контр-революційну організацію, йому на службу поставили спеціально створений петлирівський апарат - автокефальну церкву, його завданням намагалися

хайлик, підпорядкувати академіки Єфремов і Слабченко наукові заклади професори Гермайзе і Іваниця - школу, лікарі Підгаспський і Барбар свої знання і професійну етику. До повстання проти радянської влади старанно готувалися по обох об'їах наших червоних кордонів. Один із керівників закордонного СВУ Лотоцький інструктував ще 1927 р. емісара нелегальної СВУ підсудного Ганцова, що прибув до нього у Варшаву з доручення СВУ про потребу найширшого готування до повстанської акції. Проводирі СВУ визначили навіть орієнтовну хронологічну дату повстання - початок повстанського руху ми уявляли собі на весні або влітку 1930 року. Член закордонної СВУ Лотоцький інструктує у Варшаві підсудного Ганцова, покладає якісь особливі надії на 1931 рік.

" СВУ " за завдання цілої організації і за обов'язок кожного члена її ставила всіляку активізацію опору всіх приватно-капіталістичних елементів переможній ході соціалістичного будівництва, таку активізацію, що мала за своє постійне завдання готування до повстанського руху. Підсудний Дурдуківський говорив: " СВУ " повинна всіх і можливих від неї заходів ужити для того, щоб викликати незадоволення і заколоти, щоб можливо більше загострювати їх до потрібних, корисних для справи визволення України розмірів і наслідків, щоб то повстань. Надати їм не стихійного, а строго організованого характеру, ідейно і організаційно керувати ними, взяти цей повстанський рух у свої руки ".

Не випадково вождь СВУ Сергій Єфремов, досвідчений керівник бандинізму за часів БУДУ обстоював систему п'ятірок, як первісну схему нелегальної організації. Він говорив:

" Ця схема особливо потрібна для роботи на селі, де на велику кількість членів СВУ зразу розраховувати не можливо, де доведеться мати діло з окремими свідомими одиницями, яких доведеться організувати у невеликі ланки, щоб із них виховувати керівників селянських повстань ".

Повстання проти радянської влади було конкретним завданням роботи " Спільки Визволення України і всіх її осередків.

Тепер при наявності матеріалу в цій справі, що його подав й пише схематично, я хочу спитати вас, товариші судді, я хочу спитати всіх трудящих нашої країни: чи доведемо ходом перед судового і судового слідства точки обвинувачення, що їх поставила тут прокуратура з самого початку своїх пояснень у справі? Чи доведемо найнебезпечнішу для життя пролетарської держави для незалежності Української Радянської Соціалістичної Республіки, для добробуту і соціалістичного майбутнього трудящих нашої країни змовницьку контр-революційну роботу тих, кого досвідчена рука державної політичної управи своєчасно витягла з запілля? Чи доведемо особливу соціальну небезпеку підсудних Єфремова, Дурдуківського, Чехівського, Гермайзе, Ніковського, Старицької, Гребенцького, Черняхівського, Ганцова, Матусівського, Павлушкова, особливу небезпеку їх самих і свідків зроблених ними вчинків? Чи доведемо, що перед нами тут активний з неймовірно красивим минулим класовий ворог, який у своїй звирячій ненависті до трудящих і влади готовий кожної хвилини піти на підривну, шкідницьку, повстанську акцію?

Зваживши всі матеріали справи, свідомо величезної відповідальності за охорону найцінніших здобутків жовтня, за оборону соціального ладу і незалежності українських робітників і селян, прокуратура іменем пролетарської держави вимагає на ці запитання від найвишого суду республіки тільки позитивної відповіді. Іншою вона не може бути. Іншої від вас, товариші

хайлик. судді, не чекає українська пролетарська держава, не чекають трудящі маси України.

І коли зважуєш всю вагу злочинів, що їх заподіяли підсудні, коли вдивляєшся в криваве контр-революційне минуле підсудних Єфремова, Чехівського В., Ніковського, Дурдуківського і Ганцова, коли ще раз аналізуєш жахливі плями, виконавцем яких повинен був стати Павлушков, то робиться ясно, що проти цих людей в одна міра соціального захисту - розстріл. Зважаючи каяття підсудних, політичну і господарчу міць Радянської Республіки, прокуратура ладна не обстоювати цього способу виключного соціального захисту. Нехай суд сам зважить.

/ Гучні смієски /

Засідання Найвищого Суду 15. IV. 1930.

Промова оборонця ОБУХОВСЬКОГО. / Обороняє членів ІНАРАКУ: Холдного, Дубровського, Кривинька, Шарка, Страшкерича, Туркала. /
Запис з 6.45 год.

ОБУХОВСЬКИЙ. 37 днів здесь проісходіт велічайшій процес. Сейчас на суде передістиваються последніє страници етого процеса. Сейчас ми устанавліваем все деталі. Сейчас. з трибуни суда. раздаются слова. шірочайшей гласности не только рабочих нашей страны. но і рабочих нашей страны. но і рабочих всего міра. Я хочу подвести черту етому процесу. Охватіть задачу полностью, нечерпать ее нет нікакой возможности. Представітелі государственнаго обвиненія сделали определение політическія выводы, как по повлду всего дела в целом, так і отдельних его частей. Определение выводы сделала і защита. Матеріал обширный. В нем так много места для політического і психологического анализа. что дать полностью все выводы невозможно. Какіе ж выводы органически вытекают, неспрідумани, неискуствени с анализа процесса. такого анализа, который привел би к Спільке визволення України. Я не могу не остановіться на внешней стороне. Я вспоминаю на те большіе політическіе процессы. І невольню в двери моего сознания стучіться вопрос: почему ето так, что прі царском режіме політическіе процессы протекают в условиях полной тайни. Да і не только процессы времен царскаго режіма. Дело крестьянруми. что не только общественность, но і близких родственников не допустилі до слушанія. Даже суд проісходіл не в зданіи суда. Чем же объясніть ето. Почему царское правітельство, в руках которого была вся фізическая сила. Ведь могло же ово десятки, сотні і тысячі людей послабь на весіліщи.

Перерва в радіопередачі.

Ето революційное слово в тех условиях звучало, как прізыв на бата. Боялісь і не могли не бояться. Что же проісходіт сейчас у нас. Нет нічего общего, общего не найдеш. Что проісходіт у нас, как слушаем ми ето дело. Почему ето так. Потому что наш суд другой. за нím не только сегодняшній день, но і завтра. Етому суду бояться шірочайшей огласки не нужно. Мало того, он заинтересовал в шірочайшей огласке. Какой же вывод? А вывод тот, что на стороне нашего пролетарскаго суда не только фізическая сила, но і моральная.

..... 45 человек на скамье подсудимых.

Перерва в радіопередачі.

..... Интересовало выявіть общую політическую фізіономию.

Дубровський. Это было самое благоприятное время для авантюры.....
..... Дело не в этом, что Чикаленко пишет письмо і Ніков-
ській признает, а обстановка.....
Перерва в 7.30.

Після перерви радіопередача була надзвичайно перешкоджена, тому передаємо коротко зміст дальшої промови.

Оборонець заявляє, що "ІНАРАК" організований в Українському Інституті Наукової Мови був безперечно контр-революційною організацією, вже одним тим, що він намагався протиставити себе офіційним радянським органам і пішов у запілля. Далі кілька членів Інараку ввійшли до СВУ, але цілком Інарак не був ніколи органом Спілки. Обвинувачення цілого Інараку в тому, що він за завданням СВУ ставив на порядок денний питання про повстання і терор оборонець відкидає, бо серед окремих членів Інараку були лише теоретичні балачки на ці теми.

Далі оборонець переходить до характеристики першого свого підобороного - Холодного. Оборонець споджується з тим, що виховання дітей від Холодного, коли він був вчителем в Чернігові, його антирадянські напутні слова юнакам, що закінчують школу, його робота в автокефальній церкві мали характер контр-революційний.

Політичне хуліганство Холодного, що облив червоним аттракментом пам'ятник Ленінові оборонець гостро засуджує, але пояснює його тим, що в цей час Холодний перебував в стані афекту. Холодний винен у тому, що брав участь у творенні ІНАРАКУ, в тому, що був членом СВУ, в тому, що погодився вербувати нових прихильників до СВУ в Інституті наукової мови.... Але Холодний не досить енергійно виконував взяті на себе зобов'язання, залучивши до СВУ тільки Шарка.

Дальший член Інараку і член СВУ.- Дубровський. Оборонець заявляє, що власне Дубровський політично малограмотна людина, він дуже кепсько розбирається в питаннях економічної політики і тому його плани правильніше було би назвати нісенітницями, безглуздими мріями. В Інараку відігравав дуже посередню роль. З СВУ він також був зв'язаний дуже мало. Підкреслює значіння наукової діяльності Дубровського, оборонець зазначає, що немає потреби на довгий строк ізолювати його від радянської суспільності.

Третій Інараковець підсудний Кривинюк. Звертаючи увагу суду на те, що Кривинюк у минулому був революціонером, якого переслідував царський уряд, що він став на шлях контр-революції не через особисті класові інтереси, а подібно до багатьох інших інтелігентів, що злякалися революції, що він в Інараку не був активний, оборонець просить суд допомогти "вилізти з болота".

Шарко, четвертий Інараковець і член СВУ, це людина з м'якої глини, з якої можна виліпити все, що завгодно. Був обивателем, насамперед учитель математики, людина, що не розбирається в політичних подіях.

П'ятий член СВУ - Інараковець Страшкевич. Оборонець вважає, що вбрав очевидно помилково, перелічуючи членів СВУ та Інараку, назвав прізвище Страшкевича. Страшкевич по винен відповідати тільки за належність до Інараку.

Останній Інараковець - Туркало був після свідчень "єдиною радянською людиною, якій не довіряли в Інституті. Туркало не був членом СВУ.

Коли хтось у цьому процесі повинен вийти на волю прямо після суда, то серед тих людей не може не бути Туркала.

- 5 -

ЗАСІДАННЯ НАЙВИЩОГО СУДУ 16. IV. 1930.

ОСТАННІ СЛОВА ПІДСУДНИХ.

ФРЕМОВ.

.....Я визнаю повною мірою, що моя політична діяльність протягом останніх десяти років була контр-революційна й шкідлива для держави трудящих. Під час суду для мене ясна стала моя провина. Навіть більше того, без мене і самої справи не було.

Визнаючи цілком свою провину я прошу суд одважити мені повною мірою, але прошу взяти на увагу, що мої товариші тут прилюдно обіцяли дальшою своєю роботою на користь трудящих виправити свої помилки. Їм треба вірити, бо до старого, як у них, так і особисто в мене, не може бути повороту. Я не знаю, що мене чекає. Ваш присуд я прийму спокійно, як за-суджений. Як буде дано змогу працювати, ввесь мій час буде віддано тільки на культурну працю.

ГРУКІВСЬКИЙ.

Провина моя ясна. Я визнаю її. Тут кілька разів підсудних назвали політичними трупами. Така політична смерть не лякає мене, бо ніколи політичним діячем я не був. Мене мушить моя смерть педагогічна, смерть, як вчителя.

ІКОВСЬКИЙ.

Я говорю тут на трибуні з доброї волі мене ніхто не тягне за язика. Я вважаю, що для того морального розстрілу, який тут робила прокуратура, ми, підсудні, самі подавали патрони. Хай знає радянська суспільність і там закордоном, що так каються нас примусить ніхто не міг. Ми каємося з широкого бажання вбити до кінця контр-революцію.

ЧЕХІВСЬКИЙ.

Признаю себе винним у контр-революційній діяльності.... Я осудив контр-революційну роботу всіх українських національних партій, що під їх впливом я був. Я визнаю, що героєм української контр-революції Петлюра служив не визволенню, а поневоленню України. Я засуджую ввесь націоналістичний контр-революційний жвагий напрям діяльності та ідеології БУД і СВУ. Осуджую і остаточно свою участь у цих організаціях. Я засуджую також свою злочинну, шкідливу політичну діяльність в автокефальній церкві. Так говорить моя вільна свідомість і мої переконання. Я прихожу до дверей Радянської Республіки й прошу не зачиняти мені дверей до праці в майбутньому. Я прошу суд дати мені можливість працювати на користь соціалістичного будівництва заглибити мої провини.

РЕБЕНЕТЬКИЙ.

Я педагог. Своїх дітей я не маю і всю свою любов я віддаю своїм учням. За останні чотири роки я не посіяв у душі жадної дитини зерно недовіри й ворожнечі до радянської влади. Отже прошу суд не позбавити мене права на педагогічну роботу, щоб я міг не на словах, а на ділі довести ширість мого каяття й цим викупити перед робітництвом і селянством свою провину.

СЛОВА СУДУ

Останнє слово належить підсудному Гермайзе Осипу Юрковичу.

Гермайзе.

Перед високим пролетарським судом в час допиту я мав нагоду скласти свої зізнання... признати свою діяльність глибоко злочинною й контр-революційною. Мені мало приходиться ще щось сказати. Чимось доповісти. ...

.....Як та болячка... як та ганчірка, якими прикривають.... Мені нема чого додати до тої огидної характеристики, яку подав мені оборонень.....

ПЕРМАТЗЕ. Справді, я був контр-революціонером..... коли пролетарі Західної Європи..... готувляться до бою, до здобуття пролетарської свободи.... І смію сказати....., що я був контр-революціонером, озброєний теорією емоційально. Мій шлях колишнього революціонера - до контр революції є шліком нормальний. Це шлях того примиренства, яким я мшов увесь час. Я прошу суд повірити мені, що я засуджую свою контр-революційну діяльність. І коли буде визнано, що я можу працювати, то я доведу ширість моїх зізнань і те, що у вас були підстави мені повірити.

ВЛУЩОВ. - бере на себе відповідальність за шкоду заподіяну СУМ. Моє останнє слово до молоді.....Серед вас можуть ще знайтися по закутках окремі дезорієнтовані одиниці, які можуть піти тим шляхом, який привів нас на лаву підсудних. Нехай ті дезорганізовані і розгублені юнаки гаразд зважать досвід про песу, нехай вони повірять мені, що шлях, яким ми йшли, веде не вперед а назад....

СЛОВА СУДУ. Останнє слово має підсудний Матушевський Борис Федорович.

МАТУШЕВСЬКИЙ. / Чути дуже погано, немов би Матушевський промовляє дуже здалека /.....Я маю єдине бажання це виправити свою провину перед трудящими України. Я кажу ці слова широ, відверто, як це може казати тільки юнак.....

СЛОВА СУДУ. Останнє слово належить підсудному ГАНЦОВУ ФЕДОРУ МИХАЙЛОВИЧ

ГАНЦОВ. Я не хочу зменшувати перед високим судом своєї провини. Все що сталося, сталося. Я мушу понести кару, яку визначить високий суд....

..... Мене зроблено активним політичним діячем, людиною, що має контр-революційне минуле.... Я ніколи не вважав себе за політичного діяча...Мене не цікавила політика. Мій життєвий шлях був визначений вже от початку..... Коли я скінчив університет..... ніколи його не показав.....

Я виконував обовязки комісара тільки 11 день..... виконував непередбачене для мене..... Тоді я був занадто молодим Революція мене застала на..... році життя.... Я знав, що фактично ні одна з тих осіб не була заарештована....

Це не була моя ініціатива, моє бажання... я мусів це зробити Тут перейшли ще де-які моменти з мого життя..... які я вважав давно похованими для мене.....

Давно вже це пережив, давно від цього відійшов.....

.....Я давно відійшов від того і зробився тою людиною, яким був на початку революції..... Тоді я був ще людиною, що не має виробленого й зформованого світогляду.....

Але..... і мої нахили, і мої симпатії..... не політика, а тільки наука....

Від 1919 року і до мого арешту я працював в українській національній науці..... Перейшов всі етапи. Я радів з тих успіхів, які зустрічалися в життю Академії..... хотілося б бути лояльним.... Тепер я зробився..... Але я не можу сказати, що лише тепер..... Я бачив на академії, як міцніє радянська влада..... як поширюється можливість наукової роботи. Зокрема відзначилися в моєму в моєму життю два моменти...

Перший..... це праця, яка становить дуже цінну участь.....

Другий, це впорядкування українського наукового правопису....

Єдналися з українським закордонним громадянством.....

АНЦОВ. Я знаю, що великим моїм злочином є моя участь у зносінах з закордоною контр-революцією..... Я його зізнаю.... Це була величезна помилка і я її не виправдую. Все це зясував я тільки під час процесу.... Може тут вплив традиції, як числов'яз оборонець..... Але все-таки я тоді не уявляв широчини цього злочину.... Я прошу мені вірити, що я привіз з закордону не тільки інформації СБУ, але й бажання працювати..... що тільки тут на Радянській Україні можливе створення української культури. Я і раніш був радянцем.... Вертаючи з закордону я мав великі надії, великі плани.... про експериментально-фонетичне дослідження української мови... Я маю багато розпочатих і почасти скінчених праць..... Мої плани й надії розбилися..... Вони протягом 8 місяців перебування у в'язниці.... Я багато передумав, пережив за цей час..... Інтереси пролетаріату не суперечать моїм інтересам..... Я зрозумів, що в цей час не може бути хитання між радянською й буржуазною культурою..... І тепер я прошу високий суд дати можливість мою працю дійсно спокотувати мою велику провину.

ГОЛОВА. Останнє слово належить підсудному Голоскевичу Григорію Костянтиновичу.

ГОЛОСКЕВИЧ. Важко мені, говорити своє останнє слово перед високим пролетарським судом).
..... Я гадав, що боровся за інтереси цього обшарпаного селянства..... Я гадав що борюсь за самостійне існування України, а не її поневолення..... В цьому моя велика трагедія..... В цьому велика трагедія всіх підсудних..... Революція не відняла у нас ні маєтків, ні фабрик, ні привилей, а я зробився ворогом жовтня.... Я її / ідеологію / шире осуджую. Я осуджую ту ідеологію, яка привела мене до контр-революційної діяльності. Для мене підком ясно, що програма СБУ несла не визволення, а поневолення..... Я бачу правдиві шляхи.... для правдивого визволення..... Ті шляхи, які й прекрасні показали життя - показала радянська влада. Не нам її перерішувати на користь буржуазії..... Радянська влада дала всі можливості розвитку української культури..... Українська академія Наук, українська школа - початкова, середня і вища, український театр..... і накінець українська книга..... Це факти, а не мрія. Радянська влада розв'язала політичне питання. Для мене ясно, що УСРР є політично суверена держава.... Для мене ясно, що справжню українську державність утворює і зміцнює радянська влада. Нарешті для мене ясно, що радянська влада робітників і селян..... знищила капіталізм і будувє соціалістичне життя..... Індустріалізація, п'ятилітка... це все факти.... Єдиний шлях для трудової інтелігенції, це співробітництво з радянською владою..... Я був прикутий з традиціями. Цей процес розрубав ці кайдани, ці пута. Я дорогою ціною, ціною фізичного знищення..... Я чесно працював 20 років.... З початком заснування Академії я працював в ній.... Не революція, ні політика була моєю професією, а наукова робота. Тому я прошу високий суд дати мені можливість закінчити наукову

ТРАШКЕВИЧ. роботу. Я шире пірвав зі своїм контр-революційним минулим, і як що мені дали б можливість, разом з радянською владою працював би на культурному фронті.

СЛОВА. Останнє слово надається підсудному ЧЕРНЯХІВСЬКОМУ ОЛЕКСАНДРОВІ....

ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ. Високий суде! 38 років назад..... я надрукував першу спеціальну статтю..... Далі працював..... Наслідком останньої важкої праці в словник термінології..... Нарешті словник на 50 аркушів..... Про мої спеціальні роботи, не маю змоги говорити і я прохав оборонця передати мої останні видання..... судові. Я визнаю всю тяжість своїх політичних помилок і прошу повірити в ширість мого каяття.....

СЛОВА. Останнє слово надається підсудному КУДРИЦЬКОМУ Миколі Антоновичу.

КУДРИЦЬКИЙ. Я визнаю і засудив остаточно й безоглядно мою контр-революційну роботу. Я публично її тут засудив. Глибоко вірю суду держав..... Але я не говорю, щоб себе похвалити. На жаль для мене і на шкоду пролстарській класі я не зрозумів шляху великої революції..... Не я один такий..... Я належав до с.-д. Я тепер тільки знаю, що таке ця партія уявляє. Я помилився..... Я мешкав в селі, багатшому селі..... потім в Києві..... але покинув..... пішов на санітарно-громадську роботу в 1924-25 році. Тому що профілактична справа..... радянської влади..... виказала найкращі успіхи, які колись бажали земські лікарі-пироговці.

В цій роботі не було і не могло бути розходжень з радянською владою. Я не буду з'ясовувати моєї контр-революційної роботи, вона досить тут з'ясована....

Я тепер, за виразом Єфремова, політичний безголовий труп... Всі факти моєї діяльності в педагогічній секції....

Я політичний труп..... Але не має підстав уважати мене культурним трупом. Правильно сказав мій захисник, що я зробив над собою операцію.....

Цей процес давно відбувся у мене. Радянська робота так мене захоплювала, що я не почував розбіжності з радянською владою.... Але тут..... в закутках залишилось старе....

Зволяю собі пов'язати, що пролетаріят не відкине від себе людину, яка колись була разом із ним на барикадах..... Людину, яка в своєму житті багато пережила від ворогів трудящих.

Я спокійно приймаю кару, яку ви мені дасте..... Я просив би вас визначити мені таку форму кару і в таких кліматичних умовах, щоб я міг - вже не багато - ще кілька років працювати.....

Я прошу звернути увагу на те, що в останній час моє здоров'я дуже погіршало. Я просив би прийняти посвідчення про це.

СЛОВА. Перерва на 30 хвили.

/ в 7 годин 30 хвилин /

СЛОВА.

Отже я знаю, що за провинку я повинен нести кару, але я прошу високий суд дати мені можливість в недалекому майбутньому повернутися до медичної роботи, щоб працювати на користь трудящим....

ВЕНКО. Я висловився, що до своєї контр-революційної ідеології. Тільки ціною тяжких ударів й особливо ударів матеріальних, за час в'язництва і суду, я здобув, я виборов те, що мені бракувало..... Виборов собі прагнення боротися некомпромісово проти людей.....

Я здобув собі віру, щоб не в поверненні до минулого, але ворожості до минулого, якеб майбутнє не чекало..... Одне - виявити волю..... до боротьби за свою нову правду, правду радянську..... Я дякую ній лаві підсудних за ту войовничість, яку дала мені..... я сподіваюся, що суд дасть мені в майбутньому працувати на користь радянської влади....

ГАСЬЦЬКИЙ. Я повернувся на Україну..... Але піврати з цим оточенням не міг.... Нарешті мені вдалося.... Я відірвався від мого оточення, робив радянську роботу. Коли інші збирали матеріали в оборону Петлюри, то я один..... для Шварцбарта.... На сьогодні в мене лишилася, крім ненависті до минулого, моя наукова робота. Я прошу суд дати мені змогу, коли закінчиться термін моєї ізоляції, працювати в галузі сільського господарства і тим довести ширість моїх зізнань....

ОВА. Останнє слово має підсудних ХОЛОДНИЙ ГРИГОРІЙ ГРИГОРОВИЧ.

ОДНИЙ. Я почуваю, що моє останнє слово не потрібне.... Я не хочу... виправдувати тогді, коли все засуджене, все на що ми спиралися, знищено і нашими власними словами і обвинуваченням. Я признаю помилки, політичні помилки, контрреволюційність вчинків....

Прочу високий суд вірити..... Тяжким вбивчим для мене було моє признання.... Я виходив сюди на всенародній форум не для того, щоб знову робити те, що робив раніш.... а для того, щоб поворот до старого став для мене неможливим....

Я прошу високий суд вірити, що так, як я працював, віддаючи свої сили за ту невимовну.... Я ніколи не думав, що буду проти трудящих..... Потрібний був цей процес, ця операція, щоб я зрозумів, яка страшна хвороба... Хочу вірити, що перед моїми товаришами і передомною в майбутньому не смерть, а відродження, справжнє воскресення мертвих, що ми ще житимемо й активною роботою на користь Радянської України зможемо покутувати свою глибоку провину перед трудящими....

ОВА. Останнє слово має підсудний КРИВИНЮК МИХАЙЛО ВАСИЛЬОВИЧ.

ВІНЮК. Тут мої попередники казали багато ширих слів..... Як це сталося..... Але життя наляжало великий тягарь..... і коли цю працю я виконував цілком старанно..... В своїй роботі я не робив те, що звалось шкідництвом..... Коли я опинився..... Я розумів це питання в ширшому значінні..... Це було питання об'єднати, але воно для мене було високою школою.... Ця наука..... коли брати курс на цього брата і сестру. Думав, що цього курсу я буду триматися..... Високому судові я визнаю свою провину..... Прошу суд дати мені можливість працювати на користь радянської держави....

ОВА. Останнє слово має підсудний СТРАШКЕВИЧ ВОЛОДИМИР...

ШКЕВИЧ. Моє слово не буде довге..... Ніколи не буває запізно вчитися.....

ТРАШКЕВИЧ. Я залишився фактично білогвардійцем..... серед українського буржуазного суспільства. Цілком належне значня дав процес Спідка Визволення України..... І остаточно засудивши..... ті впливи і свої помилки і злочинні дії, я прийшов до того переконання..... щоб трудялі розв'язати капіталістичними кордонами..... в одну радянську соціалістичну радянську республіку..... Бо тільки радянський соціалістичний державний лад може забезпечити успіх і всебічний розвиток трудящих України. Про себе скажу.... Я на схилі свого віку, ал я ще можу працювати.... щоб своєю працею міг загладити свої провини перед трудящими.... Я вірю, що високий пролетарський суд своїм милостивим вирокем дасть змогу працювати на культурній ниві, про я і прошу високий суд....

СЛОВА. Останнє слово має підсудний ШАРКО ВОЛОДИМИР....

ШАРКО. На лаву підсудних мене завела відірваність від громадсько-політичного життя. Я приношу високому судові своє щире каяття в своїх злочинах.... Я прошу високий суд зважити моє признання.... і дати мені змогу даліше моє життя присвятити тільки науковій педагогічній роботі, щоб я міг сіюкутувати свій злочин, який я вчинив своєю контр-революційною діяльністю....

СЛОВА. Останнє слово належить підсудному ДУБРОВСЬКОМУ ВІКТОРУ ГРИГОРОВИЧУ.

ДУБРОВСЬКИЙ. Національний момент над соціалічним..... Звідциль все моє засліплення, відциль всі мої чени, що я допустився в своїй контр-революційній діяльності..... Я викреслив зі свого життя все своє минуле, весь свій старий світогляд. Я Я шире намагаюся стати на новий шлях життя. Прошу високий суд допомогти мені в тому.

СЛОВА. Останнє моє слово.... це признання контр-революційної минувшини.... Це останнє було і також має бути останнім... Ще досі не усвідомив, які предстоять завдання радянського робітника.... Для мене тепер не може бути романтичних зітхат за минулим... Я усвідомив собі все, що було контр-революційного..... і осудив його, осудив рішуче.... І я певний, що високий суд може мені скласти цей іспит радянського громадянства.

СЛОВА. Останнє слово має підсудний БОЛОЗОВИЧ АВКСЕНТІЙ.... БОЛОЗОВИЧ. Трудно, громадяне судді, сказати.... І це тим трудніше, що я добре розбирався в тому, що навколо мене діялося. Можна сказати, що розбирався та не розбирався..... 2 роки повної ізоляції..... За ці часи багато передумав, пережив..... Коли виходило навіть не по моему, то я не борюся.... Була боротьба за певні політичні ізоляції.... Я хочу з цього місця звернутися до колишніх своїх однопумців. Я хочу сказати їм - бережіть свою честь, не заплямуйте звання громадських робітників, киньтесь в обійми нового життя з усім запалом. Жадної неутральности, жадної аполітичности.

СЛОВА. Певний злам почався ще до процесу. Тепер я гостріше, ніж коли, відчуваю і зрозумів те, що жадні інші соціалічно-політичні форми, крім радянської, не дають у такій мірі змоги для мистецтва стати як найближче до широких мас і відомвати їхні найглибші, найскладніші процеси в політично-соціалічному житті....

СЛОВА. Останні слова: Старшицької-Черняхівської, Ботвіно-ського, М. Чеховського, Маргуліса, Токаревської, Заліського, Трезвинського, Іваніні, Доги, Шила, Товнача, Щепотьєва, Близнюка, Лагута, Слабченків і Панченка-Чопенка із за технічної порухи в радіопередачі не можна було записати. Але ці слова так подібні одно на одне, що нема чого шкодувати.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second block of faint, illegible text, appearing as a separate section or paragraph.

Third block of faint, illegible text, continuing the document's content.

Fourth block of faint, illegible text, showing further details of the document.

Fifth block of faint, illegible text, located near the bottom of the page.

Vertical text on the right margin, possibly a date or reference number.

ВИРОК У СПРАВІ " СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ У К Р А Ї Н И " .

Іменем Української Соціалістичної Радянської Республіки, 1930 року, квітня 19. дня Найвищий суд УСРР в особистому складі під головуванням товариша Приходька А.Т., членів - т.т. Ноjkова Г.І., Коробенка Д.Ф., Одинця Г.М., та Соколянського І.Н., при секретарі тов. Лонман, з участю прокурорів - т.т. Михаллика, Ахматова, Вистрюкова, Якимшина, громадських обвинувачів т.т. Любченка, Слісаренка й Соколовського та оборонців - т.т. Ратнера, Віленського, Пухтинського, Гродзинського, Ришкіна, Обуховського, Вознесенської, Ковалевської, Кривицького, Іделевича а Шаца, -розглянувши на прилюдному засіданні з 9. березня до 19 квітня цього року справу контр-революційної організації " Спілки Визволення України " / скорочено "СВУ" /, за обвинуваченням:

1. У червні 1929 року органи Державної Політичної Управи викрили й зліквідували контр-революційну організацію, що зва-лася " Спілка Визволення України ", яку створили колишні члени партій українських соціалістів-федералістів та українських соціал-демократів, партій, що свого часу стояли на чолі так званої УНР, яка слабилася жорстоким масовим терором проти робітників і селян, свавільними розстрілами революціонерів і ватажків робітничого руху, масовими єврейськими погромами на всьому терені України. " СВУ " ставила собі за завдання повалити радянську владу на Україні шляхом збройного повстання за допомогою чужоземних буржуазних держав і реставрувати капіталістичний лад.

"СВУ" була організацією єдиною з петлюрівським закордонним центром, що називав себе урядом УНР. Це була вже друга контр-революційна організація, яку створила теперішня провідна група "СВУ". Раніше - 1920 року - члени партії есеїв та українських соціал-демократів створили нелегальну контр-революційну організацію " Братство української Державности " / скорочено "БУД" / з метою провадити далі збройну боротьбу проти влади робітників і селян після розгрому петлюрівщини 1919 року. " БУД " / 1920 р. / на терені Радянської України всіма заходами полегшував польському війську захопити Правобережну Україну й при захопленні Києва делегував до Петлюрівського уряду під час польської окупації своїх офіційних представників. Після ліквідації польської інтервенції частина членів "БУД", що втекла за кордони України, відновила на терені Польщі організацію "БУД" і його збройну діяльність проти робітників і селян України.

Спільно й за вказівками закордонного "БУД", "БУД", що перебував у запллі Радянської України, протягом 1920-21 та 1922 р. р., керує глтайським та диверсійним бандитизмом на Україні, провадить масовий та індивідуальний терор проти робітників і селян та закладає на терені України ряд контр-революційних бойових організацій. У цей же період "БУД" санкціонує бойову контр-революційну діяльність у запллі України центрального українського повстанського комітету / скорочено ПУТКОМ /, організує рейд Тютюнника й рядом заходів контактує цей рейд із діями банд, що в той час оперували на терені України - Гасого, Ангела, Орлика, Квітковського, Дерещука; бере участь у створенні в запллі України за вказівками закордонного "БУД" повстанського центру під назвою " Козача Рада " .

Після того, як радвллада ліквідувала ці організації 1923 року, голова "БУД" Сергій Борець одержав через консульство однієї з сусідніх держав листа від закордонного "БУД" в особі його члена Зайцева з пропозицією активізувати бандитські виступи на терені України. Але ця пропозиція не могла бути виконана. Через повний розгром від радвллади бандитизму. "БУД", як бойова контр-революційна організація, повинен був в 1924 році ліквідуватися. Але контр-революційна діяльність керівних осіб і зокрема керівника " БУД "

Сергія Бфремова не припинялася. Чекаючи на загострення міжнародних обставин, готувалися, добивалися і об'єднувалися певні кадри й сили для створення в слушний момент нової контр-революційної організації.

Щоб активізувати запільну роботу контр-революції на терені України Радянської, петлюрівська еміграція командирувє з закордону 1924 року на Україну свого емісара Ніковського. Ніковський у підготовчій до створення СВУ період своїм авторитетом, як представник петлюрівського центру, своїм досвідом митнулої контр-революційної роботи прискорює збирання розпорощених кадрів петлюрівщини. Загострення міжнародних обставин 1926 року, утворення сприятливих для петлюрівщини умов в окремих державах, звязанє зі зміною режиму в них, активізує петлюрівську контр-революцію. 1926 р. українські с.-д., українські с.-р. та українські с.-ф., що перебувають в еміграції, утворили за кордоном "Спілку Визволення України".

2. У червні того ж 1926 року С. Бфремов одержав через одне з чужоземних консульств у Києві від члена закордонного СВУ Л. Чкаленка листа, що в ньому повідомлялося про заснування там з ініціативи УСД організації СВУ та пропонувалося закласти таку ж організацію на терені Радянської України. С. Бфремов, Володимир Чехівський, А. Ніковський, В. Дурдуківський, Й. Гермайзе та Гребенєвський тоді ж ухвалили утворити на Радянській Україні таку ж організацію під назвою "Спілка Визволення України" з центром у Києві. Ця організація, що до її складу увійшли колишні члени УСД та УСФ, становила єдину, суцільну з закордонним центром "СВУ" організацію.

М е т а о р г а н і з а ц і ї: А/ повалення радянської влади шляхом збройного повстання за допомогою війська чужоземних держав. Б/ Реставрація капіталістичного буржуазного ладу з військово-фашистівською диктатурою.

3. Керівний центр "СВУ" на перших же зібраннях опрацював програмові засади, що визначили політичні змагання організації. Власноручно викладена на письмі більшістю підсудних і усно стверджена на судовому юридичних засіданні, ця програма мала такі найголовніші завдання:

А/ Збройне відірвання України від Радянського Союзу й віддання її під протекторат буржуазної Польщі;

Б/ Відновлення власності на землю, фабрики, заводи та надра;

В/ Повернення колишнім українським, польським та іншим поміщикам з тим, щоб селянам надавалося право землю в поміщиків викупити, земель, які Жовтнева революція віддала селянству. Поруч із реставрацією поміщицьких маєтків, СВУ мала на меті утворити власницькі, куркульські землеволодіння, створити глитайські п'ятидесятитисячні господарства. Зокрема передбачалося реставрація права польських поміщиків на колишні їхні маєтки, як то визначено було за Варшавською угодою 1920 р.

Г/ Повернення колишнім власникам фабрик, заводів і надр.

Д/ Виплата царських боргів імперіялістичним державам;

Е/ Повернення всіх політичних прав поміщикам, фабрикантам і всім ворогам трудящих;

Ж/ За основу соціальної бази, що на неї мали спиратися й орієнтуватися СВУ повинно було бути українське куркульство.

Отже ці найголовніші програмові засади СВУ яскраво свідчать, що прикриваючись гаслами незалежності України, СВУ за підтримкою міжнародної буржуазії прямувала в дієвості, до повного знищення всіх соціальних здобутків великого жовтня, до відновлення експлуатації поміщиків і фабрикантів над мільйонами українських робітників і селян, до політичного впливорядкування України сусідній буржуазній капіталістичній державі та до перетворення Радянської України на аграрну колонію міжнародного імперіялізму, до повного національного й соціального закріпачення українських трудящих мас. Те чого завдяки пролетарській ре-

волюції не пощастило зробити урядам УНР, які протягом 6 років запродували Україну по черзі німецькому, французькому, польському капіталові, білогвардійським генералам Денікіну, Врангелю, хотіла довершити Співка Визволення України.

4. СВУ мала свій статут, що визначав побудування всієї організації на принципі максимальної конспіративності та організації роботи за професійно-функціональними розгалуженням, створення в різних установах п'ятірок-осередків, що всі затверджувала президія центральної групи на чолі з С. Єфремовим. Так було створено п'ятірки - осередки: автокефальна, шкільний, лікарський, академічний, кооперативний, літературний та інші. СВУ створило організації в периферійних містах України: Одесі, Дніпропетровському, Полтаві, Чернігові, Вінниці, Миколаєві.

5. СВУ для здійснення свого основного завдання - повалення радянської воли на Україні - мала організовану, систематичний зв'язок із закордонним СВУ через чужоземних представників та своїх агентів. і провадила роботу в таких напрямках:

А/ Збирання організаторських та командних кадрів із клясо-ворожих сил для безпосередньої повстанської акції;

Б/ Запровадження шкідництва на різних ділянках соціалістичного будівництва;

В/ Агітація й пропаганда ідей й програми СВУ найрізноманітнішими методами;

Г/ Налаштування справи об'єднання російських і інших контр-революційних сил для створення єдиного анти-радянського фронту;

Д/ Запровадження масового й індивідуального терору проти керівників комуністичної партії і радвллади.

СВУ, що була створена за вказівками закордонного центру петлюрівщини, розгортала всю свою роботу в шільному зв'язку, в шільному контакті із закордонним СВУ, з осередками петлюрівської еміграції, що розкидана по столицях капіталістичних країн. Зв'язок цей здійснювався через консульства сусідніх держав і через спеціальних емісарів, що їх посилали протягом 1926-29 р.р. Розкинувши по Україні сітку осередків СВУ / п'ятірок /, центральна група на чолі з академіком Сергієм Олександровичем Єфремовим із Києва провадила через своїх емісарів керівництво цією злочинною роботою, використовуючи для цього, як головний підпорний пункт, Всеукраїнську Академію Наук, даючи звідси всім осередкам директиви й контролюючи здійснення їх. За директивами центральної групи СВУ, члени її філій утворили осередки СВУ: в Академії Наук, у Науково-Педагогічному Товаристві при ВУАН, в Інституті Наукової Мови при ВУАН, в ІНО, в Медінституті.

Здійснюючи розгорнуту програму готування до збройного повстання, термін якого визначили на 1930-31 рік і зв'язували з чужоземною інтервенцією, СВУ особливу й найголовнішу увагу приділяло збиранню й вихованню майбутніх кадрів повстання. Основними джерелами вишукування цих кадрів становили: А/ Автокефальна церква; Б/ "СУМ".

6. Особливу роль й місце в цій справі для СВУ відіграла православна автокефальна церква. Церковна п'ятірка СВУ на чолі з Володимиром Чехівським, використовуючи слухачів церкви та контр-революційний глитайський склад активу п'ятидесяток, перетворила автокефальну церкву на збірні пункти командного складу майбутнього повстання. Отже автокефальну церкву та її організацій використовували, як підпорні пункти для організаційної роботи серед глитайства. Церковні амбони перетворювали на трибуни масової злочинної агітації й пропаганди програмових ідей СВУ та поширення закликів до протирадянських виступів і до підриву заходів радвллади по до будівництва соціалізму.

7. Для скупчення навколо СВУ глитайсько-півніської контр-революційної молоді, СВУ створила під безпосереднім керівництвом Єфремова й Дурдуківського спеціальну бойову терористичну організа-

цію під назвою "Спілка Української Молоді" / скорочено "СУМ" / що перейняла всю програму й тактику СВУ й становила його складову частину / на чолі СУМ стояли Павлушков і Матушевський /. СУМ вербував куркульську, попівську й поміщицьку молодь, поширював антирадянські відозви, зокрема організовував розповсюдження прокламацій з приводу смерті Петлюри в Київському Софійському Оборі та в інших місцях і утворював нелегальні осередки. СУМ мав спеціальний програмовий пункт про індивідуальний терор. І для організації терористичних актів проти керівників партії й радянського уряду з підмови Єфремова провадив підготовчу діяльність до здійснення терору.

8. Виховання нових кадрів для СВУ мусила здійснювати й шкільна робота провадила шкільні групи через своїх членів, поширюючи струйний антирадянський вплив на педагогів і учнів. Ця робота особливо яскраво позначилася в школі імени Шевченка в Києві, що нею керував член президії СВУ Дурдуківський, з якої й вийшли головні активні діячі "СУМ".

9. Науково-педагогічне товариство при ВУАН, що в ньому було утворено осередок СВУ, як центр шкільно-педагогічної антирадянської думки / керував Іваниця /.

10. Особливу активну діяльність розвинув осередок СВУ в медичній секції ВУАН, що складалася із професорів лікарів. Специфічним завданням медичної секції було виховання молодих лікарських кадрів у дусі СВУ, зокрема таких, що могли б піти на село й провадити там політичну антирадянську роботу. Захопивши до своїх рук президію медсекції ВУАН, осередок СВУ добирав професуру, висував робітників на наукові, медичні й адміністративні посади; висування й добір людей провадився з метою використати їх для завдань і здійснення програми СВУ. Поділяючи й пропагуючи програму СВУ, скеровану на знищення радвлади медсекція в своїй лютій ненависті дійшла до того, що визнавала використання тсновиша лікаря не для медичної допомоги, а як зброю політичної боротьби й терору проти членів комуністичної партії / медичний терор /.

11. Аналогічно до медсекції, ролю нелегального керівника в радянській установі відігравав в Інституті української наукової мови осередок СВУ під назвою "Інарк", на чолі з Г. Холодним. Під легальним забралом філологічної роботи над словниками, члени СВУ скупчили тут співзвучних СВУ людей і опрацьовували плани збройного повалення радянської влади та реставрації капіталізму.

12. Одним із ідеологічних знарядь агітації й пропаганди ідей СВУ була література. Спеціально складена за постановою центру СВУ літературна група, на чолі з письменницею Старицькою-Черняхівською завданням своїм мала гуртувати письменників, які в своїх творах мали негативно висвітлювати радянське будівництво, щоб одвертати від нього читача та ідеалізувати життя й світогляд куркульської й взагалі буржуазної класи проти системи радянського Устрою.

13. Прикриваючи програмові завдання капіталістичної реставрації на Україні націоналістичними гаслами, як "Україна для українців" та іншими, осередки й члени СВУ розпалювали національну ворожнечу й, піклуючись про інтереси української буржуазії, несли національне поневолення українським трудящим та національним меншостям на Україні.

14. Зважаючи величезну ролю кооперації, СВУ для надбання зв'язків із глитайською частиною села утворила спеціальний кооперативний осередок. Кооперативний гурток мав вербувати на господарчо-кооперативному фронті кадри фахівців, що провадили б важливу боротьбу з радянською кооперацією й спрямовували б її роботу для обслуговування глитайських шарів села.

15.

15. Склали єдиний український антирадянський фронт від УСД і УСР до монархістів гетьманців включно, що ставив собі за завдання реставрацію капіталістичного ладу, як довело судове слідство, українські націоналісти, зокрема керівник і ідеолог СВУ - Сергій Євремів вживали заходів до утворення спільного фронту проти Республіки Рад із російською білоемігранською контр-революцією. Неприхована й виявлена орієнтація СВУ на інтервенцію імперіалістичних держав за плянню - віддання України під протекторат капіталістичних держав наочно свідчить, що СВУ становить невідемний загін міжнародної контр-революції, є його агент, виконавець його волі й найнебезпечніший ворог трудящих мас.

Усю вище зазначену контр-революційну діяльність СВУ здійснювали її члени. Відповідно до кожного з цих членів Найвищий Суд встановив:

беручи на увагу все вищезазначене й зважаючи, що злочини які заподіяли нижчезазвані підсудні, були спрямовані на відновлення влади буржуазії та реставрацію прав поміщиків і капіталістів, на поневолення трудящих України чужоземним капіталом, і тому є надзвичайно соціально-небезпечні; поруч із цим беручи на увагу, що підсудні визнали всю шкідливість своєї контр-революційної діяльності та діяльності зв'язаних із ними контр-революційних організацій - закордонної Співки Визволення України та так званої Української Народньої Республіки, що підсудні виказали повне каяття й цілковито засудили своє контр-революційне минуле. Найвищий Суд Української Соціалістичної Радянської Республіки п р и с у д и в:

1/ ЄВРЕМОВА СЕРГІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА, беручи на увагу, що він, Євремів, був ініціатором основоположником і головним керівником контр-революційних організацій "БУД" та "СВУ", являв надзвичайну соціальну небезпеку для трудящих УСРР і для пролетарської революції, але зважаючи на те, що він, Євремів Сергій Олександрович визнав усю шкідливість своєї контр-революційної діяльності, засудив її, виказав повне каяття а в своїх зізнаннях на передсудовому та судовому слідстві висвітлив завдання, діяльність і особливий склад СВУ, що є полегшенням обставини, за наявності яких санкція арт. 54 припускає зниження вишого засобу соціальної оборони - розстрілу його. СЕРГІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА ЄВРЕМОВА ПОЗБАВИТИ ВОЛІ З СУВОРОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ ТЕРМІНОМ НА 10 РОКІВ З ПОРАЗКОЮ В ПРАВАХ НА 5 РОКІВ.

2/ ЧЕХІВСЬКОГО ВОЛОДИМИРА МУСІЄВИЧА беручи на увагу, що він, Чехівський В.М., як член президії контр-революційної організації "Співка Визволення України", керував цією організацією, що свідчить про його, Чехівського Володимира Мусієвича, надзвичайну соціальну небезпечність, про те повне каяття, яке висловив Чехівський В.М., та сприяння своїми зізнаннями висвітлити ряд моментів із діяльності "Співки Визволення України" та окремих її членів є тими плечиними обставинами, що за їх наявності санкція арт. 54 припускає зниження вишого засобу соціальної оборони - розстрілу його. ЧЕХІВСЬКОГО В.М. ПОЗБАВИТИ ВОЛІ З СУВОРОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ ТЕРМІНОМ НА 10 РОКІВ З ПОРАЗКОЮ В ПРАВАХ НА 5 РОКІВ.

3/ ДУРДУКІВСЬКОГО ВОЛОДИМИРА ФЕДОРОВИЧА, беручи на увагу, що він, Дурдуківський В.Ф., як член президії контр-революційної організації "СВУ" керував цією організацією, що свідчить про його, Дурдуківського надзвичайну соціальну небезпечність, проте своїми докладними зізнаннями під час передсудового і судового слідства він, Дурдуківський, сприяв висвітленню ряда моментів в діяльності й що до особового складу СВУ, зважаючи на його каяття а засудження своєї контр-революційної діяльності, а ці обставини, як полегшні, припускають передбачене за санкцією арт. 54 зниження вишого засобу соціальної оборони - розстрілу, його, ДУРДУКІВСЬКОГО ВОЛОДИМИРА ПОЗБАВИТИ ВОЛІ З СУВОРОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ НА 8 РОКІВ І З ПОРАЗКОЮ В ПРАВАХ НА 3 РОКИ.

4/ ГЕРМАЙЗЕ ЙОСИПА КРІЄВИЧА, беручи на увагу, що він, Гермайзе, був членом центру контр-революційної організації "Спілки визволення України" та керував цією організацією, проте виказано ним повне каяття й засудження своєї минулої контр-революційної діяльності, менша ніж у інших членів центру СВУ, активність зменшує до певної міри його відповідальність, його ЙОСИПА КРІЄВИЧА ГЕРМАЙЗЕ, ПОЗБАВИТИ ВОЛІ З СУВОРОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ НА 5 РОКІВ І З ПОРАЗКОЮ В ПРАВАХ НА 2 РОКИ.

5/ НІКОВСЬКОГО АНДРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА, беручи на увагу, що він, Ніковський, як член президії контр-революційної організації "Спілки Визволення України", керував цією організацією, що свідчить про його, Ніковського, надзвичайну соціальну небезпечність, про те виказано від нього, Ніковського, повне каяття та сприяння своїми зізнаннями висвітлити ряд моментів із діяльності СВУ та окремих її членів, в полегшні обставини, що за їх наявності арт. 54 припускає зниження вишого засобу соціальної оборони - розстрілу, його, НІКОВСЬКОГО АНДРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА, ПОЗБАВИТИ ВОЛІ З СУВОРОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ ТЕРМІНОМ НА 10 РОКІВ ІЗ ПОРАЗКОЮ В ПРАВАХ НА 5 РОКІВ.

6/ СТАРИЦЬКУ-ЧЕРНЯХІВСЬКУ ЛЮДМИЛУ МИХАЙЛІВНУ, беручи на увагу, що вона, Старицька-Черняхівська, Л.М., була членом центру контр-революційної організації "Спілка Визволення України" й керувала цією організацією, проте менша активність, ніж у інших членів центру "СВУ", виказано від Старицької-Черняхівської каяття, засудження своєї минулої контр-революційної діяльності та її старі літа в полегшні обставини, її, СТАРИЦЬКУ-ЧЕРНЯХІВСЬКУ ЛЮДМИЛУ МИХАЙЛІВНУ, ПОЗБАВИТИ ВОЛІ ТЕРМІНОМ НА 5 РОКІВ ІЗ СУВОРОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ ТА ПОРАЗКОЮ В ПРАВА НА 3 РОКИ.

7/ ГРЕБЕНЦЬКОГО ОЛЕКСАНДРА ЗІНОВЕВИЧА позбавити волі з суворю ізоляцією на 5м років, із поразкою в правах на 2 роки.

8/ ЧЕРНЯХІВСЬКОГО ОЛЕКСАНДРА ТРИГОРЄВИЧА позбавити волі з суворю ізоляцією на 5 років, із поразкою в правах на 2 роки.

9/ ГАНЦОВА ВСЕВОЛОДА МИХАЙЛОВИЧА позбавити волі з суворю ізоляцією на 8 років, з поразкою в правах на 3 роки.

10/ ПАВЛУШКОВА МИКОЛУ ПЕТРОВИЧА, беручи на увагу, що він, Павлушков, як активний член "Спілки Визволення України", стояв на чолі контр-революційної бойової терористичної організації "Спілка Української Молоді", яка входила до складу "СВУ", що це є показником високого ступня соціальної небезпечности Павлушкова та всього, що він заподіяв, про те зважаючи на те, що контр-революційна діяльність Павлушкова чимало є наслідок підмовлювання від Бфремова та Дурдуківського, під впливом яких він перебував з малих років, що нарешті, Павлушков виказав каяття та засудив свою минулу контр-революційну діяльність, а це є полегшні обставини, за наявністю яких санкція арт. 54 припускає зниження вишого засобу соціальної оборони - розстрілу, його, ПАВЛУШКОВА МИКОЛУ ПЕТРОВИЧА, ПОЗБАВИТИ ВОЛІ ТЕРМІНОМ НА 10 РОКІВ З СУВОРОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ, З ПОРАЗКОЮ В ПРАВАХ НА ТРИ РОКИ.

11/ МАТУШЕВСЬКОГО БОРИСА ФЕДОРОВИЧА - позбавити волі з суворю ізоляцією на 5 років без поразки в правах.

12. ДРЕЗВИНСЬКОГО ЮРІЯ КОСТЯНТИНОВИЧА на підставі арт. арт. 54¹¹, 54² КК позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах. Але зважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки не вимагає безумовного здійснення ізоляції, вважаючи вирок за умовний, встановивши йому іспитовий речіньє - три роки.

THE FIRST PART OF THE DOCUMENT IS A HISTORY OF THE
 COMPANY FROM ITS FOUNDATION IN 1850 TO THE PRESENT
 TIME. IT DESCRIBES THE GROWTH OF THE BUSINESS
 AND THE VARIOUS STAGES OF DEVELOPMENT WHICH
 HAVE TAKEN PLACE SINCE THAT DATE.

THE SECOND PART OF THE DOCUMENT IS A LIST OF THE
 MEMBERS OF THE COMPANY WHOSE NAMES ARE
 GIVEN IN THE ORDER IN WHICH THEY WERE
 ADMITTED TO THE COMPANY. THE NAMES ARE
 GIVEN IN FULL AND WITH THEIR RESIDENCES.

THE THIRD PART OF THE DOCUMENT IS A LIST OF THE
 OFFICERS OF THE COMPANY WHOSE NAMES ARE
 GIVEN IN THE ORDER IN WHICH THEY WERE
 ELECTED TO OFFICE. THE NAMES ARE GIVEN
 IN FULL AND WITH THEIR RESIDENCES.

THE FOURTH PART OF THE DOCUMENT IS A LIST OF THE
 DIRECTORS OF THE COMPANY WHOSE NAMES ARE
 GIVEN IN THE ORDER IN WHICH THEY WERE
 ELECTED TO OFFICE. THE NAMES ARE GIVEN
 IN FULL AND WITH THEIR RESIDENCES.

THE FIFTH PART OF THE DOCUMENT IS A LIST OF THE
 MANAGERS OF THE COMPANY WHOSE NAMES ARE
 GIVEN IN THE ORDER IN WHICH THEY WERE
 APPOINTED TO OFFICE. THE NAMES ARE GIVEN
 IN FULL AND WITH THEIR RESIDENCES.

THE SIXTH PART OF THE DOCUMENT IS A LIST OF THE
 ASSISTANTS OF THE MANAGERS WHOSE NAMES ARE
 GIVEN IN THE ORDER IN WHICH THEY WERE
 APPOINTED TO OFFICE. THE NAMES ARE GIVEN
 IN FULL AND WITH THEIR RESIDENCES.

THE SEVENTH PART OF THE DOCUMENT IS A LIST OF THE
 EMPLOYEES OF THE COMPANY WHOSE NAMES ARE
 GIVEN IN THE ORDER IN WHICH THEY WERE
 EMPLOYED. THE NAMES ARE GIVEN IN FULL
 AND WITH THEIR RESIDENCES.

13/ ТОКАРІВСЬКІЙ НІНІ СЕРГІЄВНІ на підставі стат. 54¹¹ та 54² КК: позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах. Але зважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки її не вимагає безумовного здійснення ізоляції на підставі арт. 48 КК вважати вирок Токарівській за умовний, встановивши їй іспитовий реченець 3 роки.

14/ ЗАЛІСЬКОГО АНДРІЯ ПЕТРОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на п'ять років з поразкою в правах терміном на два роки.

15/ ІВАНИЦЮ ТРИГОРІЯ МИКИТОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на шість років з поразкою в правах терміном на три роки.

16/ ДОГУ ВАСИЛЯ МИХАЙЛОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК зважаючи на те, що ступінь його соціальної небезпеки не вимагає його ув'язнення, але перебування Дюги на терені УСРР є небезпечним, віддалити його, Дюгу, за межі УСРР терміном на три роки.

17/ ШИЛА КОСТЯНТИНА СТЕПАНОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах. Але зважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки його не вимагає безумовного здійснення ізоляції, на підставі арт. 48 вважати вирок Шилі за умовний, встановивши йому іспитовий реченець - три роки.

18/ МАРГУЛІСА ЗІНОВІЯ ТРИГОРОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах.

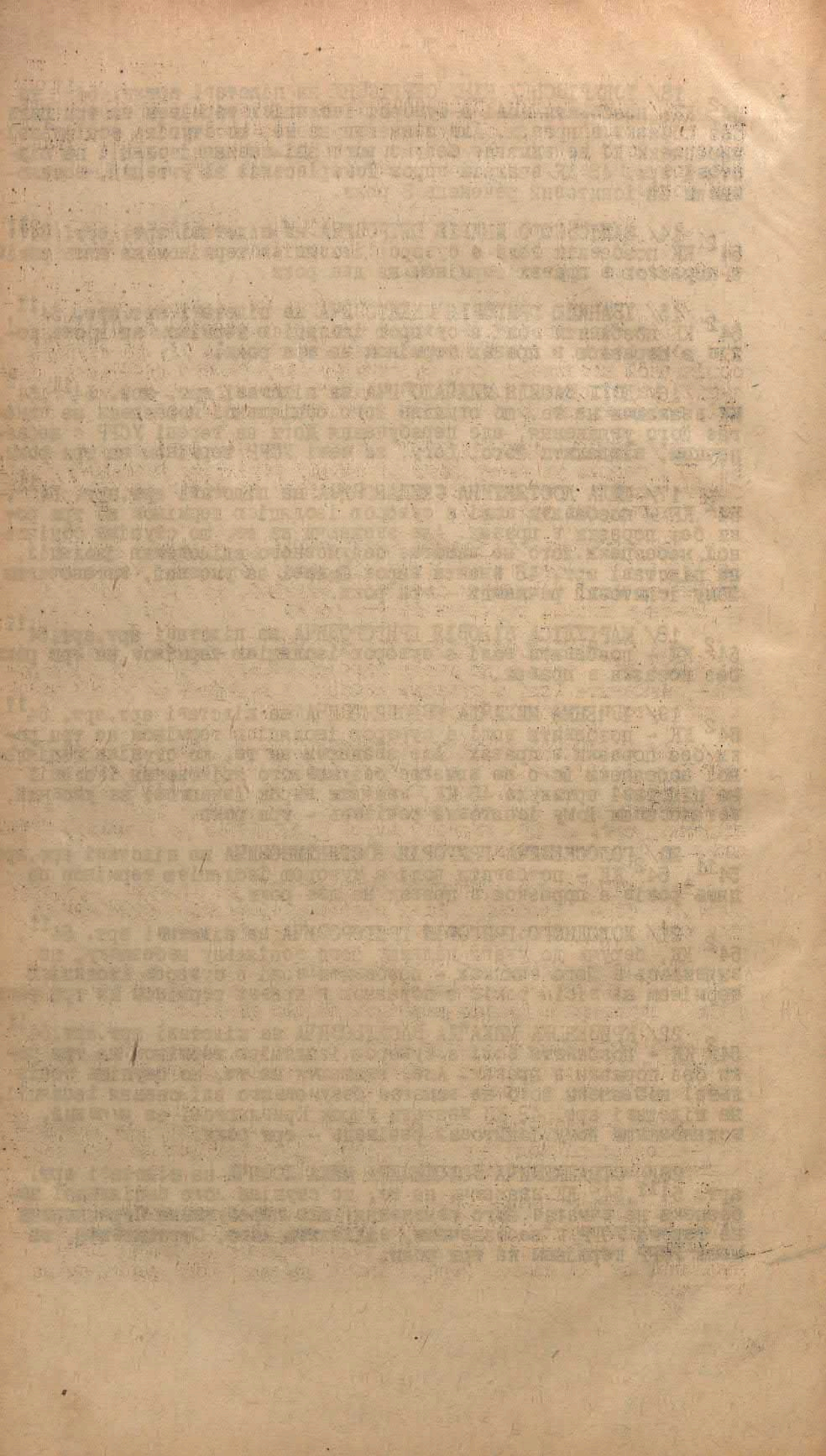
19/ ІВЧЕНКА МИХАЙЛА ЄВДОКИМОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах. Але зважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки його не вимагає безумовного здійснення ізоляції на підставі стат. 48 КК, вважати вирок Івченкові за умовний, встановивши йому іспитовий реченець - три роки.

20/ ГОЛОСКЕВИЧА ТРИГОРІЯ КОСТЯНТИНОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на п'ять років з поразкою в правах на два роки.

21/ ХОЛОДНОГО ТРИГОРІЯ ТРИГОРОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК, беручи до уваги підйому його соціальної небезпеки, що виявилась в його вчинках - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на вісім років з поразкою в правах терміном на три роки.

22/ КРИВЕНЮКА МИХАЙЛА ВАСИЛЬОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах. Але, зважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки його не вимагає безумовного здійснення ізоляції, на підставі арт. 48 КК вважати вирок Кривинюкові за умовний, встановивши йому іспитовий реченець - три роки.

23/ СТРАШКЕВИЧА ВОЛОДИМИРА МИХАЙЛОВИЧА на підставі арт. 54¹¹ та 54² КК зважаючи на те, що ступінь його соціальної небезпеки не вимагає його ув'язнення, але перебування Страшкевича на терені УСРР є небезпечним, віддалити його, Страшкевича, за межі УСРР терміном на три роки.

24/ ШАРКА ВАДИМА ВІКТОРОВИЧА на підставі арт.арт.54¹⁵,54² КК, вважаючи на те, що ступінь його соціальної небезпеки не вимагає його ув'язнення, але перебування Шарка на терені УСРР є небезпечним, віддалити його, Шарка, за межі УСРР терміном на три роки.

25/ ДУБРОВСЬКОГО ВІКТОРА ТРИГОРОВИЧА, на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах.

26/ ТУРКАЛА КОСТЯНТИНА ТИМОФІЄВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах. Але зважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки його не вимагає безумовного здійснення ізоляції, на підставі арт. 48 КК вважати вирок Туркалові за умовний, встановивши йому іспитовий реченєць - три роки.

27/ БАРБАРА АНКАДЛЯ ОЛЕКСІЄВИЧА - на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК, беручи на увагу його підвишену соціальну небезпеку, позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на вісім років з поразкою в правах на три роки.

28/ УДОВЕНКА ВОЛОДИМИРА ВАСИЛЬОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - беручи на увагу його підвишену соціальну небезпеку, - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на вісім років з поразкою в правах терміном на три роки.

29/ ПІДГАСЬКОГО ВОЛОДИМИРА ЯКОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК, беручи до уваги його підвишену соціальну небезпеку, - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на вісім років з поразкою в правах терміном на три роки.

30/ КУДРИЦЬКОГО МИКОЛУ АНТОНОВИЧА на підставі арт.арт.54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах. Але, вважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки не вимагає безумовного здійснення ізоляції, на підставі арт. 48 КК вважати вирок Кудрицькому за умовний, встановивши йому іспитовий реченєць три роки.

31/ БОЛОЗОВИЧА АВКСЕНТІЯ АВНОМОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на два роки з поразкою в правах терміном на два роки.

32/ БОТВІНОВСЬКОГО МАКСИМА НИКИФОРОВИЧА на підставі арт. арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією на три роки з поразкою в правах терміном на два роки,

33/ ЧЕХІВСЬКОГО МИКОЛУ МУСІЇОВИЧА на підставі арт.арт.54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на три роки з поразкою в правах на два роки.

34/ СОРІМОВА ПЕТРА ОЛЕКСАНДРОВИЧА на підставі арт.арт.54¹¹, 54² - позбавити волі з суворю ізоляцією терміном на п'ять років з позбавленням в правах терміном на два роки.

35/ БІЛОГО МИКОЛУ ПАВЛОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК, вважаючи на те, що ступінь його соціальної небезпеки не вимагає його ув'язнення, але перебування Білого на терені УСРР є небезпечним, віддалити його, Білого, за межі УСРР терміном на три роки.

36/ БІДНОВУ ЛЮБОВ ЄВГЕНІВНУ на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворою ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах. Але, зважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки її не вимагає безумовного здійснення ізоляції, на підставі арт. 48 КК, вважати вирок Бідновій за умовний, встановивши їй іспитовий речень три роки.

37/ ТОВБАЧА КОСТЯ ІВАНОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворою ізоляцією терміном на п'ять років з поразкою в правах терміном на два роки.

38/ ЦЕПОТЬЄВА ВОЛОДИМИРА ОЛЕКСАНДРОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК, зважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки його ув'язнення не вимагає, але перебування Цепотьєва на терені УСРР є небезпечним, віддалити його, за межі УСРР терміном на три роки.

39/ КЛИЗЮКА ПЕТРА СТЕПАНОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворою ізоляцією терміном на 6 років і з поразкою в правах терміном на 3 роки.

40/ ЛАГУТУ МИКОЛУ ДМИТРОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворою ізоляцією терміном на три роки без поразки в правах. Але, зважаючи на те, що ступінь соціальної небезпеки його не вимагає безумовного здійснення ізоляції, на підставі арт. 48 КК вважати вирок Лагуті за умовний, встановивши йому іспитовий речень три роки.

41/ КАРПОВИЧА ІОСИПА РОМАНОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК вважати на те, що ступінь його соціальної небезпеки не вимагає його ув'язнення, але перебування Карповича на терені УСРР є небезпечним, віддалити його, Карповича, за межі УСРР терміном на три роки.

42/ ОТАМАНОВСЬКОГО ВАЛЕНТИНА ДМИТРОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворою ізоляцією терміном на 5 років з поразкою в правах терміном на 2 роки.

43/ СЛАБЧЕНКА МИХАЙЛА ЄЛІСЕВЧИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворою ізоляцією на 6 років з поразкою в правах на два роки.

44/ СЛАБЧЕНКА ТАРАСА МИХАЙЛОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК - позбавити волі з суворою ізоляцією терміном на 3 роки без поразки в правах.

45/ ПАНЧЕНКА-ЧАПЕНКА КИРИЛА МИХАЙЛОВИЧА на підставі арт.арт. 54¹¹, 54² КК, - зважаючи на те, що ступінь його соціальної небезпеки не вимагає його ув'язнення, але перебування Панченка-Чапенка на терені УСРР є небезпечним, віддалити його, Панченка-Чапенка, за межі УСРР терміном на три роки.

+ / 1. На підставі ч. II та III арт. 27 КК всім засудженим, що їх вище перелічено, час відбутий у передсудовому ув'язненні зараховується до речення позбавлення та віддалення.

II. Речові докази-документи з контр-революційним змістом, що через це не підлягають роздослідженню, стосовно до п. 2 арт. 69 КК передати до архіву. Решту документів-речових доказів повернути їх власникам.

III. Судові витрати на підставі арт. 307 КПК покласти на державну скарбницю.

IV. Вирок цей за арт.арт. 315 та 382 КПК набуває правової сили з моменту його оголошення та надсилається до виконання негайно.

V. На підставі арт. 313 КК запобіжний засіб щодо засуджених умовно-Кудрицького, Кривенюка, Туркала, Івченки, Трезницького, Токарівської, Лагута, Біднвої і Пила касується.

VI. Вирок остаточний і на підставі арт. 380 КПК оскарженню не підлягає.

2. VI. 1930